THE LIBRARY – THE UNIVERSITY OF JORDAN

הצופה

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל המזרחי
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז״ל

ב״ה, יום ששי, י״ב שבט תשל״ה (24.1.1975)
שנה ל״ז — גליון 11887 — המחיר 2.20 ל״י

הסכם בר״ת בין השוק המשותף לבין ישראל נחתם בבריסל

החתימה הרשמית והסופית תיערך בישראל במארס

בריסל 23, (יתפ״ע, ע״ק ר״ע״ר) — השוק האירופי המשותף וישראל חתמו היום בראשי תיבות על הסכם, שיבוא במקום ההסכם הקודם המעניק לצדדים תנאי העדפה בשדה המסחר, הקיים מאז 1970, והעומד לפוג באוקטובר 1975.

ההסכם נחתם בטקס שנערך בבירית במטה הוועד הפועל של השוק על ידי נציג השוק ז׳אן דירדיה ושגריר ישראל בן חורין.

ההסכם מסדיר דרכי הסרת מכסים המוטלים על הסחר במוצרים תעשייתיים וחקלאים והוא כולל גם סעיפים בדבר צורות שונות של שיתוף פעולה בין הצדדים.

דובר השוק אמר כי יהיה צורך בסיבוב נוסף של שיחות בקשר עם בקשותיה של ישראל, שתינתן לה גישה לבנק ההשקעות האירופי, המספק כספים לתכניות פיתוח.

באשר לתוצרת תעשייתית, מוכן השוק האירופי המשותף לבטל לכל המאוחר ב־1 ביולי 1977 את המכסים ואת ההגבלות הכמותיות החלים על יבוא התוצרת התעשייתית ממוצא ישראלי.

ישראל מצידה מתחייבת לבטל את המכסים לגבי 60 אחוז מהיבוא התעשייתי שלה ממדינות השוק לכל המאוחר ב־1 בינואר 190 ואילו המכסים על 40 אחוז הנותרים מחויבת ישראל לבטל לפני ה־1 בינואר 1985.

באשר לתוצרת חקלאית, מציע השוק האירופי לישראל הפחתה של מכסים כ־40 עד 80 אחוז לגבי היצוא החקלאי הישראלי למדינות השוק.

הפחתה זו גדולה במיוחד בקשר עם פרי הדר והיא מהווה 60 אחוז מהמחיר ב־6 המדינות המקוריות של השוק ו־80 אחוז בשתי 3 המדינות שהצטרפו לאחרונה לשוק.

ישראל מצידה מתחייבת להפחית מ־15 עד 25 אחוז את המכסים המוטלים על רשימה מוגבלת של מוצרים חקלאיים, המגיעים אליה ממדינות השוק.

ההסכם קובע כי ועדה משותפת המורכבת מנציגי שני הצדדים תחקור את הדרכים לקידום גיוון הסחר בין השוק האירופי המשותף וישראל.

ועדה זו תעסוק גם בקידום חילופי הידע הטכנולוגי, עידוד ההשקעות הפרטיות, יצירת מגע ושיתוף פעולה בין התעשיות של שני הצדדים.

העיסקה נכנסת לתוקפה יחד עם הסכמים דומים, שבקשר עמם מתנהל עתה מו״מ עם מדינות אחרות באגן הים התיכון במסגרת המדיניות הכללית של השוק לאיזור זה.

נודע כי ההסכם בין ישראל לשוק האירופי המשותף ייחתם באורח רשמי בחודש מארס בישראל.

הרקע להודעה המשותפת על הסכם השוק—ישראל

סופרנו המדיני בירושלים מוסיף: המשא ומתן שנסתיים בהודעה המשותפת אתמול שפורסמה בעת ובעונה אחת בירושלים ובבריסל נבע מהרחבת הקהיליה האירופית ע״י הצטרפות אנגליה, דנמרק ואירלנד אשר הצריכה שינויים בהסכם הקיים של ישראל עם השוק שנחתם ב־1970. לאחר משא ומתן ממושך (מאז 1972) בין הקהיליה ובין מדינות איזור הים התיכון, כולל ישראל, הוחלט בקהיליה על גישה ים תיכונית כוללת. המבדש הראשון לפתיחת המו״מ עם ישראל במסגרה מדינית זו נתקבל ביוני 1973. ביולי ובאוקטובר 1973 התקיימו השיחות בין משלחת ישראל והקהילה בבריסל.

(סוף בעמוד 2)

שלזינגר: צמצום התקציב הצבאי האמריקני עלול לגרור אחריו לעליונות סובייטית

ניו־יורק, 23 (יתפ״ע) — שר ההגנה האמריקני ג׳יימס שלזינגר החל הבוקר להגן על הצעת תקציבו הצבאי, בהודיעו כי נטיות לקצץ בתקציב עלולים ליצור אחריהם עליונות צבאית סובייטית כי דחבי אירופה יאבדו.

הוא הכחיש כי תקציב ההגנה בגוף ה״מסתכם״ על בספרים שסופקו ע״י סוכנות הביון המרכזית, לפיהם ,,מוציאה ברה״מ 20 עד 25 אחוז יותר לצרכי הגנה מאשר ארה״ב״.

בנאום במועדון הכלכלי של ניו־יורק, הוסיף שלזינגר כי המשך התפתחות הצבאית הסובייטית והצטמקות הצבאית האמריקנית יוביל לעליונות צבאית סובייטית בחצי הכדור המזרחי ולהתפוררות מערך הביטחון, שבו תמכה ארה״ב זמן רב.

תקציב ההגנה יוגש בעוד כ־10 ימים לפני הקונגרס. פקידי הפנטגון חוששים, כי צפוי להם מאבק קשה כדי להעביר התקציב זה, ובעיקר כתוצאה ממספרם הרב של חברי קונגרס חדשים שנבחרו בסתיו אשתקד. רבים מהם נבחרו על פי מצעים אשר דרשו קיצוצים בהוצאות בטחוניות.

מבויקרס פילד שבקליפורניה נמסר, כי האדמירל בדימוס אלמו זומוואלט אמר, כי חיל הים האמריקני סובל זה מספר שנים בצורה נשק מיושן, בעוד הצי הסובייטי זכה לעליונות בימים.

פורד יבקש 200—250 מ׳ דולר סיוע צבאי לקמבודיה

ואשינגטון 23, (יתפ״ע) — הנשיא פורד יפנה לקונגרס בבקשה שיקציב בין 250—200 מיליון דולר כסיוע צבאי נוסף לקמבודיה — זאת אמרו היום מקורות הבית הלבן.

המקורות ציינו כי מר פורד עשוי לבקש סכום נוסף של 300 מיליון דולר למתן סיוע צבאי לדרום וייטנאם.

בדרך כעונה ששתי הצעות אלה ייתקלו בהתנגדות נמרצה בקונגרס.

סאדאת: מצרים לא תחתום שלום נפרד עם ישראל

פריס, 23 (ע״ק יע״ר) — נשיא מצרים אנואר סאדאת הצהיר בראיון ששודר הערב על ידי הרשת ,,אירופה 1״ כי מצרים לא תחתום שלום נפרד עם ישראל.

,,אני אומר בצורה ברורה ובגלוי לב כי מצרים לא תוכל לעולם להגיע לבדה להסדר עם ישראל, הסדר שאליו לא יצורפו שאר המדינות האחיות הערביות, שאר החזיתות הערביות״ — אמר.

כאשר נשאל אם תסכים מצרים לחתום על הסכם של אי־לוחמה עם ישראל, במקרה שתפנה שטחים נוספים בסיני ותחזיר למצרים את בארות הנפט באבו רודס, השיב סאדאת: מצרים לא תוכל לשים קץ לבדה למצב הלוחמה עם ישראל.

נשיא מצרים הביע את התקווה ש,,בוועידת ג׳נוה נוכל להגיע להסכם שלום עם ישראל, הסכם שעשוי לשים קץ למצב הלוחמה באורח רשמי, וזאת לאחר שנחזיר לעצמנו את כל השטחים הערבים הכבושים״.

עוד אמר סאדאת כי הוא עומד על הדרישה שאש״פ יהיה מיוצג בג׳נוה ושנציגי ארגון זה ישתתפו בדיוני השלום.

סאדאת הוסיף כי בקשר עם חידוש דיוני ועידת ג׳נוה לא מציבה מצרים תנאים מוקדמים, פרט לדרישה ש,,שתי מעצמות העל, ארה״ב וברה״מ, שהציעו עריכת ועידה זו, יהיו מוכנות לביצוע ההחלטה של הפסקת האש ולביצוע מיידי של החלטה מספר 242 של מועצת הבטחון״.

עוד אמר סאדאת כי עמדת מצרים בענין חידוש המנדט של כוחות האו״ם יהיה תלוי בהתנהגותה של ישראל ,,בתקופה שבה אנו חיים עתה״.

נשיא מצרים, העומד להגיע ביום ב׳ הבא לצרפת במסגרת ביקור רשמי הביע את המשאלה שצרפת תנקוט יוזמה ברורה בסכסוך המזרח תיכוני.

עוד אמר סאדאת, בתשובה לשאלה כי הוא רוצה לרכוש נשק בצרפת. צ׳ין כי אצלו מתקבל הרושם שצרפת אכן תהיה מוכנה למכור לארצו נשק, במיוחד לאחר הסרת האמברגו על יצוא הנשק ,,לאיזור הערבי״.

גמאסי: מצרים לא תשב בחיבוק ידיים אם ישראל תחדיר נשק גרעיני לאיזור

ביירות, 23 (יופ״ע) — שר המלחמה המצרי הגנרל מוחמד ג׳אמסי אמר בראיון שפורסם היום, כי מצרים ,,לא תשב בחיבוק ידיים אם ישראל תחדיר נשק גרעיני למזה״ת. בראיון בשבועון הלבנוני ,,אל חוואדאת״ אמר כי ,,החדרת נשק גרעיני לאיזור תיצור מצב חדש תמוה. אם ישראל תחדיר כלי נשק גרעיניים לאיזור, לא נשב בחיבוק ידיים״.

שר המלחמה סירב להגיב, כאשר נשאל אם הוא מרוצה מהמצב הנוכחי של התיאום הצבאי הבין־ערבי. בהשיבו על שאלה אחרת אמר, כי מחובתה של הליגה הערבית להבטיח תיאום כזה.

הצטרפו...
תנובה
קופת תגמולים מרכזית ליד
בנק דיסקונט לישראל בע״מ

המצרים ממשיכים בהקמת מערך הביצורים בגדה המזרחית של התעלה

מאת סופרנו הצבאי

המצרים ממשיכים בהקמת מערך המוצבים שלהם בגדה המזרחית של תעלת סואץ.

המערך מושתת על מוצבים היקפיים בגבהים השולטים על השטח שבו הם מחזיקים בסיני ובנוי לעומק. המצרים מוסיפים לבצר את השטח וחופרים תעלות נ. ט. שדות מוקשים רחבים ו,,רמפות״ לטנקים.

מערך הביצורים בגדה המזרחית כולל גם מחפורים לטילי ס. א. 2 וס. א. 3 שאליהם ניתן להעביר טילים תוך זמן קצר ביותר.

אימוני המצרים כוללים העברת כוחות גדולים מעל לתעלה ומעריכים כי הם מסוגלים להעביר תוך 6 עד 12 שעות משך לילה אחד את כל דיוויזיות החי״ר, ולתפוס את מערך ההגנה שהקימו בגדה המזרחית. בעקבות החי״ר יבואו דיוויזיות השריון. אי לכך סבורים משקיפים, כי משך ההתראה מפני התקפה מצרית יהיה קצר מאוד.

הכוחות כוללים לפי ההערכה גם כוחות קומנדו, העוברים אימון מיוחד לביצוע משימות שונות.

הפיקוד המצרי מתוך ניסיון העבר, השלים גם את ביצור הגדה המערבית ובעיקר הקדיש תשומת לב לביצור המקומות המיועדים לצליחה ולמעבר התעלה. עיקר כוח השריון מוחזק בגדה המערבית.

בדרך כלל שומרים המצרים על הסכם הפרדת כוחות, להוציא ההפרות הכרוכות שעליהן נמסר. בגדה המזרחית הם מחזיקים כמה עצרות נגמ״שים וביניהם נושאי טילי ,,סאגר״.

פעילות השיקום של ערי התעלה נמשכת וניכרת תנועה של תושבים חוזרים.

הדלקת הנר

	ער״ש	מוצ״ש
ירושלים	4.29	5.44
תל־אביב	4.47	5.46
חיפה	4.37	5.43
באר־שבע	4.46	5.45
אילת	4.49	5.50

ראש הממשלה דוחה את הצהרות האיומים של סאדאת

ראש הממשלה מר יצחק רבין דחה מכל וכל את נימת האיומים שנשמעו לאחרונה בהצהרות נשיא מצרים, אנואר סאדאת, בדבר הגבלת זמן של שלושה חדשים לנסיגה ישראלית בשלוש החזיתות. רבין הדגיש כי ,,ישראל למדה שלא להבהל מאיומים ולא לפעול תחת לחץ של איומים״.

בהגיבו על קריאתו של סאדאת, כי אם לא תיסוג ישראל ,,נלך כולנו לג׳נווה״, אמר ראש הממשלה: ,,אנו מוכנים בוועידת ג׳נוה ומוכנים ללכת אליה בכל עת. אם סאדאת רוצה בג׳נוה — תהיה לו ג׳נוה״.

מר רבין נשא את דבריו בפני משלחת סקר בינלאומית של כ־200 מפעילי קרן היסוד — המגבית המאוחדת לישראל, בסעודת צהריים שהתקיימה אתמול במלון ,,הילטון״ בירושלים בתום ביקורה של המשלחת בארץ.

ראשי הנציגויות של פעילי 18 הארצות המשתתפים במשלחת הסקר, הודיעו על התחייבויות הקהילות היהודיות בארצותיהן בשנת המגבית 1975, יותר מכ־150 מיליון דולר.

מר רבין עמד בדבריו על מצבה המדיני־צבאי של ישראל, וקבע כי ,,ישראל מצפה מכל יהודי למלא את חובתו״.

בדחותו אף את דרישת סאדאת ל,,נסיגה בשלוש החזיתות״, הסביר ראש הממשלה כי ישראל נכונה לקיים מו״מ עם כל אחת משכנותיה, אולם אין כל סיכוי להגיע לשלום מצד סוריה, ואילו ירדן, למרבה הצער, הסתלקה מאחריותה לגדה המערבית של הירדן. מר רבין חזר והדגיש כי ישראל לא תנהל שום מגע עם אש״פ, ולכן נשארה אופציה לסדרים רק עם מצרים.

בסיכום דבריו אמר ראש הממשלה, כי מדיניותה של ישראל מבוססת על חתירה ללא ליאות לשלום, אולם אם תיכפה עלינו מלחמה ימצאו אותנו אויבינו הרבה יותר חזקים משהם מעלים על דעתם״.

הגיע יו״ר המגבית

הלב היהודי היום יסייע לנו גם השנה להגיע לתרומות בסכומים ניכרים למגבית היהודית המאוחדת. המנהיגות של המגבית כיום היא צעירה יותר ותוססת יותר, ויש לכך משמעות חיובית כשמדובר בתרומות למען המגבית. זאת אמר יו״ר המגבית היהודית המאוחדת, פראנק לאוטנברג, בהגיעו אמש לארץ.

וולטה העילית הכירה באש״פ

אואגאדוגו, 23 (צי״צ) — ממשלת וולטה העילית הודיעה כי היא מכירה בארגון לשחרור פלשתין.

בהודעה שפורסמה היום נאמר כי וולטה העילית מסמיכה את אש״פ לפתוח משרד באואגאדוגו. המשרד יהנה מכל הזכויות.

הננו מודיעים כי נשארו בידינו מספר טפסים מספרו החדש של יהושע בכרך שיצא לאור על ידינו אשתקד

כתבוני לדורות

להוראת מגילת אסתר

מחיר הספר 30 ל״י

ישיבות ומוסדות חינוך שימכרו את הספר במרוכז יקבלוהו ב־22 ל״י (תמורת צ״ק) — עד פורים הבעל״ט.

ישיבת בנ״ע ,,אור עציון״, מצפה אוריה שפיר, כרמו שפירא

ספריו של המחבר: אמא של מלכות, מהדורה רביעית ומהדורה אנגלית; יונה בן אמתי ואליהו, מהדורה שלישית; מה בין שאול ודוד, מהדורה שניה.

ברכת מזל טוב חמה ולבבית
למתפללנו היקר המגיד שעור בבית־הכנסת שלנו

ר׳ אלכסנדר העשיל רייזמן

ורעיתו שתחי׳

להולדת הנכדה שתחי׳

תזכו לרוב תענוג ונחת אושר וכל טוב

הנב לומדי שעור ומתפללי ביכ״נ
ברח׳ שלמה המלך 14, תל־אביב

ארה״ב חתמה על אמנה לאסור שימוש בגאזים מרעילים

ואשינגטון, 23 (יופ״ע) — ארה״ב חתמה אמש על אמנת ג׳נוה לאיסור שימוש בגזים מרעילים בעתות מלחמה, אמנה אותה הציעה בעצמה לפני 50 שנה אך סירבה לחתום עליה עד אמש.

הנשיא פורד חתם על מסמכי האישרור, אך גם חרג מסעיפיה ואסר על כוחות אמריקאיים להשתמש בגז מדמיע ובחומרים להשמדת צמחיה, כפי שהופעלו בוייטנאם.

חתימת האמנה שמה קץ לויכוח שהתנהל בין הסנט לבין הבית הלבן משך יובל שנים. על האמנה כבר חתמו בינתיים יותר ממאה ארצות.

תחזית מזג האוויר

מעונן חלקית עם אפשרות של גשמים מקומיים. טמפרטורות המקסימום החזויות להיום: ירושלים, צפת ורמת הגולן 10, השומרון ותל־אביב 17, לוד 19, יריחו אילת ובקעת שלכה 20, טבריה 18, נהריה חזה. עפולה ובאר שבע 16 מעלות.

שר הפנים אורחה של עיריית רחובות ומוסדותיה החינוכיים

מקור הכנסה קבוע ודינאמי — אמר אתמול שר הפנים ד״ר יוסף בורג, בעת ביקור רשמי בעיריית רחובות.

על הרשויות המקומיות לקבל את חלקן בהכנסות המדינה כ־

השר הבהיר, כי מקור הכנסה זה צריך להכניס לרשויות המקומיות בשלב ראשון סכום של כמיליארד ל״י, אשר יעזרו לשלטון המקומי בפרעון חובותיה, המסתכמים ב־2.5 מיליארד ל״י, ובמימון פעולות שוטפות.

השר מסר גם, כי ייועד בימים הקרובים עם שר האוצר במגמה להגיע לכלל סיכום סופי בנידון.

בהתייחסו לתקציבי הרשויות המקומיות לשנת הכספים הבאה אמר השר, כי אומדן ההוצאות הוא 4.5 מיליארד ל״י וההכנסות יסתכמו ב־4.2 מיליארד ל״י.

אין עדיין למשרד הפנים אמצעי מימון לכיסוי הפער בתשלומים שיוצר בסכום של 300 מיליון ל״י.

שר הפנים ופמלייתו נתקבלו ע״י ראש עיריית רחובות, ש. רכטמן, הרב הראשי שלמה קוק, חברי הנהלת העירייה ואישי ציבור. האורחים סיירו במוסדות חינוך ומדע. בין היתר ביקרו השר ופמלייתו בישיבה הדרום ונתקבלו ע״י תלמידי הישיבה בשירה ובריקודים. במרכז ביקר השר ביוה״ס הממ״ד תושיה בורגנא.

בנק מזרחי הודיע על תשלום דיווידנד במזומן ובמניות הטבה בגובה של 20%

מאת סופרנו הכלכלי

בנק המזרחי המאוחד הודיע אתמול לבורסה על תשלום דיווידנד במזומן של 10 אחוזים ו־10 אחוזים במניות הטבה לבעלי המניות של הבנק לשנת 1974.

בעלי המניות קיבלו כבר 15 אחוז דיווידנד ביניים.

בשנה הנוכחית קיבלו איפוא בעלי המניות דיווידנד של 35 אחוזים לעומת 5 אחוזים במזומן ו־10 אחוזים במניות הטבה בשנת 1973.

החברה להשקעות של בנק המזרחי העניק דיווידנד סופי של 25 אחוז במזומן ו־10 אחוזים במניות הטבה. (ב־1973 שילמו דיווידנד של 16 אחוז במזומן).

הועדה להנצחת נרצחי קרית שמונה

חבר המועצות הדתיות בישראל, משרד הדתות אזור חיפה והצפון הרבנות — המועצה הדתית קרית־שמונה

ביום שני, ט״ו בשבט תשל״ה (27.1.75) בשעה 4.30 אחה״צ. במועדון ,,תקוותנו״, רח׳ טרומפלדור 32, קרית־שמונה תתקיים אי״ה

חנוכת ספרית התורה והגבורה

שליד המועצה הדתית קרית־שמונה להנצחת זכרם הקדוש של הנרצחים הי״ד מבני המקום, שקפחו את חייהם ביד מרשעת בפסח תשל״ד

בתכנית:
ברכות:
מר י. לבנון, מנהל אזור חיפה והצפון, משרד הדתות
מר א. אלוני, ראש עירית קרית־שמונה
דברים:
הרה״ג צ. דרורי שליט״א, רב העיר קרית־שמונה.
מר ש. האופט, יו״ר הועדה להנצחת נרצחי ק. שמונה

הנהלת משרד הדתות
חבר העובדים
משתתפים באבלם הכבד של חבריהם לעבודה

שלמה ואברהם עדס

בפטירת אמם **שרה** ע״ה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא תוסיפו לדאבה עוד

טקס הכנסת ספר תורה

שהוקדש לזכרם של בנינו הקדושים

אברהם פלדמן הי״ד
יצחק מיכאל מליק הי״ד

יתקיים אי״ה ביום ראשון י״ד שבט תשל״ה
בשעה 5.00 אחה״צ
בישיבת ,,כרם ביבנה״

הציבור מוזמן לתת כבוד ללומדי התורה
אשר מסרו נפשם על קידוש ה׳.

משפחת פלדמן
משפחת מליק

תנועת האשה הדתית־לאומית

ישיבת הועד הפועל

יתקיים אי״ה ביום ראשון י״ד שבט (26.1.75), בשעה 2.00 בצהרים
בבית התנועה בת״א, אבן גבירול 166, קומה ד׳

סדר היום:
✱ רשמים משליחותה של מרכזת התנועה טובה סנהדראי בארה״ב, קנדה ואירופה
✱ תקציב התנועה לשנת תשל״ה 1974/5

ל־10 ימים בלבד — ל־10 ימים בלבד

מבצע ענק

תריסים גם בלי מזומנים בכלל (בתנאים נוחים)
תריסי הזזה עם פלסטיק וזכוכית גם חלונות ודלתות
✱
טלפון 907685

חברה קדישא הראשית והכללית
ירושלים ת״ו
רח׳ פינס 11 (מול מלון ,,המרכז״), ת.ד. 1463

דרושים

1) נהג מנוסה — במשרה מלאה.
2) פקיד מוכשר — במשרה מלאה
עדיפות לבעל ידע בהנהלת חשבונות.

המתאימים להתקבל יהנו מתנאים טובים
המעונינים יפנו בכתב אל: ת.ד. 1463
או טלפונית לטל. 232355, בין השעות 1—10.30 לפנה״צ

רהיטי אלון

רח׳ שינקין 24
תל־אביב
טל. 285620

ריהוט כפרי
פנות אוכל
ריהוט סלוני
חפצי חן ומתנות
הספקה מיידית
מקבלים הזמנות

שיפור הראיה

שיפור הראייה למשקפים, הפגת המתיחות של העיניים, על־ידי תרגילי עיניים והרפיה, תחת פיקוח מדופלם באנגליה. מכון ביילס, תל־אביב 64382 רח׳ יהראליט 19, טל. 241316. 10־1, 4־7 חוץ מערבי שבת וחג. שלח 5 ל״י רק בהמחאת־דואר, וישוגר לך ספר הסברה לשיטה.

מחפשים משפחה אומנת
בבני־ברק
לילד בן 3 מתגולג־קל
לשם מצוה או כנגד תשלום
טל. 798968

המפלגה הדתית לאומית
המחלקה לתרבות ונוער

מועדונים דתיים לאומיים
סניף תל־אביב

מסיבות שבת שירה וט״ו בשבט

מועדון אהבת חסד נחמני 51 — ליל שבת בשעה 8 — הרב שמשון פתקל, הרב משה בירנשטיין.

מועדון ביתו ע״י ביהכ״נ בילו תיכון עירוני דתי ח׳ שד׳ רוטשילד 124 ליל שבת בשעה 8 — הרב משה הרשקוב. מוצאי שבת בשעה 7.30 — ד״ר אבנר ויזר, המשורר אלפקן.

מועדון רמת אביב רח׳ ברודצקי 33 — ליל שבת בשעה 8 — הרב משה מורחי — הרב דוד הכלין.

מועדון רמת החייל בביהכ״נ קומבינות רח׳ קם פינת מרכוס — במוצאי שבת בשעה 7 שירי ת. ס. בב״ע — סגן ראש העיר, הרב טוב הגב, הרב א. בויזיאק.

מועדון המשך שנקין ע״י מכון הפיהמ״ז — יום ראשון 7.30 בערב — מר ברוך יונדבני.

מועדון מ. מגיד ורבורג 3 פינת שד׳ בן ציון 28 ביום שני בשעה 7.30 בערב — הרב פ. פ. פבורים — חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל, הרב י״ר ש. ז. כהנא תלמידי ישיבת ההפוצות בפקיעין.

מועדון נוה עולם רח׳ צריפה 3 ביום שני בשעה 5 הרב ת. ה. הלוי — רב ראשי לת״א יפו. ברכות רבני המקום.

מועדון רמת ישראל רח׳ דם המכבים 19 ביום שלישי בשעה 7.30 — יו״ר — חבר מועצת העיריה, מר אברהם עקיין.

ב״ה

תחיה גוטוין — תל־אביב־יפו
יצחק (איציו) טפר — פתח־תקוה

מאורשים

ב׳ בשבט תשל״ה — 14.1.75

אגוד הסופרים הדתיים בארץ״י

א. נ.

אי״ה ביום השני ט״ו בשבט תשל״ה 27.1.75
באולם ,,היכל שלמה״ רח׳ המלך ג׳ורג׳ 58 ירושלים

יתקיים

כנס ארצי של סופרים דתיים

שנועד לחדש את הפעולות של האגוד והצטרפותו כחטיבה להתאחדות הסופרים הכללית

התכנית:
דברי פתיחה — חטיבת סופרים דתיים בהתאחדות הסופרים הכללית — יעקב אבן חן
שליחותו של הסופר הדתי — מאיר אוריין
הסופר והספרות הדתית בחברתנו — דוד זריצקי
מפעלי סיוע לסופר — א. גואלמן
דעת־חברים
אישור התקנון, בחירת מוסדות

הפתיחה בשעה 3.30 אחה״צ ● הסיום בשעה 7.30 בערב

נא לדייק!

מפאת חשיבותו של הכנס, אנו מבקשים ממך להשתתף

ישיבת ההנהלה של המפלגה הדתית לאומית וחברי הסיעה בכנסת

תתקיים אי״ה ביום חמישי י״ח בשבט (30.1.75),
בשעה 3.00 אחה״צ — בבית התנועה בתל־אביב.

סדר היום:
א. עצרת הקונגרס היהודי העולמי בירושלים
ב. כלי התקשורת של המדינה
ג. בחירות אזוריות לכנסת

המפלגה הדתית לאומית — הסתדרות הפועל־המזרחי

המועצה, ההנהלה והמזכירות בתל־אביב

אנו מזמינים את חברי מועצת הסניף תל־אביב

לישיבת המועצה

שתתקיים אי״ה, ביום ראשון, י״ד בשבט תשל״ה (26.1.75), בשעה 8.00 בערב, בבית הפועל־המזרחי רח׳ אחד העם 108

לפי סדר היום דלהלן:
1. נציגות בועדות עירוניות
2. הרכב ועדות הסניף
3. חילופי גברי במזכירות הפועל־המזרחי
4. דו״ח הנציגים

הזמנות נשלחו עוד בשבוע שעבר, לכל חברי המועצה, לפי סדר היום דלעיל בהתאם להחלטת ההנהלה והמזכירות של סניף תל־אביב ביום י״ב בטבת תשל״ה (26.12.74), שנתקבל פה אחד בהשתתפותו של הח׳ ראובן בן־דוד ולפי סעיף 16 בפרק ב׳ של חוקת הסניפים.

נא להתפנות ולדייק!

ההנהלה והמזכירות
א. פישלר — המזכיר

כנוס עולמי שלישי של בתי כנסת וקהילות

ל׳ שבט - ד׳ אדר תשל״ה [11 - 15.2.75]

הכינוס העולמי השלישי של בתי־כנסת וקהילות ייפתח אי״ה ביום שלישי ל׳ שבט תשל״ה (11.2.75) בשעה 8.00 בערב, בבנייני האומה, ירושלים — במעמד נשיא המדינה, הרבנים הראשיים, ראש הממשלה, שרים, רבנים ראשיים ונשואי קהילות וארגוני בתי־כנסת מחו״ל, אישי ציבור ונציגי בתי־כנסת ומועצות דתיות מישראל.

המשך הישיבות, ההרצאות והדיונים יתקיימו בהיכל שלמה. הכינוס ינעל במוצאי שבת ד׳ אדר תשל״ה (15.2.75).

בתי־כנסת ומועצות דתיות, שטרם שלחו שמות נציגיהם לכינוס מתבקשים לשלוח את טופסי הרישום בהקדם, ללשכת הכינוס, היכל שלמה, ירושלים.

בתי־כנסת שלא קיבלו את טופסי הרישום להשתתפות בכינוס ומעוניינים לקבלו, מתבקשים למלא את התלוש המצו״ב, ולשלחו בהקדם.

גזור ושלח

לכבוד
לשכת הכינוס העולמי
היכל שלמה
ירושלים

נא לשלוח לי טופס רישום לכינוס העולמי השלישי

השם ______
הכתובת ______

,,אורייתא״

בית לתורה ולתפילה — בני־ברק

ב״ה

הזמנה

בני מחמן(ת) באה להשתתף במסיבה השנתית שתתקיים אי״ה ביום רביעי י״ז בשבט תשל״ה (29.1.75) בשעה 8.00 בערב, באולמי ,,אתגוני״, רח׳ — רמת־גן.

תכנית הכלול:
א) דברי פתיחה — מר משה קנאל, יו״ר
ב) דברי תורה — הרב הגאון ר׳ ישעיהו גולדשמידט שליט״א
ג) הרצאה — פרופ׳
ד) ארוחת ערב חגיגית

כרטיסים ניתן לרכוש אצל מ. קנאל, רח׳ אהרון דב 3, בני־ברק, טל׳ 789685, בשעות הערב.

בברכת חילא לאורייתא
הועד

משרת חזן ראשי פנויה

(בליווי מקהלה)

בבית הכנסת הגדול של קהלת שומרי הדת, אנטוורפן.

מועמדים מתאימים יפנו אל:

ISR. GEMEENTE
35 TERLISTSTRAAT, ANTWERPEN, BELGIUM

בצירוף תולדות חיים, תעודות המלצות (סודיות מובטחת)

תנאים טובים

مكرر من الأصل

של המצפה

שלימותה של התנועה ואיכותה

תנועה בעלת מעמד ורב־זכויות, שסיבוכים שוליים עלולים לשבש הדמיתה, מפשפשת במהלכיה, ואם היו מישגים, מודה בכך ועולה על דרך־המלך שלה. לפתח כל ציבור מגוון כשלון אורב. יש להזהר זהירות מדוקדקת, ואם נכשלים, למדים מכאן ולהבא להמנע ממה שעלולים להפגע.

בשבעים שנות קיומה ומעלה תנועת־המזרחי זיכתה את כלל־ישראל בדעות ובפעלים שעיצבו פני דורות. מתפיסה ממלכתית־דתית שחלקה רב בעצוב בקימת המדינה ועד צמיחתו של דור שמצוות ההזון הן בעשייתו היומיומית.

אישי אמונה ותורה, אהבת־ישראל ומידות נאצלות מייצגים את השורות הראשונות בקורות המזרחי, דוגמה לחברים ואוהדים בדעותיהם ובאורחותיהם. רבבות חברי המפלגה הדתית־לאומית, אנשי תורה ועבודה כפשוטם ברובם המכריע, מרכיבים תנועה ששרשותיה ניכרים בכל תחומי־הגשמה הלוציים בארץ. זה ציבור שהקים מערכת־חינוך דתית־תורנית למופת, התיישבות על עשרות מושביה וקיבוציה, משני עברי הקו הירוק, ובמאבקיו שולב ערכים ואורחות מסורת בחוקי המדינה ובהליכותיה.

נתאמתו תחזיותיה של התנועה. דעותיה גבהנו במאורעות הימים והן אמיתות שלאורן יש לחנך דור צעיר ולבנות את החברה הישראלית. אין ערוך לחיוניותה של התנועה בהווה ובעתיד. יש במרכזי התפוצות תבורות של אנשי תורה והכמה, ותיקים וצעירים, מטובי הרבנים, ההוגים והמדענים, שקירובם להנועה יחדש את דכוחה וירעננו את פעילותה.

יש ללוות בהערכה כל מאמץ של יחיד או יחידים, שהטילו בהם דופי, לטהר את שמם. התנועה כולה מצווה להתגבר על האונות אלה, שאין קשר כלשהו בינה לבינן, להזור לתקינות כליאה ולהופיע בכל מקום ומקום בחותם אישיה המובהקים, חכמי תורה ורוח, שדעתם נתונה לכלל ועניניו.

בקרוב יגיעו לא רק מראשי התנועה העולמית בארצות הברית ובארצות אירופה המערבית. פגישתם עשויה להיות בעלת ערך באשר משתתפיה יהיו מאוחדים במגמה להחזיר עטרת התנועה למקורה מכל הבחינות. מן הדין שטובי האישים בתנועה, בין הפעילים ובין אלה שפרשו מפעילות, ישתתפו בפגישה יעריכו את המצב כמות שהוא ויעלו הצעות מעשיות במגמה של שיפורים יסודיים ומתמידים. המזרחי העולמי בכוחו להחזיר לדמותו האיכותית המקורית כאשר יתגלו בו אומץ, רוחב דעת ועשייה בשיעור רב. התחדשותו צורך הקהילות היהודיות בעולם.

על המפלגה הדתית־לאומית מן הראוי שכל סיעותיה ינסו לבחון את היחסים שביניהן, ללא פולמוסים חד־צדדיים אלא לגופם, במגמה לרחק תופעות שעלולות לפגוע במעמדה של המפד"ל, בכושר פעולתה וגם בשלימותה. השבוע היתה הצבעה בכנסת ויש בה איתות של אזהרה.

יש להניח, שכל החוגים במפלגה מכירים בנזק שבקרע ונזהרים מפניו. אך לא די בדעה שמוכרחים לשמור על שלימותה, אלא יש למתן את היחסים כדי למנוע מראש התפתחויות מדאיגות.

פילוג במערך או בליכוד יהיה ניכר במפה הפוליטית של המפלגות, אך לא בחיי הרוח, החינוך והחברה. אלה הם שני גושים חילוניים. ואילו פילוג במפלגה הדתית־לאומית, שיצרה הסיבה גדולה של יהדות בארץ ומונעת סחף חילוני קיצוני, עלול לגרור תמורות קשות. בשלימות המפלגה כרוכה יכולת העשייה. לא די בשלימות חיצונית, כשבפנים קיימת מתיחות שאינה מאפשרת הידברות, אלא תוך כדי חילוקי־דעות ודיקדוקי מכסר סיעתי הכרח להשאיר שטח נרחב לשותפות מבוססת על אמינות.

החזרת המפד"ל למעמדה שלפני הבחירות האחרונות, חלוקה צודקת של תפקידים ועמדות, מתן אפשרות לאנשי כושר ליצור בדרגים שונים וכיוצא בהם, הם מעניינה של המפלגה כולה. אין כל ניגוד בין התמודדות סיעתית בבחירות לבין עבודה משותפת במציאות היומיומית. שותפות כרוכה בוויתורים הדדיים, בגמישות, ויש לנהוג כך כדי להגדיל את המפלגה ולהאדירה.

כוחות רבים גנוזים בקרב השורות של המפלגה הדתית־לאומית, שיתופות בהנהגה עשויה להפעיל אותם במעשים אירגוניים ובמיבצעים דתיים־לאומיים. מכת־הזיקרה שהונחתה השבוע על המפד"ל, שבנסיבות פנימיות אחרות היתה נמנעת, יש בה כדי לחשב שכר השותפות במפלגה כנגד הפסדה לסיעה ולהסיק מסקנות.

נסיבות רבות מחייבות המשך קיומה וגידולה של המפד"ל. עמידה על כלי ציבורי רב־עוצמה זה ליהדות ולשמוריה, למדינה ונאמניה, היא חובת כל חבר כחובת כל סיעה. בשלב העשייה, מימע, לצמצם שטח־החיכוכים ולהרחיב שטח השותפות. הטפה מופסקת אין אזנים קשובות לה. אך תודעת הקיום המכובד של הציבור כולו, כמרכיב מרכזי בציבוריות הישראלית, מיתשה נחלת כולם. לרבות שכבות ההנהגה, יש בה הסיכוי לשלימות המפלגה ולשיכלול איכותה.

שר האוצר האמריקאני

צמצום באספקת הנפט עלול לפגוע בביטחון הלאומי של ארה"ב

ואשינגטון, 23 (ע"ר יפ"ע) — שר האוצר האמריקאני וויליאם סיימון הודיע לקונגרס כי הפסקה פתאומית של אספקה כמות הדלק של מיליון חביות נפט ליום לארה"ב תפגע בבטחונה של המדינה.

בתזכיר שהגיש לקונגרס ב־14 בינואר ושפורסם היום מציין סיימון שאם תצומצם פעם נוספת אספקת הנפט ב־2.4 מיליון חביות ליום, דבר שקרה ב־1973, יהיה לזה השפעה מיידית על המצב הכלכלי של ארה"ב יהיה בכך משום סכנה של פגיעה בבטחון הלאומי של ארה"ב.

עוד כותב סיימון בתזכיר שאפשר להניח שבמקרה שיפרוץ משבר מדיני או צבאי שיקיף את העולם כולו יביא משבר זה בעקבותיו הפסקה חמורה יותר של זרימת הנפט המיובא.

„במקרה זה, ייתכן בהחלט שסך הכל הייצור האמריקאני הכביר ל־11 מיליון חביות ליום לא יספיק לצרכי כלכלה של עתות מלחמה" אפילו אם יוטלו הגבלות על צריכת הנפט.

מציע להעלאת תקרת החוב הלאומי של ארה"ב

שר האוצר האמריקאני פנה היום לקונגרס בבקשה שיאשר העלאת תקרת החוב הלאומי של ארה"ב עד ה־30 ביוני 1976 מ־495 ל־604 מיליארד דולר.

בריה"מ תמכור לצרפת 2 מיליון טונות נפט

פאריס, 23 (צ"ר, צ"ע) — בריה"מ תמכור לצרפת 2 מיליון טונה נפט, על פי חוזים שנחתמו החודש עם חברות נפט צרפתיות.

מקורות בתעשיית הנפט סירבו לגלות מהו המחיר שתשלם צרפת, אך רמזו כי הנפט הסובייטי זול בבירור מסויימת מן הנפט המזרח תיכוני.

ארה"ב מתכוננת למכור נשק לטורקיה

ואשינגטון, 23 (ע"צ) — משרד ההגנה האמריקאני הודיע לקונגרס כי הוא מתכוון למכור לטורקיה נשק בסכום של 230 מיליון דולר, כדי לסייע לממשלתה לבצע מודרניזציה בכוחותיה המזוינים — מסר היום ה„ניו יורק טיימס".

הודעה זו, הדגיש העתון, עוררה מיד את התנגדותם של חברי הקונגרס האמריקאנים, השואלים את עצמם אם הממשל אינו מנסה לעקוף הצבעה בקונגרס, אשר גרמה להשעיית כל משלוחי הנשק לטורקיה עד ל־5 בפברואר. החלטה זו נתקבלה לאחר פלישת כוחות טורקיה לקפריסין ביולי אשתקד.

צרפת עומדת לכנס ועידה לדיון בבעיית נפט

פאריס, 23 (ע"ר) — צרפת עומדת לשלוח בקרוב הזמנות למדינות המפיקות נפט, למדינות הצורכות נפט ולמדינות מתפתחות — לקראת קיום שיחות מוקדמות לעריכת ועידה שתציב לעצמה את המטרה של פתרון משבר האנרגיה הפוקד את העולם — ואת אמרו היום פקידים צרפתיים.

הפקידים ציינו כי שרי החוץ של צרפת וגרמניה המערבית הסכימו בפגישה שקיימו בבון אתמול שעל צרפת להתחיל בשיגור ההזמנות.

דו"ח ועדת אגרנט יפורסם בשבוע הבא

מאת סופר „הצופה" בירושלים

דו"ח אגרנט על מחדלי מלחמת יום הכיפורים יפורסם בשבוע הבא, נודע אתמול במקורות מוסמכים.

דו"ח זה יכלול את התקופה השניה של מלחמת יום הכיפורים, עד לחציית התעלה והתקפת הנגד הישראלית.

סבורים שח"כ משה דיין, לשעבר שר הביטחון, יצא נקי מן החלק הזה של הדו"ח, כיוון שאחריותו המדינית חלה בעיקר עד לפרוץ המלחמה והשיקולים המדיניים שקדמו לאי גיוס אנשי המילואים במועד הנכון. אך התקופה השניה של המלחמה היתה בעיקר בעל אופי צבאי, מבלי שניתן יהיה להצביע על שיקולים מדיניים מוטעים. ועדת אגרנט הוסמכה לדון רק על סיום קרבות הבלימה, ולכן לא דנה בפרק שבו האשים אלוף א. שרון את הפיקוד במחדלים בחזית הדרום בעת ההתקפה שקדמה לחציית התעלה.

ח"כ מ. דיין בהרצאתו באוניברסיטת בר־אילן

עצם קיומה של מדינת ישראל הבעיה המרכזית ביחסינו עם מצרים

גילה שעוד לפני חתימת הסכמי שביה"נ נעשו נסיונות להשגת שלום עם המצרים אך הללו דרשו שישראל תוותר על הנגב

ח"כ משה דיין אמר אתמול בהרצאתו על „יחסי ישראל־מצרים" באוניברסיטת בר אילן, כי עצם קיומה של מדינת ישראל היא הבעיה המרכזית בקשרת הבעיות בין שתי המדינות. על כך יש להוסיף בעיה חשובה נוספת והיא הבעיה הפלשתינאית.

בהרצאתו הפעם פירט ח"כ דיין את הנסיונות שנעשו להשגת שלום בין ישראל לבין מצרים עוד לפני חתימת הסכמי שביתת הנשק אחרי מלחמת העצמאות ואף בימינו אלה. בנושא זה נעזר המרצה בעיקר במסמכים ובפרוטוקולים והתוך זכרונותיו של חסנין הייכל עורך „אל אהרם" לשעבר.

ח"כ דיין סיפר על נסיון שנערך לפני ההליכה לרודוס, כאשר שר החוץ דאז משה שרת המנוח, פנה לשליח האו"ם הרוזן ברנאדוט בבקשה להעביר לכל מדינות ערב את הצעות ישראל לשלום. אך הביעו המצרים את נכונותם לכך בתנאי, שישראל תוותר מראש על הנגב למען רציפות טריטוריאלית בין מצרים לבין הארצות הערביות האחרות.

כישלון שליחות אנדרסון

אולם נסיון חשוב ביותר וממושך לשלום היה חודשים אחדים לפני מבצע קדש באוקטובר 1956, בעת ששלח נשיא ארה"ב אייזנהאור את אנדרסון לשליחות סודית במזה"ת. ח"כ דיין קרא מתוך פרוטוקולים את השיחה בין ראש הממשלה המנוח דוד בן גוריון לבין אנדרסון. זה הודיע לבן גוריון, כי בביקורו אצל נאצר הסכים הלה להתפייסות, אולם תבע שישראל תוותר על הנגב למען הרציפות הטריטוריאלית עם הארצות הערביות וכן תבע את פתרון בעיית הפליטים.

אנדרסון ערך מספר נסיעות בין קהיר וירושלים. בשיחתו האחרונה עם אנדרסון, הזכיר נאצר במפורש, כי הוא חושש מפני גורל דומה לזה של המלך עבדאללה, שנרצח בכדור של מתנקש בירושלים. נאצר אמר, שאינו יכול להסתכן להביא למצרים אישיות ישראלית.

התנגד לשגר אניית „בת גלים" למעבר בתעלת סואץ

להלן סיפר ח"כ דיין על ההחלטה לשלוח את האניה הישראלית „בת גלים" דרך תעלת סואץ בשנת 1954.

בנושא זה שוב קרא ח"כ דיין מסמכים, שלא פורסמו עד כה, בקשר לניסיון זה. שמטרתו היתה להעמיד את מצריים במבחן, אם היא מוכנה למלא את הסכם שביתת הנשק ואת החלטת מועצת הבטחון בענין חופש השיט. הסעים, שבאותו זמן היה ראש הממשלה משה שרת המנוח, שלא היה שלם עם דרכו המדינית של בן גוריון, משום שלדעתו לא מיצה את כל האמצעים המדיניים למריה בין ישראל לבין הערבים.

ח"כ דיין ציין, כי כרמטכ"ל באותה תקופה סבר שהנסיון להעביר אוניה ישראלית בתעלת סואץ, יכול להפגין רק את חולשתה של ישראל. הוא סיפר על פתק ששלח לשר הביטחון דאז פנחס לבון, בו כתב: „האם נכית להביא את שרת מהמטרת האניה הציונית בתעלת סואץ?" לבון השיב לו: „שרת והמצרים הסכימו להעברת אונית ישראלית רק בתעלת סואץ ולא במיצרי טירן".

שיגור האניה השתהה מספר פעמים

ח"כ דיין גם סיפר, שענין האניה השתהה מספר פעמים והיא שהתה תקופה ארוכה בנמל מסאוה בחבש. כרמטכ"ל נתבקש פעם לדחות את המבצע בגלל הפגישה הצפויה בין השגריר הישראלי דאז בוואשינגטון, מר אבא אבן, לבין שר החוץ האמריקאני דאז ג'ון פוסטר דאלס, בשלב מסויים ביקש לבון לבטל לחלוטין את המבצע או לשלוח את האניה מאוחר יותר. החשש היה שהאמריקנים יטענו, שהסכם עם המצרים היה למעשה בכיסם, ושגר האניה לתעלת סואץ שיבש את כל הבנין, שנבנה על ידם בעמל רב.

המצרים חסמו את מיצרי טיראן עוד ב־1949

אשר למיצרי טיראן סיפר ח"כ דיין, שכבר בסוף 1949 הנהלה הערבות המצרים, שחסמה את המיצרים ומנעה במשך שנים עד „מבצע קדש" מעבר כל אניה לאילת. המרצה סיפר עוד, שעם שובו של בן גוריון כראש ממשלה בנובמבר 1955, הציע לממשלה לכבוש את המיצרים, אולם הממשלה התנגדה לכך.

להלן ציטט ח"כ דיין מזכרונותיו של חסנין הייכל, כי בשנת 1961 רצה נאצר לפנות את כוחות האו"ם מסיני והמיצרים בגלל הקנטורים של ירדן, שכאילו מצרים מסתתרת מאחורי „החצאיות" של כוחות האו"ם. אולם למצרים חסרו אז עתודות למקרה של התלקחות מלחמה עם ישראל. כתוצאה מכניסת המיצרים ונירודם של כוחות האו"ם.

זה היה חלקה הראשון של הרצאת דיין על יחסי ישראל—מצרים. בחלק השני יעמוד ח"כ דיין על גישתו ודעותיו בנושא ההסדרים עם מצרים בעתיד.

„דיילי אקספרס": ישראל רכשה מערכת סודית המגדילה את טווח תותחיה ב־50 אחוז

לונדון, 23 (ע"צ, יפ"ע) — ישראל רכשה מערכת נשק סודית אשר תעניק לצה"ל יתרון עצום בכל מלחמה בעתיד נגד הערבים — מסר היום ה„דיילי אקספרס" הלונדוני.

העתון כתב כי „המערכת החכאית היא שיטה המגדילה ב־50 אחוז את הטווח של תותחים ומרגמות, ע"י הכנסת שינוי בתחמושת שלהם בצורה פשוטה להפליא".

שיטה זו תאפשר לתותחים הישראליים הנוכחים להפגיז את נמל התעופה של דמשק מבלי לזוז מעמדותיהם ברמת הגולן, מסר העתונאי צ'אפמן פינצ'ר.

השיטה פותחה ע"י המדען הקנדי ד"ר ג'רי בול, הרעיון היה תוצאה בלתי צפויה של נסיונות מחקר החלל, שבהם עסק ד"ר בול עם צוות קטן באי בארבדוס שבים הקאריבי.

פינצ'ר מסר כי בדק תותח בבארבדוס אשר ירה פגזים לגובה שיא של יותר מ־160 ק"מ.

העתונאי ציין כי המדען הקנדי הציע את המצאתו למשרד ההגנה הבריטי, אולם המשרד לא גילה בה ענין.

העתון מסר להלן, כי ייתכן שארה"ב ואיראן ירכשו את השיטה בקרוב.

„ניו יורק טיימס": משרד ההגנה האמריקאני ימכור לישראל טילי „טאו" ב־46 מיליון דולר

ואשינגטון, 23 (ע"צ) — משרד ההגנה האמריקאני הודיע לקונגרס כי הוא מתכונן למכור לישראל טילים משוכללים נגד טנקים מדגם „טאו". בסכום של 46 מיליון דולר — מסר היום ה„ניו־יורק טיימס".

פניה זו של הפנטגון נעשית על פי תיקון חדש לחוק הסיוע הצבאי. המחייב את משרד ההגנה להודיע מראש לקונגרס על כל עיסקה עם מדינה זרה העולה על 25 מיליון דולר.

הגיעה משלחת ועדת ההקצבות של הסנאט האמריקאני

משלחת מטעם ועדת ההקצבות של הסנאט האמריקאני, שהיא בעלת השפעה מכרעת על קביעת ההקצבות לישראל, הגיעה אתמול בבוקר לישראל וכבר פתחה בסדרת פגישות עם שרי הממשלה.

המשלחת, בראשותו של הסנטור דניאל אינויאי, הגיעה במטוס „בואינג" מיוחד לאחר ביקור במצרים ובירדן.

בבואם נמנעו האורחים מלהצהיר ראיונות. ראש המשלחת, התנצל על הסירוב להשיב ורמז כי בוודאי יהיו תשובות לפני צאת המשלחת מישראל ביום ב'.

ישראל תבקש להוכיח למשלחת ועדת ההקצבות, כי הכספים שקיבלה עד כה כסיוע נוצלו בצורה הטובה והיעילה ביותר. וכי היא עושה כמיטב יכולתה בענין זה. להמחשת צרכיה של ישראל והבהרת השימוש שנעשה בכספי הסיוע עד כה. הוכנה למשלחת האמריקאנית תכנית גדושה של סיורים ופגישות, הכוללת שיחות עם ראש הממשלה, שר הביטחון, שר האוצר, שר ההסברה ועוד.

בנמל האויר בן־גוריון יצאו הסנאטורים ומלוויהם, יחד עם מקבלי פניהם, בשיירת מכוניות־שרד לירושלים. כאן ציפתה להם כבר פגישת עבודה עם שר האוצר יהושע רבינוביץ.

הבוקר יוסעו אנשי המשלחת במסוק למחנה צה"ל שבו מרוכז ציוד שלל סובייטי. אחרי כן יערכו ביקור בסדנא צבאית המפרקת ומתאימה את הציוד הסובייטי לצרכי צה"ל. בצהרים — ביקור בבסיס חיל האויר וסעודה עם ראש החיל, אלוף בני פלד. ביום לאחר כן ישוחו האורחים לסיור לאורך קו ההפרדה.

ראש המשלחת, הסנטור הדמוקרטי דניאל אינויאי מהוואי, ידוע כידיד ישראל. הוא תומך והיה מבין כל הצעות החוק שקראו לסיוע לישראל ואחד מתומכי „תיקון ג'קסון". אישיות חשובה אחרת במשלחת הוא הסנטור צ'רלס מאתיאס, רפובליקאני ממרילנד המבקר בישראל זו הפעם הראשונה.

ח"כ פ. ספיר עומד לקיים היום „שיחת הבהרה" עם מ. זנבר

מאת שאול מיזליש, סופר „הצופה"

„פגישת הבהרה" עומדת להתקיים הבוקר, בין יו"ר הנהלת הסוכנות, ח"כ פנחס ספיר ובין נגיד בנק ישראל, מר משה זנבר, על רקע ההאשמות שפירסם זנבר, כאילו ספיר בהיותו שר האוצר, „לחש על אוזני" לא לטפל בעניין ההסתבכות הכספית של בנק „ישראל־בריטניה".

בתוך כך נודע כי בתחילת השבוע הבא, עומד מר ספיר לקיים סדרת פגישות עם גורמים שונים במפלגת ה„עבודה" כדי לבחון „הוד יאחה" של חטיבת מפא"י, זאת, בעקבות הדיעות שקיבל על ההתארגנויות בחטיבת רפ"י. בשיחות פרטיות שניהל עם מקורביו הביע מר ספיר דאגה נוכח הסיכוי שח"כ דיין עשוי להקים „גוש נצי".

ח"כ ש. ארליך — יו"ר ועדת־המשנה לתקציב הבטחון

ועדת־משנה של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון דנה אתמול בעיקריים בתקציב הביטחון לשנת 1974 ובשינויים בתוכנית ההתחייבויות.

לפי הצעתו של יו"ר הוועדה המשותפת, ח"כ ישראל קרגמן, בחרה הוועדה בח"כ שמחה ארליך כיו"ר של ועדת־המשנה המשותפת לתקציב הביטחון, במקומו של אלוף (מיל.) אריאל שרון שהתפטר מהכנסת.

המדינאי הלבנוני ג'ומבלאט ביקר בחשאי במוסקבה ב„שליחות תיווך" בין הקרמלין לבין מצרים

ביירות, 23 (ע"ר) — כמאל ג'ומבלאט, מנהיג המפלגה הסוציאליסטית הלבנונית, ביקר „בחשאי" במוסקבה אור ליום ד', לשם „תיווך" בין מנהיגי הקרמלין והנשיא סאדאת — מסרו היום העתונים הלבנוניים „אל ליבא" ו„א־נאהר".

ג'ומבלאט נפגש ביום חמישי שעבר בקהיר עם סאדאת. בשובו לביירות דיווח על שיחתו זאת לנשיא לבנון פראנג'יה, ולאחר מכן נועד עם שגריר בריה"מ בלבנון, אלכסנדר סולדאטוב. מסרו שני העתונים.

במסיבת עתונאים שקיים לפני צאתו למוסקבה, קרא ג'ומבלאט „לחזור לצורת מצרים וסוריה". הצהרותיו הודפסו בעתון „אל מוחרר" תחת כותרת ענק: „הצילו את מצרים".

לדברי „אל ליבא", נתן סאדאת יד חופשית לג'ומבלאט לשאת ולתת עם הסובייטים „למצוא פתרון למשבר המצרי בכל התחומים".

ג'ומבלאט חזר מקאהיר כשהוא משוכנע כי „לסאדאת אין כל איבה כלפי הסובייטים ומוכן מיד לפתוח בדו־שיח עם מנהיגי הקרמלין ולבקר בכל עת במוסקבה, בתנאי שתמצא נוסחה אשר לא תהיה כרוכה בפגיעה של מנהיגי מצרים ממדיניות ההתהדות שלהם", הוסיף העתון.

ריאל — מכבי 94:114

ביתרון של 20 נקודות לטובת הקבוצה המארחת, נסתיים אתמול במדריד משחק הגומלין בין „ריאל מדריד" ומכבי תל אביב, ברבע הגמר של גביע אירופה לאלופות בכדורסל.

המשחק נסתיים בתוצאה 114:94 לטובת „ריאל מדריד". ובמשחק הראשון היתה התוצאה 54:37 לטובת הקבוצה המארחת.

בריטניה ומערב גרמניה פועלות למניעת מכירת מפעלים לערבים

לונדון, 23 (ע"צ, ע"ר). — בבריטניה ובמערב גרמניה ננקטו היום צעדים שנועדו למנוע העברת מפעלים לגורמים ערביים.

בלונדון נודע ממקור רשמי, כי הוטל על המיניסטריונים הנוגעים בדבר לחקור את השאלה ולהמליץ המלצותיה כדי להגביר את הפיקוח של השלטונות על מכירות מלאות או חלקיות של מפעלים בריטיים לאינטרסים זרים.

בלי להמתין לתוצאות של חקירה זו, ביקש הבנק המרכזי של אנגליה מהבנקים הבריטיים לשתף פעולה בנידון, ולהיוועץ עימו לפני כל העברה של תיקי מניות גדולים לאינטרסים זרים.

יוזמה בריטית זו ננקטה לאחר שגורמים ערביים רכשו בבריטניה, מערב גרמניה וארה"ב מניות במפעלי מטוסים ומכוניות וכן נכסי דלא ניידי.

מדיסלדורף נמסר כי בנקאים ותעשיינים מערב גרמניים בכירים התכנסו היום והחליטו כי יש למסור לממשלה ולבנק המרכזי של המדינה מידע מפורט יותר כדי למנוע השתלטות של גורמים זרים על תעשיות מקומיות.

נשיא התאחדות הבנקים הפרטיים, אלווין מינצמאייר אמר לעיתונאים כי ההסכם על מסירת מידע לממשלה ולבנק המרכזי הוא חלק מתוכנית להגן על מיגזרים רגישים של התעשיה מפני השתלטות זרה.

טרם נקבע מועד ביקורו של קיסינג'ר במדינות המזה"ת

ואשינגטון, 23 (יופי"ע) — משרד החוץ האמריקאני הודיע היום כי טרם נקבעו המועדים הסופיים לביקוריו של שר החוץ הנרי קיסינג'ר במדינות המזה"ת.

דובר משרד החוץ רוברט אנדרסון, ציין כי עדיין מתנהל דיון בין משרד החוץ לבין הממשלות של המדינות שבהן עומד מר קיסינג'ר לבקר.

אנדרסון סירב לגלות באיזה מדינות מקווה שר החוץ לבקר ואף לא גילה את שמות המדינות, שהזמינו אותו.

משרד החוץ האמריקאני הודיע כי קיסינג'ר ייפגש עם ריצ'ארד ניקסון בסוף השבוע.

דובר משרד החוץ אמר כי פגישה זו, הראשונה בין קיסינג'ר לנשיא לשעבר מאז התפטרותו של ניקסון ב־9 באוגוסט 1974, סבירה ביותר לאור היחסים הממושכים שקיימו השניים.

משפט הרב כהנא ייערך בהעדרו

משפטו של הרב מאיר כהנא, מראשי „הליגה להגנה יהודית", יתנהל בשבוע הבא בבית המשפט המחוזי בירושלים בהעדרו של הנאשם. זאת על פי החלטה, חסרת־תקדים של השופט המחוזי, עזרא הדיה, שניתנה אתמול, לקיים את המשפט במועד שנקבע, למרות שהנאשם נמצא בחוץ לארץ אחרי ששוחרר בערבות כספית גבוהה, כנאשם בעבירה המוגדרת כ„פשע".

האשמה העבודת נגד הרב כהנא ונאשם נוסף — יואל לרנר — היא „הסתה למרידה". לדברי התביעה התבטאה הסתה זו בכך, שלפני כשנתיים שיגרו הנאשמים מכתבים אל תושבי השטחים ביהודה ושומרון, וקראו להם להגר מן הארץ אל ארצות אחרות.

שווייץ לא מצליחה לחזק הדולר

ציריך, 23 (יופי"ע) — פעולה דרסטית מצד שלטונות שווייץ כדי להגן על הפרנק השווייצי ולמנוע את עליית שערו, הביאה להתאוששות הדולר משך מחצית השעה, אולם מיד לאחר מכן שוב התמוטט המטבע האמריקאני.

שווייץ הטילה אתמול ריבית שלילית בסך 40 אחוז על כל פקדונות הפרנקים השווייציים שנפתחו בשווייץ ע"י זרים לא־תושבים מאז אוקטובר אשתקד.

כאשר נפתח היום שוק מטבע החוץ בציריך, עלה שער הדולר מן השפל של 2.49 פרנקים שווייצריים אליו הגיע אתמול, לשער של 2.51 פרנקים.

אולם במשך היום ירד שער הדולר ובהתבדה הגיע ל־2.50 פרנקים. בכך הושמו לאל המאמצים למנוע עליה גבוהה מדי של הפרנק השווייצי, הפוגעת ביצוא.

בפרנקפורט ירד שער הדולר ל־2.33 מרקים, הוא השער הנמוך ביותר מאז אוגוסט 1973.

פיצוץ בבית מלון גדול בבלפאסט

בלפאסט, 23 (יופי"ע) — התפוצצות ארעה היום בבית המלון הגדול והחדיש ביותר של בלפאסט „אירופה" לאחר ששני אנשים חמושים החדירו מזוודה ובה פצצה לאולם הכניסה של בית המלון והזהירו את העובדים ואת האורחים כי עליהם לעזוב את המלון תוך 20 דקות.

ההתפוצצות גרמה נזק רב אך איש לא נפצע.

בית המלון „אירופה" הותקף לפחות 24 פעמים על ידי הצבא האירי הרפובליקאני על אף אמצעי הזהירות הננקטים על ידי השלטונות.

מנהל בית המלון הארפר בראון זכה לאות „מסדר האימפריה הבריטית" על התמדתו בניהול המלון על אף ההתקפות החוזרות ונשנות.

סוכל נסיון מרידה בדאהומיי

קוטונו, דהומי, 23 (ע"צ) — ניסיון של מרידה צבאית סוכל ב־21 בינואר בדהומיי, הודיע היום דובר הממשלה.

הדובר אמר כי מארגן המרד, קפטן ז'אנווייה אסוגבא, שר העבודה בממשלה הצבאית המהפכנית של דהומיי, הודח מתפקידו ונידון ל־60 ימי מאסר.

דובר הממשלה אמר כי אסוגבא השמיץ את ראש המדינה, הסית יחידות למרד כוזיין נגד השלטונות ופתח בתנועה לעבר עיר הבירה עם יחידה משוריינת שעליהן פיקד.

נחתם הסכם

(סוף מעמוד ראשון)

היחות הצעות חדשות להסכם המרים עם ישראל.

מנדט שני נתקבל ע"י מועצת השרים של הקהילה בספטמבר 1974 לפיו נוהלו שיחות ב־1 באוקטובר 1974 ונעשו סיכומים ב־11/12/74.

חליפת האגרות בין ראשי המשלחות אתמול באה לאשר את סיכומי הנ"ל „אד־רפרנדום". (כפוף לאישור הרשויות המוסמכות של הצדדים. לגבי הקהילה פרושו אישור מועצת השרים).

דובר משרד החוץ הוסיף כי, מדובר על איזור סחר חופשי למוצרי תעשייה והנחות מכס ניכרות למוצרי חקלאות. כמו כן יש בהסכם פרק על שיתוף פעולה תעשייתי.

וילסון מציע משאל עם על הישארות בריטניה בשוק האירופי

לונדון, 23 (ע"צ, יופי"ע) — ראש ממשלת בריטניה הרולד וילסון הציע היום בבית הנבחרים, כי ייערך משאל עם לגבי הישארותה של בריטניה בשוק האירופי המשותף.

הוא הביע את תקוותו כי המשאל יוכל להערך לפני סוף יוני, בתנאי שעד אז יוודעו התוצאות של המשא־ומתן המתנהל עתה בדבר שינוי תנאי ההצטרפות של בריטניה לשוק.

וילסון הוסיף כי צירי מפלגתו יהיו חופשיים לדבר נגד המלצות הממשלה לגבי התנאים החדשים.

זכו בהגרלת הפיס

בסך 500,000 ל"י זכה המספר: 269575.

בסך 250,000 ל"י זכה המספר: 306993.

בסך 100,000 ל"י זכה המספר: 737766.

בסך 50,000 ל"י זכו המספרים: 120595 698942.

בסך 12,500 ל"י זכו המספרים: 016737 044844.

בסך 6,250 ל"י זכו המספרים: 079599 120465 305950 645719.

בסך 5,000 ל"י זכו המספרים הבאים:

027273 017545 016844 003048 000692
164738 161793 149314 061031 055788
256590 223074 200374 199585 192874
331807 326347 314460 273645 267442
479177 446641 394895 361044 345626
529232 519465 517637 494647 486905
608428 604027 565836 567447 565697
771662 767240 749820 700023 648730

בסך 1,000 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־ 5523 4822 8299 8055 6068

בסך 600 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־
25432 04958
57061 43782 34191 30642 29665
88495 71130 65717

בסך 250 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־
11824 09615 08775 00111 00050
20191 19286 19229 16375 14254
33742 32030 27662 26324 21672
46014 43492 40113 38737 36119
80104 71966 68372 66188 56814

בסך 100 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־
2129 1925
9872 8832 7465 4099 3472

בסך 50 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־
1387 1354 1339 1245 1031 0595
2321 1934 1850 1644 1632 1499
4637 4429 4065 3507 3189 2710
6463 6081 5404 5168 5105 5041
7661 7623 7310 7035 6649 6521
8826 8514 8418 8384 8252 7575
9665 9615 9210 9140 8949 8872

בסך 6 ל"י זכו כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה: 0 ו־6.

הוארך מעצרו של ביכונסקי

בידי המשטרה עדות המצביעה על כך, כי יורם ביכונסקי נראה כשהוא בליל הרצח באיזור היפה. על כך נמסר אתמול לראשונה, בהליך הארכת מעצרו בבית משפט השלום בחיפה.

מעצרו של יורם ביכונסקי, החשוד ברצח החיילת רחל הלר, הוארך בשבעה ימים נוספים. זאת לאחר ששופט השלום החיפני, יצחק יעקובי־שווילי, נעתר לבקשת לפניית היועץ המשפטי לממשלה, עו"ד מאיר שמגר, אשר נתן את הרשאתו לבקש את הארכת המעצר בעשרה ימים נוספים. הרשאה זו היתה דרושה מכיוון שביכונסקי יושב במעצר כבר שלושים יום. וכל בקשה להארכת מעצר מעבר לתקופה זו טעונה הרשאה מן היועץ המשפטי לממשלה.

להחלטה זו קדם דיון ממושך מאד, שבמהלכו הסקף ראש צוות החקירה, רב פקד אברהם צמרת, ראיות נוספות בפרובבי, ואמרות היה נכון למסור לבית המשפט כחוקי הסוגבלי להביאן לידיעת הציבור והסניגוריה.

אחת הבולטות שבראיות אלה מתייחסת לטענת המשטרה בדבר הפרכת האליבי של החשוד. כזכור, טען ביכונסקי, כי בליל הרצח ליווה צעירה למעון הסטודנטים בחולון. לדבריו היתה זו אחת המשתתפות בחוג ה„אולפנה" שנערך בביתו. רב־פקד צמרת טען, כי צעירה זו הודתה בחקירה כי שיקרה, ואף נמצאו סתירות בעדותה.

עוד אמר מר צמרת, כי בתא המטען במכוניתו הפרטית של יורם נתגלתה קוצת שערות, אשר בבדיקה במעבדה נמצא התאמה בתכונותיהן הפיזיולוגיות את שערה של הנרצחת.

עם סגירת הגליון

רומא, 23 (ע"ר) — שר החוץ האיטלקי מריאנו רומור הכחיש היום את הידיעות לפיהן ריכזה ארה"ב כחות מאומנים במיוחד בבסיסים איטלקיים לקראת האפשרות של התערבות צבאית אמריקאנית במזה"ת.

בהופיעו בפני ועדת החוץ של בית הנבחרים האיטלקי אמר רומור כי ידיעות אלה שהופיעו בעתונות הפקוחית הן „ניחושים שאין להם כל בסיס".

עוד אמר רומור שהבסיסים שבהם משתמשים בעלות בריתה של איטליה בברית נאט"ו, נתונות תחת פיקוח איטלקי ואפשר להשתמש בהם רק למטרות של נאט"ו ואילו המזרח התיכון נמצא מחוץ לתחום פעולת הברית הצפון אטלנטית.

שר החוץ האיטלקי דחה — בניגוד להנרי קיסינג'ר — כל אפשרות של עימות בין אירופה למדינות המפיקות נפט. ציין שאירופה מעוניינת בשיתוף פעולה כלכלי, טכני, פיננסי מדעי ותרבותי עם העולם הערבי. מו"מ הוא הדרך הנאותה היחידה ליישוב בעיות ההתעוררות — הסעים השר.

• מהמשק־בתה"ר" שהכיל 11 טונה חיטה, התגלה כגבוהה מאופקים שבנגב הצפוני. נתגלה אתמול באחת משכונות עזה.

נסגרו מרפסות המבקרים בנמל התעופה של ברלין המערבית

ברלין, 23 (יופי"ע) — מרפסות המבקרים בשדה התעופה „טגל" של ברלין המערבית נסגרו היום בפקודת השלטונות מטעמי ביטחון.

ההחלטה לסגור את המרפסות נתקבלה לאחר שמחבלים ביצעו שתי התקפות ממרפסות של שדה התעופה אורלי שבפאריס.

פוניאטובסקי: לא קבלנו אזהרה בקשר עם ההתקפה באורלי

פאריס, 23, (ע"צ) — שר הפנים הצרפתי, מישל פוניאטובסקי, הכחיש היום כ„שקר גס" את השמועה שפורסמה על ידי עתון בוקר, לפיה קיבלה המשטרה הודעה על כוונת מחבלים לפעול ביום א' בשדה התעופה אורלי והחליטה שלא לעצור את הטרוריסטים המצוידים במטעני רקטות.

עוד אמר פוניאטובסקי כי אין כל איסור לידיעה שפורסמה על ידי עתון ע"צ, לפיה העבירה נציגות דיפלומטית את הנשק שנועד לטרוריסטים בשדה התעופה אורלי.

הסתערות צנחנים בדרום וייטנאם

סייגון, 23 (ע"ר, ע"צ) — כמה אלפי חיילים דרום וייטנאמים, בהנהגת אנשי קומנדו מוצנחים, הסתערו היום על הר שבידי כוחות קומוניסטים, השולט על האיזור שמסביב לבירת המחוז טאי נין, אמרו מקורות צבאיים.

הצנחנים הונחתו על „הר הבתולה השחורה", שעל פסגתו השתלטו בראשית החודש כוחות קומוניסטיים, על ההר נמצא מרכז תקשורת שנפל גם הוא בידי הקומוניסטים.

שיירת התחמושת ומזון פורצה את המצור לפנום פאן

פנום פאן, 23 (יופי"ע, ע"צ, ע"ר) — שיירת תחמושת ומזון הצליחה היום לפרוץ דרך נהר המקונג את המצור הקומוניסטי ולהגיע לעיר הבירה פנום פן, למרות הירויות הבלתי פוסקות משתי גדות הנהר.

בו בזמן המשיכו מטוסי תובלה מושכרים בידי אמריקאנים להטיס אספקה לנמל התעופה של פנום פן, למרות התקפות רקטות שגרמו לסגירת נמל התעופה לתנועה אזרחית.

נלכד פושע שקיבל 10 אלפים דולר כופר נפש

לונדון, אונטריו 23 (ע"ר) — משטרת קנדה עצרה היום אסיר נמלט, שהחזיק כבן ערובה נער כבן 12 וקיבל תמורת שחרורו כופר נפש של 10 אלפים דולר.

האסיר, דונאלד וויין קליין, בן 22 נכנע לכוחות המשטרה אחרי שש־היים, קודם לכן שחרר את הנער.

נציג של „פתח" נרצח בלוב

ביירות, 23 (ע"צ, ע"ר) — 15,000 איש השתתפו אתמול בביירות בלווייתו של איברהים עומר יוסוף, המכונה „אבו עומר", נציג „פתח" בבנגאזי שבלוב, אשר נדקר שם למוות בשבת בביתו.

העתון „אל ליבא" מסר היום, כי מספר מנהיגי מחבלים השתתפו בלויה, ובין היתר אבו איאד, אבו מאהר, אבו דאוד ואבו מארק.

„אבו עומר" נדקר למוות בדקירות סכין בביתו בבנגאזי, ושלטונות לוב עצרו מיד את רוצחו.

הנשיא קדאפי פיקח אישית על החקירה, הוסיף העתון.

אזעקה בנמל התעופה של ביירות

ביירות, 23 (ע"צ, ע"ר) — צופרי האזעקה הופעלו היום לפנה"צ משך 10 דקות בנמל התעופה הבינלאומי של ביירות.

בידיעות מסויימות נאמר כי הסיבה היתה הופעת מטוסים ישראליים בשמי ביירות, אולם שלטונות נמל התעופה מסרו כי הצופרים הופעלו בעקבות קצר חשמלי.

בידיעה אחרת נאמר כי משתי תת־מקלע נורו אתמול אחה"צ על משאית של צבא לבנון, בשעה שעברה בכפר שוקין, סמוך לנבטיה שבדרום לבנון.

בעקבות התקרית זו נעצרו 5 איראנים ושני שהיו בדרכם לדרום לבנון. הם הכריזו כי הם סטודנטים באוניברסיטה האמריקאנית של ביירות.

700 אלף תיירים ביקרו במצרים ב־1974

קאהיר 23 (יופי"ע) — 700 אלף תיירים ביקרו במצרים בשנת 1974 — עליה בשיעור של 33 אחוז לגבי שנת 1973 — ואת גילו היום עתוני מצרים.

העיתונים ציטטו את שר התיירות איברהים נגיב שאמר כי מצרים מצפה ב־1975 למיליון תיירים. 700,000 הזרים שביקרו במצרים — רבים מהם תושבי מדינות ערב — הוציאו במדינה סכום כולל של 187.5 מיליון דולר ב־1974 — ציין שר התיירות.

צפיפות דיור 3+
תכנית הלוואות לשיפור תנאי הדיור של משפחות הגרות בצפיפות של שלוש נפשות ויותר לחדר.

צפיפות דיור 3+
שיפורים והטבות
לתכניות הקיימות

משרד השיכון מודיע על המשך ההרשמה לתכנית ההלוואות למתן סיוע למשפחות עירוניות הגרות בצפיפות של 3 נפשות ומעלה לחדר, בשיפורים והטבות נוספים.

א. המשתתפים יוכלו לקבל הלוואה בין 20,000 ל"י עד 90,000 ל"י (במקום 15,000 עד 80,000 ל"י עד כה).

ב. הריבית מחיר הדירה שנקבעה כמבואת הגדל ב־15%.

ההטבות חלות על כל הנרשמים שטרם ביצעו את ההלוואה ולגבי נרשמים חדשים.

סכום ההלוואה לרכישת דירה או שכירת דירה בדמי־מפתח לא יעלה על 95% ממחיר הדירה.

התכנית מיועדת ל:

א. רכישת דירה חדשה.
ב. רכישת דירה ישנה.
ג. שכירת דירה בדמי מפתח.
ד. בניית הרחבה הדרושה לדיור הקיים.

תנאים להיכלל בתכנית

א. התכנית אינה מיועדת למשפחות המבקשות לעבור לאיזורי פיתוח.

ב. משפחה תקבל סיוע בתנאי שצפיפות הדיור שלה, בדירה הנרכשת או המורחבת, לא תעלה על 2 נפשות בחדר למשפחות בנות עד 6 נפשות ולא תעלה על 2.5 נפשות בחדר למשפחות בנות 6 נפשות ויותר.

ג. במקרים בהם נקבע, לפי צו הריסה או אחוזה של רשות מוסמכת, כי מקום מגורי המשפחה אינו ראוי למגורים, לדיור הוא זכאי להיכלל בתכנית, מבלי להתחשב בצפיפות הדיור שלה.

ד. משפחה הגרה במושב או קיבוץ לא תיכלל במסגרת תכנית סיוע זו.

גודל ההלוואה

גודל כל הלוואה ייקבע בהתחשב בתנאים הבאים: —

א. מספר הנפשות המתגוררות בפועל בדירה, שייבדק על סמך הרשום בתעודות הזהות של כל בני המשפחה וייקבע ליום 31.3.1974.

נפש במשפחה תחשב כל מי שגר ולן בדירה, ואינו משלם שכר דירה כדייר משנה. לרבות בני המשפחה שהיו חיילים.

ב. מחיר הדירה הנוכחית — הן בבעלות והן בדמי־מפתח — ומחיר הדירה הנרכשת.

ג. שעור ההשתתפות העצמית של המשפחה יהיה 70% ביתרת הסכום ממכירת הדירה הנוכחית, לאחר ניכוי מסי־כנתאות.

סיוע נוסף יינתן למשפחות המבקשות לעבור לאיזורי פיתוח.

תנאי ההחזר

ההלוואות ניתנות לתקופה של 15 עד 25 שנה כאשר ההחזר החודשי של ההלוואה יהיה בתנאים נוחים. בשלוש השנים הראשונות לא יעלה סכום ההחזר על 250.— ל"י לחודש. ההחזר החודשי יגדל בהדרגה בשנים שלאחר מכן.

חיילים משוחררים

חיילים משוחררים על פי חוק החיילים המשוחררים (בעלי „תעודת חייל משוחרר"), הזכאים להיכלל בתוכנית סיוע זו, יקבלו: —

א. הגדלה בהלוואה ב־20%. כתוספת להלוואה לה הם זכאים על פי כללי התכנית, ובתנאי שסך כל ההלוואה, כולל ההגדלה, לא יעלה על 95% ממחיר הדירה הנרכשת.

ב. הנחה בתשלום ההחזר החודשי.

הגשת הבקשה

בסניפי בנק „טפחות" יטפלו בכל הבקשות, יבדקו ויאשרו את הנתונים שנמסרו ויקבעו את גובה ההלוואה. כל המבקש להיכלל בתכנית זו יפנה לסניף בנק „טפחות" הקרוב למקום מגוריו (ראה רשימת הסניפים בהמשך). לצורך הטיפול בבקשה, על הפונה להביא עמו את המסמכים הבאים: —

1. תעודות הזהות של כל בני המשפחה.
2. חוזה רכישה או שכירות ו/או תכנית בניה להרחבת הדירה ושיפוצים.
3. תעודות רפואיות המעידות על הריון ו/או מחלה אם ישנם.
4. כל תעודה נוספת, שיש בה כדי לתמוך בבקשה.

על הפונים יהיה למלא טופס בקשה. לאחר אימות הפרטים שנמסרו ודיון בבקשה, ישלח הבנק לפונה תוך חודש ימים מיום הגשת הבקשה, הודעה בכתב, ובה ייאמר מהו גודל הדירה המינימלי שעל הפונה לרכוש, ומהו גובה ההלוואה המירבי שהפונה עשוי לקבל.

סניפי בנק „טפחות" יפתחו שעותיהם בין השעות 08.30—12.30.

ירושלים — רח' הלל המלכה 9, ת.ד. 93, טל: 222331.
תל־אביב — רח' הרשבשלאום 123, ת.ד. 7070, טל: 263141.
חיפה — שדרות הנשיא 207/9, ת.ד. 053, טל: 8-868177.
אשדוד — מרכז מסחרי, רובע ... ת.ד. 47.
באר־שבע — בנין „מרכז הנגב", דרך חברון, ת.ד. 155, טל: 76183.

משרד השיכון

כה לחי
בח"י לירות

מנכ"ל בנק ישראל מזהיר מ"התפרצות מוניטארית"

את פתיחו הכלכלי בירושלים ... ביתרות מטבע החוץ הקיי... של 1.1 מיליארד דולר. אי... לרדת שוב ב־800 מילי... דולר. על כן קיים גבול ל... ההזרמה שאפשר להז... באמצעות התקציב. אם ... הזרמה באמצעות התקציב ... גדולה מדי ותעבור את ... — 1.5 מיליארד ל"י תהיה ... התפרצות מוניטרית עם כל ... השפעות המזיקות.

... אתמול זו יצא אתמול מנכ"ל בנק ישראל ד"ר א. שפר במסיבת עתו... לרגל פרסום המאזן השנתי ... הבנק.

... תקופה עד לפיחות היתה ירידה ... ביתרות מטבע חוץ כתוצאה ... נזילות בסקטור הפרטי. ... זו נספגה באמצעות מכירת מט... חוץ לציבור, אמר המנכ"ל ב... מצב המשק.

... הפיחות הורידה הממשלה ... 2 מיליארד ל"י מהחוב שלה ... ישראל שלה בסכום דומה.

... אחר הפיחות היתה הזרמה גדולה ... פקדונות מטבע חוץ והגיע ב... של קרוב ל־200 מיליון דולר ... באמצעות הרחבות קרנות האשר... ליצוא ב־1 מיליארד ל"י. הדבר גרם לעליית אמצעי התשלום בקצב מהיר של 9.2 אחוזים בחודשים נובמבר ודצמבר, המשמעות לגידול מהיר מאוד.

גידול זה באמצעי התשלום התרחש למרות שהממשלה ספגה כספים בחודשים אלה, בעיקר בגלל הרכישה הגדולה מהרגיל של אגרות חוב צמודות. במשך חודשיים הונפקו אגרות ב־1.7 מיליארד ל"י.

העובדה שבמשך שנת 1975 תיפסק הירידה התלולה ביתרות מטבע החוץ מטילה נטל כבד על המדיניות הפיסקלית והמוניטארית.

אם התקציב יורים מעל ל־1 — 1.5 מיליארד ל"י תהיה התפרצות מוניטארית על כל ההשפעה המזיקה על רמת המחירים ועל היתרות.

רווחי הבנק — חצי מיליארד

הרווח הכולל של בנק ישראל הסתכם בשנת 1974 ב־517 מיליון ל"י לעומת רווח של כ־90 מיליון ל"י בשנת 1973.

ד"ר א. שפר אמר עוד כי הוא מתנגד להטלת מסים על אגרות חוב בשנה הקרובה כי על התקציב הממשלתי להשיג סכומים ניכרים באמצעות מכירת אגרות חוב לציבור.

הסתדרותיים לא יתנו ערבות לשחרורו של רכטר

יו"ר ועדת הביקורת המרכזית של ההסתדרות, ניסים בכר, הודיע ליועץ המשפטי לממשלה, מאיר שמגר, כי ועדת הביקורת המרכזית החליטה ... לחדש את דיוניה בעניין ... והאישים של מנכ"ל "סולל ..." צבי רכטר, במעורבות ... פקיד ד"ר ס. רוזנבאום, אלא לאחר ... חקירת המשטרה, לאורה ובפק...

... הוליטה ועדת הביקורת כי ... הסתדרותיים, בכללם ... יתנו לרכטר את הערבות לשחרו...

מה יוסיף מס ערך מוסף?

(סוף מעמד 3)

הכנסות גבוהות יותר שעליהם אין טעם להטיל עול של מסים. אולם, ישנם ביניהם בעלי הכנסות גבוהות מאד הרגול במקום טוב עשוי להשתכר אלפי לירות לחדש והוא לא ישלם מס הכנסה, מע"מ ויתכן אף שהוא יקבל תמיכת סעד. בהיותו, כביכול, מחוסר פרנסה — ואלה אינם מקרים בודדים, כפי שכבר הוכח הלכה למעשה. אולם, ברור שעם תופעה זו אין ברירה אלא להשלים וכל הנסיונות להגיע לתשלום מס אמת משכבות אלו הם ברכה לבטלה. לכל היותר אפשר להגביר את המאמצים ולרדות מדי פעם בפעם משלמי מס נוספים. לא כן הדבר לגבי קבוצות גדולות של נותני שירותים, מסחר והעשיה זעירה. אליהם אפשר להגיע אם שלטונות המס יתאמצו ולא ירצו לעשות את מלאכתם קלה. אין כל סיבה מדוע לא ללכת בעקבות המדינות המתוקנות שבהן, למשל, יש גם בכל חנות קטנה קופה רושמת, העושה את החשבון לעיני הקונה כמה הוא משלם בעד הסחורה וכמה הוא מוסיף כמס. ומצד שני — יכולים שלטונות המס לדעת בדיוק כמה היה המחזור של המכירות ויחד עם החשבונות על ההוצאות ניתן בקלות לחשב את המס. עם זאת כשהו בעניין זה נעשה גם בארץ ולפי ההצעה מכינים שיטה פשוטה ביותר של ניהול חשבונות לבעלי עסקים קטנים והטופס עצמו של חישובי המס ותשלומו יהיה פשוט מאד. הטופס הפשוט הוא חשוב ביותר — מציין ד"ר מיטל, מאוניברסיטת תל־אביב — המציג את הטופס המסובך שהונהג בצרפת עם הנהגת מע"מ בארץ זו וכתוצאה מכך נכשל שם המס לחלוטין.

יתרונות וחסרונות של מע"מ

למרות ההשתמטות הגדולה הצפויה במס עדיין האפשרויות הטמונות בו הן גדולות מאד. בשל הפשטות שבו קל יותר לאוצר להגדיל את הכנסותיו מהמס. עליו רק להגדיל את אחוז המס וכל אחוז אחד יתן תוספת של חצי מיליארד ל"י. לכן, האוצר הוא תומך נלהב של המס. תומכים נלהבים אחרים הם התעשיינים. מאחר ומע"מ יבוא במקום מס קניה הרי שהדבר יאפשר להם לשלם למעשה פחות מס, כי את המס החדש הם יגלגלו על הצרכנים. לעומתם מתנגדים הסוחרים בכל תוקף למס החדש הן משום שהם יהיו בסופו של דבר גובי המס, מאחר הם השלב האחרון של גבייתו, מהצרכן האחרון. זהו על כל פנים הנימוק הרשמי שלהם. נימוק אחר שאותו הם לא אומרים הוא כי הם חוששים שיאלצו אותם לנהל ספרים, דבר שממנו הם מאד חוששים, כי הדבר יאפשר בדיקה אמיתית של הכנסותיהם. השכירים אף הם כמובן אינם נלהבים מהמס החדש שיעלה את מחירי המצרכים, ומה עוד שלמרות הדרישות התקיפות של ההסתדרות יש חשש שמס זה יעוקר מתשלום תוספת היוקר.

למס יש מספר יתרונות ושלבד השיפור בניהול ספרים שהוזכר הוא יגרום גם להקטנת המסים על ההכנסות וממילא יעודד יותר רצון לעבוד. לעומת זאת יש לו גם חסרונות רבים, ובעיקר משום שהוא יגרום לעליית מחירים וכן העובדה שזהו מס רגרסיבי שבו יוטל בעיקר על השכבות הנחשלות. המס הוא אחיד לכל והעני והעשיר ישלם יותר בעד אותו מוצר. אולם, העשיר ייהנה בהקביל לכך מהקטנת מיסים ישירים, דבר שממנו לא יוכל ליהנות העני. המס יביא גם לעלית מחירי מוצרים שבעבר לא הוטל עליהם מס קניה אף שהוא יהיה נבוך בשיעור של מע"מ. כמו"כ הוא יצריך מספר גדול נוסף של עסקים בלתי פרודוקטיביים שיעסקו בניהול חשבונות ולא יתרמו לייצור.

תפילה חגיגית במרכז "שאולי" באשדוד

בשבת "שירת הים" הקרובה תתקיים במרכז הרוחני על שם שאולי באשדוד תפילה חגיגית, מטעם המחלקה לתרבות תורנית של משרד החינוך, מחלקת התרבות של העיריה, משרד הקליטה וחברת "עמיגור". לפני התפילה, ב־4 לפנות בוקר, תתקיים אמירת בקשות בהדרכת חזנים ומקהלה של המרכז הרוחני. התפילה החגיגית תיערך בהשתתפות עולי גרוזיה, רוסיה ובוכרה, ותלמידים בני מצווה מכל בתי הספר בעיר. בסעודה השלישית ירצה ד"ר שלמה קודש על הנושא: "ממצרים עד הגאולה".

ביום ראשון תיערך לעולים החדשים ולוותיקי אשדוד מסיבת ט"ו בשבט ליד שולחנות ערוכים, במעמד האדמו"ר מפיטסבורג וחסידיו מהקריה החסידית באשדוד. כן ישתתפו במסיבה רבנים, ראש העיר, חברי המועצה ואישי ציבור. בתכנית האמנותית יופיע מנגן הקלרנית החסידי צבי לוי.

תל-אביב

בביהכנ"ס בוהוש

מסיבת ט"ו בשבט תתקיים ביום שני פרשת יתרו ב־3.30 בביהכנ"ס בוהוש שד' רוטשילד 112.

מסיבת ט"ו בשבט בחוג הנוער הדתי

ברחוב סמולנסקי 2 (בית המרכז הקהילתי), ת"א, תתקיים ליד שולחנות ערוכים בהשתתפות הרב חיים הנגלד ביום ראשון בשעה 9 בערב.

"אהל שם" בשיתוף עם המועצה הציונית בישראל

השבת, ב־10 י. סברסקי — תנ"ך. ב־11 הרב פרידלנדר: הלמוד. ב־4 במסיבת "עונג שבת" ירצה העתונאי מר א. צמוקי — יו"ר המועצה הציונית בישראל על תרומת העם היהודי לישראל בשנת 1975 — כיצד? המנחה: יו"ר "אהל-שם" — משה גולדשטיין. דברי אגדה — ד"ר ש. ז. כהנא.

בבית הכנסת לתלמידים "בילו"

בליל שבת בין קבלת שבת למעריב "פסוקו של יומי" ע"י יצחק שבטיאל. בשבת ב־8 בבוקר שעור בתלמוד ירושלמי ע"י פרץ גרוס. ב־4 תפילת מנחה, שלוש סעודות ושעור בתלמוד ע"י הרב מ. ש. הלוי מובשוביץ, רב השכונה. במוצש"ק ב־7.30 מסיבת ט"ו בשבט ליד שולחנות ערוכים. ד"ר אשר ויזר ירצה על הארץ ופירותיה במקרא, הסופר יצחק אלפסי ירצה על הכמיהה לארץ ופירותיה בעולם החסידות. ינעימו את הערב החזן והמלחין הרב חיים אדלר ואברהם הוכברג, ינחה פרץ גרוס. ביום ראשון ב־6 חוג להרמב"ם ע"י הרב מרגנשטרן. ביום רביעי ב־6 הורת המקהלה בהנהלתו של המנצח מנשה לברן.

באגודת "אהבת חסד"

השיעורים מתקיימים במועדון "אהבת-חסד" רח' נחמני 61, ב־8 בערב, כדלקמן: בליל שבת ק' מסיבת "עונג-שבת" ליד שולחנות ערוכים בהשתתפות רבנים וחזנים אורחים. ביום שלישי: בחוג נשים לתנ"ך "אהל-אברהם" ע"י הרב ש. פרנקל. ביום רביעי: שיעור בשמונה פרקים לרמב"ם, ע"י ד"ר יהודה מוריאל.

תורנות בתי מרקחת

ירושלים: אברמוביץ, המלך ג'ורג' 21 טל' 224972; הבשם, העיר העתיקה רח' הגיא טל' 284285.

תל-אביב: כבר המדינה, ה' באייר 48 טל' 258046; פרנקל, המלך ג'ורג' 28 טל' 223721; יאני, יהודה הלוי 67 טל' 612474.

חולון: אסותא, סוקולוב 4.

בת-ים: בלפור, בלפור 90.

בני-ברק: נגבה, דרך נגבה 38 ר"ג ב'.

רמת-גן: נגבה, דרך נגבה 38 טל' 743 159.

הרצליה והסביבה: כבר ויבלין, ויגנס 142 הרצליה פתוח.

נתניה: הדסה, הרצל 24 טל' 22243.

באר-שבע: הנגב קקיל 108.

שבת

ירושלים: ד"ר פרקש, הפלמ"ח 28 טל' 36084.

תל-אביב: בבל, רח' דיזנגוף 174 טל' 222386; גוטמן, אחד העם 91 טל' 285301; פרנקל, המלך ג'ורג' 28 טל' 223721.

חולון: נאות-שושנים, סוקולוב 44.

בת-ים: גני בת-ים, הנביאים 3.

בני-ברק: הרצל, הרצל 52 ר"ג.

רמת-גן: הרצל, הרצל 52, טל' 722372.

הרצליה והסביבה: כבר ויבלין, ויגנס 142 הרצליה פתוח.

פתח-תקוה: מרכז השרון, חובבי ציון 40 טל' 911078.

נתניה: הכגן, ויצמן 13 טל' 23866.

באר-שבע: יונה, שכון ב' רח' ביאליק 5.

מוצאי שבת

ירושלים: אופלטקה, יפו 110 טל' 224021; אלקודס אלכברא, רח' הגיא אל רשיד טל' 283333.

תל-אביב: גרוסו, שינקין 27 טל' 284791; תרופה, דיזנגוף 217 טל' 223488.

חיפה

בית כנסת לנוער בבי"ס ממ"ד "יבנה" — "נצח ישראל"

התפילות בכל ליל שבת לפי זמני הדלקת הנרות ובשבת בבוקר ב־7.30 לפני התפילה שעור בתלמוד על ידי המורה הרב ישעיהו נגר. ב־8.15 תפילה העוברים לפני התיבה הם בני-נוער. לפני קריאה לימוד משניות על ידי הרב הנ"ל לזכר תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל ר' שעל שמם נקרא בית הכנסת.

בביהכנ"ס "נשמת חיים"

הרב רפאל סולידאנו ידרוש על הנושא פרשת השבוע ועניני היום בביהכנ"ס "נשמת-חיים", רח' החלוץ 14, בשעה 4.00 אחה"צ.

מפגש רעים

בהשתתפות ח"כ אברהם מלמד שירצה על הצביון הרוחני של המדינה היהודית. יתקיים ביום חמישי י"ח בשבט תשל"ה ב־8 בערב בביהכנ"ס "אבות ובנים" רח' קלר 6 הר הכרמל חיפה. המפגש נערך ע"י "ספריית יהודה" לע"נ החייל יהודה צקים ז"ל. פרקי חזנות ע"י החזן אהרן ברנגר. הצבור מוזמן.

מרכז המטבעות והמדליות בירושלים
קניה, מכירה, החלפה
משלמים מחירים גבוהים
מרדכי בן-הלל 5

● ועדה מצומצמת תוקם לשם הגברת הדרכת הקליטה בקרב תנועות הנוער על ידי פרסומים, חוברות הדרכה וימי עיון בנושא הקליטה.

● יונתן רוזן, שנעצר כחשוד בהתחזות לאיש שרותי הבטחון, הגיש אתמול ערר לבית המשפט המחוזי בתל אביב על מעצרו.

הבראה
בעונת החורף

אנו ממליצים לפני חברי קופת חולים לנצל את האפשרות הניתנה להם ליהנות בתקופת החורף מכיסוי בתי ההבראה:
בגדורי (מגידו) בחיפה טל' 81414 — 04
בית רמז בזכרון יעקב טל' 99070 — 063
מבטחים בזכרון יעקב טל' 99345 — 063
ארזה במוצא טל' 532151 — 02
נוה הלל בבני ברק טל' 782231 — 03
כן הננו להביא לידיעת החברים שבאזור ים-המלח מארחים שני בתי מלון מפוארים את חברי קופת חולים במחירים מוזלים:
מלון עין בוקק
מלון מוריה — ים המלח
וכן מלון מוריה אילת — באילת
ההרשמה — בסניפי קופת־חולים.
מחלקת ההבראה
מרכז קופת חולים

כתיבה במכונה
תלמדו היטב ב־12 שעות
בבית הספר למשרד
רימון
ת"א, דיזנגוף 85, טל' 281985
שיטה עיוורת • ...

מחלקת
התרבות וההסברה
המפלגה הדתית לאומית • הסתדרות הפועל המזרחי בישראל

משרד הדתות — המחלקה לחווי דתי | משרד החנוך — המחלקה לתרבות תורנית

מסיבות ט"ו בשבט
הנושא: ט"ו בשבט בהלכה ובאגדה

ליל שבת, י"ב בשבט תשל"ה (24.1.75)

תל-אביב — מועדון "אהבת חסד", מסיבה לליל שבת בהשתתפות הרב ש. פרנקל, הרב מ. ברנשטיין. בתכנית: החזנים אדלר, סולניק.

תל-אביב — מועדון בילו, מסיבה לליל שבת בהשתתפות הרב משה הרשטיק, הרב ד"ר ש. ז. כהנא.

תל-אביב — מועדון רמת-אביב, מסיבת ליל שבת בהשתתפות הרב דוד הבלין, הרב ש. מורחי.

מוצאי שבת, י"ג בשבט תשל"ה (25.1.75)

תל-אביב — מועדון בילו, תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות ד"ר אשר ויזר, הסופר י. אלפסי. מנגנים: אדלר — הוכברג.

תל-אביב — מועדון רמת-החייל, תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בבית הכנסת קוממיות, בהשתתפות ח. מ. בסוק — סגן ראש העיר, הרב טוב והב, הרב א. ברודיא.

חולון — בבית הכנסת "שערי צדק" תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 5.30 אחה"צ בהשתתפות הח' י. זילברמן — חבר הנהלת העיר; דברי פתיחה: הח' ש. מרכוס, מנחה: י. יצהרי.

באר-שבע — במסגרת מסיבות מלווה מלכה תתקיים מסיבה בבית הכנסת לעולי רוסיה הקרפטורוסיה בדרך מצדה שכון ד' צפון, בהשתתפות נציגי העיריה, הרב לבנון, בשעה 7.00 בערב.

נתניה — מסיבת ט"ו בשבט תתקיים אי"ה בשכונת העולים "יבנה דורה" בבית הכנסת של הגרוזינים בשעה 7.00 בערב, בהשתתפות סגן ראש העיר — ב. צ. רובין, סגן ראש העיר — דב טנא, יו"ר מועצת הסניף — א. רס. המנחה והפותח מזכיר הסניף — הח' א. עסיה.

יום ראשון, י"ד בשבט תשל"ה (26.1.75)

רמלה — מסיבת ט"ו בשבט תתקיים אי"ה בבית הכנסת "פחד יצחק" בשכונת אשכול, בהשתתפות ראש העיר — הח' א. אבוחצירא, יו"ר המועצה הדתית הח' חיים שגר. הפותח: המזכיר הרב מ. קרוספין, בשעה 6.30 בערב.

זכרון יעקב — בבית הכנסת "אהבת שלום" — בשכון דרומי תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות הרב חמן ישראל.

תל-אביב — במועדון המשך שנקין תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות ברוך דוברבני — ראש מחלקת החנוך הדתי, בתכנית האמנותית — שקופיות עם הח' צ. הרשקוביץ.

גבעתיים — באולם הסניף תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות ח"כ אברהם מלמד, הפותח: הח' דיאמנט. בתכנית האמנותית תזמורת. בשעה 7.30 בערב.

פתח-תקוה — בבית הכנסת "בית ישראל" תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 7.00 בערב בהשתתפות: הרב מלכה — חבר הרבנות הראשית בפ"ת, הרב מרדכי בן סיסורית.

פתח-תקוה — בשכון סגל, תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות יו"ר המועצה הדתית — הח' ש. ויינברג, הרב עשור.

יום שני, ט"ו בשבט תשל"ה (27.1.75)

אור-יהודה — תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בבית הכנסת ע"ש אלי כהן בשעה 6.00 בערב, בהשתתפות הרב כמוס עגיב — רבה של אור-יהודה. הכנית אמנותית — החזן צלח — פותח: א. חכמון מזכיר הסניף.

רכת-פנקס — תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בבית הכנסת המרכזי, בהשתתפות מר מ. דרוש.

תל-אביב — במועדון "דבורה", תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות: הרב כ. פ. סכורש, הרב ד"ר ש. ז. כהנא, בתכנית האמנותית — שירה ע"י בחורי ישיבת התפוצות מפקיעין.

כפר שלם — בבית הספר אלקלעי תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 6.00 בערב בהשתתפות: מרן הגאון הרב הראשי לתל-אביב-יפו — הרב דוד חיים הלוי שליט"א, מר מ. הרשקוביץ — מנהל בית הספר אשר ידון בעניני הנוף. מנחה: מר מ. כדמה.

הרצליה — באולם סניף הפועה"מ תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 7.00 בערב בהשתתפות: מר צבי ברנשטיין — מזכיר המפד"ל, הרב ע. ג. הדס. בתכניה האמנותית — הזמר י. שאול, מנחה: מ. אלישע.

ראשון לציון — באולם סניף הפועה"מ תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות הרב ב. רבינוביץ שליט"א — רבה של העיר חולון, דברי פתיחה: הרב י. שמעוני. בתכנית האומנותית — "צמד התרומים", בשעה 7.00 בערב.

כפר יונה — בבית הכנסת "בית אל" תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 6.30 בערב, בהשתתפות הרב עוזי שוויצר, דברי פתיחה — מזכיר הסניף הח' מגדיש.

חצור — באולם הסניף תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 6.00 בערב בהשתתפות הרבנים המקומיים.

גבעת עדה — בבית הכנסת לעולי תימן תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בשעה 6.00 בערב בהשתתפות הרב י. שויב.

עתלית — באולם סניף הפועה"מ תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 6.00 בערב, בהשתתפות הח' א. מוריינה.

בנימינה — בבית הכנסת "שערי צדק" תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 6.00 בערב, בהשתתפות הרב טוב יוסף.

לוד — בבית הכנסת "תפילה למשה" תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 6.00 בערב בהשתתפות הרב ש. ביטון.

קדימה — באולם סניף הפועה"מ תתקיים אי"ה מסיבת ט"ו בשבט בשעה 6.00 בערב בהשתתפות: הרב פרביאס שליט"א, הח' חיים ברכה — מ"מ ראש המועצה, התכניה האמנותית: אקורדיוניסט.

רמת-גן — במועדון ותיקי התנועה תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בשעה 8.15 בהשתתפות: הרב י. מ. לאו שליט"א, בתכנית האמנותית: החזן י. צינקן בלווי אקורדיוניסט.

רמת-גן — במועדון בר-אילן יתקיים חוג לתנ"ך בשעה 6.30 בערב בהדרכת הרב ש. ריבלין.

יום שלישי, ט"ז בשבט תשל"ה (28.1.75)

תל-אביב — במועדון "רמת-ישראל" תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות ד"ר ד. רוזן צבי — חבר מועצת עירית ת"א, מר א. עקבין.

רמת-גן — במועדון ותיקי התנועה יתקיים החוג לתלמוד בשעה 11.00 בבוקר בהדרכת רב העיר הרב מ. י. אוספיזאי.

רמת-גן — במועדון ותיקי התנועה יתקיים חוג לתנ"ך בהדרכת ד"ר נ. ד. סרבר בשעה 6.30 בערב.

ירושלים — רחמה — ביום ד', י"ז בשבט (29.1.75) תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בבית הכנסת לעולי בוכרה בשעה 6.00 בערב בהשתתפות: הרב מאיר דוד — רב בית הכנסת, הח' דוד ברגמן — חבר הנהלת עירית ירושלים, הפותח: הרב דוד ניסנוב.

ירושלים — קטמונים — ביום ה', י"ח שבט תשל"ה (30.1.75) בבית הח' זלמן חוב, רח' יוסף, בשעה 7.30 בערב. בן יואל, קטמון ו', בהשתתפות: הרב רלבג — רב שכונת נוה יעקב, פותח — ד. ניסנוף.

מוצאי שבת, י"ג בשבט תשל"ה (25.1.75)

נוה יעקב — בצריף בבית הספר שבשכונה תתקיים בשעה 6.00 בערב מסיבת ט"ו בשבט בהשתתפות: הרב י. רלבג שליט"א — רב השכונה, הרב משה שפיר, דברי פתיחה: מר יונה מזרחי, מנחה: מר רחמים אליהו, תכנית אמנותית החזן — דוד זבורו.

נצרת עלית — ביום רביעי, י"ז שבט תשל"ה (29.1.75) תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בבית הכנסת ע"ש הרב עולנה בשעה 5.00 אחה"צ, בהשתתפות הח' פלטיאל אייזנטל.

תל-אביב — בחוג הרמב"ם, רח' יהושע בן נון 48, תתקיים אי"ה ביום ראשון, י"ד שבט תשל"ה (26.1.75) המסיבה המסורתית שנתית בט"ו בשבט, הפעם לציון 21 שנה לקיומו של החוג. בהשתתפות הרב נתן צבי פרידמן, בשעה 7.00 בערב. כל ותיקי החוג מוזמנים.

יום רביעי, י"ז בשבט תשל"ה (29.1.75)

חדרה — תתקיים אי"ה הרצאתו של השר ד"ר יוסף בורג — שר הפנים, באולם סניף הפועה"מ על הנושא: "במערכות היהדות הדתית". הפותח: מר קוסטליץ — מ"מ ראש העיר.

אוניברסיטת תל-אביב — המכון למחקר הציונות
משרד החנוך והתרבות | משרד ההסברה | המועצה הציונית

100 שנים להולדת פרופ' חיים ויצמן

בימים א' ב' כ"א—כ"ב בשבט תשל"ה (2—3 בפברואר 1975) יתקיים סמינר בנושא:

מדינאי בעיתות משבר

הסמינר יתקיים באודיטוריום פאסטליכס, בנין מכסיקו באוניברסיטת ת"א רמת-אביב, בהשתתפות:

פרופ' שלמה סימונסון	גב' חנה ויינר
ד"ר יוסף גורני	גב' דבורה ברזילי
ח"כ אבא אבן	ד"ר אביתר פריזל
פרופ' דניאל קארפי	ד"ר פנחס עופר
מר דוד הורוביץ	ד"ר יעקב גולדשטיין
מר ולטר איתן	ד"ר גבי שמר
פרופ' בנימין אקצין	ד"ר שמואל דותן
מר גבריאל כהן	ד"ר ישראל גולדשטיין
ד"ר גדליה יוגב	

בדבר פרטים והרשמה נא לפנות ל: —
מרכז ההסברה, בנין גד, רח' הסוכה 2 ירושלים טל': 223316—02
מרכז ההסברה, רח' קפלן 6 תל-אביב טל': [illegible]—03
מרכז ההסברה, רח' אחד העם 5 חיפה טל': 662400—04
מרכז ההסברה, מרכז הנגב ת.ד. 183 באר שבע טל': 74906—057
דמי השתתפות: —.15 ל"י

במפלגה ובתנועה

ארגון ותיקי התנועה בירושלים

ב"היכל שלמה" בשבת ב־3 אחה"צ, תתקיים הרצאת הגברת מלכה טרגן ב"פרשת השבוע לאור ימינו" מטעם ארגון ותיקי המפד"ל בירושלים, בריכוז הגב' צפורה גוזיק.

המפד"ל והפוה"מ בת"א
מסיבות שבת וט"ו בשבט

במועדון אהבת חסד רח' נחמני 61. בליל שבת ב־8 הרב שמעון פרנקל ירצה על: חיינו לאור פרשת השבוע וט"ו בשבט. המנחה הרב משה ברנשטיין. שירה בליווי החזנים הרב ח. אדלר וי. סולניק.

במועדון בילו ע"י ביהכנ"ס בילו — תיכון צירוני דתי ח' שד' רוטשילד 124, בליל שבת ב־8 על פרשת השבוע ירצה הרב משה הרשטיק. על ראש השנה לאילנות ירצה הרב ד"ר ש.ז. כהנא. שירה בציבור.

במועדון רמת אביב רח' ברודצקי 33. בליל שבת ב־8, על הנושא: ר"ה לאילנות ירצה הרב משה מורחי. על נבואת משה — הרב דוד הבלין. המנחה: יהודה הולר. שירה בצוותא.

במועדון רמת החייל בביהכנ"ס קוממיות, רח' קם פינת מרכוס, במוצאי שבת ב־7 ירצה ע"ר ח.מ. בסוק, סגן ראש העיר, על: כי האדם עץ השדה. ברכות: הרב טוב והב, רב ברמת החייל. הרב א. ברודיא — רב בישגב, שיכת דן. דברי פתיחה מר דואק הכהן.

במועדון בילו ע"י ביהכנ"ס בילו — תיכון צירוני דתי ח' שד' רוטשילד 124, במוצאי שבת ב־7.30 על: הארץ ופרותיה במקרא ירצה ד"ר אשר וייזר. על הכמיהה לארץ ופרותיה בעולם החסידות ירצה הסופר י. אלפסי. פרקי שירה ע"י הרב ח. אדלר ומר א. הוכברג. דברי פתיחה: פרץ גרוס, חבר ועד ביהכנ"ס.

במועדון המשך שינקין ע"י שיכון הפוהמ"ז, ביום ראשון אור לט"ו בשבט ב־7.30, על: המשמעות הרוחנית של מלחמות ישראל. ירצה ברוך דובדבני, ראש מרכז החינוך הדתי. המנחה: זאב הרשקוביץ.

במועדון ע"ש מ. מגיד רח' דבורה 3 פינת שד' בן ציון 28, ביום שני ט"ו בשבט, ב־7.30. הרב כ.פ. סכורש, חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל לרגל הופעת ספריו בהלכה, ירצה על הנושא: ר"ה לאילנות לפי ההלכה. הרב ד"ר ש.ז. כהנא ירצה על חג האילנות לפי ספר "פרי עץ הדר" של המקובלים. תלמידי ישיבת התפוצות בפקיעין בשירי פקיעין לט"ו בשבט. כבוד בחרובים ופירות מפקיעין יוסיים הרב מ. גולדשטיין ראש הישיבה.

במועדון נוה שלום רח' צירה 3, ביום שני ט"ו בשבט ב־5 על הנושא: ר"ה לאילנות בהלכה, ירצה הרב ח.ד. הלוי, הרב הראשי לת"א—יפו. המנחה: מנחם ממון. ברכות: רבני המקום.

במועדון רמת ישראל, רח' דם המכבים 19, ביום שלישי ב־7.30, מסיבת ט"ו בשבט. ד"ר דוד רוזן צבי, חבר מועצת עיריית ת"א, ירצה על חג האילנות ויתן תשובות לשאלות בעניני העירייה. הכבוד אברהם עקבין. כל יום שלישי ב־8 יתקיים שעור בתורה ובהלכה ע"י המחנך אברהם עקבין.

שעורי תורה

במועדון סניף נוה שרת בשעה 11, שעור במדרש ע"י י.ש. שפירא.

בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בנוה צה"ל ב־4 שעור תורה ע"י הרב י. ידדי.

בביהכנ"ס ברח' קורדוברו 14, ב־4 שעור תורה ע"י הרב פנחס הכהן רבין.

בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בכפר־שלם א', ב־4 שעור תורה ע"י יצחק רבי.

בביהכנ"ס תפארת ישראל רח' המעפילים, ב־4 שעור תורה ע"י ר' זכריה הכהן.

בביהכנ"ס זכרון קדושים ביפו שעור בפרשת השבוע לפני קבלת שבת ע"י הרב אלעזר הגר.

במועדון ביצרון, דם המכבים 19, ב־3 שעור במסכת יבמות ע"י א. ארנברג.

תנועת האשה הדתית הלאומית

ירושלים

עונג שבת במכון הרי פישל פרשת השבוע. מר צבי קפלן בבית הכרם בפנסיון מרגוע פרשת השבוע הרב דוד שפירא. בגבעה הצרפתית פרשת השבוע הרבנית חנה גרישטיין בבית הגב' שרה לאו, רח' בר-כוכבא 4 ב־3 אחה"צ.

תל-אביב

המשך שינקין: בבית הח' וישהולץ, הפלמ"ח 26, המרצה: ברוך שיין.

חוג הרשושנים יפגש ביום שלישי ט"ו בשבט ב־7.30 בערב, בבית טובה הרשושנים, רח' עין-חרוד 12. הרב הרשושנים ירצה על ט"ו בשבט.

חוג נוי יפגש ביום שלישי ט"ו בשבט ב־5 אחה"צ, הרבנית נחמה רבינוביץ הרצה מעניני דיומא.

חוג בן יפגש ביום שלישי ט"ו בשבט ב־7 בערב בבית הח' קסלר, רח' מזאה 68.

חוג הברות יפגש ביום רביעי ט"ו בשבט, ב־7.30 בערב, בבית טובה קורצנג, רח' הילדסהיימר 49 ת"א. המרצה: ד"ר ד. סרבר.

בני-ברק: במועדון ל"חברה", רח' דניאל 3, עונג שבת לקשישים ב־3.30 אחה"צ. משה גורן ירצה על פרשת השבוע.

רעננה: בסניף הפועל המזרחי ב־4.30 אחה"צ, ירצה יהודה כתולי על פרשת השבוע.

מסיבות ט"ו בשבט

חיפה: במועדון החברה, רח' ירושלים 27, ביום ראשון י"ד בשבט (26.1.75) ב־7.30 בערב. המרצה: בן עמי פלג — נוף הארץ והחיל, בליווי שקופיות. המנחה שולמית מנסבק.

אליקין: בסניף הפועל המזרחי, ביום שלישי ט"ו בשבט ב־8 בערב, הרצאה מטעם מרכז ההסברה — יעקב בק (כפר הרא"ה): כי האדם עץ השדה. הופעת ילדי בית הספר, תצוגת מאכלי ט"ו בשבט.

חולון: בסניף הפועל המזרחי רח' חומה ומגדל 18, ביום רביעי י"ז שבט ב־8 בערב. לאה תירוש תרצה על פעולותיה של המתנדבת במסגרת התנועה ותפקידיה. המורה אהרון בן שמעון — מעניני דיומא. שירה בציבור בליווי שקופיות ואקורדיון — לאה בדש.

כפר-סבא: במועדון "החברה" רח' ויצמן 113 ביום ראשון י"ד שבט ב־8 בערב. הרצאה מטעם מרכז ההסברה. ירדן יעקב — סקירה בחתונית.

גבעתיים: בבית הראשונים סמטת גורן 5, ביום שלישי ט"ו בשבט ב־8 בערב, ערב עיון המקודש לנושא: "עבודת המתנדב ואיש המקצוע במישור הקהילתי".

רמת-גן: ביום רביעי י"ז שבט, ב־8 בערב בבית לאה רדלמן, רח' השר משה. מפגש חברות לפתיחת המגבית. המרצה: דורית גרוס — תנועתנו בקנדה.

עכו: במועדון המועצה הדתית ביום שני ט"ו בשבט (27.1.75) ב־7 בערב. המורה אביבה סגל תרצה על ט"ו בשבט. תכנית לפעילות — ד. פרוכטר. נגינה באקורדיון ושירה — שמואל גרינפלד.

יום טבר בקריית עקרון — בסניף הפועל המזרחי בימים ראשון, שני ושלישי (26—28 לינואר) משעה 10 בבוקר עד 8 בערב.

תנועת האשה הדתית לאומית
המדור לקליטה חברתית של עולים

מסיבות עונג שבת ושיעורים ביהדות

בליל שבת — בתל-אביב במעון הירקון עונג שבת. המרצה יוסף זיו.

בשבת — במעון עולים "קסם" — עונג שבת. המרצה יצחק שפירא.

בבית ברודצקי עונג שבת ושבת הווי, שעורים ושיחות בהשתתפות שלוש משפחות מצעירי חב"ד. ארגנה הרבנית ספיר.

במעון "עיר המתנ"ן" — מסיבות ליל שבת בהשתתפות מרכזת התרבות רחל הרצוג. שיחה עם הח' ולפמן בעניני דיומא. שירה בשיתוף עם העולים וזמירות שבת.

בתל-אביב — במעון עולים "לכביש" ביום ראשון, שיעור ביהדות ע"י הרב בן ציון נשר.

בתל-אביב — במעון עולים "הירקון" ביום רביעי שיעור ביהדות ע"י ד"ר נ.ז. סרבר.

במעון עולים "בית ברודצקי" ביום חמישי שיעור ביהדות הח' ברויאר.

חדרה, בשיכון נווה — שעורים ביהדות אחר לימודים באולפן לעברית.

מסיבות ט"ו בשבט
(ביכור פירות, שיחה, נגינה ולימוד שירים)

שבת — שירה.

משפחות עולים מרוסיה יתארחו בשבת בקיבוצים: יבנה, שלוחות, עין הנציב וספד.

רמת-גן: לקראת שבת, שירה, מחלקים ממתקים והצגות לילדי העולים.

במוצאי שבת

באשקלון: בבית"ס המקיף "אורח חיים" בשיכון הגרוזינים בעתיקות. ירצה החכם יוסף. סרטים על יערות ונופים קסומים. שירה ונגינה ארגנו חברות ממשואות יצחק ואשקלון. בשיתוף עם המחלקה לתרבות תורנית.

ביום ראשון

כפר-סבא: תלמידי בי"ס יסעו שתילים בגינות בתי עולים, ומשפחות העולים מוזמנים למסיבת ט"ו בשבט.

תל-אביב: במעון עולים "הירקון". המרצה הרב לנדמן. יופיע החזן מר שושן בליווי אקורדיון ולהקת בנות מתיכון צייטלין.

נהריה: ב־7.30 בערב מסיבה באולם המועצה הדתית. שיחה הרב קלר על הנושא ט"ו בשבט, שירה בליווי מוסיקלי וכיבוד.

כפר-אתא: בסניף. שיחה ברוסית, הקרנת סרטים, אקורדיון.

תל-אביב: בבית ברודצקי, מסיבה בהשתתפות מר שלו שידבר על ט"ו בשבט, הקרנת שקופיות, הופעת מקהלת הבנות מתיכון צייטלין.

ביום שני

בתל-אביב: מעון עולים "קסם". המרצה: הרב אליהו ברודיא. בתוכנית: החזן מר שושן בליווי אקורדיון ולהקת בנות מהתיכון צייטלין, בשירה ובנגינה.

בשיכון — פתח-תקוה: בשיכון עולים יתקיים ב־6.30 בערב שיעור ביהדות ע"י הרב זוסיה גרוס. השיחה ברוסית ובעברית. השיעור מתקיים אחת לשבוע.

באר-שבע — במעון עולים מסיבת ט"ו בשבט. המרצה יגאל קליין. הופעת להקת בנים מישיבת "בני עקיבא". בבוקר יצאו העולים לנטיעות.

ביום שלישי

בבית עירך: מפגש חברות, בהשתתפות חברות ממשואות יצחק. הצגת אוכלוסיית העולים ודרכי הפעילות אתם. ישתתפו מר אליעזר אולר והלכה כהן.

תל-אביב—יפו ד': מסיבה בביה"ס אביגל. הרצאה: יישוב ארץ ישראל לפי התורה. שירה בציבור בליווי מוסיקלי ע"י לאה בדש. הפותחת צפורה ברנביך.

יום רביעי

באר-שבע: בישיבת "בני עקיבא" מפגש חברות בהשתתפות מלכה כהן וקרן רוזנבלום ממשרד הקליטה.

● שלוש חברות בניה הורשעו אתמול בבית משפט השלום בתל־אביב בבנייה בניינים לזוגות צעירים ללא היתר מטעם הועדה המקומית לתכנון ולבניה באור יהודה.

האופרה הישראלית
יוקב אלנבי 1 תל-אביב, טל. 57222 מייסדת ומנהלת: א. דה-פיליפ
25/1 ריגולטו — אופרה מאת ורדי

לוח הצופה

● פיליפס הקונה רהיטים אנטיקות פריגידרים, טלויזיות וירושות — 864938 בערב 876852.

✱ דרושה מזכירה מתבנית למשרד עורך דין בבני-ברק להתקשר טל' 783447.

● ספר תורה משומש במצב מצוין למסירה בהזדמנות. לפנות: טל' 792010—03.

● למכירה מכונית פג'ו 404 72.304 לתייר או לעולה טל' 792500.

● למכירה דירה מפוארת 4 חדרים, 3 כיווני אויר, 125 מ"ר. קרית ישמח משה, 755866—03 + מעלית + הסקה + טלפון.

● בהזדמנות דירה 2 חדרים, קומפלט, למכירה בקרית ישמח משה טל. 750637.

● כרמ"ס דירת 5 חדרים במרכז ת"א עם/בלי רהיטים. ת. ד. 405 ת"א.

● תייר אלמן מלונדון מעונין להכיר אשה דתית ואינטלגנטית עד 60. מלון וגשל בני-ברק, דזבינר.

● מרכז מכונות גילוח חשמליות תקון, מכירות, חלקים, צצקס, ביאליק 12, רמת-גן 736164.

● למשפחות מסורתיות דירות מרווחות בגבעת סביון (ליד ישמח־משה) 2 חדרים החל מ־133,000; 3 חדרים החל מ־166,500, 4 חדרים החל מ־192,500. אפשרות למשכנתא. במקום בית ספר וגן דתי. "אפריקה ישראל למשקעות" בע"מ טלפון 751540—03, 50281—03, 757191—03.

בתי קולנוע

ירושלים
שעות ההצגה
בימי חול — 900—700—400

אורדון — העיניים הנרצצות
הבירה — ג'אגרנאט
אורנע — תיק אודסה
ארנון — האמיצים
מיטשל — 2 דמות האהבה

תל-אביב
אסתר — שבוע 4 איש הכנפיה
גורדון — שבוע 11 הולך רגל
פאר — שבוע 4 בר מזל
סינרמה — שבוע 4 מיסטר מג'סטיק
חן — מלכודת בירח הדבש
דרייב אין — 5.00 שובי אלי שלגיה (שלגונית); 7.15 צנחני האטלנטיק; 9.45 ברח אנג'ל ברח
מחיר אחיד —.3 ל"י לאדם בימי חול

חיפה
ארמון — חזיז ורעם
עצמון — שבוע 4 שני גברים בעיר
רון — משחקי בילוש
חן — ג'אגרנאט שבוע 5
אורלי — שבוע 9 אוונטי
פאר — דון ז'ואן
אורה — שבוע 2 הכל נשאר במשפחה
אמפי — מרי המזוהמת ולארי המטורף
מירון — נערה תוצרת שבדיה

היום

יום ששי, י"ב שבט תשל"ה, 24.1.75

פ' בשלח

הפרק: ירמיה ג—ד; המשנה: אהלות ב, ד—ה; הדף: תמורה יט; ההלכה: אורח חיים [illegible], ב—ב.

שבת

הפרק: ירמיה ה—ו; המשנה: אהלות ב, ו—ז; הדף: תמורה כ; ההלכה: אורח חיים [illegible], א—א.

שידורי ישראל

חדשות בעברית — בגלים א', ב', צ' — כל שעה.
09.55 (א) חדשות באנגלית
10.55 (א) חדשות בצרפתית
17.55 (א) חדשות באנגלית
18.50 (א) חדשות בצרפתית
שידורי תכניות לעולים (ב)
עברית — 19.00; יידיש — 19.30; לאדינו — 20.00; מוגרבית — 20.15; רומנית 20.30; רוסית — 20.45.

רשת א'
08.10 "מסביב מוסיקליים". 09.05 מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים. 11.00 עברית לעם. 11.15 שידורים לתלמידים בבתיה"ס היסודיים. 11.30 לקראת שבת. 11.50 שיר תמונתי. 12.05 "הקונצרט שלי". 13.05 "קונצרט צהריים". 14.10 לאם ולילד — ילדים הגדולים. 15.05 "קבלת שבת" — פרשת "בשלח". 16.11 המורה התיכון.

רשת ב'
08.15 "בוקר טוב". 08.55 "הארץ הזאת". 10.05 "כאן בבית". 11.40 לאן הערב. 12.05 "במקצב יוצרי". 12.30 שירים משלנו. 13.05 "בחצי היום". 14.10 "עד ארבע".

גלי צה"ל
06.05 צלילי בוקר. 07.55 מה בשמע שדורי היום בגלי צה"ל. 08.05 גלי צה"ל — יומן הבוקר. 09.05 ד"ש עם שיר. 09.30 עונת השבת. 09.55 לעולם לא אשכח. 10.05 הכוס ואחרים. 10.55 בילוה בסלע. 11.05 רמים ושערים — הבכר. 12.05 גלי צה"ל — יומן הצהרים. 12.25 כוכב בצהריים. 12.55 הנקודה היהודית. 13.05 שעת חכן. 14.05 מצעד הנוגניות. 15.05 שלוש לפני שבת.

טלוויזיה כללית
תכניות ילדים: 15.00 "איבנהו". 15.25 שלום לבוא שבת.

במוצ"ש

רשת א'
18.05 "ראשון האחרון". 18.40 רומנסות בסתריות. 19.05 יומן השבת. 19.50 פרקי היום בתנ"ך: ירמיהו, פרקים ב'—ד'. 20.05 [illegible] — ישראל [illegible]. 20.07 "רסימלי". 21.05 "מבדיל" מלווה מלכה. 22.05 "שירים שנגונות לבנה". 23.05 "מוסיקה קלאסית [illegible]".

רשת ב'
21.05 "מבירי העבירי". 21.45 "בכתבי ספרות". 22.05 "בצבעי הפזמונים הלוחזיים לסיכום שנת 1974". 23.05 "מצעד הפזמונים הלוחזיים 1974".

גלי צה"ל
18.05 ברינות היחיד עם רפאל קלצ'קין. 19.05 כמון לתתום. 20.05 שירים ישנים לעולם לא כהים. 21.05 מסורת מסורת — [illegible]. 21.35 פזמונים כתוך [illegible]. 22.05 פזמונים. 23.05 [illegible] של חזיל. 23.53 שיחת הצות. 00.05 גלי צה"ל — יומן חצות. 00.30 ניפורי לילה. 02.00 מבזק יחידות. 02.05 שעה קשה של נהירה. 03.05 פזמונים אל תוך השחר.

טלוויזיה כללית
18.00 חדשות עברית וערבית. 18.04 ד"ש עם שיר. 18.32 הירוהים הכגצאות. 18.45 ערבי שירה. 19.30 חדשות. 20.00 "כלות ולחן". 20.30 מבט לחדשות. 21.00 מבט ספורט. 21.45 "בביגיד". 22.55 ספוקו של יום חדשות.

מודעה בדבר מכירה פומבית של מיטלטלין
לשכת ההוצאה לפועל בת"א
תיק מס' 42844/74
ביום 28.1.75 בשעה 17.30 יוצאו למכירה פומבית המיטלטלין המתוארים להלן של החייב גנני דצמי לגבית חוב בסך 4,600 ל"י, המגיע לזוכה שנפלד יצאי.
תאור המיטלטלין: מחרטה.
המכירה תתקיים בבית מלכה רח' עמק-יזרעאל 15 תל-אביב.
כל המעונין בכך יוכל לבדוק את המיטלטלין העומדים למכירה באמור. על הקונה יהיה לשלם את כל המיסים, האגרות וההיטלים אשר, מכח כל דין, חלים על קונה וכן 1% מהמחיר למנהל המכירות אם אינו פקיד של בימ"ש.
15.1.75
יואל הב
מנהל מדור המכירות

25.1.75 מוצ"ש
הבימה:
מקבת: באולם הגדול
הו, הו יוליה: באולם הקטן
הבימורתף:
על קוות דעת בשעה 9
הקאמרי:
שלוש מסיבות
היי קאליגולה: צוותא
התיאטרון העירוני חיפה:
שיק: ת"א בתדור

הצופה
עתון יומי
HATZOFE DAILY
המו"ל: הצופה בע"מ. [illegible]

هكذا من الاصل

مكذا من الاحل

שר הפנים: המדינה תוציא השנה 130 מיליון לירות לצרכים אקולוגיים

איכות הסביבה היא שיקול מן המעלה הראשונה בתכנון הפיזי של המדינה אשר נעשה ע"י משרד הפנים. מדינת ישראל מוציאה בשנה זו כ־130 מיליון ל"י לצרכים אקולוגיים, ובמסגרת תכנית החומש ל־פתרון בעיות השפכים תוציא המדינה כ־900 מיליון ל"י — אמר אתמול שר הפנים, ד"ר יוסף בורג, בישיבת הכליאה של „המועצה לארץ ישראל יפה".

לפני מספר ימים, הוסיף השר, מתנה ועדה בין־משרדית לבדיקת ההשלכות האקולוגיות שיהיו להקמת תחנת כוח גרעינית בניצנים. ממצאי ועדה זו יהוו מכריעים בעת החלטה על הקמת התחנה בפני גופי ה־תכנון הקומיים. אגף התכנון של משרד הפנים עוסק בימים אלה ב־גיבוש פתרונות לפתרון בעיית ה־פסולת המוצקה, אשר כל דחייה ב־פתרונה תהיה לה השלכה שלילית מכרעת באיכות החיים של איזור גוש־דן.

בסוף חודש זה, הדגיש השר, תי־פול ההכרעה העקרונית לגבי תכנון אגן ההיקוות של הכנרת, אשר הקבע במידה מכרעת את איכות המים של הכנרת, שהיא מקור המים החשוב ביותר של המדינה.

יו"ר המועצה לארץ ישראל יפה — הגברת אורה הרצוג, סקרה בפני הכליאה את פעולות המועצה בחמש שנות קיומה. יצחק לבני, מנכ"ל ר־שות השידור, נבחר לנשיא המועצה.

בוטלה הקרנת סרט בשבת בתל אביב

בעקבות התערבותו של ראש עיריית תל־אביב—יפו, שלמה להט, בוטלה הצגת סרט שנועדה להיערך בקולנוע „בן יהודה" בשבת לפני הצהרים.

כזכור, פנה סגן ראש העיר, עו"ד ח.מ. בסוק, אל ראש העיר והתריע על הכוונה להקרין בשבת סרט כ־פים מפקדת הג"א ומכבי האש בתל־אביב.

ועדה לחקירת מות נער

מנכ"ל משרד הסעד, ד"ר משה א. קורץ, מינה ועדת חקירה לצורך בדי־קה פרשת מותו של נער בתחנת מש־טרה, לאחר שהועבר לשם ממעון „נוה חורש" שליד חדרה. הוועדה היא בראשות של עו"ד א. בריק, ה־יועץ המשפטי של משרד הסעד, ו־חבריה הם ש. הופמן, מנהל שירות מבחן למבוגרים לשעבר, י. אביעד, מנהל השירות למפגר, וקצין הביטחון של המשרד.

עשרות אברכים הוסמכו אתמול כרבנים צבאיים

מאת סופר „הצופה"

עשרות אברכים, בוגרי ישי־בות גבוהות, הוסמכו אתמול כרבנים צבאיים, במקס מרשים שנערך באחד מבסיסי ההדר־כה הצבאיים, בהשתתפות ה־רב הראשי לצה"ל וסגנו, קצי־נים בכירים ובני משפחה של החניכים.

מפקד הבסיס שפתח את הטקס ציין מתוך סיפוק, כי הקורס הצטיין מכל הקורסים שנערכו בפרק זמן זה ב־בסיס. „אתם הייתם דוגמה ומופת — אמר המפקד — הן בשקידתכם על התורה והן באימוני שדה ששולבו בתכנית". הוא שיבח דביקותם ב־משימה והתנהגותם המופתית.

סגן הרב הראשי לצה"ל, תת־אלוף הרב גד נבון, ציין בדברי ברכתו, כי זהו הקורס החמישי במספר לרב־נים צבאיים והוא משלים את התכנון החדש, לשבץ בכל יחידה רב צבאי, במקום קצינית דת עד כה.

כהונתו של רב במלחמת מצווה — להילחם

תת־אלוף הרב גד נבון התייחס ב־דבריו לתפקידים המוטלים כיום על רב צבאי ואמר: „אתם רבנים וגם קצינים. חובה השתתפות בלהבת מצווה — שעם ישראל עומד בה כמעט ברציפות דור שלם — חלה עליכם, אנשי הספרא שלמדתם גם את תורת הסייפא"!

„שילוב זה — הוסיף — שבים אחד אתם הוסמכתם כרבנים וגם כ־קצינים, חייב להיות לנגד עיניכם במילוי התפקיד רב האחריות כנושאי הערכים המקודשים של עם ישראל בתוך מחנות ואוהלי צבא ישראל".

בתום דברי הברכה חולקו תעודות הסמכה וקצונה לחניכים — מיגוון רב של בני תורה, מהם בעלי עבר ביחידות קרביות, שנענו לקריאת ה־רבנות הצבאית הראשית והתגייסו כחודש לצה"ל.

חוד החנית של אחדות ישראל

בתום הענקת הדרגות נשא את דברי הרב הראשי לצה"ל, אלוף הרב מרדכי פירון. „הרב הצבאי — אמר — צריך לגלם בדמותו, באישיותו ובמעשיו היומיומיים, את נושא חוד החנית של אחדות ישראל".

הרב הראשי לצה"ל רואה כאחד האתגרים המיוחדים המוטלים על רב צבאי, לשמור על אחדות ישראל ו־אחדותו של צה"ל. „החברה הישרא־לית, לפי מרכיביה, היא רב־צבדית, גם בעניני אמונות ודעות. מתפקידו של רב צבאי למצוא את הקו המקשר, כדי לאחד בין הקצוות — בין מאמי־נים ובין אלה המגדירים עצמם כ־בלתי מאמינים ואשר יחד מהווים את צבא ישראל".

בשם החניכים הודה סגן הרב אביג־דור בורשטיין, לרבנות הצבאית ול־פיקוד ההדרכה. באותה הזדמנות השמיע דברי תורה מפרשת השבוע, על משמעותה של מלחמת עמלק לדורות.

בין האורחים בלטו רבנים, אישי תורה וציבור שביניהם נמנים עם ה־בוגרים.

ועדת המומחים החלה לדון בתכנית המיתאר לאיזור הכותל המערבי

מאת סופר „הצופה"

„ועדת המומחים לנושא תכנית המיתאר של איזור ה־כותל המערבי החלה אתמול בעבודתה, בישיבה חגיגית שהתקיימה בהשתתפות שר המשפטים, חיים צדוק.

הוועדה ישבה על מדוכת הנושאים האופרטיביים של „תוכנית ספדי". אותה אימצה ועדת השרים לענייני ירושלים, כתוכנית רעיונית. חברי ה־וועדה, עו"ד ארווין שימרון (יו"ר), האדריכלים שרון, רכטר, יוסקו — נציגי אגודת הארכיטקטים, מירון בנבנישתי — נציג עיריית ירושלים, דוד קאסוטו — נציג משרד הדתות ודב בן־מאיר מהמשלחת הארכיאולו־גית החופרת באיזור הכותל, ימליצו בפני ועדת השרים אם לאשר את „תוכנית ספדי" לפיתוח איזור רחבת הכותל עד הרובע היהודי.

שר המשפטים, חיים צדוק, אמר בישיבה, כי הוועדה סוברנית בהמל־צותיה לגבי התוכנית. עם זאת עליה לדעת כי להחלטותיה תהיה חשיבות היסטורית לגבי המקום המקודש ב־יותר לעם היהודי. הוא ביקש מה־וועדה להציג את דגם „תוכנית ספדי" ואת מימצאיה לגבי תוכניה זו, לפני הציבור הרחב.

הסופרים הדתיים יקימו חטיבה מיוחדת

כינוס סופרים דתיים ייערך בט"ו בשבט, לקראת התארגנות לחטיבה מיוחדת, במסגרת הקמת התאחדות ה־סופרים בישראל. הכינוס ייפתח ב־„היכל שלמה" ב־3.30.

רוב הסופרים הדתיים בישראל אינם מאורגנים באגודת הסופרים ה־כללית. מעום כך אין הם מקבלים סיוע מן הקרנות לעזרת סופרים ש־במימון משרד החינוך והתרבות. ה־כינוס ידון גם על הקמת מפעלי סיוע לסופרים דתיים לשם מימון הוצאת ספריהם.

הכינוס, שייערך לאחר עבודה של ועדה מכינה, נועד לחדש את הפעי־לות של הסופרים הדתיים באיגוד ש־שלהם, הן בשטח הארגוני והן בשטח הספרותי.

במשך השנים נערכו נסיונות שו־נים לארגון הסופרים הדתיים, אך בהכות קשיים שונים לא הצליחו עד עתה להפעיל את הארגון בצורה מת־אימה.

8 שנות מאסר למהנדס משכם שהתאמן בברה"מ

„אינני יכולים שלא לציין כי תרחמה את המסקנה, שבריה"מ מסייעת לפעולות ארגוני המחבלים בכך שהיא מאפשרת לקיים בתחומה מחנה אימונים בנשק וחבלה, שאליו מגיעים בין היתר אנשים מאיזור יהודה ושומרון".

זאת ציין נשיא בתי הדין הצבאיים ביהודה ושומרון, סגן אלוף ד"ר גד־עין אזריון, בפסק דין מרשיע שניתן אתמול נגד המהנדס מעיריית שכם, מחמוד יאסין. עם הרשעתו נגזר עליו עונש של שמונה שנות מאסר בפועל.

בכהלך פסק הדין אמר נשיא בתי הדין הצבאיים, בהסתמך על הודאתו של הנאשם, כי הטירוריסטים הערבים מגיעים לבריה"מ ללא התחפת דר־כונים הם שוהים במוסקבה על פי העדות וזיהוי הנושאות שמות בדויים.

בגזר הדין קבע השופט, כי בהטילו את עונש המאסר על הנאשם, התכוון בית הדין יותר להרתיע מאשר ל־העניש. המדובר בארגון בלתי חוקי חדש ביהודה ושומרון. „עד כה טרם נתקלנו בארגון מסוכן כזה, המוביל בציר הארוך שכם—עמאן—דמשק—מוסקבה" — ציין השופט.

להלן צויין בגזר־הדין, כי הנאשם לא הביע שום חרטה ומשום כך מן הראוי להרחיקו מהציבור, כדי שלא ימשיך בפעילות חבלנית.

שני צעירים אחרים משכם, שה־נאשם ניסה לגייס בשובו ממוסקבה — הועמדו לדין יחד אתו. שני אלה נדונו לשנתיים מאסר כל אחד. מזה שבעה חודשים בפועל מיום מעצרם והשאר על תנאי.

יריב: לא הוצעה נסיגה מאבו־רודוס ומהמעברים

שר ההסברה, אהרן יריב, אמר אתמול, כי הצעות ישראל לנסיגה לעומק 30 ק"מ אינן כוללות את שדות הנפט באבו רודס ואת מעברי המית־לה והגידי בסיני. השר דיבר במסי־בה חגיגית של המועצה המקומית אופקים, במלאת לעיירה 20 שנה.

השר אמר עוד, כי הוא מניח, ש־המצרים לא קיבלו את הצעות הנסי־גה של ישראל, „ולאחר שיבוא שר החוץ האמריקאי לאזורנו — נהיה מעודכנים יותר".

בסיורו באיזור הופיע מר יריב גם בפני 400 תלמידות קרית החינוך בצוחה. הוא הגדיר את עמדתה ה־אחרונה של מצרים כקשוחה, בשום שאליבא דנשיא מצרים „יבוא השלום רק בדור הבא". „לעם ישראל יש מספיק סבלנות ומספיק כוח, כדי ל־המתין לשלום בדור הבא". אמר.

לפי החלטת הנהלת מרכז השלטון המקומי

הארנונה הכללית ברשויות תועלה ב־40 — 60 אחוז

הנהלת מרכז השלטון המ־קומי החליטה אתמול על הע־לאת המסים העירוניים ב־רשויות המקומיות בשנת ה־תקציב הקרובה שתחל ב־1 לאפריל 1975. לאחר דיון ממו־צה שנמשך כשלוש שעות הוח־ליטה ההנהלה שהעלאת המ־סים העירוניים תהיה במקביל להעלאות שחלו במשק בשנה האחרונה הן בשכר והן בהת־יקרויות חומרי גלם דלק ו־עוד.

העלאת הארנונה הכללית תהיה א־פוא בגבולות 40% עד 60% לפי התנאים המיוחדים של כל מקום ומקום. הנהלת המרכז החליטה עוד לפטור מהעלאת המיסים העירוניים את כל המשפחות מעוטות ההכנסה ומרובות הילדים אשר הכנסתם ה־חדשית היא „הכנסה מינימום" ש־היתה בשנה שעברה 500 ל"י. הסכום לפטור השנה יקבע לאחר בדיקה עם משרד הסעד והביטוח הלאומי.

המרכז החליט גם לפנות למשרדי הממשלה הנמצאים בקשר עם הר־שויות המקומיות כדי להגדיל את ההשתתפות של משרדים אלה בשי־רותים הממלכתיים הניתנים על־ידי הרשויות המקומיות, לפחות באותה מידה של התייקרות השירותים. ב־מקביל החליטה הנהלת מרכז השל־טון המקומי לפנות לממשלת יש־ראל כדי שתזרז את התחיקה הקשו־רה בהעברת אחוז מסויים מכלל הכ־נסות המדינה לרשויות המקומיות על־מנת לממן את השירותים הממ־לכתיים.

מנכ"ל משרד הפנים, חיים קובר־סקי, אשר תמך אף הוא בהעלאת ה־מיסים הסביר שהרשויות המקומיות לא יוכלו לאזן את תקציביהן לשנת 1975/76 אם לא יועלו המסים העירו־ניים. מר קוברסקי הוסיף שלפי הכ־רעתו יגדיל משרד האוצר את ההש־תתפויות שלו בתקציבי הרשויות ה־מקומיות במישורים שונים אולם זה כאמור לא יספיק אם לא ייעשו מ־אמצים מקבילים גם מצד השלטון ה־מקומי.

אישים ומוסדות

— שר הביטחון שמעון פרס, ו־הרמטכ"ל רב־אלוף, מרדכי גור, נפ־גשו אתמול בארוחת צהריים בבסיס חיל האוויר עם קבוצה בעלי ומנהלי מפעלים ועסקים גדולים בארה"ב ה־מסיירים בארצנו כאורחי ה־שבועון „טיים" בחברת בעלי ועורכי השבועון האמריקאי.

— יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית, פנחס ספיר, חזר אתמול לארץ אחרי שהופיע באנגליה מטעם המגבית וטיפל בעניני משרדו.

— סגן יו"ר המועצה העולמית של ידידי אוניברסיטת „בר־אילן", הרב קרפל בנדר, חזר מארצות הברית, שם שהה בשליחות האוניברסיטה.

— אנשי חינוך במוסדות החינוך הממלכתי דתי, ורבים מהציבור הדתי בחיפה השתתפו בשמחת הבר מצווה של יוסף, בנם של ישראלה ופנחס שרה, שהתקיימה באולמי „כרמל" בחיפה.

„מצדה" בע"מ
חברה לשיווק ויצוא מצרכי מזון בשם „טעים"
רח' ר' עקיבא 138, ת.ד. 266, בני־ברק, טלפון 781391

הננו מבשרים לידיעת לקוחותינו הרבים שהצלחנו לייצר מוצר מבוקש
דג כסיף
אשר הוכן בטעמים נפלאים וללא שום תערובת,
המבוקש ע"י המהדרין המתנזרים מדגי הקרפיון
ומומלץ לשומרי משקל
המוצר הנ"ל בא להמשיך את שרשרת ענף המזון שיצרנו ושנמשיך לייצר בקרוב.
! מוצרנו הנפלאים הקיימים עתה בשוק הם:
גפילטע־פיש — פרוסות וקציצות, סוגה, מעדן סלט סוגה, ממרחי דגים, סרדינים, טונה — לשומרי משקל, מקרלים.
חמין ביתי — (הימישע צ'ולנט).
שימורי ירקות וכבושים — מכל הסוגים.
רסק עגבניות — וקטשופ.
פריצים — למיניהם.
קונפיטורות וריבות — מסוגים שונים.
שקדיד — ממתקים ובונבוניירות.
כל תוצרתנו הנ"ל בשם „טעים", היא מהכשר למהדרין מן המהדרין ונקיים מכל חשש.
— דרוש את תוצרתנו בכל החנויות המובחרות —
למוסדות ולאולמות — אפשר להשיג את תוצרתנו באריזות מיוחדות

חדש בבני־ברק
מ.ק אביזרים לרכב
לרגל הפתיחה מ. קפלן מציע ציפוי למושבים,
גגונים ושאר האביזרים במחיר הנחה.
להתראות ברחוב רבי עקיבא 133

הזדמנות חד־פעמית בירושלים
ליאו שטופר בע"מ
בית"ר לבגדי גברים
מציע
הנחות מיוחדות
במשך חודש ימים

	מוקדם	עכשיו
ג'קטים צמר מנופץ	200.—	160.—
ג'קטים צמר נקי	250.—	199.—
חליפות צמר טרילין תורפי	450.—	399.—
מעילי גשם 3/4	200.—	160.—
מכנסי גברדין פולגת	100.—	90.—
בליזר טרילין צמר פולגת	350.—	295.—

אין חשש לשעטנז!
ליאו שטופר בע"מ
בית"ר לבגדי גברים —
רח' החבצלת 9 (ליד כיכר ציון) ירושלים
פתוח מ־8.00 — 17.30
מכירה בסיטונות וליחידים!

קורסים מזורזים
בוקר צהרים ערב
נפתחים ביום חמישי
● הנהלת חשבונות
● פקידות ומזכירות
● ניקוב I.B.M.
● כתיבה במכונה
שטרוטל
מכונים להשתלמות והכשרה לעבודה
תל־אביב, אלנבי 140
תל־אביב, דיזנגוף 82
ירושלים, מרדכי בן הלל 10
רמת־גן, ז'בוטינסקי 54

התאחדות הרבנים הספרדים בישראל
בנשיאות מרן
הרה"ג עובדיה יוסף שליט"א הראשל"צ הרב הראשי לישראל
למכובדינו הדגולים
הרב שלמה עדס נ"י
מזכיר בית הדין הרבני הגדול
הרב אברהם עדס נ"י
מנהל המחלקה להווי דתי במשרד הדתות
מתחתפים באבלכם במות האם הצדקת
הרבנית שרה עדס ז"ל
בנחמת ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד
מועצת ההתאחדות

מעבדה לשונית לשפות — חדש
למד בביתך בקלות ובנוחיות שפות אנגלית, צרפתית, ערבית, בשיטה מהפכנית ומבוקרת, פרסומת. — נציגנו יבקר בביתך להדגמה ללא התחייבות מצידך.
טל' 782471, ת.ד. 57492 ת"א

פנסיון לקשישים בבני־ברק
חדרים מרווחים עם פנסיון מלא וכל הנוחות והשירותים לזקנים.
פניות בכתב לפי הכתובת:
„פנסיון לקשישים"
ת"ד 522 בני־ברק

הרבנות והמועצה הדתית — בית שמש
לידידינו היקרים
הרב שלמה עדס שליט"א
המזכיר הראשי של ביה"ד הרבני הגדול
הרב אברהם עדס הי"ו
מנהל המחלקה להווי דתי במשרד הדתות
השתתפותנו באבלכם במות האם הצדקת
הרבנית שרה עדס ז"ל
בנחמת ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד.
הרב יוסף בוסקילה
רב העיר וראש המועצה הדתית

דרושים
חיילים משוחררים
מכל חלקי הארץ
כמועמדים ללמוד מקצועות בנייה.
המועמדים שיאושרו יוכלו ללמוד בתנאי פנימיה
● הפנימיה תהיה בנהריה
הלימודים יהיו מעשיים ועיוניים.
● בימי הלימוד המעשי יקבל הלומד שכר של 43.85 ל"י ליום. בתום הקורס, לאחר מבחנים, יקבלו הסמכה וסוג מקצועי.
משך הקורס בין שנים וחצי עד שלושה חדשים.
● בדבר פרטים יש לפנות:
למוסד להכשרה וייעול הבניה
תל־אביב, שד' שאול המלך 41 בנין הוד־דפנה ת.ד. 33264 טלפון 03־266228/9.
או למשרד העבודה / אגף להכשרה מקצועית, מחוז חיפה והצפון,
דרך העצמאות 82 חיפה, לכבוד זקס אהרון, טלפון 04־666141.

לחנה רזניק ומשפחתה
השתתפותנו הכנה באבלכם
בפטירת **האמא** היקרה באדם
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא תוסיפו לדאבה עוד.
מורי ועובדי מרכז נוער דתי
נתניה

אוניברסיטת בר־אילן
המכון לשלטון מקומי
מודעה
המכון לשלטון מקומי מודיע שטקס חלוקת התעודות למסיימי המחזור השלישי של המכון לשלטון מקומי, יתקיים אי"ה ביום שני, ט"ו בשבט, תשל"ה (27.1.1975) בשעה 4.00 אחה"צ באודיטוריום שבבנין המנהלה, בקרית האוניברסיטה.

אוניברסיטת בר אילן — המכון לשלטון מקומי
הועדה להנצחת זכרו של יהושע גוברניק ז"ל
הציבור מוזמן לדיון על הנושא:
שינוי שיטת הבחירות בשלטון המקומי בישראל
בהשתתפות:
מר קובא קרייזמן, ראש עירית גבעתיים
ומר זאב גלר, ראש עירית כפר סבא.
הדיון יתקיים אי"ה ביום שני ט"ו בשבט תשל"ה (27.1.1975) בשעה 18.00 באולם הסנט שבבנין המנהלה, בקרית האוניברסיטה.
לאחר הצגת העמדות יערך דיון פתוח למשתתפים.

הודעה מטעם
„משהב"
חברה לשכון בנין ופיתוח בע"מ
(„משכנות" חברה לייסוד שכונות דתיות בע"מ)
הננו מודיעים בזה לכל רוכשי הדירות:
א) אשר רכשו מאתנו דירות בתקופה שבין 22.8.63—17.10.74 ודירותיהם טרם נרשמו בטאבו על שמם או טרם שלמו את תוספת המס או טרם מסרו הצהרה במשרד מס הרכוש על רכישת הדירה, כי לפי תיקון בחוק מס שבח מקרקעין (תיקון מס' 5) התשל"ה 1974, חייבים להצהיר במשרד הנ"ל על רכישת דירותיהם עד 17.4.75, אחרת, יחויבו בריבית בשעור של 1% מתוספת המס לכל 15 יום, החל מ־18.4.75.
ב) אשר רכשו מאתנו דירותיהם בין 22.8.63 לבין 31.12.73 שהצהירו במשרד הנ"ל, אבל לא חויבו בתשלום תוספת המס, חייבים להגיש הצהרה מקוצרת לגבי רכישה זו, למשרד הנ"ל.
ג) אשר רכשו מאתנו דירותיהם לפני 22.8.63 וטרם רשמו הדירה בטאבו על שמם, רשאים להצהיר במשרד הנ"ל ולשלם תוספת מס (דמי הרישום בטאבו): על בסיס שווי הזכות בעת הרכישה ותשלום זה יזכה אותכם (כשניתן יהיה לפי החוק) לרשום הדירה על שמכם בטאבו. אם לא תמסרו ההצהרות במשרד הנ"ל עד 17.10.76 תחויבו לאחר מכן לשלם תוספת מס על בסיס השווי ביום מתן ההצהרה.
לטובתכם, ולמען למנוע מכם הפסדים, במקרה ולא תמסרו ההצ־הרות כנ"ל. מסרו ההצהרות בכל ההקדם במשרדי מס הרכוש באיזור מגוריכם.
ח. גילוני, עו"ד
מטעם „משהב" חברה לשכון בנין ופיתוח בע"מ
(„משכנות", חברה לייסוד שכונות דתיות בע"מ)

יד לעולים — פעילים דארה"ב
המרכז: רחוב מלכי ישראל 33, ירושלים
הננו שמחים להזמין את הציבור הרחב
למסיבת ט"ו בשבט ולכנס התעוררות בבית שמש
שתתקיים בס"ד ביום ראשון אור לט"ו בשבט בשעה 5.30 בערב, בבית הכנסת לעולי רוסיה — שכונת עולי שמשון 1155/9
בהשתתפות:
הרב יוסף בוסקילה שליט"א — רב מקומי
הרב משה בק שליט"א — רב מקומי
הרב יוחנן יעקובוב שליט"א — מעולי רוסיה
הרב יעב ויגר שליט"א — ראש הכולל במקום
עסקנים מקומיים ונציגי פעילים דארה"ב.
● כיבוד קל ● מקומות מיוחדים לנשים

ב"ה
לשכת הרבנות — המועצה הדתית — אשדוד — בית־הכנסת „זרע אברהם"
ביום שבת קודש י"ג בשבט תשל"ה (25.1.75), שבת שירה
תתקיימנה אי"ה הבקשות
בבית־הכנסת „זרע אברהם" רח' ההסתדרות, בשעה 4.00 לפנות בוקר, ובשעה 7.00 — תפילת שחרית חגיגית
בהשתתפות:
הרב ישראל אלזורע שליט"א — רב העיר
אינג' צבי צילקר — ראש העיר
מר פנחס אבוחצירא — ראש המועה"ד
חברי המועה"ד ונציגי בתי־הכנסת
המנחה — מר יוסף סולטן — חבר המועה"ד
בתוכנית:
מקהלת דוד המלך בהדרכת הפייטן רבי מאיר עטר והפייטן המפורסם ניסים (יעיש) כהן מירושלים

חברת השקעות של בנק המזרחי המאוחד בע"מ
ניתנה בזה הודעה בהתאם לסעיף 23 לחוק ניירות ערך תשכ"ח — 1968,
כי החברה מפרסמת
שני תשקיפים
על פיהם מוצעות לציבור אגרות חוב כדלקמן:
סדרה 39
אגרות חוב בסכום נקוב כולל של —.20,000,000 ל"י, רשומות על שם, נושאות רבית בשעור של 6% לשנה, צמודות (קרן ורבית) למדד המחירים לצרכן שיפורסם עבור חודש ינואר 1975 (קבוצה א') עד חודש מאי 1975 (קבוצה ה'), שתיפדנה בשנים 1981—1993.
סדרה 40
אגרות חוב בסכום נקוב כולל של —.20,000,000 ל"י, מהן אגרות חוב בסכום נקוב של —.17,000,000 ל"י מונפקות כאגרות חוב רשומות על שם ואגרות חוב בסכום נקוב של —.3,000,000 ל"י מונפקות כאגרות חוב למוכ"ז, נושאות רבית בשעור של 4% לשנה, צמודות (קרן ורבית) למדד המחירים לצרכן שיפורסם עבור חודש ינואר 1975 (קבוצה א') עד חודש מאי 1975 (קבוצה ה'), שתפדינה בשנת 1985.
עותקים מהתשקיפים והעתק מהיתר לפרסומם הוגשו לרשם החברות.
עותקים של התשקיפים וטפסי הזמנה לאגרות החוב ניתן להשיג בכל סניפי בנק המזרחי המאוחד בע"מ.
הזמנות לאגרות החוב יש להגיש לחברה באמצעות בנק המזרחי המאוחד בע"מ, סניף ניירות ערך, רחוב אלנבי 113, תל־אביב, או הבנקים המוכנים לניירות ערך החברים בבורסה לניירות ערך בתל־אביב.
אין לראות בהודעה זו הזמנה לרכישת אגרות החוב המוצעות.

מוזמנות בזה הצעות
לאחזקת מזנון
ל־100—150 עובדי משרד במרכז העיר
*
בדבר פרטים נא לפנות לת.ד. 2770 תל־אביב

קרן אברמוביץ - צייטלין
פרס למחקר ספרותי במדעי היהדות
הזמנה
טכס חלוקת הפרסים
להרב אברהם צבי הלוי רבינוביץ
להרב דוד צבי אליאך
ולפרופ' חיים ליפשיץ
יתקיים אי"ה ביום שלישי, כ"ג בשבט תשל"ה, 4 בפברואר 1975, בשעה 8.00 בערב במוסד ון־ליר בירושלים, רח' ז'בוטינסקי 43 — טלביה.
(אוטובוס מס' 15)

הקלטה פומבית של התכנית
שבוע טוב
ערב ראיונות והווי דתי
יתקיים אי"ה במוצש"ק פרשה בשלח (25.1.75) בהיכל שלמה בירושלים בשעה 8.30
בתכנית:
שר הפנים ד"ר יוסף בורג:
אתגרים ליהדות הדתית
ניצב חיים תבורי — מפקד המחוז הדרומי של המשטרה —
בטחון פנים
רב הכותל — הרב מאיר גץ —
מיומן הכותל
מנהל בי"ס שדה בעין גדי אלי־רז —
על הטיולים במדבר יהודה
בתכנית אמנותית:
להקת שיבת ציון
אמיתי נאמן — שירה בצבור
מנחה: מרדכי פרימן.
כרטיסים בערב ההופעה בהיכל שלמה

חוג לאימוץ נעלי ד"ר פלסון
גב' עליזה צייכנר — יו"ר, רח' פיקא 22, פתח תקוה
גב' שולמית יעקבסון, יו"ר, בית וגן 58, ירושלים
אנו קבוצה המורכבת מאנשים שונים, בני גלויות שונים, ייתכן ושכבת הרקע בלתי אחידים אשר משותף אחד לכולנו המצאותנו לקבוצה הגדולה של הנעלים האנטומיות־אורטופדיות של ד"ר פלסון הבנויות עפ"י פטנט מיוחד במינו והגורמות להקלת כאבים רבים בגופנו, אשר בחלקם נחשבו בעינינו לעתים, כנושאי מרפא.
באמצע שלצערנו הרב, כורח מכביד על כולנו לממן קניית הנעל אשר כה חיונית לנו, פנינו אל מר א. צ. שבתאי המייצר את הנעל הנ"ל וביקשנו אותו לסייע בידנו להמשיך ולהנות מנעליו ובאותה עת לעמוד גם בדרישות הכספיות.
[illegible]
[illegible]
אנו פונים בבקשה לאותו קהל רחב המבקר נעליו של ד"ר פלסון להצטרף לחוג הנזכר וכל אחד יעודד את ידידיו, ובפרט ובני ביתו להצטרף אלינו על מנת לזכות ולהכות אחרים בנעל המבואה בריאות לגוף והמכון לכיס.
בפניה נוספת מצדנו, הרשה מר שבתאי לכת תאות לבוא לקראת הלקוחות במבצע ללא תקדים בו הוא מוכן להעמיד את המלאי הקיים במחירים שלפני הפיחות (בהפרשים של עד 75 ל"י לזוג) למשך חודש ימים מט"ו בשבט עד ט"ו באדר.
לורזים ולמורזים אנו מאחלים הצלחה ובריאות.
בברכת החוג
עליזה צייכנר, שולמית יעקבסון

נוער - עבריין ופגוע - סמים זקוק - לעזרה
* דרושים מתנדבים (בעיקר גברים) לפרויקט מיוחד באיזור תל־אביב.
הפרוייקט יבוצע בהדרכת המדור לחבורות רחוב שבאגף לעבודה סוציאלית בעירית ת"א־יפו בשיתוף משרד הבריאות — המרכז לשיקום נפגעי סמים.
* למתנדבים תינתן הכשרה מיוחדת.
* דרושים מתנדבים גם לפעולות מינהל ואחזקה טכנית של היחידה.
גברים ונשים גילאי 17—40 מתבקשים לפנות בכתב לעירית תל־אביב אגף לעבודה סוציאלית עבור „פרוייקט מיוחד".

עירית דימונה
י"א בשבט תשל"ה — 23.1.75
מכרז מס' 6/75
לעירית דימונה
דרוש יועץ משפטי
לעבודה במשרה מלאה
דרישות המשרה:
א. רשיון עו"ד ; ב. נסיון בייעוץ לרשויות מקומיות.
תיאור התפקיד העיקרי:
א. ייעוץ משפטי והדרכה לכל מחלקות העיריה ועובדיה;
ב. ייצוג העיריה בתביעות משפטיות והגנה בשם העיריה;
ג. תפקיד עזר: ד. נציב תלונות הציבור.
דרגה מוצעת:
דירוג משפטנים בהתאם לכישוריו ונסיונו של המועמד.
המועמד שיתקבל יידרש לגור בדימונה, במקרה הצורך תינתן עזרה להשגת דיור.
על המועמדים להגיש מועמדותם בכתב־יד בצירוף מסמכים ואישורים על השכלתם ונסיונם בעבודה עד תאריך יום רביעי כ"ה בשבט תשל"ה (5.2.1975).
בכבוד רב
ישראל נגבן — ממ"מ ראש העיר

צעדים איטיים לקראת הסכם הפרדה

מאת יעקב אדלשטיין

ר החוץ יגאל אלון חזר ממסעו לארה"ב כשבפיו בשורות ישנות בה לד"ר קיסינג'ר לערוך סיבוב נוסף באזור. ההנחה היא שרק קיסינג'ר מסוגל להזיז את הקפאון וליצור מחדש דינמיקה של ת. הקפאון השורר משום שמצרים אינה עונה באופן ברור על צות הישראליות. אין בפיה תשובה על התמורה שהיא יכולה ל־ תמורת נסיגה כלשהיא. אי מתן תשובה נובע משיקולי פנים מצרים אינה יכולה להסתכן בעמדה של הסכם עם ישראל, נדת לעמדות הקיצוניות של סוריה ושל אש"ף. עמדה חיובית את סאדת ממנהיגות מצרים בעולם הערבי. זה כלפי חוץ. פנים, עומד סאדת בפני בחירות לנשיאותו במצרים בעוד ואינו יכול לנקוט בסמבי עמדות פשרניות.

בו זה יש סבורים שכדי לה־ את השיחות, האם קיסינג'ר יש מקום שישראל תסכים ת ג'נבה, מאידך שר החוץ אלון סבור שהשתתפות ב־ ג'נבה יש בה משום סכנת ה, משום שאם הועידה תכשל ל הסיכויים לכך, פירוש הדבר ה. דעה זו תואמת את הדעה קיסינג'ר, החושש מועידת ג'נ־ ובה יש לסובייטים מעמד הם לשבש את השיחות ברגע ש־ להם כמתאים. בניגוד לכך שר הבטחון שמעון פרס, שאין ש מהליכה לג'נבה, משום ש־ פשרות לנהל את העניינים בה להסתכן בכישלון מידי. אין לגשת לדיונים מידיים על הס־ לום או כניעת מלחמה, אלא פשרות להקים ועדות צבאיות יות לנושאים שונים. ועדות עשויות לדון במשך חודשים ולא להגיע לידי סיכום, אבל בע התלקחות. כל זה כמובן, שהערבים יקבלו את התכנית ועידת ג'נבה בנוסח כזה. יש שהערבים יתנגדו להשהיות א דיון מידי על הנושאים שהם נים בהם. התמריס של ועידת אינו בידי צד אחד, אלא בידי שני הצדדים ובמיוחד בידי שתי מות.

★

סאדאת חושש מג'נבה

ין שגם נשיא מצרים אנואר ה, בנאומו לפני האקדמאים ב־ התנגד לועידת ג'נבה וקיבל ה את התמורה של קיסינג'ר. תוצאה מראיה מסוכנת. סאדת בג'נבה יתייצבו הרוסים לצד ים. דבר זה יגרום לכך שהר־ מאים יתיצבו לצד ישראל, ר־ ש צריכים למנוע מצב כזה. יש להכין את ועידת ג'נבה לגשת אליה בלתי מוכנים. אח־ א יהיו לה תוצאות.

הערבים יופיעו לג'נבה לא נות של מדינות אלא כקבוצה שתייצג את קהילית הערבים קבוצה זו תכלול גם נציג של זה יהיה צעד כדי למנוע מסביב לייצוג אש"ף. במצב א תוכל ישראל להתנגד להכ־ נציג אש"ף שיהיה חלק מנצי־ ערבית כוללת. ועידת ג'נבה לקיים דיונים למשך זמן מ־ משום שכל נושא שיובא ב־ הוא עניין לעצת כל במשך

יופה המנהלת מדינית פרו בהדרכת צרפת, מנוטרלת מ־ ה על ועידת ג'נבה. תוצאה ל נישרול אירופה בזה בשל זה הבלתי מאוזנת לאחר מל־ יום הכיפורים. זה המחיר ש־ משלמת תמורת עמדה זו. היו מעוניינים בשיתוף אי־ אבל ישראל ושתי המעצמות ב ובוית המועצות, אינן מעו־ בהכברה על השיחות בשל אינטרסים של אירופה, מבפיק באינטרסים של עצמה.

★

...ים בריטיים

דשים הבאים, עד יוני, יהיו קריטיים. ביוני פג תוקף של כוח האו"ם. מצרים וסו־ מאיימות שלא תחדשנה את ה־ ישראל למטה לקח מחידוש האמנה. הוא לא למטה, לא זכנה, למרות המכריות של סו־ שלא תאריך את המנדט. זהו־ היתה שומנו"ם הארך ללא ב־ לפני הארכת המנדט בצפוח כוח מילואים בישראל, וסוריה ה שאין לה בשלב זה אופציה ת, ולכן הסכימה בתנאי לגבות זה קיצונית ובשותפה קיבלה הארכת המנדט. יש סבורים ש־ גורך לנתוך על המצרים ועל ים לחדש את המנדט של כוח . החשוב הוא שמירת ההסכם דילול הכוחות באזור התיק. מצרים לא מעלו ולא מוריד זה. אמנם הוא עורך ביקורת, את הביקורת אפשר לערוך גם ת צילומים. והתלקחות יכולה אם יפרו את ההסכם בענין החיק. אלא שהפשרה כמו פירוש שמצרים וסוריה הוליכו ל־ למלחמה. החלטה כזו אינה בנקל, בוודאי לא על רקע את כוח האו"ם. לכך יש שיקו־ כבדי משקל נוספים.

★

השיקולים המכריעים

שלי פריצת מלחמה הם מסר־ סוריה אינה יכולה לבד ל־ מלחמה, היא זקוקה למצרים, או לירדן. יש סבורים ששנת 1975 אינו הזמן המתאים לערבים לפתוח במלחמה. מצרים מסובכת כיום ב־ בעיות כלכליות. היא מתלבטת ב־ הזנת עם של 37 מיליון. היא מק־ בלת תרומות מאילי הנפט הערבים כדי לקנות צרכי מזון בסיסיים. ה־ מלך פייצל נתקבל במעמד של יותר ממלך בסוריה ובמצרים. למרות ה־ משטרים הרדיקלים שבהם, משום שבידו הכסף ורק הוא יכול לממן את רכישות הנשק ואת קיום הכלכלה הערבית. למעשה רכש כיום המלך פייצל מעמד חשוב ביותר בעולם ה־ ערבי. בניגוד למעמדו בתקופת נא־ צר שבה חשש שמא נאצר יארגן מהפכה בארצו. כיום אין לו חש־ שות כאלה. מסעו במצרים ובסוריה בא גם במטרה להטות את המדי־ נות הללו מהשתעבדות יתרה לסו־ בייטים. לכן יצטרכו לבקש מפייצל להסכים לפריצת מלחמה. הוא אמנם קיצוני לגבי ישראל, אבל יזדקק לשקול את מאזן הנפט. מלחמה פי־ רושו הדבר, חרם נפט, שיבוש כל־ כלת העולם. ארה"ב הכריזה כבר שבמצב של חנק, יש מקום לכיבוש בארות הנפט. פייצל ירצה להמנע מלהגיע למצב כזה. הוא יבקש דר־ כים שונות כדי למנוע מלחמה ה־ עלולה להמיט שואה כלכלית ולסכן את מעמדו. הוא קיבל בענין זה אז־ הרות מן האמריקאים המספקים לו נשק.

★

האופציות הצבאיות

מלחמת יום הכיפורים פרצה ב־ תנאים טובים לערבים. היא הוכנה היטב מבחינה מדינית ומבחינה צב־ אית. לא בנקל אפשר להכין מלחמה כזו. דרוש לכך הרבה זמן ועיתוי מתאים. לכן לא בכל זמן יפתחו הערבים במלחמה. ואת השיקול הזה צריכה ישראל לנצל, כדי למנוע פ־ ריצת מלחמה בשל מתיחות זמנית. אולם כאמור למרות שיקולים אלה, שומרות מצרים וסוריה לעצמן אופ־ ציה צבאית. מכאן הבקשה המצרית מן הרוסים לספק להם נשק תוך שלושה חדשים, שכן הם מתכוננים לאופציה כזו בחודש יוני, ואם יהיה צורך, יזדקקו לנשק. האופציה ה־ זמנית היא חלק מן המערכה המדי־ נית. בלי אופציה צבאית אין אפ־ שרות לשני הצדדים לנהל מו"מ. האופציה הצבאית תעמוד במבחן ב־ משך שלושה החדשים הבאים. שכן אלו יהיו חודשים בעלי משמעות. יש ללכת בזהירות מרובה בקוה ה־ מדיניות, משום שהצד הערבי רגיש לשינויים ולמצבי מתיחות. לאור ה־ נסיון במשך 27 שנה, כאשר מצבי מתיחות הביאו לפריצת מלחמה.

★

החשש מ„פשרה"

קיסינג'ר עלול להטיל מבוכה ב־ ממשלה אם יביא הצעת פשרה. עד עתה מקובל שהצעות המצריות, כ־ גון הסכם למשך שנתיים, אינן מ־ קובלות על אף גורם בממשלה. הרוב בממשלה סבור שיש מקום לנסיגה בסיני במצב של הסכם למשך 10 שנים, תוך יצירת שטח מפורז הד־ לול הכוחות ותוך הסדרים בשטח שימנעו מלחמה. אך הרוב שולל מ־ סירת המעברים בסיני ושדות הנפט. תמורת הסדר מצומצם. קיסינג'ר ע־ לול להביא הצעת פשרה. במקום 10 שנים, רק חמש שנים. במקום נסיגה של 50 ק"מ, נסיגה של 100 ק"מ, כולל המעברים, אבל סידורים מת־ איימים בשטח, למנוע כניסת כוחות לחימה מצריים לסיני המהווים איום על ישראל. הסכם פשרה כזה עלול — כאמור — להטיל מבוכה בממ־ שלה ולגרום לוויכוח אם הוא כדאי.

★

דורכים במקום

הרצה עלולה להפתח מן הצפון, סוריה אינה מעוניינת בהסדר בין ישראל למצרים. היא מעוניינת ב־ הסדר סימולטני, ומתנגדת לדעת מצרים שיש מקום להסדר מוקדם בין מצרים לישראל ובשלב שני, הסדר הפרידה נוסף עם סוריה. היא חוששת שלאחר הסדר עם מצרים ת־ היה ישראל במצב טוב יותר. אם כי הסכם ההפרדה הקודם הוכיח שכדי לשמור על ההסכם עם מצרים יש לחתום על הסכם גם עם סוריה, לכן סוריה מנסה לרמוז באמצעות פעי־ לות המחבלים בצפון, שיש בכוחה להפר כל הסכם, על ידי הגברת ה־ מלחמה בגבול הצפון ולאו דווקא מגבולה. היא מבקשת לקיים קשר יעיל עם ירדן, כדי לשמור את ה־ אופציה של חזית שלישית. באשר לירדן, סבורים שכיום מוכנה ירדן להסכם עם ישראל, בתנאים משופ־ רים יותר מאשר לפני כן, וזאת ל־ אחר החלטות ועידת רבאט, אשר הוציאו את ירדן מן התמונה.

ירדן אורבת לכשלון אש"ף כדי לחזור לתמונה. לפני מלחמת יום הכיפורים היה חוסיין מוכן להסכם, אך לא לתמורה. כיום מוכנה ירדן גם לתמורה, אבל לאחר הסכם עם מצרים, זה הרושם שנקבל לאחרונה מגעים של אישים מדיניים מאי־ רופה עם המלך חוסיין, הסובר שה־ עולם הערבי בצד בה. נראה לכן, ש־ לאחר 4 ביקורים של שר החוץ ב־ וואשינגטון, אנו עומדים עדיין ב־ אותו מקום שעמדנו לאחר חתימת הסכם ההפרדה הראשון.

מה יוסיף מס ערך מוסף?

מאת ברוך אדלר

אזרחי ישראל, הנושאים בעול המסים הכבד ביותר בעולם, יצטרכו השנה שוב להדק את חגורתם ולהטיל על עצמם עול נוסף, עם הנהגתו של מס חדש, מס ערך מוסף. כפי שהבטיחה הממשלה תהיה הפעלת מס זה כרוכה בביטול מסים אחרים, בעיקר מס קניה, וכן ברפורמה יסודית בכל מערכת המסוי, נושא שעליו עובדת עתה הוועדה בראשות פרופ' ח. בן־שחר. אולם, גם אם הממשלה תעמוד בדיבורה אין פירושו של דבר שאכן יוקל עול המסים או לפחות לא יוכבד. למודי נסיון העבר אפשר לקבוע כמעט בוודאות שגם במקרה של רפורמה בסופו של דבר אלה ששילמו בעבר את המסים כדת וכדין ונשאו בנטל ישאו עתה בנטל כבד יותר ואלה שהצליחו להתחמק ממנו — בפניהם נפתחות אפשרויות חדשות של התחמקות מנשיאה בעול.

מס ערך מוסף בא, לכאורה, לבטל עיוותים קיימים במערכת המסים ול־ הכניס למעגל משלמי המס רבים מ־ אלה שבעבר הצליחו להתחמק ממס־ רבת המסים. אולם, ככל הנראה מס זה, בתנאי הארץ יגביר את ההשת־ מטות ויאפשר גריפת הון תרעומה ע"י אלה היודעים להסתדר ולהטיל את העומס על אחרים. השיטה שלפ־ יה פועל מס ערך מוסף היבה פשו־ טה למדי והיא נוחה מאד לגביה. או־ לם, החשש הוא שדווקא בשל פש־ טות זו ילכו שלטונות המס בדרך הקלה, כפי שהם עושים ביחס למס הכנסה, שאותו משלמים בעיקר ה־ שכירים שכל משכורתם גלויה וכתו־ בה בספרים, ובמקום להעמיק את הגביה ולהגיע למשתמטים הם יע־ מיקו לחדור לכיסיהם של אלה שבין כה וכה משלמים את כל המסים.

מס על הוצאה

מס ערך מוסף (מע"מ) איננו המ־ צאה ישראלית ואנו רק הולכים בעק־ בות מדינות מערב רבות שהנהיגו בשנים האחרונות מס זה, בחלקן בהצלחה ובחלקן תוך כשלון טוטלי. מע"מ — כפי שמגדירה הצעת החוק — הוא מס כללי על הוצאה, ובו טמון ההבדל היסודי בינו לבין מס הכנסה, שכשמו כן הוא — מס המו־ טל על הכנסתו של האדם. מע"מ מוטל על תוספת הערך שנוצרת בכל שלב משלבי הייצור, השיווק ומתן השירות. תוספת הערך היא למעשה השכר שמשלם העוסק לעובדיו ב־ תוספת הריווח שלו. את הערך ה־ מוסף ניתן לאתר ולבטא בצורות שונות. בארץ בחר המחוקק בדרך של הטלת המס על המכירות בניכוי המס על הקניות. (שיטות אחרות הן הטלת המס במישרין על השכר וה־ רווחה, הטלת המס על ההפרש שבין מחיר הרכישה למחיר המכירה). בחוק נקבעו שיטות שונות בהתחשב ב־ בעיות המיוחדות של ענפים שונים.

אם לתרגם ללשון פשוטה את ה־ מוצע בחוק אפשר להסביר מע"מ באופן סכימטי, כפי שהציג זאת המומחה למסים רואה החשבון ש. ספולסקי בדוגמא של תשלום מס על חליפה. הקלאי המגדל כותנה רוכש שתילים, כלי עבודה, חומרי הדברה וכו'. מחומרים אלה הוא מייצר כות־ נה. לגביו הערך הנוסף הוא העבו־ דה שהשקיע בגידול הכותנה והוא מתבטא בהפרש שבין המחיר ששילם בעד חמרי הגלם לבין המחיר שקיבל בעד הכותנה שמכר. אם נניח שה־ כותנה תימכר במאה ל"י הרי שיש־ עור המס שישולם בשלב זה — אם הוא יהיה 10 אחוזים — 10 ל"י. השלב השני הוא עיבוד הכותנה ל־ חוטים. כאן הערך הנוסף הוא ה־ הפרש שבין המחיר ששולם עבור הכותנה הגלמית, הוצאות הייצור, הציוד של בית החרושת וכו', לבין המחיר שקיבלו החוטים שנמכרו ל־ בית חרושת לאריגה. אם מחיר החו־ טים הוא 200 ל"י הרי שהערך המוסף הוא 100 אחוז והמס הוא 20 ל"י. אולם, החוק מאפשר לנכות בכל שלב את מע"מ ששולם בשלב הקודם וכך יכול מפעל הטויה להוריד מהמכס שהוא השלם 10 ל"י של מע"מ שהוא שילם בעת שקנה את הכותנה.

המשלם הסופי — הצרכן

השלב הבא הוא מכירת הבד לחייט ע"י מפעל האריגה במחיר של 250 ל"י. על סכום זה צריך לשלם 25 ל"י מע"מ. אולם, למעשה ישלם ה־ מפעל רק 5 ל"י כי הוא יכול לנכות את 20 הל"י של מע"מ ששילם בעת שקנה את החוטים. החייט מוכר את החליפה לצרכן ב־300 ל"י ועל מחיר זה צריך לשלם מס של 30 ל"י. בשלבים הקודמים שולמו 25 ל"י כמע"מ ואותם מנכים כעת, כך שה־ חייט ישלם רק 5 ל"י מס. בסופו של דבר ישלם כמובן את הכל הצרכן שעליו יגלגלו את המסים ששולמו בשלבים השונים של הייצור. כלומר הטלת מע"מ תייקר את המוצרים ו־ שיעור ההתייקרות הצפויה תלוי ב־ שיעור המס. ההנחה המקובלת היא שההתייקרות תהיה בשיעור של מח־ צית מאחוז מע"מ שיוטל.

השיעור של מע"מ טרם נקבע וה־ ממשלה החליטה רק החלטה עקרו־ נית על הטלת המס. השיעור עצמו יקבע בסמוך להפעלת המס. זאת — כמסביר הממונה על הכנסות המדינה, מר מ. גוידפר — בכדי למנוע התייקרויות כבר עתה, מתוך ציפיה שהמחירים יעלו בעתיד. למרות זאת לא עזר הדבר ובימים אלה היינו כבר עדים ל„בהלת קניות" זוטא ול־ התעוררות בסחר היה במצרים רבים כמעט כשותק לגמרי אחרי הפיחות. בחנויות החשמל שוב נראו קונים ובחנויות המזון נתרוקנו המדפים של הסוכר והאורז. הסוחרים, שנשארו עם מלאי לא מכור גדול, שהעיק עליהם, הפיצו בכוונה שמועות על התייקרות גדולה הצפויה והקונים נת־ פתו ונפלו לרשתם. שר המסחר וה־ תעשיה, מר ח. ברלב, ברצותו לק־ טול באיבה בהלה זו הרגיע את ה־ רוחות באמרו שהפעם לא כדאי לא־ גור. שיעור המס שיוטל יהיה נמוך מאד, אמר, בציינו יחד עם זאת כי יתכן ומחיריהם של כמה מוצרי יסוד, דוגמת סוכר, אף עשויים לרדת בשל ירידת מחיריהם בשוק העולמי. הצי־ בור, שהנסיון הוכיח לו כי אין לסמוך על הבטחות והדיבורים הרשמיים (ה־ דוגמא הבולטת האחרונה — העלאה מחיר האסימונים, למרות הבטחות החוזרות ונשנות כי המחיר לא יועלה ולא יתנו פרס לאוגרים) לא האמין להם גם הפעם אך הבהלה בכל זאת שככה — הן בשום שבידי הציבור יש מלאי גדול מהאגירה הקודמת והן בשום שבכל זאת הבינו כי מע"מ לא יופעל מהיום ויעבור עוד זמן רב עד שהחוק יתקבל ויופעל למעשה.

האפשרויות להשתמטות ממס

השיטה שנתקבלה בארץ לגביית המס, שלפיה מנכים בכל שלב את המס ששולם בשלב הקודם נועדה לעודד ניהול ספרים ולשימוש במס־ מכים — מסביר הממונה על המס החדש, סגן מנהל המכס מר מ. ברקת. מפעל יעדיף לקנות מספק המנהל ספרים ונותן לו אישורים בכתב על המכירה, כי אז יוכל לנכות את המס ששילם בעת שהוא ימכור, בשלב הבא, את תוצרתו הוא. אם הוא יקנה ממי שאינו מנהל ספרים לא יהיו לו מסמכים להוכחת קנייתו ואז ידרך לסמוך כל המס ששולם בשל־ בים הקודמים. עם זאת ישנם הסבו־ רים שדווקא ההיפך הוא נכון ואם קונים מתוך ללא מע"מ גם לא משי־ לפים אותו למוכר. על כל פנים תיתכן גם מערכת סגורה לחלוטין של אי תשלום מס. בכל אחד משלבי הייצור והמסחר ניתן, בתנאים של היום, לקנות ולמכור מבלי שאף אחד ינהל ספרים וההשתמטות ממס תהיה כללית.

אפשרויות גדולות יותר של השת־ מטות מתשלום המס נתונה בידי השירותים. הממשלה החליטה, ובצדק, להטיל את המס על הכל ולקבוע לו שיעור אחיד. זאת בכדי למנוע עיוותים ולא לפתוח פתח ללחצים ולהעדפות. במציאות ברור כמעט שאי אפשר יהיה לבצע החלטה זו.

אין להעלות על הדעת שיחייבו את הרופא לנהל ספרים ולרשום כל הוצאה שלו בכדי לחשב את המס. במציאות הוא יעשה זאת באופן שרי־ רותי ויקבע מס כאוות נפשו. לפציינט שלו הוא יאמר כי נוסף למחיר ה־ שירות עליו לתת גם תוספת מס שאינה הולכת לכיסו. הפציינט ישלם תוספת זו אך הרופא לא יעביר אותה למע"מ ועל הריווח שלו מהשירות יתווסף גם ריווח של מס שנגבה אך לא הועבר. כלומר: להעלמת מס ההכנסה של הרופא תתוסף גם העל־ מת מס נוספת ופתח נוף לרווחים. הדוגמא של הרופא נבחרה במקרה ואותו דבר אפשר לומר גם על השר־ ברב, מדביק הטפטים ורבים אחרים שלא יכנסו למעגל משלמי המס.

מס מחזור בעסקים קטנים

המחוקק שהיה ער לבעיה זו של שירותים ועסקים קטנים יאפשר לג־ בות מס מחזור במקום מע"מ. מס זה נקבע לפי המחזור המשוער של העסק. מס המחזור יהיה קטן יותר ממע"מ אך אי אפשר יהיה לנכות מע"מ בשלב הבא של הייצור והמסחר. זאת, בכדי לעודד ניהול ספרים תקין. המחזור שנקבע בדי־ ונים הראשונים ל־100 אלף ל"י הוג־ דל בלחץ הארגונים הכלכליים ועקב נפיכות הזמן כשערך הכסף ירד ה־ הועלה לרבע מליון ל"י. פירושו של דבר כי עסקים רבים יוצאו לגמרי ממסגרת מע"מ ולכמעט "יכנסו למס־ גרת של תחשיבים, שלפי הנסיון במס הכנסה כל דמיון ביניהם לבין המציאות הוא מקרי לגמרי. אין ספק שהיקף המחזור יקבע תוך מו"מ עם ארגונים המייצגים בעלי מלאכה, סו־ חרים וכו' וחזקה עליהם שיפיקו את המקסימום על חשבון הציבור הרחב, שיצטרך לשלם מחיר יקר יותר בעד המוצרים שירכוש בטענה כי המס החדש מייקר אותם.

קבוצות שונות לא יכללו בשום מסגרת של מע"מ ומס מחזור. אלה הם עוסקים שאין כל אפשרות ל־ השתלט עליהם. האי אפשר לקבוע להם מס מחזור. אי אפשר, למשל, להר־ טיל ניהול ספרים על מצחצח נעלים או רוכל. בקבוצות אלה יש בעלי

(סוף בעמוד 9)

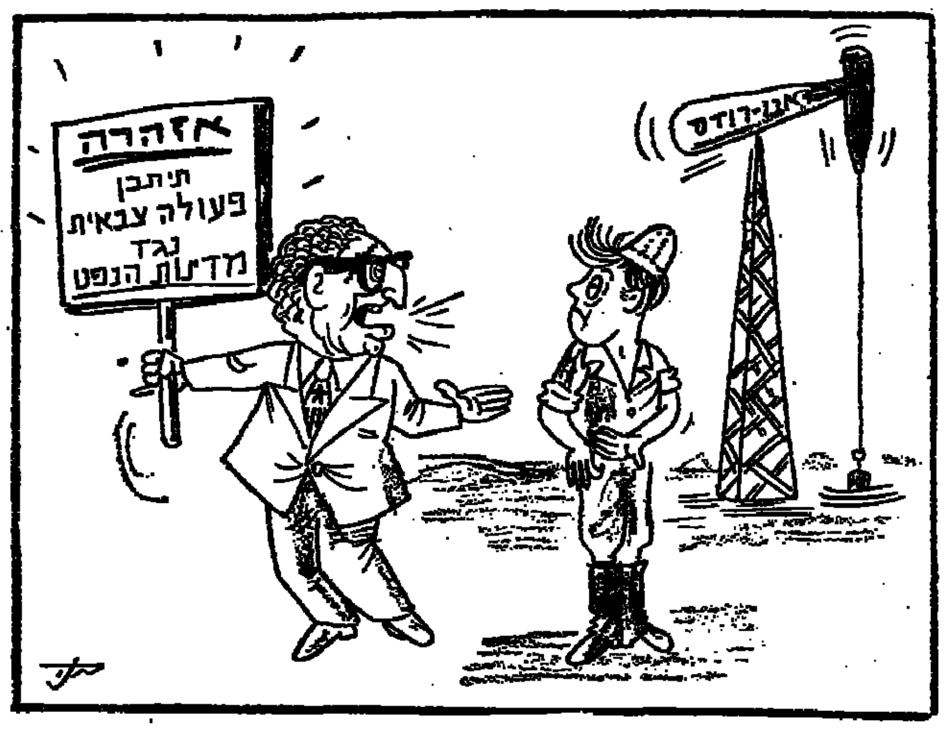

קיסינג'ר: „בגלל נפט אתה מוכן להסתכן במלחמה"?

האם מבשר ביטול הסכם הסחר שינוי במדיניותה של ברה"מ?

מאת יהושע שמש

ביטולו החד־צדדי על־ידי הסובייטים של הסכם הסחר בין ארה"ב וברה"מ, גרר אחריו גל של הערכות ושמועות בדבר שינוי גישתם של ראשי הקרמלין למדיניות ההפשרה הבין־גושית. חוגים רשמיים בשתי המדינות טרחו השבוע להדגיש, כי אין הם צופים שינוי במדיניות ההפשרה. שר החוץ האמריקאי, ד"ר הנרי קיסינג'ר, אמר כי לדעתו, ימשיכו שתי המדינות ביחסיהן הקודמים, למרות הקשיים שהתעוררו לאחרונה ביחסים ביניהן. פרשן בטאון המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, „איזווסטיה", תוך שציין כי התניית קשרים כלכליים ותנאים פוליטיים פגעה ביחסים שבין שתי המדינות — כתב כי ברה"מ תמשיך במדיניות הפגת המתיחות.

מה הביא את ברה"מ לצעדה ה־ אחרון? האם הוא מושפע ממה ש־ מתרחש בקרמלין בעקבות מחלתו של ברז'נייב? האם מבשר הצעד ה־ אחרון שינוי בגישתה של ברה"מ כלפי ה„דטאנט" ועשוי להשפיע על מהלך המגעים המדיניים במזרח ה־ תיכון? — בסוגיות אלה שוחחנו עם ד"ר עודד ערן מהמכון לחקר ברה"מ באוניברסיטת תל־אביב.

מאזן רווח והפסד

שאלה: מה הביא את ברית המועצות לבטל באופן חד־צדדי את הסכם הסחר שלה עם ארצות הברית?

ד"ר ערן: לדעתי, יש כאן ענין של מאזן רווח והפסד, שנערך ב־ קרמלין בעקבות הסכם זה. הציפיות הסובייטיות מן העסקה היו גדולות — וכך כנראה, הציג ברז'נייב את הענין בפני המנהיגים שהטילו ס־ פק בתבונה שבהסכם זה, שכרוך מ־ תן מעמד של מדינה מועדפת ל־ ברה"מ בהקלת תנאי ההגירה של יהודיה. ברה"מ קיוותה, שבמשך מספר שנים תוכל להגיע לאשראי בהיקף של כ־11 מיליארד דולר — אך התקרה שנקבעה, 300 מיליון דו־ לר לתקופה של ארבע שנים, הציגה את הענין בצורה מגוחכת. יש הע־ רכה, כי סכום בסדר־גודל כזה אין ברה"מ צריכה לבקש מארה"ב, והי־ כל להשיגו תוך פרק זמן קצר יח־ סית ממכירות שוק הנפט המתפתח שלה. מנהיגי ברה"מ הרגישו כי בצד סכום כזה הם משלמים מחיר כבד מבחינתם, קודם כל מחיר יוק־ רתי. כל עסקת הסחר — למרות ה־ נסיון הסובייטי להציגה כיחסים כל־ כליים לטובת שתי המדינות, ש־ שתיהן יוצאות נשכרות ממנו — הריהו בעיקרו של דבר סיוע כלכלי אמריקאי לברה"מ. היה כרוך בכך אבדן מסויים של יוקרה, מה גם שהדבר נקשר בעליית יהודים מ־ ברה"מ. כך שלברה"מ היתה הר־ גשה שהיא משלמת מחיר כבד מאד, ושבסופו של דבר — למרות יומ־ רתה להופיע כמעצמה על שווה ער־ לארה"ב — הרי שארה"ב אינה מת־ ייחסת אליה כאל שוות־ערך אלא כאל מעצמה מדרגה שניה. כל זמן שנדמה היה כי אפשר להפיק רווח גדול מהעיסקה, היו מנהיגי הקרמ־ לין מוכנים לשלם את המחיר, כי התמורה קסמה. אך משנה שנראה היה להם כי התמורה עלובה ופוגעת ביוקרתם, הגיעו למסקנה כי כל העניין אינו כדאי.

הם עשו גם חישוב נוסף: על־ידי ביטול הפגנתי של העיסקה, הם יוצ־ אים למעשה ברווח מסויים — מג־ דילים את האמינות הסובייטית ב־ זירה הבינלאומית, מבטלים את הע־ סד היוקרה ומשפרים את עמדת ה־ מיקוח שלהם כלפי המערב בצורה ניכרת. בכך הם מפריכים למעשה את הטענה של הסנטור הנרי ג'קסון ושל חוגים אחרים בארה"ב, שעם ברה"מ אפשר לדון רק בצורה נוק־ שה ועל־ידי לחצים. בביטול העיס־ קה הם מתכוונים גם להוכיח, שאי אפשר לנהל מו"מ עם ברה"מ בדר־ כים נוקשות וכי הדבר לא יעלה בידי אף אחד.

שאלה: מה בעיה הדד ביום בקרמלין, לנוכח הידיעות על מחלתו של ברז'נייב?

ד"ר ערן: לאחרונה הרבו להג ולעג בנושא הקרמלינולוגיה. היו כ־ מה הערות עתונאיות ופליטונים ש־ ניסו לזלזל בקרמלינולוגים ובהער־ כות ומסקנות שהסיקו לגבי דברים שמתרחשים בתוך הקרמלין. יש ל־ ציין, כי קרמלינולוגיה אינה, כמובן, מדע מדוייק ובעצם אינה מדע כלל. זוהי שיטה בדרגת יעילות מסויימת, לאבחון כבבים שונים בפוליטיקה הסובייטית. נכון שהיה לקרמלינו־ לוגיה בעבר מספר די ניכר של כשלונות, אך היו בשנים האחרונות גם כמה הצלחות ניכרות — כמו, למשל, חיזוי נפילתם של חבר ה־ פוליטביורו, פיוטר שלסט, ושל מז'־ אבאנאדזה מזכיר המפלגה בגרוזיה. מה שצריך לזכור לגבי קרמלינולוג־ יה, שהיא טובה בדיאגנוזות אך אי־ נה מבטיחה תחזית מדוייקת. במלים אחרות, היא מאבחנת מצבים, אך אינה יכולה לומר בוודאות באיזו כיוון יתגלגלו הדברים.

כידוע, אין אינפורמציה רשמית בברה"מ על מה שמתרחש בקרמלין ואין העיתונות הסובייטית מדווחת על מה שמתרחש מאחורי הקלעים. לעומת זאת, עתונות זו נושאת ב־ חובה רמזים מסויימים, שתפקידם לתת לאנשי המנגנון מושג על יחסי הכוחות בתוך הקרמלין. הרמזים הם: סדר ההופעה של המנהיגים, מספר הפעמים שהם נזכרים, סי־ מנים טקסיים פורמליים, וכו'. ה־ קרמלינולוגיה משתדלת לקרוא את הסימנים המיועדים לאנשי המנגנון המפלגה.

מאבק על עמדות כוח

ומכאן למצב בקרמלין כיום. אפ־ שר לומר בוודאות שמצבו של ברז'נייב קשה מבחינה פוליטית. ה־ אם יפול או יתאושש — זאת אי אפשר לומר בוודאות. מה שמתרחש בקרמלין הוא, לפי כל הסימנים, התגברות של מאבק על עמדות כוח. יש לציין, כי בפוליטיקה הסובייטית תמיד קיים מאבק, כמו בכל מקום אחר, אלא מאחר שהמאבק בקרמ־ לין אינו מתנהל במסגרות קונסטי־ טוציוניות כמו במערב הרי המאבק שם הרבה יותר אינטנסיבי. לפיכך יש סימנים לאינטנסיפיקציה של ה־ מאבק, וכיום נמצא, כנראה, הקרמ־ לין בעיצומה של התגברות המאבק.

שני הסימנים האחרונים לכך ש־ מתרחש בקרמלין מאבק קשה וגובר הם שתי הכרעות חשובות שקיבלה המנהיגות הסובייטית תוך שלושה שבועות, שהסבר על פיהן הוכחה קדמות שנתקבלו בקרמלין: א. בי־ טול ביקורו של ברז'נייב במצרים. ב. ביטול עיסקת הסחר עם ארה"ב.

אנו יודעים, כמובן — ואת במי־ דה די גבוהה של ודאות — שברז'־ נייב חולה, ואין ספק, כי אם הוא אמנם חולה חשוך מרפא, הרי זוהי באמת סיבה להתגברותו של מאבק הירושה. יש לציין כי כאשר ניסתה סוכנות הידיעות הסובייטית הרש־ מית, טא"ס, להכחיש את השמועות שרווחו במערב בדבר מחלתו של ברז'נייב המאבק על השלטון — הכחישה את עניין המאבק אך לא הזכירה את שמו של ברז'נייב. יש סימנים לכך שלמחלת ברז'נייב יש השלכות עמוקות על יחסי הכוחות בתוך הקרמלין ומאד יתכן שהול־ כת ומתגבשת קואליציה חדשה בין גורמים שונים, השונה מן הקוא־ ליציה שתמכה בעבר בברז'נייב.

אין פירושו של דבר, כי אפשר לומר בוודאות שברז'נייב יפול. כי־ ידוע, כרושצ'וב, למשל נפל כארבע וחצי שנים לאחר שהקואליציה ש־ העלתה אותו לשלטון הודעזעה ל־ ראשונה. אך אפשר לומר בהחלט, שיחסי הכוחות השתנו לרעתו של ברז'נייב ומחלתו עירערה, כנראה, את הבטחון העצמי של כל המנה־ גים שתמכו בו.

שאלה: האם ביטול הסכם הסחר קשור במאבק הכוחות ב־ קרמלין?

ד"ר ערן: הצעד הזה קשור ללא ספק בוויכוח הפנימי בתוך הקרמ־ לין. כל אלה שהתנגדו לברז'נייב וגילו בזמן האחרון פקפוק הולך וגובר במה שהוא שייך לתבונה שבמדי־ ניותו בשאלת הסכם הסחר קפצו כ־ מוצאי שלל רב על מיטוט ההישגים של מדיניותו. למעשה, ההחלטה על ביטול ההסכם היא במידה רבה סטי־ רת לחי אישית לברז'נייב. התפתחות זו מאוד בלתי נעימה לגביו ומעמי־ דה בספק את תבונתו הפוליטית.

שינויים שוליים

שאלה: אם יחול שינוי בהנהגה הסובייטית, האם צפוי שינוי במדיניותה של ברה"מ באשר להפשרה הבין־גושית?

ד"ר ערן: הפוליטיקה הסובי־ טית היא בסופו של דבר פוליטיקה בעלת גוון פרסונלי־קבוצתי יותר מ־ אשר בעלת גוון ענייני. היריבויות האישיות הקבוצתיות הן הרבה יו־ תר בעלות משמעות ומהותיות מן היריבויות על רקע ענייני. בהיס־ טוריה הסובייטית יש דוגמאות ל־ אין ספור של מנהיגים אשר התנג־ דו לפרוגרמה מסויימת, לקו מסויים, וכאשר הגיעו לשלטון נקטו בדיוק אותו קו שהתנגדו לו: או של מנהיגים שהתנגדו לקו מסויים, ו־ אחרי שקיבלו טובות הנאה מסויימות עברו לתמוך באותו קו. לכן אי אפשר להסיק בוודאות, שעלייתו לשלטון של מנהיג מסויים שהת־ נגד לברז'נייב ולמדיניותו, פירושה בהכרח שינוי של 180 מעלות ב־ מדיניות הסובייטית. שכן עמדתו ב־ טרם הפיכתו לשליט עיקרי נגבה בשיקולים פרסונאליים ואינה אינ־ דיקאטיבית לגבי עמדתו, כאשר ה־ שיקולים הפרסונאליים שלו ישתנו.

לכן הייתי אומר, כי הברירה אי־ נה בסופו של דבר: „דטאנט" או „מלחמה קרה" — אלא בין וריאציות שונות של ה„דטאנט". אי אפשר לשאול אם תחזור תקופת המלחמה הקרה, אלא מה יהיו השינויים ה־ שוליים במדיניותה של ברה"מ. אי אפשר לומר, שרואים ההמוטסות של הדטאנט — שכן אין זו אלטרנטיבה ריאלית לא לברה"מ ולא לארה"ב. מה שמוליך היום את שתי המעצ־ מות היא התחושה של מאזן האי־ מה הקיים ביניהן והתחושה חוסר ההגיון שבהמשך השקעות ענק ב־ מירוץ חימוש חסר תוחלת, שאינו משנה באופן יסודי את יחסי הכו־ חות בין שתי המעצמות. לכן ה־ גיעו למסקנה, שעליהן להידבר ביני־ הן כדי שיוכלו להשקיע משאבים בדברים היוניים. על כן יכולים לה־ יות שינויים שוליים במדיניותם של מנהיגי הקרמלין, אך אין לצפות לשינויים מהותיים. יהיה מי שיהי־ יה בקרמלין מי שיהיה — ההחלטות שלו אינן יכולות להיות שונות ב־ אופי קיצוני מההחלטות קודמו.

שאלה: באיזו בעיה עשוי יה להיות להתפתחויות אלה השפ־ עה על בתוך המגעים המדי־ ניים בשאלות המזרח התיכון?

ד"ר ערן: במזרח התיכון יש הבי־ טוי של המלחמה הקרה, אלא ש־ שתי המעצמות מעוניינות ליצור כלי־ לים מוסכמים של התחרות, שלא תח־ רוג מתחרות גרידא ולא תגלוש לעימות צבאי ביניהן.

הסובייטים נתונים בדילמה חמו־ רה מאוד במה שייך למזרח ה־ תיכון. מאז מלחמת יום הכיפורים, ועוד קודם לכן, יש דעיכה הדרגתית של ההשפעה הסובייטית במזרח ה־ תיכון. במצרים, שהיא המפתח למ־ עמדה של ברה"מ באיזור, היא ה־ דוגמה הבולטת ל"ך. מבחינת ברית

(סוף בעמוד 8)

יומן ניו־יורק

הקונגרסמאן היהודי מבורו פארק

מאת ד"ר הלל זיידמן — סופר „הצופה" בארה"ב

הבחירות לקונגרס של ארה"ב עברו כמעט בהיסח הדעת. הבוחרים עייפים מכל פולי־ טיקאים — משתי המפלגות גם יחד — אחרי ווטרגייט. סימן ליחס של סלידה למפלגות: המועמדים שזכו למנוי בוועידות מפלגותיהם — כידוע — נכשלו כמעט כולם בבחירות מוקדמות, כלומר, כאשר חברי המפלגה מן השורה היו בוחרים, די היה לתמיכה מצד המנגנון במועמד שיוכשל כשלון חרוץ. נבחרו אלה שה„רצו" על אפם וחמתם של ראשי מפלגתם.

כתוצאה מתודעה זו הופיעו פנים חדשות בזירה הפוליטית. עלו כוחות צעירים, רעננים, בעלי תנופה ומעוף, שלא ראינו מזמן. בין הבולטים ביניהם, שמנבאים לו עתיד מזהיר, הוא חבר הקונגרס החדש סטיון (יהושע, שמו העברי, הוא אומר לי) סולרז'. אדם צעיר, משכיל, רציני וכשרוני. אולם הוא אינו סומך על כשרונותיו, — הוא עובד על עצמו בשקי־ דה ובנאמנות.

מר סולרז' מייצג את שכונת בורו־פארק, בברוקלין, הווה אומר, את הקבוץ היהודי הגדול ביותר בארה"ב. הוא „לומד" את אופיה של השכונה ובעיותיהם של תושביה ומשאלו־ תיהם. כי, בניגוד לקודמיו ולעמיתיו, שהת־ ייחסו בזלזול לבוחריהם, הוא רוחש להם את הכבוד הראוי ומתאמץ להכירם, אותם ואת דאגותיהם, במטרה לשרתם כשליח נאמן.

נציג של קבוץ גדול ביותר שארית הפליטה

הוא אומר לי, שמחוז ממנו נבחר מכיל את המספר הגדול ביותר, מבחינה אבסולוטית ובאחוזים, של יהודים נצולי השואה. הדבר היה חדש בשבילי — היו"ר של ארגון פליטי השואה בארה"ב. מר סולרז' מוכיח ענין באשר קרה לשרידי החורבן — ולאלה שלא שרדו. בתור חבר בית המחוקקים של מדינת ניו־ יורק יזם חוק המחייב לימוד על השואה בבתי ספר כלליים.

ביום שביקר בביתנו, ביזמתו, הבהרתי בראשונה, הוא נבחר כחבר ועדת החוץ של הקונגרס, למרות שהוא אדם חדש שרק נבחר לקונגרס. הוא, אגב, היהודי היחידי בוועדה זו רבת יוקרה השפעה.

הוא בא להתייעץ בדבר הקבוץ הדתי בכהונו אבל כיוון שעלה לכהן במשרה רמה של חבר ועדת־החוץ, מובן, שהשיחה נסבה על מצבה של ישראל, וביחוד על יחסי ואשינגטון — ירושלים. אותו יום הופיע בשבועון בעל מוניטין „ניו־יורק מגזין", מאמרו המקיף של אחד הסופרים המעולים, מר ריצ'רד ריווס, בשם המאלף „אם יהודים לא ידאגו לעצמם — מי ידאג להם ?..". התת־כותרת: „אם לבלתי־ יהודים אין מושג ממשמעותה של ישראל ליהודי אמריקה, — הרי זו אשמתם של יהודים...".

הקונגרסמן החדש החלטתו נחרצה שהוא לא יהיה אשם במחדל זה. חרף השכלתו הרחבה הרב־גונית המידע הרב שצבר בני־ דון זה, הוא עדיין „תלמיד". כאמור החליט ללמוד „על אתר". כלומר, לבקר בישראל, בפברואר. כאחד הצעדים הראשונים בדרכו בקונגרס. בניגוד לכמה מעמיתיו, ה„רצים" למשרות אמריקאניות בישראל, עומד סולרז' לבקר בישראל אחרי הבחירה.

ישראל בראש דאגותיה של השכונה

כאשר השיחה נסבה על בעיות השכונה, הערתי לו, והוא הסכים, שבעיית הבעיות של זו — היא המצב של ישראל. וזהי בראש דאגותיהם: אם כי אינן חסרות בעיות ודאגות מקומיות.

כי כל רובע יהודי הוא בחזקת סכנה. אפילו כאשר נראית מבוססת ובטוחה היום — פחו־ דים מן העתיד. כי די בקומץ קטן של „מיעו־ טים", כפי שמכנים כושים ופורטוריקאנים, שיחדור לרחובות היהודיים, שיפול פחד על תושבים היהודיים. מיד מתחילים לחשוב על העברה לשכונה יותר בטוחה באותה שעה. לאמיתו של דבר אין זו העברה כי אם בריחה. שכן מוכרחים לעזוב בתים ובתי כנסת, ישי־ בות ומוסדות אחרים, שהוקמו בעמל רב. ושעה הכרח לעזוב לזרים חילם.

קראון הייטס לא ברחה. שכונה יהודית זו, שרבים תושביה הכושים. לא נתרוקנה כיהו־ דיה תודות לעמדתו של האדמו"ר מליובאביץ' הוראותיו להשאר במקום, לא לעזוב ולא לסגת.

בורו־פארק היא במצב יותר נוח, שכן אין בה תערובת של „מיעוטים". וזהי תוצאה של שני גורמים. ראשית, משום מספר התושבים היהודיים ההולך ומתרבה. כי בגלל זרימת „פליטים" משכונות אחרות. כמו מוויליאמס־ בורג מקראון הייטס. ואחרות. שנית, מקום שבשכונתה ובשוליה גרים איטלקים, ואלה מטילים פחדם על זרים, שאינם מעיזים לחדור לרחובותיהם. האיטלקים מהווים לכן מעין גדר על גבולותיה של השכונה היהודית.

אולם ישנם מקרים של התנפלויות ואלימות אנטישמיות גם בשכונה זו, ללא הגנה יעילה וללא הענשה מתאימה מצדם של בתי המשפט. התלונות לא הביאו מפיגות מסרותיהן.

הקונגרסמן החדש ער לבעייה זו ומנוי וגמור עמו לעמוד על המשמר. כי תחושתו היהודית והאינטרסים הלגיטימיים של נבחר העם. אומ־ רים לו שעליו לא לוותר מטעמים כאלו „ליבראליים" שכמעט תמיד פוגעים ביהודים". נימוקים „ליבראליים" מניעים פוליטיקאים אחרים לצעדים שהם בניגוד לאינטרסים יהו־ דיים. ואף בנגוד לטעם הטוב ולשכל הישר. דוגמה בולטת להתנהגות, שאין להגדירה אח־ רת מאשר מחורה, הוא חבר הקונגרס לשעבר אלארד לואנסטיין, הליבראלי. הוא „רץ" לבחי־ רות במחוז ויליאמסבורג; אבל הוא רצה לכפות את עצמו כנציג הקהילה היהודית — בעזרת בוחרים כושים ופורטוריקאנים. המה־ ווים אחוז ניכר של התושבים. למטרה זו הב־ ליט את ה„ליבראליזם" שלו — על חשבון של יהודים.

נציג יהודי ליבראלי התגייס לטיהורו של רוצח רוברט קנדי

מקודם כיהן כחבר הקונגרס מכהונה זו מר ג'ק רזני. בתוקף ותיקותו היה יו"ר של ועדה ההקציב למשרד החוץ. למשרד המשפ־ טים ולמשרד מסחר ותעשיה. הוא הטיל את גודל השפעתו על הממשל לטובת יהודים ולטובתה של ישראל ועשה דברים גדולים למעננו. הנה התמודד היהודי ה„ליבראלי" מ„שמאל החדש" על משרה זו, ונכשל. נבחר מר פרד ריצ'מונד.

כיום במה מתעסק המועמד שרצה להיות נציגם של יהודים? בטיהור את רוצחו של רוברט קנדי, סירחן סירחן הערבי שנידון למוות, שהוחלפה לו במאסר עולם, על יסוד הוכחות ודאיות!

זה מוכיח עד היכן יכול להתדרדר יהודי מסוג זה, ועד היכן מגיעה חוצפתם!

לכן יש להעריך את בחירתו של סטיון סולרז' כנציג בורו־פארק. כאן יש להזכיר שקודמו, חבר הקונגרס ברטרם פודל, התחיל את הקריירה הפוליטית שלו כנציג מתוה יהודי בזה שכבר בשבועות הראשונים לכהונתו הס־ תבך במשדות שוחד. כפי שהואשם ע"י בית־ המשפט. מאלף שלמרות זאת היה הוא מועמדה של המפלגה הדימוקראטית. אלא מאי? חב־ רים. ברובם המכריע חברי אותה מפלגה. החליטו להדיחו. והנה לפנינו נציג מסוג אחר לגמרי.

עמדת מפתח למען ישראל

כיוון שחבר הקונגרס זה רכש לו, כבר בהתחלה, עמדת מפתח כחבר ועדת חוץ של הקונגרס, והיות, הוא מייצג מחוז שתושביו ברובם המכריע מקורבים ביותר לישראל. טבעי הוא שמר סולרז' יתפוס מקום נכבד בגיוס דעת הקהל, היהודי הכללי, למען ה־ מדינה במצור.

יתכן גם שהוא יהיה מסוגל לגשר על הפער בין הממסד המנותק בקפאון לבין העם השואף להתגייס למען ישראל והדורש פעולות בלתי־שגרתיות שההתאמנה למצב שאינו רגיל כלל.

באחרונה נעשו צעדים מסויימים בכיוון זה. הקונסול הכללי דוד ריבלין הפעיל את הגור־ מים המפולגים המפותקים ברובם, וביחוד את „פנים החדשות", עסקנים בלתי־ממוס־ דים ונציגי שארית הפליטה. להגשמת דרישתו להקים מועצה יהודית של מטרופולין ניו יורק לפעולה המכוונה למען ישראל.

יש לצפות לנציג בורו־פארק בקונגרס, וב־ ועדת החוץ של הקונגרס, ימלא תפקיד חשוב בהשימה המוטבה בשעה זו.

هكذا من الاصل

هكذا من الاصل

עיטורי
סופרים וספרים

חיבוריהם של חתני פרס הרב קוק

הננו מביאים מנימוקי ועדת השופטים לפרס הרב קוק, ת"א סוג ספרות תורנית מקורית, בוועדה הרב א. בורודיאנסקי, הרב כ. פ. סכורש הרב א. שפירא.

„משפט שמואל" להרב שמואל־ברוך ורנר

הספר „משפט שמואל" — על ל"ז סימניו ועל ר"ב עמודיו כפולי טורים, נועד לפסקים ובירורי הלכות, אבן־עזר, חושן־משפט ועניינים שונים, החומר הצבור הוא רב ההיקף. מתוך

הרב שמואל ברוך ורנר

מוכחיות רבה, בקיאות נפלאה ברחבי ש"ס ופוסקים, ניתחו העניינים הנדו־נים בעומק, בבהירות ובישרות סברא והגיון, מתוכם ובהם מסיק המחבר הלכה למעשה, בצורה מבוססת וב־דברים המתקבלים על הדעת.

יש לציין, שנוסף לכך שידוע ה־מחבר בתור למדן מובהק, הרי דיק־דק להתרכז לדיון בגופם של העני־נים העומדים בפניו, ומהם למצות את ההלכה על בוריה והסקת המסק־נות הראויות.

יש בספר סיוע ועזר לדיינים ה־עוסקים בשאלות השונות ומגוונות, מאחר שהשאלות הללו נדונו על־ידי המחבר דרך האספקלריה הסינגן ב־משפטים שעברו לפניו, במעמדו בתור אב"ד בשיפוט הרבני בתל־אביב־יפו, שהתפרסם לחשובי הפוס־קים בארץ. ראויים להדגשה מיוחדת אי־אילו ציונים: א) התשובה המרו־כזת בחיוב מזונות לבנים (בסימנים י"ד־י"ח) שנתפרסמה בעולם הדיינים כעבודת מופת, המקיפה בעיות רבות, עתירת בקיאות שהדרה לנבכי השי־טין של נושא חשוב ואקטואלי;

ב) בענין השגת גבול של שוחטים, כורים ובעלי הוצאות ספרים (סימנים ל"ב־ל"ד); ג) בענין ירושת משרה צבורית, שבו מתבררים סוגי ירושות העוברות לקרובים ולאיזה קרובים הזכות למשרות אלה; ד) דיון בתביעת אשה למזונות שבעלה שיצא לחוץ לארץ כתייר, הוא דורש שאש־תו תרד אחריו למקום ישיבתו, והצדד לזכות האשה „משום הכל מעלין לא"י" „ועולה עמו ולא יורדה עמו". בירור, אם אשה מצווה על מצוות יישוב א"י. ועוד ועוד (סימן כ'); ה) כן בענין חבלה ורציחה (סי' ר') הדן אם בן נח מרשה לחברו לחבל בו, אם הוא מוזהר על כך, ומסביר את הפסק, אם יסוד האיסור מפני שאיננו בעל על גופו, הרי שגם לגבי נכרי יש להתייחס כמו ליהודי ולא מועילה נטילה הרשות, אבל אם ה־סיבה לאיסור חבלה על עצמו היא מפני הלאו של „ולא יוסיף", יש לומר, שזה שייך רק לישראל, ולא לבן נח.

הרב המחבר מגזע ישישים, בנו של אחד מחכמי ירושלים הנודעים, נטע אהלו בתורה כל ימיו בישיבות ובמוסדות־תורה עד שהגיע אחר כבוד, לכהן כדיין ואב"ד בעיר תל־אביב. והוא התנא דבי נשיאה. הגאון ר' יעקב משה חרל"פ זצ"ל, אשר הצניק והאציל עליו מחכמתו, תורתו ויראתו.

„פרקי מבוא לתלמוד" להרב פרופ' ע. צ. מלמד

מנימוקי ועדת השופטים לפרס הרב קוק, סוג ספרות מחקר ועזר תורניים. בוועדה הרב ד"ר ד. אוקס (ז"ל), פרופ' י. גילת, ר' ישראל כ"ץ.

חבורו של „סדר תנאים ואמוראים" בתקופת הגאונים וספרי המבואות לתלמוד שנתחברו על ידי רב סעדיה גאון, ר' שמואל בן חפני ור' שמואל הנגיד עודדו את התפתחותו של ענף „המבואות". הספרים השייכים לענף זה משמשים ללומד מבוא — פשוטו כמשמעו — אל השטח גדול ההיקף ורב העומק של ספרות התורה שבעל פה על מרכיביה השונים: משנה, תוספתא, מדרשי הלכה, בבלי וירו־שלמי.

כוחו של מקצוע המבואות עלה בתנופה רבה עוצמה במיוחד מאז תקופת חכמת ישראל, כאשר תלמידי חכמים גילו את בקיאותם ואת כוח שיפוטם לא רק בבירור סוגיות ומו־שגים של התלמוד והספרות המק־בילה לו, אלא שמו לעצמם למטרה לפתור בעיות היסטוריות ובעיות סטרוקטוראליות של הספרות התלמו־דית ושל הספרות הבתר תלמודית. כן עסקו בהכנת טקסטים מדוייקים של ספרות זו ובהוצאת מהדורות מדעיות המקלות על השימוש בהם.

בברכה מקדמים לומדי התורה את אותם תלמידי חכמים בעלי הכושר המדעי המעולה, אשר אינם מעמידים את עצמם מעל לחומר, אלא מצלי־חים לאחד בספריהם את התפישה

הרב פרופ' עזרא ציון מלמד

העמוקה של אמונה עם חוש האבחנה המדוייקת בטקסטים ועם הבקיאות הרבה בתולדות התורה שבעל־פה ובמקורותיה.

בין הספרים הרבים שהובאו לעיו־ננו ולשיפוטנו — ביניהם ספרים חשובים מאד בשטח ההגות ההסק־פתית ובשטח הרצאת המשפט העברי התלמודי המקורי במונחים של תקו־פתנו — מצאנו את ספרו של הרב פרופ' ע"צ מלמד „פרקי מבוא לספ־רות התלמוד". ספר זה הנו הרבה יותר ממה ששמו מבטיח. נאמן לדר־כו בקודש פותח המחבר שער למי שרוצה להכנס להיכלו של תלמוד — הן לאלה אשר תלמודם בידם וב־שיטת המחקר הם רוצים להוסיף נופך על אשר ברשותם, הן לאלה, אשר רגילים הם בדרכי המחקר, אבל עניני הספרות התלמודית הם זרים להם.

עמודי התווך של הבנין אשר לפ־נינו בספרו של פרופ' מלמד הם: תורה שבעל־פה כחלק בלתי נפרד של תורת ה' בכלל. ישנן בעיות הקשורות בהכרה זו והספר משתדל לפתרן; ב) ריכוז פרטים ללא מספר הפזורים בכל רחבי הספרות התל־מודית וסידורם במקומם המתאים לפי התבנית של הספר; ג) הכרעה ב־קביעת הנכון — הן בגירסאות — נוסחאות והן בדעות — דבר אשר דורש כח שיפוט והכרעה.

החומר המובא בספר נשאב ממקו־רות הספרות התלמודית עצמה, אבל המחבר הוסיף דלה גם מן הבארות אשר חפרו קודמי־מוריו, אשר אותם הוא מזכיר בהערצת תלמיד לרבותיו המובהקים, הן מן האפיקים אשר גילו חבריו, אשר את שמם הוא מעלה בחיבה ידידותית למופת.

„משאת המלך" להרב שמעון־משה דיסקין

הרב שמעון משה דיסקין, מחבר הספר „משאת המלך", כבר בספרו הראשון על „היד החזקה" להרמב"ם, הלכות „רוצח ושמירת הנפש", הת־גלה כלמדן גדול, החודר בהבנת העניינים בהסברה, בביאורים ובחי־דושים, בספרו זה אף הוסיף מילואים לספר הראשון (בסימן רע"ו) וכן הוציא ספר שני בשנת תשכ"ו.

עכשיו מופיע הספר השלישי בשם הנ"ל, הדן בהרחבה בספר „יד החז־קה" של הרמב"ם, החל מהלכות „יסודי התורה" עד הלכות מלכים ועד בכלל.

המחבר אין דרכו להאריך בפלפו־לים ולהביא ממרחק להמו. אלא הוא דן בעניינים על אתר. לפעמים בפשט גרידא, להבין את העניינים כפשוטם, ולפעמים בביאור־ביהור הנושאים ובביסוסם, בחידושים קצרים ומבצים. הדברים ערוכים, בישרות המחשבה

הרב שמעון משה דיסקין

ובהגיון נוקב, להגדיר הגדרות, לייש־ר הדורים ולפענח סתומות. נציין אילו דוגמאות: א) במצוות מילה שהיא על האב, אם זו היא נפרדת ואינה ענין למצוות הבן. אלא שכל אחד מצווה במצוה כשלעצמו, או יש לומר, כי לעולם המצוה היא על הבן והוא החייב במצוה זו, אלא שהטילה התורה חובה כמצוות הבן על האב. נפקא־מינא היא כשיגדל הבן, אם עדיין אביו חייב במצות המילה של הבן יחד עם הבן שהחייב למול את עצמו, שאם המצוה שעל האב היא במקום הבן, זה אמור רק בקטנותו ולא כשיגדל. אבל אם המצוה שעל האב היא גבורה, הרי חייב בה תמיד, מאריך בהסברת הרמב"ם „בספר המצוות", שמזכיר ענין כרת שבמצוות מילה בקשר לחיוב של האב למול את בנו, כזה תמיה, שהרי אין כרת במצוות האב, רק אצל הבן בעצמו. אבל לפי הנ"ל יש להסביר שאכן בגוף מצוות האב קשור הפצא של מצוה, שבה יש חומר של כרת, מפני שהמצוה של האב הוא במקום הבן. דנו בזה הר־בה אחרונים, אבל המחבר מטפל בדבר בנעימה מיוחדת משלו.

ב) בסימן ל"ג דן בענין ברכת הגומל בעקבות חידושי הגרי"ד סו־לוביצ'יק זצ"ל, שיש שני דינים בבר־כת הגומל: א) שיש לברך ולהודות לה'; ב) שיש לספר לאחרים הנסים. על פי זה חידש המחבר, שגדר עש־רה שנתחייב בברכת הגומל הוא, לא כמו דברים שבקדושה, הנהוגים עשרה, אלא שיהא מנין שומע הוד־אתו. לכן אין גדר חיוב עמידה, שהיא משום כבוד הציבור, ולכן אין המבורך נכלל בכלל בתוך העשרה. כמו בברכת חתנים, דשם יש הודית ציבור ואילו כאן צריכים עשרה לשמוע סיפורו. כן דן, באשה לפני עשר נשים אף דלא שייך תורת ציבור בנשים עיי"ש.

ג) המחבר (סימן ער"ה) מנסח בענין שכבר דן בו הרא"ש בתשובה (כלל כ"ז ס"א) והאריך התוי"ט (יו"ד סי' שי"ז), שאין קטנות אצל בן נח ומשנעשה לבר דעת חייב, ומסתפק אם הוא בר דעת במתכוון, שאין אצלו שי־עורים, וכמו שכל שיעור סתם לא קיים אצלו, כך לא קיים אצלו שיעור זמן, ולכן חייב גם בקטנותו, אם רק יש בו בר דעת, או דילמא שנכרי כשהוא בר דעת נחשב כבר לגדול, לפי שזמן קטנות אין לו, ונפקא מינא אם נכרי קטן הרג נפש כשהיה בר

(סוף בעמוד 8)

הדים

„יהודי החצר" באמריקה

„היהודים הפוליטיות ה־אמריקאית", מאת סטפן ד. איזאקס, ניו יורק, הוצאת דובלדיי ושות' ניו יורק, 302 עמודים, בכרוך תמונות. 8.95 ד'.

מאת א. פוירשטין

בימי המאבק על כס הנשיאות בשנת 1972 נכנס ג'ורג' מק גוברן למסעדה באיזור בתי החרושת לבגדי קונפקציה בניו־יורק ר ביקש כבד עוף קצוץ עם כוס חלב. הוא עורר תשומת לב כל־לית במסעדה וכל הראשים הופנו אליו. הגבות הורמו מעלה־מעלה והמלצר הסביר בהתרגשות שדבר זה לא בא בחשבון כלל ועיקר. מעוזרי הסנאטור שנלווה אליו שהוא מבקש וכו'.

מק גוברן הפלה על פניו את חיוכו הבוהר בסגנון דרום דא־קוטה ועמד על שלו: כבד עוף קצוץ בתוספת כוס חלב. אחד מעוזרי הסנאטור שנלווה אליו להש לעתונאי:

— הוא אמנם אינו יהודי בכל זאת תעלה לו דרישתו זו במסע־דה יהודית בכל הקולות של יהו־די ניו־יורק.

זו היתה ראיית שווא מכיון שהמועמד קיבל שני קולות יהו־דיים משלושה אך הפסיד ב־מדינת ניו־יורק כפי שהפסיד בכל 48 המדינות האחרות. בכל זאת יש בסיפור הנ"ל דבר מה אופייני לניו־יורק. תושבי ניו־יורק יתלחשו ויאמרו: — אין הוא שייך אלינו... אין הוא יודע כיצד מתנהגים אצלנו ואתנו. לא צריך להצביע בעדו. כך נוצר קרע בין המועמד לבין בוחריו.

המחבר, סטפן ד. איזאקס, ש־היה ראש משרד ה„וואשינגטון פוסט" בניו־יורק מנסה להתח־קות אחר הקשר בין יהודי אר־צות הברית לבין הממסד הפו־ליטי האמריקאי. הוא קובע ש־אין כל יחס בין שני הגורמים. היהודים מהווים פחות כשלושה אחוז של תושבי ארה"ב והשפע־תם הפוליטית היא מעל ומעבר של כמותם הפיזית.

כל נכתב הספר שהוא יותר עתונאי מאשר מחקרי, יותר בידע מאשר גלוי כלשהו, יותר עובדות מאשר אמת בכל זאת יש לייחס חשיבות ניכרת לספר, מכיון שזה נושא שמרבים לדבר ומעטים לכתוב עליו, על כל פנים בצורת ספר רציני ובעל יומרות.

כבר בהתחלת הספר קובע ה־מחבר עובדה מעניינת: יהודי אמריקה תורמים למעלה ממח־ציתן של התרומות הגדולות ל־הוצאות מסע בחירות של המוע־מד הדמוקראטי.

כמו כן קובעת הלכה שיהו־דים מהווים עשרה עד עשרים אחוז של האנשים הפועלים ב־מטה המפלגה הדמוקראטית... בשמונה מדינות בהן ישנו ריכוז גדול של יהודים — קאליפורניה, מארילנד, מאסאצ'וסטס, פנסיל־בניה, ניו ג'רסי, פלורידה, קונ־טיקאט ניו יורק) הם ממש לשון המאזניים בין נצחון לתבוסה. ב־מדינת ניו יורק מהווים היהודים בין שתה עשר לעשרים אחוז של הקולות בבחירות כלליות. בניו יורק העיר כל בוחר השמיני הוא יהודי המהווים כמעט מחצית ה־קולות של המפלגה הדמוקרטית בבחירות המוקדמות. אשר לאמ־ריקה כולה שלושה אחוז של האוכלוסיה מהווה ארבעה אחוז של כלל המצביעים. אחוז אחד מהווה 750 אלף קולות והמספר זה דיו בתנאי שהוא מרוכז, להש־יג נצחון לאומי בבחירות ה־מוקדמות.

מתעוררת השאלה: מה סיבת הפעילות הפוליטית הבלתי רגי־לה הזאת? המחבר משיב תשו־בה מענינת למדי:

— אין כל ספק בדבר שהגורם הוא הפחד. בשל כך מפתחים היהודים ערנות פוליטית מיוחדת במינה. היהודים רוצים להיות הלהבה במנורה ולא האוהל. הם חותרים לקראת חברה צודקת ו־זה למעשה היינו הך.

ייתכן שתשובה זו היא אפשר־ית מדי. אולם העובדה נשארת בעינה שהיהודים פעילים בכל הרמות של הפוליטיקה. הם כת־בים פוליטיים חשובים ביותר כגון דוד ברודר, ארט בוכוואלד, תיאודור וייט וזוי להזכיר את־דים מהם. הם מומחים ממדרגה ראשונה לתקשורת המונית כגון דוד גארת או צ'ארלס גוגנהיים, הם מומחים להתרמה למטרות פוליטיות כגון ארתור קרים ל־מפלגה הדמוקראטית ומקס פישר למפלגה הריפובליקאית, מחברי נאומים ביניהם ויליאם ספיר ל־ריפובליקאנים, ריצ'רד גודווין ואדם ואלנסקי לדמוקראטים, מו־מחים ליחסי ציבור כגון לואיס הארים ודניאל יאנקולוביץ'.

יו"ר הועד הלאומי של ה־מפלגה הדמוקראטית, רוברט סט־רוים יהודי, כפי שיהודים הם לא פחות שבעה שמות מתוך שמונה שהופיעו בראש רשימת „אויבי הבית הלבן" שנוסחה בשנת 1971 שפורסמה שלא מדעת בקשר ל־שערוריית ווטרגייט.

המחבר מדגיש שההשפעה ה־יהודית חזקה עוד יותר ברמה השניה במעלה. לתחנות הרדיו הגדולות השפעה עצומה בכל רחבי ארצות הברית. כל שלוש התחנות הללו הן בבעלות יהו־דית. שלושה יהודים בעלי כשרונות מהודים פיתחו את ה־רשתות הללו: ויליאם ס. פאלי את תחנת „סי.בי.אס", דוד סארנוף את תחנת „נ.בי.סי." וליאונרד גולדנסון את תחנת „איי. בי. סי".

איזאקס מוסר פרט סטאטיסטי מענין למדי:

בתולדות ארצות הברית נבחרו מאה ושמונה יהודים למשרות פוליטיות רמות מעלה כגון מש־רות מושל, סנאטור או ציר קונ־גרס. שש עשיריות של אחוז אחד היו יהודים. תשע עשיריות של כל הסינאטורים היו יהודים.

גורם שני שמדרבן את יהודי אמריקה לפעילות פוליטית הוא שנאת ישראל. היא קבלה מכה חזקה אחר מלחמת ששת הימים, אולם היא מוסיפה להתקיים. שנאת ישראל גורמת לכך שיהו־דים נרתעים מפני משרות רא־שונות במעלה בחשיבותן ומעדי־פים משרות בעלות חשיבות מש־נית.

איזאקס מוצא הקבלה מעניינת בין יהודי אמריקה הפעילים ב־שטח הפוליטי לבין התפקיד ש־מלאו היהודים באירופה, היינו יהודי החצר. התפקיד נשאר כמו שהיה, רק שמו השתנה. היום מכנים אותם בשמות כגון מומ־חים לאסטרטגיה, מומחים למח־שבים, לכלי תקשורת המונית, מומחים לקרנות ולאסוף כספים. בדרך כלל ניתן לומר שכפי ש־יהודי החצר סייעו בימי הביניים לנסיכים בעניני ממון כך נמשך הדבר גם כיום. המחבר מציין עובדה מעניינת למדי: גם ה־פרוטסטנטים ואפילו הקאתולים מגייסים את המומחים היהודיים האלה ושוכרים אותם להשגת מטרותיהם ומסתייעים בהם במל־חמותיהם בשטח הפוליטי.

מובן שזו הגדרה קלושה למדי. הדוגמא הטובה ביותר לכך הוא „יהודי החצר" בשם הנרי קיסינ־ג'ר. הוא התחיל את הקאריירה שלו בשרותו נסיך בשם רוקפלר. אחרי כן התעלם מכל עיקרי מוסרי בשעה כשימש יועצו של ריצ'רד ניקסון המשיך לשרת בחצרו של ג'רלד פורד שירש אותו ממלך שגורש מכסאו הרם ויתכן מאד שישרת שוב את הנסיך אשר יושיט ידיו אחר הכתר ב־עתיד הלא רחוק. המחבר דן ב־תופעה ששמה קיסינג'ר בצורה מוגבלת למדי במובן הפוליטי. יש הרבה לומר בצורה טיפול קיסינג'ר בישראל אחר מלחמת יום כיפור. ברור שברגע בו הפ־עילו הערבים את נשק הנפט ד ארה"ב עמדה לפני הברירה בין היהודים לערבים, חל שנוי ב־מדיניות. הממסד השתמש בקי־סינג'ר כפי שהוא משתמש בשו־טר כושי ביטוי כושי. שום שו־טר אמריקאי לא הבהיר באופן כה ברור את העובדה שישראל היא למעשה מושבה אמריקאית והיא חייבת להכנע לפני אינטר־סים אמריקניים.

הספר נכתב מנקודת מבטו של כתב פוליטי המשרת בוואשינ־טון, הנוטה לראות את המיכאניזם של המדיניות, מבין הפעלת בצ־מד במכונית כדי לאפשר נסיעה. הוא מכיר את היהודים הבקיאים במכונה ומתעלם לגמרי מהשפ־עת היהודים השגיהם הכבירים בשאר שטחי החיים כגון אמנים או ספרות. הוא מדבר על דוד ברודר כ„כתב הפוליטי המכובד ביותר באמריקה כיום", אך אינו מזכיר את נורמן מיילר למשל אף פעם אחת. אם כי השפעתו על דור שלם של פוליטיקאים, הוגי דעות, סופרים ופעילים מכל הסוגים גדולה באופן יוצא מן הכלל. וזאת לא רק בשל כהונתו העתונאית אלא בעיקר בשל הרו־מאנים שכתב.

המחבר מתעלם גם מן התפקיד שיהודים אמריקאנים צעירים מ־מלאים בשטח השמאל החדש כגון ג'רי רובין או אבי הופמן. אין הוא מזכיר את יוסף הלר שה־רומן שלו „מילכוד 22" סיבב את מהלך המחשבה של דור שלם. הוא מתעלם מבוב דילאן, הזמר — הפזמונאי בעל השפעה פולי־טית גדולה. אין הוא מזכיר את שאול בלו או את ברנרד מלמוד.

בספר מידע רב אולם הוא רחוק מהערכה מלאה.

לכותל המערבי

מאת שלמה רויטמן

קרבה — אי מאיזה אבן עדינה? —
כי לך־בלבד אני פותח את הלב!
כל תבליטי הספר בך הייתי משלב.
אך מה לך ולכל תפארת התבינה.

אם איתנה כל־כך משבצה הנה
כבתוך משבץ — בכי נקיא וסדק ונב
פנינה שנם בתוך הים אינך תושף —
רקמה אשר לך־בלבד עם הבינה.

על־כן אל־דמי לו לצרור בתוך חנו —
שבע־אתה היום מרב שביחות־רעב
אשר הקריזו פה אחי למעני;

היום אליך בשירה באתי כלם.
היית כחל־בכי לי עד היום, אולם
מעתה והלאה אתה־לי כחל רנני.

ט"ו בשבט

מה מאשר הוא לנו יום־זה מיוחם —
לנטע אילנות — מזיד־אויר פה־נדבני;
נוטע עם. כותב בעלים רעננים.
בשרשים־עסים... ובמסועי הכפים

יסביל גורל־מוריק מתחת לקרנים
וכמו ירו — קשל אלים יוצרניים —
מדפדף הוא בדפי־עקרים בתוך גנים
רגבי האדמה, לבי יהיו לאין...

א. מה נאה אילן.. סביב־לו במחולן
מגרופיות תצאנה... מה נאה אילן
פה קף רונן נוטע ראשו: הוא לו!

משרש לך פה. יקראי הוא החלום
ומעמק־מעמקים עד מעלה־רום
כיער מצמח הוא עמי־כלו!

משירת עולה חדש מברית־המועצות.
מאידיש: חיים רבינזון

מחקרים היסטוריים על כנען וישראל

מאת י. עמוס

בנימין מזר, כנען וישראל, מחקרים היסטוריים, הוצאת מוסד ביאליק ו־החברה לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה, — תשל"ד.

ספרו של פרופ' בנימין מזר עוסק בנושאים חשובים הנוגעים להיסטוריה של ארץ ישראל בימי קדם, תקופת הזמנים משתרעת על מאות שנים שלפני הספירה וכול־לת ממצאים על התרבות החומ־רית של הארץ ומחקרים היסטו־ריים, החל ביציאת מצרים, כיבוש הארץ ומלכות דוד ושלמה ובירו־רים לתולדותיהם של המקומות המקודשים.

נוסף לכך מסביר המחבר את ה־חיים החברתיים המדיניים בסביבה הקרובה ודן במדינות צור, ארם, מצרים, אשור, פלשתים ושבטים כנע־ניים. המסה האחרונה עוסקת בבני טוביה, שהתיישבו בעבר הירדן בימי המלך אחז ונרשמו בקורות העם במשך עד לימי שלטון בית תלמי. כל המאמרים פורסמו בזמנים שו־נים, אלא שהמחקרים הארכיאולוגיים והגיאוגרפיים־היסטוריים הרבים בדו־רנו, בישראל ובארצות השכנות, גורמים לתמורות בהוויות ולהבנה מעמיקה יותר של הגורמים שקבעו את גורל העם הארץ. לכן, על החוקר לעדכן, ללא הרף את ממצ־איו, ולבדוק את מסקנותיו לאור ה־חידושים הרבים, לשם הבהרתם של הויות מדיניים, דתיים, חברתיים והרבותיים, כפי שפרופ' מזר מסביר בהקדמה לספרו, בהביאו את הפסוק מהתהילים: יום ליום יביע אומר ולי־לה ללילה יחוה דעת.

* תעודות מצריות עתיקות

במאמר הראשון מברר המחבר מכתבים רבים ומגיע לידי מסקנה, כי כ־1800 שנה לפני הספירה הנ־ליה, הגיעה ארץ כנען לידי התפתחות ישובית ושגשוג כלכלי. ניתן לזהות מספר ניכר של שמות ערים ארצות ועמים ולישב סוגיות רבות ואפילו להגיע להנהגה יסוד לקביעת מפת הארץ האיזור, בפרק הזמן שקדם לתקופת האבות. „כמו כן מאפשר החומר להסיק מסקנות חשובות על השתלשלות ההיסטוריה־ישובית ו־תהליך התפתחותן של הממלכות ה־מדיניות באדמת הארץ, התמו־רות והתפתלות שעברו עליהן מאז ימי הממלכה התיכונה של מצרים ועד הכיבוש הישראלי". דברים אלה, המנוסחים בזהירות רבה בידי מלו־מד וותיק במקצועו כמו פרופ' בנימין מזר, פותחים פתח למחקרים נוספים של הבהרת החיים בארץ כנען, לפני שהגיע לשם אברהם אבינו. בכל הבירורים והחקירות נעזר המחבר במקרא, בכתובות עתיקות, בממצאים ארכיאולוגיים ובחידושים רבים של חוקרים, שרובם הגדול אינם יהו־דים.

בחומר עיקרי למסקנותיו של פרופ' מזר משמשים „כתבי המארות", תעו־דות מצריות בכתב ההיראטי. המכי־לות רשימות ארוכות של מושלים זרים ומקומותיהם, שנחשבו כאויבים וכמתמרדים נגד פרעה, בתוספת קל־לות ומארות. כל הכתובות נכתבו על כלי חרס, ששוברו בכוונה תחי־לה, ופורסמו בידי זיתי בשנת 1926 בגרמניה. קבוצה שניה של „כתבי מארות" הגיעה לבריסל ופורסמה ב־שנת 1940 בידי פוזנר. בין המושלים והמקומות בארץ כנען נזכרים החוף הפיניקי ובין היישובים מובאים שמו־תיהם של צור ועכו, בית שאן ובית הגן (ג'נין). עמק יזרעאל ועמק ה־ירדן עד לדרום ים המלח היו שטחי הקלאות השלהים, והדרכים העוברות בהן שימשו למסחר. רק במחצית המאה הי"ח שלפני הספירה חרבה הארץ בין הכנרת לים המלח. המש־טר המדיני נתפורר והשבטים הנוד־דים קרבו את המדבר אל הארץ הפוריה. הפסוק מספר בראשית על לוט, אשר ראה את ככר הירדן „כלה משקה, לפני שחת ה' את סדום ו־עמורה, כגן ה' כארץ מצרים", הוא עדות לפוריות הארץ בתקופה ההיא.

פרופ' מזר מעיר, כי אי־הזכרה של מגידו, המרכז החשוב ביותר בעמק, בכתבי המארות, מעיד על כך, שמגידו לא התמרדה והיתה נתו־נה למרות מצרית. משום כך לא זכתה לקבל את חלקה בין האלות והקללות שבאו על שברי החרסים.

* נכסי תרבות

במאמר שני על תקופת הברונזה התיכונה בארץ ישראל מביא המחבר הרבה הוכחות לכך, שהמקרא צדק בתיאוריו את ארץ כנען שלפני ה־כיבוש הישראלי כארץ עשירה בנכסי תרבות, ערים גדולות ובצורות, בתים מלאים כל טוב, ובורות חצובים.

ואשר ליציאת מצרים גורס פרופ' מזר, כי המאורע אירע בשנות מל־כותו הראשונות של רעמסס השני. באותם הימים נלחמה מצרים עם החתים בסוריה התיכונה ונוצחה. ה־חתים פלשו לצפונה של עבר הירדן ועוררו ועודדו התמרדויות של שלי־טים רבים בארץ כנען, ושל שבטים נוודים בדרום הארץ ועד לארץ גושן. הדברים קרו במאה הי"ג שלפני ה־ספירה, כאשר בני עמון, מואב ואדום התנחלו בארץ ונלחמו במשלחות ה־צבאיות, שרעמסס שלח לדכא אותם. הרי זה פירוש יפה לכתוב: והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ.

על הנודדים במדבר וקביעת מקומו של הר סיני עדיין קיימים חילוקי דעות בין החוקרים. שיטה אחת אומרת, כי ים סוף אינו אלא מפרץ סואץ והר סיני מקומו בדרום חצי האי סיני (הר קתרין או הר מוסא) לפי המסורת המוסלמית והנוצרית. לעומתה טוענת שיטה שניה, שאין ים סוף אלא אחת הימות בשפך הזרוע המזרחית של הנילוס, או הימה הסירבונית, ואת הר סיני יש לחפש לא רחוק מקדש ברנע. ויש גם חוקרים הטוענים אחרת. יש סימוכין לכאן ולכאן, הכל לפי ה־פירוש ולפי המפרש. גם לגבי כי־בוש עבר הירדן המזרחי קיימות מסורות שונות, שנתמזגו בסיפור המקרא למסע אחד ויחיד. אותו הדין לגבי כיבושיו של יהושע. החוקרים נעזרים בתעודות אפיגראפיות וב־ממצאים ארכיאולוגיים ומנסים ל־הקדים או לאחר את ראשית ההיא־חזות וההתנחלות של השבטים. קיי־מת עדות אחת מצרית „מצבת ישר־אל" משנת 1233 לפני הספירה, ה־מספרת על הנצחונות המצריים בכנען ואומרת, בין היתר, כי „ישראל הושם — אין לו זרע". מימצא זה מלמד, כי באותם הימים כבר היו שבטים ישראליים בארץ, שדוכאו בידי ה־מצרים. פאפירוס אחר הקרוי אנסטא־סי א', מספר על הסכנות לעוברי דרכים בין מגידו לשרון ומזכיר קבוצה בשם אסר, ומזהים אותה בשם העברי אשר, הרי זו עדות נוספת על חטיבה אתנית ישראלית, שהגי־עה לארץ ישראל במאה הי"ד.

קיימת סברה, כי „העליה הראשונה" היתה זו של שבטי יוסף, והשניה של קבוצת שבטי לאה והנלווים אליהם. שבטי יוסף הגיעו לערבות מואב לפני חורבן ממלכת סיחון, ולאחר מכן, כאשר הגיעו השבטים האחרים הצטרפו אליהם. עיקרו של הכיבוש הישראלי חל במחצית ה־שניה של המאה הי"ב.

* בימי יעל

מעניין הפירוש של המחבר על החרוז בשירת דבורה „בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו ארחות". המעיד, כי התקופה שקדמה למל־חמת דבורה וברק בן אבינועם עמדה בסימנם של שמגר ויעל. יוחנן, שיעל מלאה במלחמתו של שמגר בן ענת, שמסופר עליו מעט מאד, את תפקיד האישיות החאריסמאטית, בדומה ל־תפקידה של דבורה מאוחר יותר. ר־נראה, כי שמגר פנה ליעל שתעזור לו בהמרדת האוכלוסיה נגד הפלש־תים. סיסרא, שביקש מקלט אצל יעל, עשה זאת, לא רק בגלל יחסי השלום שבין מלך חצור לבין בית חבר הקיני, אלא מחמת מעמדה ה־מיוחד של יעל והשום שמקום מוש־בה, אלון בצענים, היה מוכר כמקום מקלט ומקודש. והרי מעשה הרצח של סיסרא במקום כזה עשוי להתפרש כהגשמת צו אלוקי בידי אשה חאריסמאטית, שעברה על מצוות הכ־נסת אורחים, מעשה חמור למדי. על כן זכתה לשבחים מפיה של דבורה: „תבורך מנשים יעל, אשת חבר הקיני, מנשים באהל תבורך"...

לאחר סקירת תולדותיה של שכם בספר הכחבר, כי המקום היה מקודש לבני ישראל בכלל ולבני יוסף בפרט. זכרונות העבר קשרו את שכם כמקום פולחן, שנקבע עוד בידי אבות האו־מה, והפכו אותו למקום עליה לרגל ועצרות עם. היה שם מקדש ובו „אלון מורה". כאוחר יותר האפילו, שילה, בית אל, וירושלים על שכם וגזלו ממנה את מעמד הבכורה הדתי.

במאמר על הפלשתים ויסוד ממל־כות ישראל וצור מתאר פרופ' מזר את ההישגים הניכרים בחיי התר־בות של צור. היו ימי שגשוג ל־אדריכלות, לאמנות, לתעשיית כתבות עץ ושנהב, אריגי תכלת וארגמן, ל־חקלאות מפותחת ולניצול מכרות נחושת וברזל. התקדמות חלה בבנין אניות, ובהן אניות גדולות שהפליגו למרחקים. בהתקנת נמלים והתחנות מעבר ומסחר. הצורים גיבשו תרבות קוסמופוליטית וכתב רהוט של 22 עיצורים, שהפך לכתב בינלאומי. בנבואת יחזקאל על צור כלולים תיאורים מרשימים ביותר של גדולתה הכלכלית והתרבותית, שעברה את כל ממלכות זמנה. בתורת מדינה קטנה חיפשו הצורים בני ברית, ואחד מהם היתה מלכות דוד ושלמה. שסיפקו להם תוצרת חקלאית, שמרו על ה־שיירות ההולכות למצרים והיו שות־פים במסחר הימי הרווחי.

המאמר „סופר המלך דוד ובעיית הפקידות הגבוהה במלכות ישראל" מסביר, שאת המסגרת הארגונית של השלטון הצבא קיבלו מלכי ישראל מן המצרים, באמצעות המדינות ה־כנעניות. לדעתו של פרופ' מזר היה סופרו של דוד שריה ממוצא חורי, ששינה את שמו, דוגמת השר אשר על המס אדורם שכונה לאדונירם, כדי שלא לעורר חשד של נכריות. נראה, כי השרים ממוצא זר, ש־הסתפחו למלכות דוד ושלמה, התמחו במלאכתם אצל אדוניהם הלא־יהו־דיים, ובגלל נסיונם הרב וידיעו־תיהם הגדולות מינו אותם דוד ושל־מה לתפקידים מרכזיים. בנוגע לערי הלויים והכוהנים גורס פרופ' מזר, לאחר שהוא בודק את מקומם הגיא־וגרפי, כי תפקידם היה לחזק את השלטון המרכזי, לבצר את מערכת ההגנה ולפקח על שטחי קרקע, ש־נחשבו לאדמת המלך, ועל האוכלו־סיה הנכרית. היו אלה מרכזים מינ־הליים־דתיים, שבהם הופקדו הלויים „לכל מלאכת ה' ולעבודת המלך".

לא כל המאמרים נסקרים כאן. במאמרים אחרים עוסקים בבעיות נוס־פות, פרי מחקרו רב השנים של פרופ' מזר. והמעיין בספרו המיפתח בכל מחקר שהוא ירחיב את אופקו ויגיע לידי הבנה יתר בתמונות לא מעטות, שבמקרא. ובפרט, שכתיבתו של מזר קריאה ונעימה וקלה, ואין המעיין המדעי הגדול שמאחורי הד־כתיבה, עוזר למכשול בקריאה השו־טפת ובהכרה הרבה והמאלפת.

בית אב ואישיו

מאת ש. קורא

בין בתי־אב שרישומם רב ב־משך דורות, בזכות אישיו בדעת תו־רה וביישובו של עולם, הוא בית אלישר בירושלים, שבמרכזו הרב יעקב שאול אלישר, הראשון לציון יש"א ברכה, בעל שיעור־קומה תור־ני וציבורי, שהשפעתו היתה רבה במאה הקודמת.

הספר „משפחת אלישר בתוככי ירושלים" (פרקים בתולדות היישוב היהודי בירושלים במאות התשע־עש־רה והעשרים, מאת נתן אפרתי, ה־אוניברסיטה העברית, הוצאת ראובן מס. תשל"ה). מתאר השתלשלותם של שושלת משפחתית בקרוב לחמש מאות שנה על רקע חיים יהודיים בירושלים, צפת וחברון.

המחבר, שהשקיע עבודת־חקר רבה בחיבורו, מרכזו בשלוש התקופות: מר' יוסף אלישר, מגולי ספרד דרך ר' אברהם ור' חיים ועד ר' יעקב אלישר; ימיו של הרב יעקב שאול אלישר כמעט לאורך המאה התשע־עשרה; קורות צאצאיו במאה העש־רים לספירתם. קורות האישים שלו־בות בקורות הישוב היהודי־ספרדי בירושלים. ולא מעט עסקו בנושא ההתעפריותי. כאן נוספו העדות ש־נתגלו בדור האחרון. הספר מצטיין בהיקפו.

„בני משפחת אלישר יצאו מספרד כשבמגמת פניהם ארץ־ישראל", קובע המחבר ש„מן מקץ עבר שנים בקי־רוב אנו שומעים על חכם בצפת בשם ר' יוסף אלישר, ששמו מעיד על מוצאו, מהעיר איכר בחבל ארא־גוניה בספרד, והוא ראשון בני המשפחה בארץ־ישראל. הוא נימנה עם שבעה־עשר טובי העיר צפת, החתומים על האגרה הקדומה ביותר של ראשוני המגורשים בספרד, ש־התיישבו בארץ־ישראל כחמישים שנה לפני הכיבוש התורכי.

ר' אברהם היה ראשון שהתם בשם אלישר, כעדות ההיכה בנו בשער הספר „נגיד ומצוה" לר' יעקב־חיים צמח: „הובא לדפוס על־ידי החכם ר' יוסף בר' אברהם אלישר, תושב ירושלים".

בנו, ר' יעקב, נולד בחברון, וב־אותה התעודות נאמר: „ר' יעקב אלישר נכד להרב המפורסם מורינו יעקב מוילנאי". האם בין אבות ה־משפחה יש מיזוג של ספרדים ו־אשכנזים? הרב ר' יעקב־שאול אל־יישר, גדול בני המשפחה, מספר באחד מכתביו, שסבו ר' יעקב אל־יישר היה „בן הרב החסיד כמה"ר ה־ארתו חיים־יהודה בן הרב הקדוש המקובל האלוקי ר' יעקב מוילנאי". לפי עדות זו נמצא, שבמשפחת אלישר בקורה יהודי הם ויבכי מוילנא הל־טאית, אשכנזי כמובן, שברבות ה־ימים נתמזגה עם משפחה ספרדית. גירסה שניה אומרת, שאמם משפחת אלישר ראשיתה מגולי ספרד. אלא אחד מבניה נסע כשדיר לוילנא ולכן הוסיפו לו השם וילנא. המחבר מביא תעודות סותרות, לפיהן יצא, שר' יעקב אלישר היה ס"ט, כספרדי טהור מצד אביו, אלא יש להניח, שאמו היתה בת של ר' יעקב מ־וילנא, מחבורתו של ר' יהודה ה־חסיד, איש גדול בפעלו ולכן נזכר שמו בשושלת היחס. אף לפי גיר־סה זו יש תערובת אשכנזית במשפ־חת־אלישר הספרדית המיוחסה. כנר־אה, שהחכם יש"א ברכה לא התבייש כלל וכלל באבותיו מיהודי־ליטא ה־אשכנזית.

במרכז הספר אישיותו של הרב יעקב־שאול אלישר. (תקפ"ז־תרס"ו) יש"א ברכה, מחבר תורני ופרנס־ציבור, שקבע הליכות הליכה לבני דורו. ימי חייו, חיבוריו התורניים בחידוש להכב באמה. הכים בין ספ־רדים ואשכנזים בירושלים, בפסקיו ר' עמודיו, נושאים אלה וכיוצא בזה־נים בפרקי הספר. המחבר בפתי־ע ב„תולדות תכרונות" של הרב אלי־שר, המקיפים מאה שנה ויותר, ש־פירסם בלוח ארץ־ישראל לשנת תר־ס"א. נהיה דיין ואחר כך אב בית־דין ונתפרסם בפסקיו. הראשון־לציון בזמן ההוא, ר' חיים־דוד חזן, הד־פנה אליו להכין תשובה לשאלות־הלכה, כשהוא קובע: „אנכי ה־ראה הודה יחצא תהיבכא בפי עליון רב ותהבא הרב המובהק בהדייא דנחית לעומקא דדינא יש"א ברכה".

*

העדה הספרדית בירושלים של־חה בשנת תרל"ג את יש"א ברכה לליוורנו, איטליה, בענין הצוואה של הנגיד נסים שמאמא בטוניס, שציווה מאתיים אלף פראנק כקרן קבועה לישיבה בירושלים שלומדיה יתמנו על־ידי הראשון־לציון ושבעה טובי העיר. צואה זו עוררה מחלוקת בין הספרדים לבין האשכנזים. ה־ראשונים טענו, שהנגיד איש טוניס ולכן הקרן מיועדת אך ורק לעדתם. בעה לדעת האשכנזים גר הנגיד באיטליה, בעיר ליוורנו, ודין הצוואה כדין הכספים שנאספים באיטליה ה־מחולקים בין שתי העדות. לאחר שהושג הסדר־של־פשרה יסדו הספ־רדים בכספי הקרן „ישיבת מעשה נסים" והאשכנזים ישיבת „סוכת שלום". הרב יש"א ברכה היה בין קובעי ההסדר.

בני דורו מתארים את מראהו: „גבה קומה וזקנו מגודל ועטור ב־הידור, אדרתו הארוכה, והטורבן לראשו הבליטו את קומתו הזקופה. חיבר ספרי שאלות־ותשובות, הרז חידים בעברית, דרשן שמשך לב שומעיו, תייר ושמע כמה לשונות. ששים שנה מחייו הוא שירת את תושבי העיר מבוקר עד ערב, כיוצק מים על ידי רבו ואביו החורג ר' בנימין־מרדכי נבון, כדיין וראב"ד, ואחר כך כראשון לציון והכם באשי".

עשרה ספרים פירסם בחייו, שא־לות־ותשובות, הלכה לבעצה, דברי דרוש וזכרונות. הראשון־לציון ר' עובדיה יוסף בהערכתו כותב: „חלק חשוב מכידה כוחא־דאוריתא של הרב יש"א ברכה נובע מחיפושיו המדוקדקים בספרי הפוסקים מן ה־ראשונים ועד אחרוני־האחרונים. בכך מצא הרב המחבר סיוע רב לצד קולא בראותו „רבים הם לסב־רא המתיר הם אהי־עזר ואחר־סמך לקבל על עצמו האחריות להיות מטה כלפי הסד". ספריו יש"א ברכה, ר' בצבאו א"ש, שמחה לא"י ועוד ועוד, כוללים תשובות לשאלות בכל קצוי העולם היהודי. רבנים ספ־רדים ורבנים אשכנזים ביקשו פס־קיו בהלכה. ספריו בהלכה פסוקה ובדרוש משקפים את בעיות הקהי־לה היהודית בימים ההם.

הרב הראשי של קהיר שואל בענין בקהאות בארץ היאור שאין בה גש־מים; רבנים ספרדים ואשכנזים שקלו־וטרו עמו בענין אתרוגי יפו, שהיו מורכבים; ר' שמואל מסאלנט דן עמו במעמדה של עזה לגבי מצוות התלויות בארץ ואם נוהגים בה יום אחד חג כדין ערי ארץ־ישראל, או יומים כדין חוץ־לארץ, מפני שעזה לא נתקדשה בקדושה שניה, שלא בכל לא החזיקו בה; ואף הסבירים שעזה ארץ־ישראל. מה דינה לאחר שבעזו, שעים שנה מיום שעזבוה הישיבה היהודים והתבטלה רציפותה לגבי ימי אי מימים הנ.

התפרצותם של ארגוני המיסיון על היישוב היהודי באמצעי פיתוי ורכי־שתם קרקעה להקים עליהם את מוס־דותיהם, בתי־חולים ובתי־ספר, הע־ביקו את לבבי הישוב. הרב יש"א ברכה להם במיסיון, תבע לא להש־תמש בעורמה ואסר מכירת נכסי דלא־ניידי לשאינם בני־ברית. הוא כותב: „מה שאל אי מותר למכור לשאינם בני ברית, חלילה חלילה במכירה, קרקע לבני ארץ־ישראל איכא לאו דלא תחנם". בפולמוס השמיטה הוא חיבר קונטרס „שנת הדבעי", שבו מברר את הסוגיה בבהיכה הלכתית, הלכה למעשה, כוכה למצוא צד התירא בנסיבות המיוחדות, וכן בפרק אחר: „מה שהגיעה שנת השמיטה אם יש בר־צונם להנהיג בחסידות ולהניח כל

(סוף בעמוד 8)

לפרשת השבוע

בשלח

הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר

(י"ד — יב)

באמונת היו ישראל בעלי אמ־נה, שהרי הלכו אחר הקב"ה במדבר בארץ לא זרועה, אלא שהיו יראים להלחם עם בעלי בחירה, וכשראו שמצרים רודפים אחריהם, אמרו: „לא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר" — מה שאמר־נו במצרים שאיננו רוצים לצאת היה משום שפחדנו פן יהרגו בנו המצרים, שהם בעלי־כוח וישמידונו. על טענתם זו אמר ה' למשה: „מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו". כלומר: יבטחו ליבם, ולא יהיו תלויים בבעלי־בחירה, אלא [illegible]

(פנים יפות)

ובכלי יקר מביא בדרך צה: „הלא זה הדבר אשר דבר־נו אליך — מה שאמרנו עכשו — „במצרים לאמר" [illegible] צריכים היינו לאמר אליך במ־צרים: חדל ממנו ונעבדה".

*

וישב הים לפנות בוקר לאיתנו

(י"ד — כז)

דרשו חז"ל (מכילתא ה"ו ב"י): אל תקרא לאיתנו, אלא לתנאו. תנאי התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לישראל. שאלה ידועה: למה לא נקרע זה בשעה שקיים הים את התנ־אי ונבקע, רק לאחר שכבר שב לאיתנו? יבואר לפי הכתוב ב־ספרים, שגם לעתיד לבא, כש־יגאל הקבה את ישראל, יב־קע הים לפניהם. ונראה שעיקר תנאי עם הים, היה שיבקע ל־עתיד, כשיהיו צדיקים [illegible] הגאולה השלימה, ובקבקע עכשו, יכול היה לחשוב שכבר קיים את התנאי לגמרי [illegible] כתוב: וישב הים... לאיתנו, לתנאו; לתנאי המקורי [illegible] שיקרע לפני ישראל גם [illegible] וגם עכשו.

(דרשות הר"ן [illegible])

*

ויאמינו בה' ובמשה עבדו

(י"ד — לא)

[illegible]

*

אשירה לה' כי גאה גאה

(ט"ו — א)

רש"י מפרש מלת „כי" — על פי: רמז בזה, שצריך לה־עצבו בשירה ותפילה, אף כי שבאבצבע בגאה לו [illegible] נאוה, מכל־מקום [illegible] לו השירה להיות „מא[illegible] בבו רמה ביבי" — [illegible] הגאוה (ר' אורי ה„שרף" מסטרליסק — אמרי קודש)

*

ה' ימלך לעולם ועד

(ט"ו — יח)

[illegible]

*

ויאמר אם שמוע תשמע... כי אני ה' רופאך

(ט"ו — כו)

מי שהוא חולה, קורא לרופא והוא בסדר לו רפואה. [illegible] ישתה זה. והחולה — [illegible] הוא סומך על הרופא. [illegible] והרופא האמיתי, הקב"ה [illegible] לנו מצוותיו [illegible] שעל פי שאינו [illegible] טעמי המצוות, ובפרט [illegible] צריך שנסמוך עליו. [illegible] (נועם מגדים)

*

ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר

(י"ז — טז)

[illegible]

שלמה יה[illegible]

כתבי הרב יהודה אלקלעי במהדורה חדשה

מאת מ. אונגרפלד

כתבי הרב יהודה אלקלעי, מהדורה מבואות וביאורים — מאת ד"ר יצחק רפאל, שני כרכים, מוסד הרב קוק, — ירושלים, תשל"ה.

בביתו של מלמד תינוקות בסאראייבו, ר' שלמה ה"ו, גדל ונתחנך. תורה למד אצל ר' אליעזר פאפו, בעל ספר המוסר „פלא יועץ". כאביו לימד גם הוא תינוקות ושימש כחזן בעדה הספרדית בזמלין הסמוכה לבלגראד, עד שנתמנה כרב בקהילתו.

לילת דמשק

רושם עמוק עשתה עליו עלילת ... בדמשק בשנת ת"ר. הזלקת ... הוציא ממאורע זה, הוא ההכ־... הדחוף של עזיבת הגלות ושיבת ... לארצה. הקווים העיקריים של ... קונטרס זה, רשם בקונטרס מיוחד ... בשם „מנחת יהודה" (תר"ג) ... שעלילת דמשק היא אזהרה ... ארצות הגולה, שבהן הם ... על עקרבים. ואין מוצא אחר ... לגאלם מן הגולה ולהושבם ב־... אבות. כל זה צריך להיעשות ... של שרי ישראל, כרמיה, ... ובית רוטשילד. אלה שיש ... מהלכים בין מלכי ארץ וגדולי ... והשפעתם עצומה גם על בני ... התפקיד המוטל עליהם הוא ... אסיפה של זקני ישראל שתה־... „אספה המאושרת" היא תיצג ... „יהדות העולם", שתפקידה יהיה ... את דעת הקהל כדי לאסוף ... מעשירי העם המונים ולהד־... ולהכין חומר אנושי מתאים ... יכשיר ויראג לפתח ענפי פרנסה ... בארץ ויתכן תבנית ממשית ... בהדרגה המוני ישראל לאר־... שהרי הגאולה תבוא לאט לאט ... תתחיל בשנת ת"ר, בגימטריה ... רצון לה", כפי שרמזו על כך ... הקדמונים. בליל הלשונות ... היהודים מעכב את הגאולה, ... להשתדל על כן להשליט את ... העברית בפינו ולעשותה ע־... וכן במוצה עריכת נוסח תפילת ...

קול קורא

... קונטרסו זה כבר ניתוים ראשי ... של תכניתו המדינית, שפיר־... להרחיבם בספריו ובמאמריו ... דבריו תיכל אלקלעי, כמרן ...

המחברים ביניה, בדברי הזוהר, שבהם הסתמך על פסוקים ומאמרי חז"ל. כך הסביר את המושג „תשובה", על ידי הבדלה בין תשובה פרטית בבר בן המקובל, ובין תשובה כללית, שהיא שיבה לארץ אבות, בטרם ש־

מסר את קונטרסו זה לדפוס, שלח את כתב־היד אל רבני ירושלים, למען יעידו אם תורת אמת בפיו. ואולם לא זכה לתשובה מהם, אבל קיבל עידוד ממשה מונטיפיורי. כשם שניבא לו לבו, עורר קונטרסו זה ביקורת כללית. ו„באוריינט" הגרמני לגלג עליו איגנץ איינהורן. בחוגים הדתיים עורר התמרמרות. רק לאחר חמש שנים, השיב אלקלעי על ביקו־רת זו בחוברתו „קול קורא", שבה הסביר את תורתו בדבר הגאולה, על המסורת של „שני המשיחים", משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. משיח בן יוסף מרמז על הגאולה בדרך הטבע הצריכה להיעשות בידי העם, ומשיח בן דוד מכוון לגאולה הניסית אשר תיעשה בידי שמים. הוא, אלקלעי, אינו דורש כי אם על המשיח בן יוסף.

שלום ירושלים

בקיץ תר"ד יצא אלקלעי לאירופה להציע שם בפני מרכזי היהדות באי־רופה את רעיונותיו. לאחר שלא הצ־ליח במאמציו בצרפת ובאשכנז, יצא בשנת תרי"ב ללונדון, והוציא שם את חוברתו „מבשר טוב" עם תרגום אנגלי. ואף בא בדברים עם כמה יהודים ונוצרים בעלי השפעה. וכן ייסד אגודה בשם „שלום ירושלים", שהיתה צריכה לרכז סביבה אוהדים ותומכים. ואולם היא נתפרקה מיד, לאחר שיצא מאנגליה. ואולם לא הרפה ממאמציו, הוסיף לפרסם קונ־טרסים ולהדפיס מאמרים, ולשגר איגרות ויצא שנית לגרמניה. הפעם הצליח לרכוש את לבם של ר' יעקב אטלינגר ור' גדליה טיקטין ור' אלי־עזר הורוויץ, ול. צונץ, ור' מיכל זקש ואחרים. אלה נתנו הסכמות למחברתו „גורל לה'" שהופיעה ב־תרי"ז בוינה, ובתרי"ח באמסטרדם. כשנוסדה בשנת תרי"ך בפריס חברת „כל ישראל חברים", ראה כל כרא־שית התגשמות שאיפותיו להקמת ארגון יהודי עולמי. ובחוברתו הנל־הבת „משמיע שלום" (תרכ"א) ראה בה אתחלתא דגאולה ועמל להשפיע על ראשיה, שיעמידו במרכז תכניו־תיהם שאלת ארץ ישראל. אולם ללא הצלחה.

כשנוסד במקווה ישראל בית הספר החקלאי, עודד את החברה לרכישת קרקע בקנה מידה רחב, על ידי הק־מת חברת־מניות, אשר תעודד עליית יהודים לארץ ישראל. ואולם אף הפעם לא נשאו דבריו פרי. כשנוסדה באותם הימים בפרנקפורט „חברת ישוב ארץ ישראל" אשר דגלה ב־סיסמת קירוב הגאולה, הקדיש לה את חוברתו „מעודד עגומים" (וינה תרכ"ד) ולמד בה זכות על מנהיגה הרוחני של החברה, ר' צבי הירש קאלישר.

עלייה ראשונה

בקיץ תרל"א עלה הרב אלקלעי לארץ כדי לעורר את תושבי הארץ לפעולות, מתוך תקווה שעל ידי כך יעורר את „לב שרינו הגדולים לייסד קולוניות ולישב את ארצנו הקדו־שה". ביקר אצל קרל נטר במקווה־ישראל ועלה לירושלים ומצא כאן את הישוב העברי במצב איום ובא בדברים עם חכמי האשכנזים והספר־דים ויסד אגודה בשם „כל ישראל חברים", שמטרתה היתה „ישוב ה־ארץ בעבור פרנסת העניים". ובירו־שלים הקים את הוועד העליון של החברה ובימי נוסד ועד מקומי. לא־חר שיצא את הארץ כדי לרכוש תומכים ומסייעים לחברה בגולה, נתפרקה החברה וכמה עסקנים בארץ יצאו בהאשמות נגדו. כשחזר למולדו לא אמר נואש. וכשנסע באביב תרל"ה לפאריס להשתתף באסיפת „כל ישראל חברים" ניסה שוב להש־פיע בתוך החברה כפיון הנראה לו.

ראיית הנולד

בקיץ תרל"ד עלה שנית ארצה עם אשתו והשתקע ביפו. וכשנוסדה ב־אותה שנה החברה „מזכרת משה" לזכר מונטיפיורי, ראה שוב אפשרות בקריאה לפעולה. בימים אלה פנה בקריאה גם ליהדות פולין ועוררה להתבונן במצבה ולהפיק מכך את הלקח הנכון. כך המשיך להגיב על כל תופעה בחיי היהודים בארץ ומ־חוצה לה עד יומו האחרון. מזלו גרם לו, שלא זכה לראות בחייו את הב־שלת אף אחת מתכניותיו המרובות. והיו בהם דברים, שנשמעים כדברי חזון, למשל הרגשותיו החזורות, שאנגליה תעזור בהגשמת החזון של שיבת בנים לגבולם, דברים שנת־מלאו לאחר זמן.

על ארבעים שנות פעולתו למען ארץ ישראל מספרים עשרות ספריו וקונטרסיו ומאמריו ומכתביו וכרוזיו, שנתפרסמו בפני עצמם או בכתבי העת „המגיד", „הלבנון", „חבצלת", „המבשר", ו„ג'ואיש כרוניקל" האנ־גלי. אלה נאספו בשני כרכים עוד בשנת השי"ח. ועתה הופיעו במהדורה חדשה ומורחבת.

מבואות, הערות וביאורים

בבאו ובוזיק טובה לבעל אסופות, איש הספר ואיש המעשה, ד"ר יצחק רפאל, עורך הסדרה של כתבי יסוד אבות הציונות הדתית, שהוציא עכ־שיו את כתבי הרב אלקלעי בתוספת מבואות, הערות וביאורים ועשה את משנתו של זקן החבורה משנה סדו־רה, מנוה בלולה הערות וציונים ביבליוגרפיים, מלאכת מחשבת הקו־בעת ברכה לעצמו. במבואו המבוזיין הצליח לצייר קלסתר פניו של אי־שיות זו שדברי מקובלים קמו אצלו לתחיה ונהפכו להסבר החיים של התקופה, של העבר, ההווה והעתיד.

אור זרוח ואור נערב

המהדיר י. רפאל, שהתחקה על שורשי עקבות האיש ודרכו, נתן את אורו הזרוח ואף אורו הנערב — והציל מן השכחה לא רק את הפאה אלא השדה כולו. מעתה זכינו להו־צאה כוללת של כתבי דמות רבנית מיוחדת במינה שהיה דבוק בתורה אותו עתיקה אשר שמה היה ויהיה: קודשא בריך הוא ואורייתא, ישראל וארצו — אחד!

בחלק האחרון ניתנה מסכת תעו־דות אגרות הרב אלקלעי שהמהדיר קורא אותם „זוטות", והם נאספו מקובצי „המגיד", „המבשר", „הלב־נון", „חבצלת", „עברי אנכי" ועוד, ביניהם איגרת למייסד מקוה־ישראל קארל נטר. מכתבים ומאמרי־זוטא אלו מהווים אוטוביוגרפיה של הרב. בהם אנו רואים קשת חיים, הגותו ומעשיו של אחד מחולמי־לוחמי ה' גאולה כשהיא דוחקה לפיכנו.

ברכתנו למהדיר, הלואי זכות חזר־בה לעוד שתי ישנים, כתבי אבות הציונות הדתית: כשם שזכה להוציא את כתבי הרב אלקלעי כן יזכהו השם לברך על המוגמר להוציא כל כתבי ראשוני תנועת התחיה הדתית־לאומית: ר' צבי קאלישר, ר' אליהו גוטמכר, ר' שמואל מוהליבר, ר' יצחק יעקב ריינס ועוד.

זכור לטוב הרב משה חיים קצנ־לנבוגן, מיקירי קהלת דשופרייא, והוא סדרן הקודם לפרשן, שלא חסך טורח ועמל בבדיקת המקורות בהישג יד; וכשהבין רצייתו ויקק עליהם ברך להוציא את שני הכרכים בהד־דור חיצוני נאות. באופן זה נתקיים מאמרו של אחד מגדולי הפוסקים הלכה למעשה: „אין שמחה גדולה והנאה ערבה לנפש יותר מהתנאה המערבות שמגיע אליה מפקודי ה' ישרים וקל וחומר לספרים דאית בהו תרתי למעליותא: הבנין לנפש והקר־רת רוח. גם לגוף, בהיות הנאתן תלויה. גם כן בדבר גשמי בראיית הספרים ויופי הדפסתן וקישורן" — (צ"ק בור וקציעה, סימן רכג).

* יצא לאור *

— ערוך השולחן העתיד, דיני טה־רות, חלק שני, מאת הרב יחיאל־מיכל הלוי עפשטיין (זצ"ל), בעל ערוך השולחן על שו"ע, הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים, שכ"א עמ'.

— הסנהדרין, מאת אברהם ביכלר, הסנהדרין בירושלים ובית־הדין הג־דול שבלשכת הגזית, תרגמו: נפתלי גנתון (ז"ל) — טכסט; צבי בר־מאיר, הערות, מוסד הרב קוק, 211 ע'.

— כתבי הרב יהודה אלקלעי, בתוס־פת מבואות, הערות ובאורים, שני כרכים, מאת ד"ר יצחק רפאל, הו־צאת מוסד הרב קוק, מן הסדרה: כתבי יסוד של הציונות הדתית.

— מאזניים, ירחון לספרות, גליון טבת תשל"ה, יו"ל על־ידי אגודת הסופרים העברים, עורכים: ב. י. מיכלי, א. ב. יפה.

— בריתות החוץ האמריקנית, מאת הנרי א. קיסינג'ר, בתרגומו של אהרן אמיר. ספרית „אופקים", הוצאת „עם עובד", 278 עמ'.

— אגרות ברל כצנלסון, תרפ"א — תרצ"א (1921–1930), כרך ה', כינס וליווה בהערות יהודה ארז. הוצאת „עם עובד", 394 עמ'.

— האקולוגיה בתנ"ך (באנגלית), מאת נגה הראובני, בשיתופה של הלן פרנקלי. הוצאת „נאות קדומים", קריית־אונו.

— בעיות בינלאומיות, בהוצאת המ־כון ללימוד ענינים בינלאומיים, — בעריכת ה. מושקס, כרך י"ד, חוב. 2–1, 164 עמ'.

— האומה, רבעון בעריכת אברהם הלר ויוסף כרוסט, חוב. 42, 152 עמ'.

— ויקרא שמי בישראל, מנהגי קרי־את שמות לילדים. נלקטו ע"י יוסף הכהן אופנהיימר, בהוצאת אייריס, — תשל"ה, 47 עמ'.

— פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל, כרך ט' חוברות 8–10, בעריכת הרב דב כ"ץ. הוצאת דפוס ווייס, ירושלים, בהשתתפות משרד הדתות.

פעמי המבשר

מאת אברהם ביק

בין גדולי החכמים הספרדים במאה הקודמת שהתוו את דרכה של הציונות הדתית טרם עלות שחרה של הציונות המדינית, ה רבי יהודה אלקלעי, יליד בילגרד ורבה של זמלין, סרביה, ... הראשונים והפעיל ביותר. כתביו, ספרים וקונטרסים הם ... לדבקות רעיונית בגאולת ישראל, והטפה פומבית להקמת ... עלים התיישבותיים בארץ ישראל, כתחולה לקיבוץ גליות שהוא ... הבהור לגאולה השלימה.

... קונטרסים, שהתחיל לפרסם בשנת ... פיתח את הרעיון על הגאולה ... הטבע. הוא ראה את תקופתו ... משיח בן יוסף, שלפי המסורת ... את משיח בן דוד. המשיח ... לשון יהיה בגבע תחת מלכות תבל ... יסכימו על מלכותו. הוא קרא ... פזורי הגולה להתארגן לשם הד־... בקיבוץ גדולי ישראל ולמרום. ... לשם תמיכה בעולים ולשם ... אסיפה גבוהה, אסיפת זק־... שייבחרו בכל מחוז מגדולי ... ישראל שבאירופה.

כים, הנילו היה הארץ שאוירא מע־שיר הוי כל העולם רצים אליה (רגלי המבשר). ועוד דברים העומ־דים ברומו של עולם ההיסטורי והעל־היסטורי: „הקיבוץ הנבחר הד־מאושר ישעו את ארצנו הקדושה ארץ הצורות ויקראו דרור בארץ לכל יושביה, מבלי הבדל דת העם. כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ה' אלקינו לעולם ועד", הוא לי התנהג בדרך פוליטיק כשאר המדינות... כמו שנאמר בזוהר הקודש פרשת וישלח דף קמ"ו דכל מאן דזכי בתאי ארעא קדישא..."

הופעת גדולי המקובלים

... ספרדי זה השפעת השפעה ... מגדולי המקובלים, תלמידי־... של מקובלי ספרד וצפת, ... לגורי האר"י היה שרוי בספרי ... כיסופים. וצמאון לגאולה. קצר ... להזכיר כל המקורות בספרי ... שאוב מהם נובעת משנתו ודרך ... שמות אוכיר, הדומה כי הם ... לרוח בתפיסת הזיקה לארץ ... הלהט המשיחי: רבי שמעון ... יוחאי, החוזר ממערת קדומים, ... יצחק אברבנאל, איש הבינים, ... ישעיה הלוי הורביץ, השל"ה, ... הישוב הישן ור' יהונתן אייר־... בעל ה„יערות דבש". רבו המו־... בכתביו מספריהם. כגדולי־יש־... אלו היתה נשמתו של המקובל ... ביה. משורת מציאות קדושה ... הגאולה וצמודה למעגלי המשי־... כהשל"ה ור' יהונתן איש ... האמין גם הרב אלקלעי שה־... מלכות שמים מחייבת התחדשות ... ישראל.

... שפעת גדולי המקובלים ניכרת ... בלשונו. כאן יהודי־סיגנון ודרכי ... בו סגולית; מליצות־מקרא, ניבי ... וגם מיסוד הזוהר והמשית. ... ההגות רזיית הדמיון פותר התמג־... מכמה שירה, והיה אופטימיות ... בגאולה ותולת על־אף שלבי ... ציבות ויסודים.

... אורה במציאות

... עליה ר' יהודה אלקלעי לא ... רק בעולמות העליונים בלבד. ... היה מעורה בקרקע המציאות. ... הקונטרס הראשון בכרך אי שנתו ... באמצע של דורשי רשומות: ... ראשי תיבות: „אותיות, בלתות ... עותי". הוא היה גם איש הכתיבה ... איש התנועה המעשית. ...

אתחלתא או סוף?

מאת מנחם בן ישר

מאז תחילת הציונות משמשת ממטבע־הלשון „אתחלתא דגאולה". יש בה במטבע זו, כדי לטשטש את הבעייה של האבחנה המדויקת של תקופתנו ולהעמיד את העת הזאת כאילו זו פתיחה בלבד, שאינה מחייבת מפנה ומסקנות. יש לשאול את השאלה המתבקשת: הנמצאים אנו בתהליך גאולה. אם לאו; ואם לאו האם אנו במצב של גלות?

המצדדים ב„אתחלתא" במלוא משמ־עותה, מסתמכים על פסוקי־מקרא ועל מאמרי חז"ל כגון „ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו וגו'" (יחזקאל ל"ו, ח — סנהדרין צ"ח ע"א) והמשל באילת השחר (ירו' ברכ' א, ה). אלה ודומיהם מעידים שימינו עשוי־ים להיות עת־הגאולה, אך אין ב־כוחם להוכיח בהחלטיות שאכן זאת הגאולה.

יתרה מזאת, יש מאמרים שהרקע ההיסטורי להוצרותם ברור לנו, ר־לכן לא נישמם למציאות ימינו. שמא הם נאמרו לתקופתם בלבד (או לצו־רך הדגמה המותאמת לתקופתם) כגון המאמר בשהי"ש ו' האומר ש־מציאותו של הכוס הפרסי בארץ יש־ראל מעידה על רגלי משיח. יש לש־אול איפוא, לגבי אותם מאמרים ע־לכאורה מתאימים כל כך למציאו־תנו, שמא אף הם לא נאמרו אלא על רקע מציאות היסטורית רחוקה ולמענה, ואני יש לבדוק את משמ־עותם היסודית־נצחית כדי לישמם לכל מצב היסטורי חולף.

הדברים עמוקים יותר מלקט דברי מקרא וחז"ל, אם נראה את מאור־עות הדורות האחרונים בראייה היס־טוריוסופית: מצד אחד, דילדול ה־עם היהודי ע"י התבוללות, השואה כתחיתנו — ומאידך גיסא, שיבת ציון אמנם תוך כדי עליות וירידות אך בקו כללי עולה כשהשיא הוא הקמת המדינה. הנאמר שכל זה מק־רה הוא בלתי מכוון הוא מלמעלה? הלא חזיון של התקבצות עם ותקומ־תו במולדת עתיקה יחידאי הוא ב־תולדות האדם, הדבר זה יקרה דווקא לאותו עם, שנביאיו ניבאו לו כזאת מראש לפני כאלפיים וחמש־מאות שנה — הלא צריך האדם להיות אפיקורס אדוק כדי שלא להאמין בקשר בין הנבואה ובין קיומה. בש־אל, איפוא, מה מגמת הדברים, הה־תשובה תימצא אף היא בדברי ה־נבואה הכוללת תופעות אלו בתהליך הגאולה.

אלא, שיש צד שני למטבע, צדה האפל של תקומתנו הלאומית: תה־ליך ההתעצמות המדינית מלווה ב־תהליך מקביל של התרופפות והי־דרדרות רוחנית. מדינת היהודים שקמה, רחוקה מהיות מדינה יהודית.

ואפילו כמתוקנת שבמדינותיהם אי־נה, ונרתע האדם מישראל: האלה הם פני הגאולה המובטחת, שעיקרה ... בהתעלות רוחנית וב־עבודת ה' השלמה, שעם ישראל יד־גימם אז לעולם כולו.

נדגים את הדילמה באותו מאמר תלמודי, שבציפותו, ע"פ הרמב"ם מבקשים לקבוע שאכן עתנו עת הגאולה היא: שהרי „אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מל־כויות בלבד"; ותהגים להתעלם מכך שאותו רמב"ם שבספר הלכות מל־כים (י"ב, ב') אומר דברים אלה מקדים (י"א, ד') לאפיין את מלך המשיח להוגה בתורה, עוסק במצ־וותיה וכופה כל ישראל לילך בדר־כה, אף בונה את ביהמ"ק ומתקן את העולם כולו לעבודת ה', ואההו ביטוי אותה שעבוד מלכויות לא בא אלא להוציא מכלל סימני המשיח את הנסים הגלויים, שנגד הטבע.

אלא, ששוב באים לערותנו מאמ־רי חז"ל (כגון בסנה' צ"ז, ע"א) המתארים את השפל הרוחני, שיבא יחד עם צרות חבלי המשיח, ותכו־נו הבולטת: פריקת עול המוסכמות החברתיות והפרת כל סדר ציבורי, מתאימה בהולם לדורנו. יש פה מעין דיאלקטיקה של מבירא עמיקתא לאיגרא רמא.

✦

את הדיאלקטיקה הזאת העמיק וביסס כשיטה הראי"ה קוק זצ"ל, ר־עשאה אבן־פינה בהגותו הלאומית. ותמצית שיטתו, בתכלית הקיצור, הלא היא: גאולת ישראל היא ה־סינתזה של התפארת הרוחנית עם העת הגשמי. בגלות מתרכזת כל ההוויה היהודית בענין הרוחני, כדי לזכות לאיזון ולשלמות שבסינתזה, כדי להגיע לשביל הזהב, ינקוט דור התקומה בקיצוניות הנגדית, ישית כל מעיינו בבנין המסגרת הלאו־מית.

בין שהיותה זו הגות שלכתחילה ובין אבחנה שבדיעבד לאור דור חלוצים מקדשי שם העם ופורקי עול תורה לעולם כך היו פני הדברים בדורו של הרב, ומכאן הסניגוריה מלב כואב על דור החלוציות החי־לונית. שיטת הראי"ה גם קבעה את ההגיון הפנימי של המשך התגשמות הסינתזה, שכאשר תיכון המסגרת הממלכתית על אדניה, לא ימלא עוד המאבק הלאומי את לב הדור. הדור ישוב ויכסוף לתוכן רוחני, וימצאהו במורשת היהדות, בתורה. אז תהפ־לא המסגרת היהודית בתוכן היהודי, ואותה שלמות שתיווצר אז, היא מציקרה של הגאולה.

היה זה מבנה דיאלקטי בנוי לתלפ־פיות, מבוסס על אדני מקרא, מדרש חזין ומעוגן במעמקי המחשבה הי־הודית. מאז ניסחתה עבר כיובל־שנים, ואולי הגיעה העת לסכם סי־כום בינים: ההתגשמה התיאוריה או התגשמות היא עתה?

אין אני מוסמך, ואף לא מספיק בקי במעמקי תורת הרב, כדי לקבוע זאת: יבואו־נא בקיאים ומוסמכים ממני לחלוק על דבריי, ומתוך כך יתלבנו הדברים לאור נסיונו הקצר עדיין.

לכאורה, לא נתגשמה התיאוריה. אמנם, הבנין הממלכתי מרם הושלם לעומק ולרוחב, אך הלהט הלאומ־מהפכני פג, והנה — המדינה והישוב נשארו חילוניים הם הולכים ומת־ערטלים מכל שריד של תוכן יהודי. חסידי שיטת הראי"ה מרגיעים, שה־מהפכה הרוחנית הגדולה עוד לפנינו ומחרת לבוא. הראיה: בחוגים חילוניים מתעוררים מידי פעם גלי כמיהה לערכי יהדות. חושבני, שזו ראייה לכאורה. זו ראיה, שהתאורית המבחן של הראי"ה קוק נכונה. בא דור היקנות שאין לו הגל עוד בסיסמא ובמעש הלאומיים. הוא מב־קש תוכן, תוהה בראש וראשונה אחר זהות יהודית אך פה קורה ה„תקר־תוהה ואינו מוצא. הגבורה החילונית המנותקת ממסורת־אבות, איננה מר־צאת את דרך התורה בהוויות עצ־מה; ולפיתוש ההדרכה אמיצים ועק־בים מצד הציבור הדתי, על רבניו, מנהיגיו הוגיו, לא זכה הדור.

הרבה חזק הראי"ה קוק גובה רבני דורו יהודים תמימים וטובים, אך מצומצמים בקטנות מחזין, צרות אר־פקים כצרות וחומי הגיסו הגלותי. הרב קוק יחזל להתחדשות רוחנית בקרב דור שלם של נושאי התורה, לפתחות אלה שבארץ־ישראל, הת־חדשות שתגרום לאפקים רחבים וש־תקיף את ההוויה היהודית. יחזל הרב ולא זכה, וגם אנו לא זכינו. ועקת הרב היתה צמודה לחזון הגאולה שלו. איני יודע אם בתיקון דור־הרבנים, ובהכשרתם להיות ראויים לשעה הגדולה ולדור הגדול, ראה הרב מרכיב בסיסי והכרחי בבנין הדיאלקטי, או גורם מסייע ומזרז. לנו לא נשאר אלא מראה־עינינו: דור מרוקן מיהדות לאומית רוחנית כאות; דור שלא מצא מזונו בתוכנו היהדות ויצא לרעות בשדות זרים מאד עד שרבים וטובים שבדור הצ־עיר תוהים לשאול על עצם הוויתם והזהותם הלאומית: יהדות זו וגם ישראליות זו, למה לנו? ומה לנו מדינה זו, מוקפת אויבים, מגשלת אכלוסים ונגועת נגעים?

הווה אומר: הרב איבחן את שעת הרצון את בעיותיהם זאת הדיאלק־טיקה הפנימית שלה. כי אכן, היתה שעת רצון, שעת חסר נעורי הצע־יות החלוציות. שמא החמצה!

✦

ושוב עודה השאלה: אם שעת רצון מלפניו יתברך, כיצד ניתן לדבר על כשלונה? האיש א"ל לית־נחם?

אכן כך, וכבר היו דברים מעולם. צא וראה: סוף פרק י' בישעיה מנבא את מפלת סנחריב הצר על ירושלים, „ונקף סבכי היער, בבר־זל, והלבנון באדיר יפול". ואנו משל העצים ממשיך „ויצא חטר מגזע ישי, ונצר משרשיו יפרה". הסמך שם הוא החזון המשיחי שבהפטרת יום העצמאות. נבואת ישעיהו כפשו־טה קובעת, איפוא, שמפלת אשור תבשר ותפתח את העידן המשיחי. ואכבם כך הבינו זאת חכמינו, באמ־רם במסכת סנהדרין (צ"ד ע"א), שביקש הקדוש ב"ה לעשות חזקיהו משיח, ואת סנחריב לגוג ומגוג, אלא שמידת הדין קטרגה ועכבה משום שחזקיהו לא אמר שירה על הנס. כמתבר שפקפקו אם מותר לברך על שירת־הלל.

בין כך ובין כך, קיפחו ישראל שבאותו דור את שעת הגאולה. אולי לאו דווקא שאין להם עוד משיח לישראל, „שכבר אכלוהו בימי חזק־יהו" כדברי אחד האמוראים; אלא כפיתה הבועה. ושוב אומרים חז"ל על ימי שיבת ציון, שראויים היו ישראל שיעשה להם נס בימי עזרא כנס שנעשה להם בימי יהושע, אלא שגרם החטא (ברכות ד, ע"א והקבילות). והחטא כפי וגבת הדור הוא: אילו עלו כולם מבבל, כחומה, לבנות בית שני, כי אז היה קיים עלביות (יומא ט, ע"א).

ואף שכבשה־אגדה בידינו שה־בית השלישי לא יחרב הן טרם הגע־נו לבביני. ולא ידענו אם מסורת־אגדה תקיפה מהבטחות אלוקיות מ־פורשות, שלגביהם קבעו חכמים, כי לעולם על־תנאי ניתנו שמא יגרום החטא (ברכות שם). (ולענין הסתי־רה לכאורה בדברי אגדתא בשבת ביה ע"א, שהרמב"ם קובעם להלכה בפי' ביסודי התורה הי"ד, עיין שם לחם משנה ומהרש"א לברכות ד' ע"א המקורות המובאים שם). על כל פנים בר כוכבא שביקש לבנות בית שלישי ראוהו חכמי ישראל כמלך המשיח, וסופו שבשונו נהרג, כדברי הרמב"ם (הל' מלכים י"א ד'). בספרו „חקר ועיון" (ח' צ"ב) מביא הרב ר' כהנא בשם ר' יעקב מבעלי התוס' כפי שעה רבות של רצון אין בג־לוה זו, ולא זכו אותם הדורות. יעד־אביא עם שההפסד־חיים ראה בהכר־זת בלפור עת־רצון לתחילת גאולה, אלא שחשש שההפסיים יקלקלו. ר' תמהים אנו על דבריו. מדוע התמש־ים בלבד?

כל זאת ללמדנו: כל ההבטחות הטובות לישראל, על תנאי הן נית־נות וכל בשורות גאולה, על תנאי הן שיעמוד דור הגאולה בתפקידו. אכן דור של תחילת האתחלתא עמד בתפקיד שהוטל עליו כפי שהגדירו הראי"ה זצ"ל. אך כשכלה השלב של הלהט המהפכני והעשה הבנין הגיע למצב שלא התנופה עיקר בו אלא היציבות, אז התברר גודל ה־שבר: המהפכה הלאומית תמה, ואף נוועה, בהעדר תוכן רוחני. לאחר־מעשה התברר שיסוד התנועה הלי־אומית היה רעוע לכתחילה. הציונות נולדה צמודת לוואי: במזרח אירו־פה, ציונות סוציאליסטית; במערבה, ציונות ליברלית. ואם בתקופה להש־הבנין גבר המרכיב הציוני על בן לוויתו, הרי בשוך המהפכה, מש־חזרה הציונות לא נותרה יהדות, ואפילו לא לאומיות מוצקת תגבר ה־יסוד ההכנסיסטי קוסמופוליטי היונק משרשי ההתבוללות שעליה צמחה הציונות, המניעים קוסמופוליטי מ־ערער עתה את יסודות המדינה ה־יהודית הנאבקת עדיין על עצם קיו־מה. בבראה הקדמנו ללעוג לאותו אפיפיור מרתיקראות, שהבטיח ל־הרצל שליחת מיסיונרים אל מדינת היהודים לכשתקום בפלשתינה.

כשאתה בהרהם, שלעם הזה חסר הכוח הנפשי לעבוד מול הנחשולים העתידים לתקפו, כי עם זה מבקש את המנוחה טרם הגיעו אל הנחלה. אזי אין מנוס מהמחשבה, שמא גם חש הנסיון הגדול והאריך הזה של גאולה התחמן או שעומדים אנו ל־החמיצו.

על כל פנים המצב רציני משנש־תעשע בנחמות של קטעי־מקראות ומאמרי חז"ל, מבלי לבדוק את מש־מעות הדברים לעומקם.

(„דעות", תשל"ה)

ראש־השנה לאילנות

מאת י. ג. אדלר

הכבוד והיקר לטו בשבט /
ראש השנה לאילנות /
בארץ חמדת אבות
ואם אמנם הוא חג קט /
השוהה אתנו רק יום אחד /
הריהו חביבה של כל המשפחות /
וביותר יחוד זו הדירה בגולה /
במערב ולבה במזרח /
באשר הוא אורח קבוע /
נדיב לב, צנוע /
הבא מארץ הצבי /
היא ארץ ישראל.
וזה הטנא אשר בידו /
מלא פרות מכל זן, מפרי /
חקל נחלת אבות /
מעצי הדר בד בבד עם תמר /
מן האתרוג ועד האגוז /
וחס מלהעליב את החרוב /
ואם אמנם מראהו חרב, עלוב /
ואולם תוכו רצוף נפת צוף /
מנעמים להחכם ולטהר לבם /
של תינוקות של בית רבן. /
ברוכים יהיו לעדי עד /
ונאמר אמן כי בא גד.

הצדיק ר' דוד־לייביני לבית סקווירה

מאת י. סבריני

החסידים קראו לו בלשון חיבה: „ר' דוד לייביני". הוא היה אהוב על כל מכריו בכלל ועל חסידיו בפרט. בחיצוניותו בלבד משך תשומת לב. היה מן הספירה של „תפארת שבתפארת". בעל קומה, ולא למעלה מן המדה — קצת מעל לגובה ממוצע. הדרת פנים היתה לו, כל רואהו נהנה להזין עיניו בו. פניו שחומים מעט, ושערו שחור ומסולסל. שתי פאות סדורות תלתלים, בצורת שני בקבוקים קטנים, על צדעי פניו. זקנו השחור, שעיטר סנטרו ואת לחייו הוסיף לו פאר. גוו הישר־הזקוף, וכל גופו המחוטב עוררו בקרבך את ההגדרה — „איש יפה תואר ויפה מראה".

שלטה בו ההרמוניה בחיצוניותו, שהתאימה להרמוניה פנימית שבנפשו. זו ההרמוניה הפנימית השתקפה מאורח חייו, מהתנהגותו, ועל כך נשתהה להלן.

אציל היה, ועל גזע אצילים השתייך. היה בנה משושלת האדמו"רים של משפחת טברסקי, כשהוא נמנה על הענף הסקווירא'י. היה בן הזקו־נים של הצדיק ר' אברהם יהושע השיל, הרבי מסקווירה, זצוקל"ל.

אחיו הבכור הרה"צ יוסף מאיר זצ"ל ממח־נובקה נתן לו את בתו לאשה.

לאחר נישואיו ישב במחנובקה ובסקווירה למרגוע. בסקווירה היה מתגורר בבית אביו הצדיק שלא הכירו. שכן אביו נסתלק מן העולם, פעוט עדיין. על הבית שמרה אמו ע"ה, שהיתה אשתו השניה של הרבי.

שם בסקווירה היתה לו ספריה תורנית גדולה. בספריה נמצאו גם ספרי פילוסופיה מימי הבינים: הכוזרי, מורה נבוכים, ספר העיקרים ועוד. גם ספרי מדע בטבע ובהיסטוריה, שנתחברו על ידי חכמים מימי הבינים היו כלולים בספריה הזאת, כגון „צמח דוד", „מגן דוד" מאת ר' דוד גאנז ז"ל, וספרים אחרים.

לא כרוב האדמו"רים בדורו היתה התעניינותו רב־צדדית. תנוסף על לימודיו בנגלה ובחסידות, נהג מפעם לפעם לעיין בספרי החכמה. היו לו ידיעות בטבע ובתכונה.

בלילות קיץ בהירים היו מוצאים אותו מתהלך בחצר הארוכה הרחבה, כשהוא מתבונן בכוכבי השמים ויודע לציין אחדים בשמותיהם, כפי שניתן להם על ידי חכמי התכונה, או כפי שנקראו בתנ"ך, כגון כימה, כסיל. לפעמים היה קורא לבנו הקטן החוצה ומצביע לפניו על קבוצת הכוכבים, הידועה בשם „העגלה הגדולה" ומלמד אותו למצוא באמצעותה את כוכב הציר — הוא הכוכב הצפוני.

הוא היה אומר לחסידיו, כי כשם שציוו חז"ל ללמד לבנים את מלאכת השחיה, אף כך חייב האב להרגיל את בנו לקבוע את מקומו של כוכב הציר, כי על ידו אפשר למצוא את רוחות התבל, וכך אפשר לקבוע באופן מדויק את „המזרח" ולפנות לכיוון הנכון בשעת תפילת „שמונה עשרה". אך יותר מזה, הידע הזה, כאשר אדם תועה בדרך, מביא לו תועלת רבה. לפי כוכב הציר יכול הוא לכוון את המשך מסלולו.

✦

בידוע, שהחסידים היו מזניחים את תורת הדקדוק, אף על פי, שהמשנה במסכת ברכות מדגישה את חובת הקריאה המדוקדקת באותיותיה של קריאת שמע, וברטנורא בפרושו כותב: „שלא יניח הנד, ולא יניד הנח" (פרק ב', ג) וכן לדעת היכן אות רפה, והיכן אות דגושה, כדי להבחין בין שוא נח ושוא נע וכו', יש לרכוש כמה כללים יסודיים בדקדוק.

הרה"צ ר' דוד לייב היה משנן לעצמו כללים אלה וגם השתדל להדריך בהם את בנו ולהרגילו לתפילה מדוקדקת.

גם בנוסחת התפילה היה מקפיד לברור לו את המתאימות ביותר, לפי דעתו. אביא כאן כמה דוגמות.

בברכות קריאת שמע של שחרית היה מצרף את הקטע: „בשפה ברורה ובנעימה" למלה שבאה אחר כך — „קדושה", כשהאות ו' מנוקדת בחולם, והמלה משמשת תואר למלה „נעימה". הסדר הרגיל בסידורים הוא, שהמלה „קדושה" נמשכת למטה אחר „כולם כאחד עונים", ולפי קריאה זו הו' מנוקדת בשורק. בסידור „בית יעקב", נמצא הניקוד בחולם.

בתפילת „שמונה עשרה" של חול העדיף „חכמה בינה ודעת" על „דעה בינה והשכל". וציל אלה שהיו מצרפים את שתי הנוסחות היה אומר בבדיחות הדעת: „יוסף דעת יוסיף מכאוב", שכן, אם בברכת „חונן הדעת" היו אומרים הכל — גם מה שנתון בסוגריים, הרי גם בברכת „רפאנו" אינם מדלגים על שום מכאוב ומכה, אפילו על אלה המוקפים בסוגריים.

בשיחותיו עם חסידיו היה אומר, כי הנוסחות השונות בתפילה בעצם מקבילות הן ומביעות אותו רצון ואותו רגש. וכמו שיש תרופות שונות לאותו סוג של מחלה, ולא רצוי לקחת שתי תרופות מקבילות בבת־אחת, אף כך התפילות, שבאות לרפא את הנשמה לא צריך לערבבן ולאומרן יחד. כגון: בסיום תפילת „שמונה עשרה" — ב„שים שלום": „כולנו כאחד באור פניך", או לפי נוסח אחר: „כולנו יחד באור פניך". אולם יש המערבבים ואומרים: „כולנו יחד כאחד".

מנקיי הדעת היה גם בהתפללו, נהג לשפוך שיחו לפני אדון כל בשפה ברורה ונקיה מערבוב נוסחות.

ב„סלח לנו כי חטאנו" — לא היה מכה על ליבו בימים, שאין אומרים בהם „תחנון", גם מנהג זה נהג על פי הנאמר בסידור „בית יעקב".

הצדיקים מבית סקווירה לא נהגו להגיד דברי „תורה" כשערכו „שולחן" בשבתות.

האדמו"ר מסקווירה־קאזאטין גבול מהם בני־דון זה היה אומר תורה. „התורה" שלו הצטיינה ב„פשט" מתובל במעט „דרש", כשהם משולבים ברעיונות, שאובים מספרי הפילוסופיה של ימי הבינים, שהיה מעיין בהם, כפי שנאמר לעיל.

✦

מה היו הנסיבות, שהביאו את הרה"צ ר' דוד לייביני לעקור מסקווירה ולעבור לקאז־אטין. לאחר המהפיכה ברוסיה קיוו היהודים, כי ימוש חושך ויזרח אור, אור החרות והדרור משעבודם של הצארים. אולם עד מהרה נכזבה תקוותם. ימים קשים הגיעו לגולה היהודית שברוסיה, ימים של מבוקה ומבולקה. אלפים ורבבות יהודים ניספו בימי השואה ההיא, שקדמה לשואה שבימי מלחמת העולם השניה.

השלטון המרכזי, שהתבסס בעיר הבירה, שלט ברפיון ברחבי המדינה, ולא היה בכחו להגן על האזורים הרחוקים מהמרכז. כנופיות מכנופיות שונות פשטו על כפריה ועריה של רוסיה והביאו מהומה ומבוכה בכל. בימי מהומות אלה סבלו במיוחד היהודים. להקות־להקות של שודדים הדרו לתוך עיירות יהודיות והן שדדו, רצחו ורצחו, דם רב נשפך, ואין מי לעצור בעדן.

הממשלה, כדי לקיים את שלטונה בימי המבוכה הגדולה הסתפקה בכך, שהחזיקה בידיה הדרכים הראשיות, במיוחד את עורקי מסילות הברזל. בין תחנת רכבת אחת לשניה היו מסובבות רכבות משוריינות שהפילו חיתתן על הכנופיות, והן חששו להתקרב לגבולות של מסילות הברזל.

יהודים רבים, שנדדו וברחו מפני חרב נטושה, היו נבהלים אל הערים, ששכנו ליד תחנות הרכבת. העיר קאזאטין נבנתה ליד תחנת הרכבת הגדולה — תחנה צומת חשובה — בדרך קיוב־אודיסה.

חסידי סקווירה שבקאזאטין פנו אל הרה"צ ר' יהודה לייב, שיצבור לשכון ביניהם. הוא נענה להם, וטעם נוסף היה לו, כי בשעת צרה ליעקב רצה להימצא במקום קרוב לבני משפחתו שבמחנובקה. נעיר כאן, שמחנובקה נמצאת במרחק של כ־15 ק"מ מקאזאטין.

יהודי קאזאטין קיבלו רבם בשמחה רבה. באותן השנים הקשות לא ידעו טעם נוגש. כנופיות הרוצחים לא פגעו בהם, והם נהנו מרווחה יחסית בתוך המצוקה הכללית.

אך הרווחה לא נמשכה לאורך ימים. צבאות הגנרל דניקין, שנלחמו בחילות הבולשביקים הרחיבו כיבושיהם. הם התקדמו מאודסה לכיוון קיוב. לא הרחק מקאזאטין נתייצבה החזית בין צבא דניקין לצבא הבולשביקים. החזית הקרובה גרמה להרעת מצב היהודים בקאזאטין. כל זה אירע בשנת תר"ף. בין שני צבאות האויבים היו מסתובבים גדודים של ה„כנופיות", והיו פוגעים ביהודי קאזאטין. באחד הפיגועים האלה נפצע רבה האהוב של העיר, הצדיק ר' דוד יהודה לייב זצ"ל לא קם ממכת חליו. הוא השיב את נשמתו הטהורה לאלקים בי"ב בשבט אותה שנה.

יהודי קאזאטין בכו מרה על האבדה הגדולה. עם סיום שנת האבל הקימו „ציון" על קבר הצדיק. ציון זה התקיים, לפי ידיעות שהגיעו בהתם, עד השנים האחרונות. ובודדים, ששרדו לאחר השואה, או ששבו לקאזאטין ממקומות מקלטיהם, היו עולים לקבר הצדיק להתפלל על עתיד טוב יותר.

‚טעמי המצוות' באנגלית

מאת י. אך

במשך שנים רבות היה הרב אברהם צ"ל, רב בקהלה בארה"ב. חוברי הקהלה היו באים אליו בשאלות על טעמי המצוות. כתוצאה מכך החל לעיין במקורות ומצא ספרות רחבה בנושאים אלה, במיוחד בספרי הראשונים. לכן החליט שמן הראוי לפרסם את טעמי המצוות בספר ודווקא בשפה האנגלית, למען יהודים מן המניין ולמען רבנים שידעו להשיב כהלכה לשואליהם.

בספר „המצוות" שהופיע באנגלית בהוצאת כתר, כלל המחבר 285 נוש־אים. הוא הלך בעקבות בעל ספר החינוך, התחיל מפרשת בראשית ועבר מפרשה לפרשה, עד זאת ה־ברכה. המקורות שהסתמך עליהם הם בעיקר, מורה נבוכים, הרדב"ז, רק־נאטי, כלי יקר, אבן עזרא והאלשיך. הספר מסודר כך: שראשית ניתנת מקור־המצוה, אחר כך המציאה לפי „היד החזקה" ואחרי כן טעמה לפי הראשונים.

המעיין במקורות לספר מוצא, שה־גאונים מתקופת ימי הביניים, דווקא הם עסקו הרבה בגילוי המקור וה־טעם למצוות, ולא חששו כלל לד־רוש בטעמי המצוות.

נביא כמה מטעמי המצוות שה־מחבר מדגיש בספרו.

רבי נתן אומר, כשהוא שוחק אומר הדק היטב, היטב הדק. מפני שהקול יפה לבשמים. מה פירוש הדבר, ה־קול יפה לבשמים? זהו הריתמוס של הכתישה על ידי הכתש. הדק היטב, היטב הדק. ריתמוס של קול כתישה כזה יפה לבשמים.

או לדוגמה, טעם לשעטנז ואיסורו. לפי אחד המפרשים, אסור השעטנז, מפני שהקב"ה ברא דברים יחידים, נפרדים והוא ביקש שאלה ישארו כך. ואין לערבבם עם דברים אחרים.

דוגמה אחרת, איסור אכילת גיד הנשה.

מה טעם למצוה זו? יאומר החז־קוני, מצוה זו ניתנת מאחר שאנשי מחנה יעקב, בניו וכל עבדיו השאירו את יעקב לבדו מעבר הנחל במשך לילה שלם, שבה הוא נאבק עם המלאך, ובמאבק זה נגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב. בא איסור אכי־לת גיד הנשה להורות לנו שאסור להשאיר יהודי לבדו. על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה.

בימינו יש אקטואליות לרעיון זה. אסור לנו להשאיר את היהודים לב־דם ברוסיה ובגלויות המצוקה האח־רות, עלינו להאבק למענם.

דוגמה אחרת לטעמה של מצוה היא אכילת קרבן פסח, שבו נאמר „ועצם לא תשברו בו". מה הטעם לכך? אומר הרדב"ז: לשבור את העצם ולמצוץ את המוח של העצם, יש בה משום נטיה לאבד את בריותו של הקב"ה. ברגע שבני ישראל חגים את חג החירות, אסור להם להופיע לפני העולם, בבחינת מאבדים את בריותו של הקב"ה.

הרב אברהם צ"ל, נולד בארה"ב, שם למד בישיבת תורה ודעת, ר' יצחק אלחנן, אצל הגאון ר' משה סולובייצ'יק זצ"ל. בשנת תרצ"ג עלה לארץ ללמוד את תורת א"י. למד בישיבת מרכז הרב ובישיבת פתח־תקוה וקיבל סמיכה לרבנות מהגראי"ה קוק זצ"ל ומבית הדין בפתח־תקוה בראשות הגאון ר' ראובן כץ זצ"ל. בשובו לארה"ב קיבל משרות שונות של רבנות. הוא כיהן חמש שנים כרב צבאי במלחמת העולם השניה.

השכלתו האקדמית רכש בישיבה קולג' ובסיטי קולג' בניו יורק והוא מוסמך למשפטים. במשך 26 השנים האחרונות כיהן כרב בפרובידנס רוד איילנד. שימש כראש הרבנים באי־זור זה. פעיל בהסתדרות הרבנים. מזכיר כללי של הסתדרות הרבנים. כן שימש כנשיא המזרחי בניו אינ־גלנד ונשיא הסתדרות הרבנים בניו־אינגלנד. היה לו הכבוד לכהן כרב הצבאי הראשון של וסט פוינט, ה־אקדמיה הצבאית של ארה"ב. בשנת 1969 עלה לארץ. ספרו התחיל לכתוב עוד בארה"ב, אך בבואו לארץ הק־דיש רוב עתותיו כדי לסיים את הספר, עליו עבד במשך 6 שנים.

כרב שמאחוריו שנות נסיון ממוש־כות ברבנות בארה"ב, דואג הרב צ"ל על מעמד הרבנות במדינת יש־ראל. לעתים נדמה שהרב באר... יש לו מעמד חשוב יותר במקומו מאשר הרב בישראל. ולא רק זאת, גם רמת הכשרות בבתי מלון, בהם יש הכשרים, איננה, דומה לארה"ב. שם היא עומדת על רמה הטובה יותר. זאת ועוד. הרבנים כאן אינם מעורבים בחיי קהלתם. רובם הביאו אתם את המסורת של הרב ממזרח־אירופה, שמייצג תקופה אחרת, מזו שאנו חיים. תקופה בה הרב היה מרכז החיים הקהלתיים, כולם באו לשאול בעצתו ולשמוע את פסק דינו. כיום אין באים אצל הרב, ואם הוא אינו מתערב בחיי בני הקהלה, הרי הוא מנותק מהם והם ממנו.

הספר טעמי המצוות, הוא נסיון לתת בידי הרב ובידי התלמיד, חומר מיוחד ומוכן על טעמי המצוות, כדי שידעו בכל עת להשיב לשואליהם כאשר אלה יפנו אליהם.

יש לראות בזה מפעל חיים, מפעל היסטורי, של מחבר הספר הרב אב־רהם צ"ל.

— ירושלים בתולדות עם ישראל — בערבית, בימים אלה הופיע ספרו של דוד סיטון, בערבית, על „ירוש־לים בתולדות עם ישראל". ספר רא־שון שנכתב על ידי יהודי על ירוש־לים, המסביר לערבים את הקשר ההיסטורי, הדתי הרוחני של עם ישראל לירושלים, בתקופת עצמאותו של עם ישראל בארצו ובאלפיים שנות גלותו.

— מאות היכל ביקורת, מאת א. א. קבק, הביא לדפוס מאיר הובב, הוצ' אגודת ישלם, ירושלים תשל"ה — 280 עמ'.

— פוטוקולונות, תאומים ומגמות, מאת דוד הרן, הוצאת מוסד ביאליק, ספר ראשון בסדרת ספרים במדעי הרוח המחברת, 240 עמ'.

— מוהכות מקום, לקראת ההומא־ניזציה של הטכנולוגיה, מאת אריק ברום, הוצאת מסדה, 137 עמ'.

— עם הילדים בחווה (חוות הלימוד בירושלים) 1928–1948, מאת רחל ינאית בן־צבי, הוצאת מסדה, תשל"ה

— אירגון תיחול בישראל, טקסט ר' אירועים, מאת פרופ' ח. ד. ונשל, הוצאת מסדה, 329 עמ'.

14 כרכי
האנציקלופדיה התלמודית

שהופיעו עד עתה

מכילים למעלה מ־1000 ערכים־ענינים, עד אות חי"ת, בכל שטחי ההלכה; ברכות ותפילות, זרעים ומועד, נשים ונזיקין, שופטים ומשפטים, א"י ישראל המקדש, טומאה וטהרה, איסור והיתר תקנות ומנהגים (כרכים ט"ו—ט"ז בהכנה לדפוס).

מחיר כל כרך -.46 ל"י

ניתן להחליף כרך א' הישן במהדורה חדשה ומשלמת — עם 10 עמודים חדשים במחיר —.22 ל"י.

רק אצל:

האנציקלופדיה התלמודית, בית־וגן, ירושלים

מכירה ראשית לא"י:

חיים גיטלר, רחוב ביל"ו 4, תל־אביב.

אמונת חכמים, אתגר רעיוני או אופרטיבי?

מאת שמחה פרידמן

הנושא אמונת חכמים ודעת תורה — הנחייה אופרטיבית או אתגר רוחני? אינו חדש, ולא באתי לחדש בו חידושים. נכון, שהוא אקטואלי בימינו לציבור הדתי ביחסו אל מדינת ישראל וחיי ה־חולין שלה. הוא הטריד את מנוחתם של אבותינו בימי המאבק בין חסידים ומתנגדים. נזקקו לו חכמי ימי הביניים, עסקו בו חז"ל בתלמוד, וספרי הנביאים מחזקים את ההשערה שאף בעימות ש־בין המלוכה והנבואה תרם את חלקו מהות המתח שבין סמכות רוחנית לבין סמכות מדינית וחברתית, אפשר שהי־תה שונה מתקופה לתקופה, כדרך שגם עצמתו ומרכיביו לא היו תמיד שוים. משברים, כגון מחלוקת קורח ועדתו, השלכת ירמיהו הנביא לחצר המטרה, שריפת ספרי הרמב"ם במאה ה־13, ר־הפניה הנפסדת אל השלטונות הרוסיים בראשית המאה ה־19, שהיתה מכוונת למנוע התחזקות החסידות, הם ציוני דרך לסטיות הרסניות מדרך הויכוח ה־ענייני על הבעיה שהאדם המאמין התל־בט בה; והבעיה היא כפולה: א. האם אמונת ישראל סובלת קיומם של תחומי ריבונות נפרדים לשתי הסמכויות? ב. האם ניתנים אלה להבהרה, שתאפשר להן קיום יחדיו, או שאין מקום לשני מאורות גדולים, מבלי שאחת תמעט עצמה לטובת חברתה?

אנסה לקבוע להלן, איזה מובן אני מייחס לכל אחד מארבעת מרכיבי הנושא, במידה שנמצאים לכך סימוכין בספרותנו, ולהשיב על שני חלקיה של הבעיה שהצגתי. האחריות למסקנותי היא כמובן עלי בלבד, הריני רואה עצמי, כמי שדן בבעיה, בחינת — תורה היא, וללמוד היא צריכה. לא שמתי לי מטרה שמעבר ללימוד המשותף, וזאת בעקבות מה שלמדתי מהחת"ס בתשובתו האו"ח סי' ר"ח (הוצאת גרוסמן ניו יורק תשי"ח עמ' 154, סוף ב').

התשובה בכתבה למהרי"ץ חיות, לאחר שזה המציא לחת"ס את ספרו „תורת נביאים". ה־מהרי"ץ חיות מביע בהקדמתו חשש, כי מבקרי מומין יפגעו בו, בטענה, מה חידש, ולשם מה כתב מה שכתב. אולם החת"ס מעודד אותו לפרסם ספרו, באשר כוונתו להגדיל תורה. הוא מסתייע ממעשה דר' אבא (ביצה ל"ח, א־ב), אשר לפני עלייתו לא"י התפלל על עצמו: „יהי רצון שאומר דבר המתקבל על דעתם של חכמי א"י". ואולם הגמרא, שם, מוסרת, שבפגישה עמם בבית המדרש ניתבר עליו, בשל הראייה שמצא רצה ללמוד, מדוע אין מלח ותבלין בטלים בעיסה, לענין איסור תחומין (ראה משנה, שם, ל"ז, א'). החת"ס משווה תפילתו של ר' אבא לזו של ר' נחוניא בן הקנה (ברכות, כ"ח ב'), שגם הוא התפלל, שלא ייכשל בדבר הלכה וישמחו בו חבריו, ורואה את ההבדל בכך, שר' אבא רצה למצוא הסכמה מצד השומעים, ולכן לא זכה. ואילו רנחב"הק התפלל, שיכוון אל אמיתה של הלכה. אבל הוא לא היה מעוניין לרכוש הסכמת השומעים, ולכן זכה. מכאן, מדגיש החת"ס כי כל עוד כוונת המתווכחים היא אמיתת דעותיהם, הסיכוי קיים, שכל אחד מן הצדדים יגבר בוויכוח אינטלקטואלי למען בירור הענין. אבל כאשר המטרה היא לשכנע עד כדי „קבלו דעתי", עלולה לפעול נטייה לניצוח, וייצא המשפט מעוקל.

אמונת חכמים — מהי?

במס' אבות, פרק ו' הל' ה' מנויה זו בין מ"ח הדברים, בהם נקנית התורה, כמעין תנאי שאין בלעדיו. מהי אמונת חכמים זו — על כך שונות הדעות.

1. ר' שמחה מויטרי (מחזור ויטרי, הוצ' מקיצי נרדמים, עמ' 560) סובר, כי הכוונה היא להכרתו הלומד תושבע"פ לאמונה בדברי החכמים, ולקבלם בשלמותם ובכל היקפם, ובלשונו הוא: „שמאמין בדבריהם, ולא כצדוקים וביתוסים". משמע, שזוכה לקנין תורה, רק מי שמקבל על עצמו עול תושבע"פ. לא פורש, אם כלול בזה גם כל מה שאנו מכנים בשם אגדות חז"ל. אך אין ספק באשר לכל מה שמכונה הלכה, המורכבת מן הדינים, הגזרות, התקנות והסייגים, וכן מה־כללים שבהן נדרשת התורה. מי שמחזיק בעמדת יסוד זו, מגלה אמונתו בחז"ל והתורה נקנית לו.

2. אמונת חכמים בקונצפציה של ר' יצחק אבוהב ב„מנורת המאור", נר שני, חלק שני, פרק ב' (מוסד הרב קוק ירושלים תשכ"א עמוד 100—101) כוללת גם את האגדות, ואלה דבריו, כפי (בעיקרם): „כל מה שאמרו ז"ל במדרשות ובה־הגדות, חייבין אנו להאמין בו כמו בתורת משה רבינו. ואם נמצא בו דבר, שיראה לנו שהוא דרך גוזמא או חוץ מן הטבע, יש לנו לתלות החסרון בהשגת דעתנו, אבל לא במאמרם... ובכל מה שנמצא כתוב משמם, יש לכל אדם להאמין שהוא דבר אמיתי..." (שם).

ר' יצחק אבוהב סובר, כנראה, שכל דברי האגדה של חז"ל ראויים לאותה מידת אמון, לה ראויים דבריהם במישור ההלכה, לאמור: אלו ואלו דברי קבלה הם. ואם אין דעתנו מסכמת איתם, הרי החסרון הוא בקוצר המשיג ובעומק המושג. מכאן, ש„כל מה שנמצא כתוב משמם, יש לכל אדם להאמין, שהוא דבר אמיתי. ואל ילעיג אליו, לא בפיו ולא בלבו." (שם).

בכך הוא דוחה כל ספקטיציזם. אין בעל מנורת המאור מגלה דעתו כאן, אם הוא מאמץ לעצמו גישה פונדמנטליסטית קיצונית, בדומה לזו ה־מצויה בעולם הנוצרי העממי, בסיפור המיוחס בחינת Credo, quamvis absurdum או שמא ממליץ הוא למתלבט ולמפקפק, להסתייע בפרש־נות סימבוליסטית או מטאפורית כלפי ההבנה אגדות חז"ל. אולם מעבר לכל ספק הוא, שלדעתו, לאחר כל ביקורת שכלית חייבת לבוא הכניעה האמונתית לכל מה שנמצא כתוב בשם חז"ל.

גם לאחר כל האמור נשארת שאלה אחת פתו־חה: חז"ל — רק חכמי המשנה, התלמוד והמדר־שים במשמע, או כל מי שמאמין בכל דבריהם, עד לימינו, ואולי גם כל תלמיד ותיק, ומה שהוא עתיד לחדש ביום מן הימים. ואם אמנם כן הדבר, הרי שמצוה לשמוע דברי חכמים, גם בכל מה שיורו לנו במישורים האקסטרא־הלכתיים, כאמור בספרי, לספר שופטים, י"ז, 11 „לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" — „אפילו נראים בעיניך, על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל, שמע להם". (לפי הנוסח במלבי"ם, שם).

3. אף ר' שמואל דיאוזידא מבאר, כדרכו של מנורת המאור, אמונת חכמים, בפירושו לאבות שם, המכונה מדרש שמואל, כדלקמן:

„שיאמין בכל מה שיאמרו רז"ל, כאילו ניתנו למשה מסיני, ועל זה נאמר „לא תסור". שאם לא יאמין אף בדבר אחד, לא יתגלו לו רזי תורה, כי זה, סופו שייעשה צדוקי, כי עבירה גוררת עבירה."

עמדת מי שהיה מגדולי האר"י ז"ל, חבר לרמ"ק מפורשת יותר מזו של בעל מנורת המאור, מי שמפקפק, אפילו רק במאמר חז"ל אחד, כבעל עבירה, נמצא בדרך לכפירה צדוקית, והוא בגוע מלקנות התורה וסודותיה, קנין של קבע.

4. כיוון מחשבה זה, המאפיין את המושג אמונת חכמים, בתיתו לו ארומה מיוחדת של המיסטיקה, כיוצא בהירות יתירה ב„מכתב מאליהו" לר' אליהו דסלר ז"ל, מגדולי מגיני תורת המוסר, בימינו. הוא פעל והשפיע ביהדות התורתית באנ־גליה, בתוך של ישיבת גייטסהד, והפיץ תורתו גם בבני ברק, בכרך א', עמוד 59 הוא כותב, וז"ל: „מזה יוצא לנו גדר אמונת חכמים. מי שרוצה להאמין להם, יוכל להשתמש בראייתם הבהירה והיו לו לעיניים. מדבריהם נוכל לקבל הישרה בהשקפת העולם ובהנהגה מעשית. ולא עוד, אלא במידה שאנו נעשים תלמידיהם ומת־אמצים להבין דרכי המחשבה שלהם, באותה מידה גם דעתנו מקבלת יישור. ולפיכך, גדולי דורותינו אשר שכל חייהם להמשיך כתלמידים נאמנים, בדרכי מחשבתם של חז"ל, זוכים ליישרות זו במידה עצומה, עד שחוות דעתם — אפילו בדברים שאין להם מקור מפורש, הנה גם עצות במילי דעלמא — ברורה האמיתית, „כאשר ישאל איש בדבר האלוקים" (שמ"ב ט"ז 23), כמו שראינו בעינינו הח"ל גם בדור הזה". מדבריו של הרב דסלר ז"ל, אנו למדים לדעת:

א. גם גדולי דורותינו, במידה שהם ממשיכים בנאמנות בדרכי מחשבתם של חז"ל, ראייתם ברו־רה ואמיתית, הן בכה שאין לו מקור מפורש, הן בעצותיהם במילי דעלמא.

ב. הטוב שבאמונת חכמים הוא, שבמידה שנר־צה להאמין להם, יהיו לנו הם לעיניים.

מעניין לציין, כי אמונת חכמים, המשתרעת בתפיסתו אף על מישורים אכסטרא־הילכתיים, כגון עצות במילי דעלמא (כנראה, גם בהנהגת הציבור והפרט), אינה כפויה עלינו, אלא תו־עלתה מובטחת למי שרוצה להאמין לחכמים.

5. השקפתו על אמונת חכמים זוכה להשלמה במכתב אחר באותו כרך א', בעמודים 75—77. שם הוא מגיב על הטענה, שלפי מהלך המאור־עות־מודאות השואה אין מנוס מלומר, שטעו אותם גדולי ישראל, שהתנגדו לעליית יהודים המונית מאירופה לא"י, בתקופה שלפני מלה"ע השניה. ואלה דבריו, בעיקרם: „מתוך דברי כבודו(?) אני רואה שסובר, כי כל גדולי יש־ראל, אשר מעשיהם היו לשם שמים, גאוני השכל ואדירי הצדקות גם יחד, אשר בלי ספק בכל משפטיהם ופסקי דיניהם היה „ה' ניצב בעדת א־ל" (והשווה: רמב"ן לדברים י"ז 11 וכוזרי, ג, מ"א)"... כולם יטעו טעות גמורה — ח"ו, לא היה כזאת בישראל... כי איזה מהגאונים הללו זכיתי לדעת פנים, וראיתים באסיפות בענייני כלל ישראל... ואוכל לומר לו נאמנה... כל מי שזוכה לעמוד בפניהם בשעה כזו, היה ברור לו, שראה שכינה שורה במעשי ידיהם, ורוה"ק שרויה בחבורתם... וכבר אמרו לנו חז"ל, לשמוע לדברי חכמים, אפילו שאומרים לנו על שמאל שהוא ימין, ולא לומר ח"ו, שבודאי טעו, מפני שאנוכי הקטנטן רואה בחוש את טעותם. אלא החוש שלי בטל ומבוטל הוא כעפרא דארעא כלפי בהירות שכלם וסייעתא דשמיא שלהם... קרוב הוא, אשר מה ידמו שהוא חוש, אינו אלא דמיון ורעות רוח. זוהי דעת התורה בגדר אמונת חכ־מים...

...חסרון הכרת ההתבטלות לעומת רבותינו — זהו שורש כל חטאת ותחילת כל חורבן ר"ל, וכל הזכויות לא ישוו לעומת שורש הכל, שהוא — אמונת חכמים".

במכתבו זה מטעים הרב דסלר ז"ל אלמנטים מאלפים, המבהירים, כיצד ומדוע הוא הגיע להשקפתו על טיבה של אמונת חכמים, ומהן מסקנותיה לגבי הסתירה בין מה שאנו רואים בחוש לבין אמונתנו; ואלו הם:

א. גדולי ישראל, שמעשיהם לשם שמים, והם „גאוני השכל" ו„אדירי הצדקות" זוכים לסייעתא דשמיא בפסקי דיניהם ומשפטיהם, בחינת ד' ניצב בעדת א־ל, מכאן שלא ייתכן, שטעו בהע־רכת סיטואציה קריטית לעם ישראל לפני מלחה"ע השניה.

ב. כי שזכה לראותם מקרוב בדיוניהם בענייני כלל ישראל, היה ברור לו, שראה שכינה שורה במעשה ידיהם, ורוה"ק שרויה בחבורתם — אף במילי דעלמא. מכאן, שחובתנו לשמוע דברי חכמים גם באלה.

ג. דבר הלכה מעניינו הוא, שלא הם הטועים, אלא דמיוננו והערכותינו — הם שמטעים אותנו. ובעימות בין הערכותינו ובין הנחיותיהם, עלינו להכנע כניעה גמורה. אם אנו „רואים לעיניים" — הרי הם חודרים ללבם ותוכם של המאורעות ההשבון ההיסטורי.

וסיכומו: „זוהי דעת התורה בגדר אמונת חכמים".

ייתכן שהרב דסלר ז"ל תמך יתדותיו בכתוב בחידושי הרמב"ן, לב"ב, יב א. ר' אבדימי דמן חיפה אומר שם: „מיום שחרב ביהמק ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים." ומימרא זו מסביר הרמב"ן כך, וז"ל: „אעפ"י שניטלה נבואת הנביאים, שהוא המראה והחזון נבואת החכמים, שהיא בדרך החכמה, לא ניטלה, אלא יודעים האמת ברוה"ק שבקרבם...". הקשר הדב־רים שם מצביע על הכמה במילי דעלמא, שמקורה ברוה"ק שבקרב החכמים.

תשובה אחת לשאלה לטיבה של אמונת חכמים

מכל האמור עד כאן מסתבר, שגדולים ובדיי־סמכא מייחסים לחכמי ישראל, ולא רק לאלה שבדורות הקדומים אלא אף להולכים בדרכיהם, ועד לימינו, את היכולת לראות, בעזרת רוה"ק שזכו לה, יותר ממה שניתן לנו להכיר בכח שכלינו. ומכאן אין הדרך רחוקה עד לתביעה, שאף בבעיות של מדיניות וכלכלה, חברה וחינוך, וכיו"ב, אל לנו לסמוך על דעתנו והערכותינו, אא"כ זכינו לאישורן ע"י גדולי החכמים שבימינו.

מעמדה המוצהר של מועצת גדולי התורה ב„אגודת ישראל" אמור להיות הביטוי הארגוני הממוסד לתביעה זאת. בקשת עצה של החסיד מן הרבי שלו לגבי הכרעות חשובות בחייו הפרטיים — גם היא פועל יוצא ממנה. ולאחרונה הדגימו הפנייה אל הרבנות בנושא ההצטרפות לקואליציה, והדיה הקולניים בחלקים של הציבור הדתי, ביותר שאת את המבוכה הרוחנית באשר להערכת אמונת חכמים, בעקבות השקפתו של הרב דסלר ז"ל, כשזו מוצגת כקונצפציה לגיטימית בלעדית של יהודי מאמין.

בהמשך אבחן את הנושא הזה מזווית ראייה שונות בהציגי קודם שאלות אלה: —

א. האמנם ההשקפה על אמונת חכמים, כפי שסוכמה בכתבי הרב דסלר ז"ל, היא הלגיטימית הבלעדית בשביל יהודי מאמין, כך שניתן להציגה כ„דעת התורה", בה"א הידיעה?!

ב. והאם יש לראות הנושא המוכרע לפי כללי הפסיקה ההלכתית? או שמא הוא שייך לתחום האמונות והדעות בו שולטים ביהדות מיגוון ורבוי?

ג. אם אין היא ההשקפה היחידה, מהי האל־טרנטיבה שלה? ומה מידת הלגיטימיות של השקפה חלופית בנושא הנידון?

אקדים הבהרה למושג דעת תורה — ענף המס־תעף מאמונת חכמים, שמרבים להשתמש בו בימינו עד שמתעוררת לעיתים השאלה, אם לא ראוי לצרפו לאותם דברים, עליהם אמרו חז"ל, שריבויים קשה ומיעוטם יפה. בסך הכל הוא מצוי בש"ס פעם אחת במחלוקת התנאים, אם גיד הנשה נאסר רק בירך ימין או גם בשמאל (חולין צ"ב). לשיטת ר' יהודה נאסר רק בימין, ולת"ק בשניהם, וכן הלכה, וכך הלשון בתוספתא (חולין פ"ז א' שם) „ר' יהודה אומר, אינו נוהג אלא באחת. דעת מכרעת, שהיא של ימין", ובגמרא (שם) „איבעיא להו: מיפשט פשיטא ליה לר' יהודה (=שהוא של ימין), ומאי דעת? — דעת תורה (רש"י: „כדילף לקמיה" — והכוונה ל־דברי רבא בדף צ"א א', במדרש הכתוב, שהיא הירך הימנית מצביעה על הימנית). או דילמא ספוקי מספקא ליה, ומאי דעת? — דעת נוטה" (רש"י: „לשון ספק, אבל נראה במקצת" — היינו כמסתבר).

בהקשר זה דעת תורה משמעותה — דין הנלמד כמקובל במדרש הכתובים, וזאת, בניגוד למה שנלמד מכח הסברא.

לא ידוע לי, מתי החלו להשתמש במושג „דעת תורה" במובנו החדש במגמה להדגיש, שמסקנה להלכה, אליה הגיע המשיב בתשובתו, ע"י ניתוח מקורות תלמודיים או דעות של ראש־שונים ואחרונים שקדמו לו, עומדת במבחני המסורת הפסיקתית.

גם בהקשר לתקנות של בעלי הוראה, כאשר רצו להטעים את הלגיטימיות שלהן, וכן בפניות אל צאן מרעיתם, שישמעו בקול מנהיגיהם ההול־כתים, מצוי הביטוי „דעתנו — דעת תורה". ואף במקרים אלה מגמתו להצביע על כך, שתוכנו עולה בקנה אחד עם המקובל על אנשי ההלכה, מדורי דורות, מבחינה מטריאלית ופרוצדורלית כאחד. לפי מיטב הכרתי אין בכוונתו לתלות את התכנים האמורים בישות מטא־הלכתית, ה־קרויה „דעת תורה". ברם, ניכרת נטייה בציבור הדתי בימינו, לייחס למושג „דעת תורה" מטען מטא־פיזי, כאשר מדובר בבעיות, שלפי אופיין אינן ניתנות לטיפול הלכתי, כמקובל. ומתוך קונ־צפציה, דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, רוצים לראות בחוות דעתם של רבנים במילי דעלמא, „דעת תורה", כאקוויבלנט לפסק הלכה — ולהחיל עליה את הכלל ד„לא תסור".

* למדנו מסוגיית תנור של עכנאי, (ב"מ, נ"ט ב') שאין משגיחין בבת־קול, כי לא בשמים הוא. ובהכרעת ההלכה אין מעמד אפילו לנבואה, כפי שמטעים הרמב"ם בפיה"מ, בהקדמתו לסדר זרעים. נמצא, שהנסיון להציג „דעת תורה" במובן של תוצאה קוואזי־הלכתית מתהליך, שאינו תואם את דרכי הפסיקה והכרעתה, כמקובל, נדון לכשר־לון, באשר הוא בנוי על אלמנט המנוגד להלכה, וסתירתו מתוכו. ודיו לבא מן הדין להיות כנידון.

* גם אם נניח, שביסוד היחס לחוות דעתם של רבנים במילי דעלמא כאל בעלת סמכות, מונחת דעת הרמב"ן בענין „חכם עדיף מנביא", ש„יודעים האמת ברוה"ק שבקרבם" (חידושיו לב"ב, י"ב א') אין להקנות לה בשל כך כח מחייב את הזולת; זאת גם הרב דסלר אינו טוען. דבריו השקולים כבר הבאתי לעיל, לאמור: „מזה יוצא לנו גדר אמונת חכמים. מי שרוצה להאמין להם, יוכל להשתמש בראייתם הבהירה, והיו לו לעיניים" (עמוד 59). הטרנספר מן ההמלצה אל החיוב הוא מעשה פרשנות מרחיבה, ועל אחריות הפרשנים בלבד.

* במישור האקסטרא־הלכתי אין אנו מוצאים שהנשאלים יסתמכו על הארה מטא־פיזית, כמו רוה"ק או בת־קול. אך מקרים כאלה קיימים במישור ההלכתי, כגון „בשאלות ותשובות מן השמים" מר' יעקב הלוי ממרויש, שהוציאו ר' ראובן מרגליות ז"ל בשנת תרפ"ט בלבוב (באחד הסימנים מצוי התאריך, כ"ט אלול התקס"ג = לשנת 1203).

בסימן ה' שם (ובדומה לו יש שאלות חוזרות גם בסימנים ס"ז, כ"ב, ל"ז) — בנוגע לטבילת בעלי קריין לתפילה — נאמר: „אחרי ראותי כל אלה, שאלתי, ליל ב' י"ט כסלו, אם בא לפי (= התשובה, שאין חובה לטבול) מאת ה', ואם לאו. וכך היתה שאלתי, אנא מלך עליון... צוה למלאכיך הקדושים הממונים על תשובת שאלת חלום להשיבני על מה שאשאל לפני כבודך תשובה אמיתית ונכונה... אם נאצלו הדברים מרוח הקודש... או אם באו לפי מרוח אחרת... השיבו, באמת, היה דבר ה'..."

אולם, בכל הכבוד וההערצה כלפי ר' יעקב ממרויש, ראה החיד"א צורך להתמודד עם ה־פרובלמטיקה של פסיקה עפ"י רוה"ק. וכך כתב בספרו עין זוכר, מערכת הא' סי' ט"ו:

„...ובשם הגדולים, חלק א' דף ל' —, כתבתי, דאפילו לדעת הרמב"ם שכתב, שהנביא שיאמר, סברת פלוני אמת, ייחנק — דהיינו, שהחכמי הדור יכולים להכריע הדין ההוא. אבל אם נפלה מחלוקת בין חכמי הדור, ואין מכריע, שרי לשאול מן השמים, כמי מקודשים הלכה, ומצינו למיעבד עפ"י מה שהראוהו מן השמים. וכמ"ש הראב"ד (ה' לולב, פ"ח הלכה ה') „כבר הופיע רוה"ק בבית מדרשנו מכמה שנים, והעלינו שהוא פסול". ור' יעקב סג"ל כבה יעשה, לשאול שאלות מן השמים, והיו משיבים לו. ואם רב אחד נראה לו לחלוק, יכול לחלוק, דלא בשמים הוא.

וכן הרמב"ן חלק על הראב"ד בדין ההוא, שכתב רוה"ק הופיע וכו'" עכ"ל.

החיד"א לא יכול היה להתעלם מן הניגוד בין „שאלות מן השמים" לבין „לא בשמים הוא", ופתרונו מציב סייגים משמעותיים להצגת השא־לות ולקבילות התשובות כאחד. יסודותיו בשיטת הדיון הראציונאליות, כפי שהוא נהוג בתהליך גיבוש ההכרעות בהלכה. צידוקו בכך, שהוא שם רסן למגמות ההילויות שבפנייה אל מקור אולטרא־רציונלי, הנושאות בחובן סכנה לאחדות התורה ולקיומה. ויש בתולדות עם ישראל ותורתו דוגמאות המלמדות אותנו, לא לזלזל בסכנה הנצאותית. תשובתו של החיד"א אין בה משום פאראדוקס, אדרבה, היא משמשת פארא־דיגמה לענייננו.

פתרון דומה לאותה בעיה מציע מהר"ם בן חביב (המאה ה־17), אם כי הוא מגיע אליו בדרך שונה. בעוד שהחיד"א מתייחס לדברי הראב"ד בהלכות לולב כמשפט, ורואה צורך בסייגים כאמור, מוציאם המהר"ם בן חביב מידי פשוטם. הוא דן בזה בקונטרס „כפות תמרים" למסכת סוכה, ל"ב, ב', מברר את ההלכה, מכריע כרי"ף והרמב"ם, ונגד הראב"ד, ומוסיף, וז"ל: „וראיתי בהריב"ל חלק ב' סי' ק', שהבין, כי רוה"ק ממש הופיע בבית מדרשו של הראב"ד, ואעפ"כ חלק עליו הרמב"ן, משום דלא בשמים הוא, יעוי"ש. ואחר נשיקת ידיו של הריב"ל נראה, כי לא נשתבח הראב"ד, שממש הופיע רוה"ק לו בדין זה. אלא כיון שערב לו הפירוש והחילוק שפירש, אמר כן, דרך גוזמא. והרי דברי הראב"ד ביאם בספר „המים דשים" (הנ־מצאים במגדל עוז להל' לולב פ"ח הי"ה), ושם נתבאר, שהראב"ד אמרה למילתיה מכח טענות וקושיות, ולא אמרה בשם רוה"ק... וכ"מ קושטא דמילתא הכי הוא, שאם יאמר פוסק אחד פירוש אחד בשבוע בשם רוה"ק, יכולין לחלוק עליו, משום דלא בשמים הוא, ואין משגיחין בבת־קול, ודוק" עכ"ל. ולמען תוספת בחן לנושא הנדון באשר לצמצום תקפה של הוראה הבאה ממקור אירציונלי, אביא להלן מתשובות הרשב"ץ, חלק ב' סי' קנ"ט.

הרשב"ץ נשאל בדין בהמה שנסרכה בדופן, והיתה מכה בדופן, והסירכא מתפשטת חוץ ל־מכה, וסימן המכה ניכר, אלא שהשבר בצלע נתרפא. ועם כי שלדעת הגאונים והרשב"א יש לאסור, נוהגים בה היתר כהרא"ש. והנה תשובתו: „ואומר לך, מה שאירע לי. לילה אחד, הנני בחלומי אוכל דברים טמאים. ועמדתי מרעיד ונפשי עגומה עלי. והנה השליח הקונה לי בשר, הביא לי בשר ביום ההוא ואמר לי כמצחק, הנה הבשר נאסר והותר, אמרתי לו, האיך? אמר לי מצא סימן מכה בדופן, אז אמרתי, זהו הדבר הטמא שהייתי אוכל בחלומי. צויתיו להחזירו. ומאז הייתי נזהר מכיו"ב ואוסר על עצמי. ואין בי כח לאסור על אחרים, מה שכבר נהגו בו היתר, שלא לאבד ממונן של ישראל, וכששואלין לי, למה אני נמנע מזה, אני משיב, מפני שהוא בהמה שהורה בה חכם, ומדרכי החסידות יש לו לאדם לפרוש מבהמה (חולין, ל"ז, ב'). שמענה, ואתה דע לך." עכ"ל התשובה.

שלוש נקודות בתשובה זו הן בעלות ענין לדיוננו. הראשונה — הזעזוע שנגרם לרשב"ץ ע"י חלומו בצרוף הארוע עם שמשו והערתו־הלצתו. השניה — הוא אינו מרגיש, שבכוחו לאסור בשר כזה על אחרים, משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל. השלישית — כשהוא מסביר לאחרים את הימנעותו הוא מאכילת בשר כאמור, אינו מצביע על הארתו שזכה לו בחלום, אלא על מידת החסידות המחייבת אותו, שלא לאכול מבשר, שחכם הורה בו איסור.

העולה מן העיון במה שהבאתי בשם החיד"א, מהר"ם בן חביב והרשב"ץ, כי אין להורות הלכה לאחרים על סמך „איתערותא דלעילא" לצורותיה השונות, גם כאשר אין ספק בעצם התרחשותה. ואילו הטוענים לתקפה המחייב של „דעת תורה" במילי דעלמא, בגין היותה כעין אחות תאומה של דעת ההלכה, היותה נאצלת ממנה, הם בבחינת המוציא מחברו, ועליהם הראייה, ראייה שתעמוד במבחן הסייגים שתחמו החכמים הנ"ל, ובזה בלבד כח השכנוע שבה.

עד כאן נסיתי להבהיר, כיצד השתמשו גדולי ההלכה — ראשונים ואחרונים — במקור הר־אולטרא־רציונלי של רוה"ק כדי להשיב על שאלות בהלכה, ומה הסייגים שהציבו לעצמם בתפילותם זו. הדעה נותנת, שעל יסוד תפיסה של אמונת חכמים ודעת תורה, כדרכם של „מנורת המאור", „מדרש שמואל" והרב דסלר ז"ל, ניתן להגיע עד לתביעה הקיצונית של „לא תסור" אף במילי דעלמא, אם כי — עד ולא עד בכלל.

האלטרנטיבה בהבנת „אמונת חכמים"

אולם אסור לשכוח שקיימת ביהדות גם קונצפציה אחרת באמונת חכמים, לא פחות לגיטימית מן הקודמת. ניתן למצוא אותה אצל גאוני בבל, הרמב"ם ובנו ר' אברהם, כפי שיתברר להלן. אך, לפני שאביא מדבריהם, נראה לי להקדים שתי הערות הבאות, מתודיות בעי־קרן:

1. כל בירור של המושגים „אמונת חכמים" ו„דעת תורה", והמשמעות שיש לייחס להם, לעמדותינו והתנהגותינו באותן שאלות ציבור ויחיד, שאינן שייכות לקטיגוריות כל אסור והי־תר, טומאה וטהרה או דיני ממונות, ופתרונן אינו בהישג ידינו — בחינת ניתי ספר ונחזי — עשוי להיות בתנאי שנהיה מוכנים להסתפק ב־פחות מהוכחות, שהן כחולשות, באובייקטיביות שבהן. אין בידינו אלא האפשרות לדמות מילתא למילתא. ומה שטוב לקביעת הסייגים בשמוש ביסודות אולטרא־רציונאליים בהכרעות שבתוך מערכת ההלכה, צריך לספק אותנו גם בהכרעות שמחוצה לה. לא נראה לי דרך שהיא יותר בטוחה בפני פריצת הסכר שבין עולם האמונה לבין זה של האמונות הטפלות.

ראוי להזכיר בהקשר זה משפטים אחדים מתוך ההקדמה לספר המלחמות. שם מצהיר הרמב"ן, שמטרתו אינו הפלמוס לשם ניצוח, זולת „לבקש את נתיבי", לאמור, להציץ דברי הרי"ף נגד קושיות ר' זרחיה הלוי, בעל המאור, והוא מזהיר את הלומד, שעליו לדעת, כי „אין במחלוקת מפרשיו (= של התלמוד) ראיות גמורות ולא — ברוב — קושיות חלוטות. שאין בחכמה הזאת מופת ברור, כגון חשבוני התשבורות ונסיוני התכונה. אבל נשים כל מאודנו, והיינו מכל מחלוקת, בהרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות, ונד־חוק עליה השמועות. ונשים יתרון הכשר לבעל דינה, מפשטי ההלכות והוגן (?) הסוגיות עם הסכמת השכל הנכון. וזאת תכלית יכולתנו ו־כוונת כל חכם וירא אלוקים בחכמת הגמרא".

ענוותנותו של הרמב"ן ובקורתיותו, שהן מ־מדותיהם של לומדי תורה לשמה, ושעליהן נרמז „לדבקה בו" (דברים י"א 22) עשויות להנחותינו במסילות ישרים, גם באורה של חשדות בכנות כוונותינו.

2. ההשקפה האלטרנטיבית על אמונת חכמים, שאציגנה להלן, נזקקה לתבונה האנושית כאל שופט, הממונה על קבלת הדרשות והאגדה. בעימות שבינה לבין השכל האנושי, ניתנה לו הזכות לקבלה, לפריכה או לדחותה. ביסוד גישה זו קיימת הערכה אופטימית לגבי כוחה ומהימנו־תה של הרציו. אולם מן המפורסמות הוא, שב־תולדות המחשבה האנושית חל שינוי בהערכה האמורה. לא כל מה שבימים קדומים היה נתון לשלטונו של השכל, נשאר כך גם בימינו. נתגלו סייגים ומגבלות לריבונותו, אשר הוגי הדעות הקדומים לא התחשבו בהם, אם משום שלא ראו אותם או משום שנדמה היה להם, שניתן להתעלם מהם. האם פירוש הדבר שעלינו להגרר אחרי האסכולות האנטי־רציונליסטיות שנטלו מן ה־תבונה את כתרה, ושמו אותה על ראש ה־ignorabimus.

משני נימוקים, לפחות, איני מקבל פירוש זה, משום שהוא נוגד את טבע האדם כיצור רציו־נלי. והשני, מכיון שגם הפסיקה במישור ההלכה בנויה על הכרעת השכל האנושי. ובתחום זה הקנה לו נותן התורה סמכות, גם כאשר אין התוצאה אמת כאביתו הוא. אין זה המקום יותר, אך עיין בהקדמתו של בעל „קצות החושן" להחו"מ, וכן בהקדמת ר"מ פיינשטיין לתשו־בותיו בחלק או"ח, כעוי לאשר טענתי זאת. ואם כך עשה הקב"ה בחלק ההלכתי של תורתו, אין אני רואה טעם לפסול את התבונה האנושית בחלקה האגדי.

האלטרנטיבה

נפנה עתה להשקפה החילופית על אמונת חכ־מים ודעת תורה, העולה מדברי רש"ג ורה"ג, הרמב"ם ובנו ר' אברהם.

כבר הביע בעל חובות הלבבות דעתו בהקדמתו, כי „הלאו דלא תסור" חל רק על תחום המעשים, לא על הדעות, כהן מהות האגדות, בעיקרן. בכך מקופלת עקרוניות ההכרה במיגוון השקפתי, העתיד לצמוח כתוצאת החיוב המוטל על כל מי שיכול למלא אחריו. המסתפק על „חכמי הקבלה והסמך" במיכור הדעות (=האגדה), כדרך שאנו מצווים להנהג במיכור המעשה (ההלכה) נחשב בעיניו כמי שמתרשל בחובות הלב. לגביהן הוא מצביע על החיוב של „וידעת היום והשבות אל לבבך". מדבריו עולה, שהוא מכיר באוטונומיה של השכל האנושי בביקורת לגבי אמונות ודעות, שאינן ענין להלכה פסוקה.

אמנם מצאתי באגרות הרב קוק (חלק א', אג' ק"ג, עמ' קכ"ד) הסתייגות מדעה זו. הרב טוען, שהיא מתאימה רק לתורת חו"ל. ואילו בא"י, בה מקום הנבואה, הוא כותב, וז"ל: „יש רושם לשפע הנבואה בסדר הלימוד (הכוונה לתלמוד ירושלמי, בניגוד לבבלי)... חכמת ה־נבואה, שהיא יסוד להבנת האגדה, שהיא הצד הפנימי של שרשי התורה, פעלה בא"י הרבה יותר מבבבל, שאינה ראויה לנבואה" עכ"ל.

בהקשר זה מסביר הרב את ההבדל בסוגיה של זקן ממרא בין הבבלי (סנהדרין פ"ז, א), המבאר „כי יפלא ממך דבר" — זו הלכה, לבין הירושלמי (שם, פרק י"א, הל' ג', דף כ"ה א') האומר: „דבר" — זו אגדה. כוונת הרב לאגדה, שגם היא כפופה להכרעת בית הדין הגדול, והמפר הוראתו הוא בגדר ממרה את פיו. אולם רש"י בבבלי אומר: „זו הלכה למשה מסיני", וכן מבארים „קרבן העדה" ו„פני משה" ו„מראה הפנים". האחרון מוציא „אגדה" כפשוטה, וזה לשונו: „ואפשר דאגדה... מה שהגיד בע"פ עד הלכה למשה מסיני". ייתכן שנשען על פירוש המשנה לרמב"ם, הקושר בין „דבר" ב„כי יפלא ממך דבר" לבין „דבר" שב„לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", וזה לשון הפיסקה הרלבנטית (בתרגום אבן תיבון): „ולכן אמרו „יגידו לך", שאין לך בזה אלא ההגדה בלבד, שיגידו לך במה שהם יודעים בלבד, שהוא מן הקבלה."

מכל מקום גדר זקן ממרא חל על מה שחייבו כרת ושגגתו חטאת, ועל תפילין (ראה הלכות ממרים פרק ג' הל' הי"ד וכו"כ, שם). ואף במקרים שאין בהם עונש מיתה (שם, הלכה ד') נראה מן הדוגמאות שבבבלי (סנהדרין פ"ו א', יבמות צ', ב'), שבעצמייה בלבד מפעיל ביד אמצעי כפיה. גם הרב עצמו (שם, קכ"ה, שורות 15 ואילך) אינו מטיל את הסתייגותו (מהשקפת בעל חוה"ל) על „סדר הלימוד שבחוץ", שאינה ראויה לנבואה, וממילא אין ענפי רוה"ק מתלכדים עם ההלכה ונוהותיה", ושם, בחו"ל „הדעות אינן רק מה שאפשר להוציא מתוך השכל ההגיוני, ואין לענייני ההגדות שייכות להלכה, ולא שייך עליהם „לא תסור" עכ"ל.

שמא יטען הטוען, שלגבינו שזכינו לחיות בא"י, תופסת הסתייגותו כבר בהווה, וחל עלינו באגדה, מה שמחייב אותנו בהלכה, לאמור, שמצוה לשמוע דברי חכמים אף באמונות ודעות. לא כן דעתו של הרב. הרי הוא עצמו בהמשך איגרתו (שם, קכ"ו, שורות 12 ואילך) כותב, וז"ל: „ומשום הכי, לדידן הבבלי עיקר (לענייננו: „דבר" — זו הלכה)... בכל מקום, כל עת שיחודש הסי"ת לב חדש על עמו ויחזר מה קדושת אה"ק בגלוי, יגולה האור של הירושלמי... כשכמי"ע מהלך שכל עליון, וההגדה המקובלת מחוברת בו עם ההלכה בדרך מעולה נפתרה..."

מכאן, שלפי דעה, גם לשיטת הרב ז"ל, הש־קפתו של בעל חוה"ל בדבר האוטונומיה של השכל האנושי בתחום האמונות והדעות — תקפה ולגיטימית.

נחזור לענייננו — אמונת חכמים, הנחייה או אתגר?

1. שיטת בעל „מבוא התלמוד"

העובדה ההגדרה כינויה במבוא התלמוד, ל־מושג אגדה, מה כלול בו, ואינו במידת חיוב לקבלת הבניה מוטלת עלינו.

בבעל המבוא מוחזק ר' שמואל הנגיד, אולם יש שמייחסים אותו לרשב"ג. בבין 21 המרכי־בים של הגמרא מגדיר המבוא את האגדה כדל־קמן, תוך עימות עם ההלכה:

„והגדה היא — כל פירוש שיבוא בתלמוד על שום ענין שלא יהיה מצוה, זו היא אגדה, ואין לך ללמוד ממנה אלא מה שיעלה על הדעת. ויש לך לדעת, שכל מה שקיימו חז"ל בענין מצוה שהיא מפי משה רבנו שקיבל מפי הגבורה, אין לך להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו. אבל מה שפירשו בפסוקים, כל אחד כפי מה שנזדמן לו, ומה שראה בדעתו, ולפי מה שיעלה על הדעת מן הפירושים האלה, לומדים אותם, והשאר אין סומכין עליהם."

2. דעות הגאונים

השקפה זו של המבוא להלמד על האגדות, המבדילה בין ענין שהוא מצוה, אותו אנו מחויי־בים לקבל, לבין כל ענין שאינו מצוה, בו אנו רשאים לקבל או לדחות דבר, לפי מה שיעלה על הדעת, אינה בודדת. באוצה"ג למס' חגיגה לר' ב. מ. לוין, בחלק הפירושים (עמ' 60) מובאת דעתו של רש"ג במגילת סתרים בזה"ל: „הני מילי דנפקי מפסוקי, ומיקרי מדרש ואגדה, אומדנא נינהו.. לכן אין סומכין על אגדה... והנכון מהם, מה שמתחזק מן השכל ומן המקרא, נקבל מהם, ואין סוף ותכלה לאגדות". (השווה גם ספר האשכול, ח"ב עמ' 47 בשם רש"ג, ושם ביתר פירוש).

אגב, רשבה"ג (אוצה"ג לחגיגה, החלק התשובות עמ' 4) מרחיק לכת מרש"ג. הוא מסתייג מהתיאור בספר שמ"א כ"ח, על העלאת שמואל מקברו ע"י בעלת האוב, באומרו, „כי דברי הקדמונים, אם הם סותרים להשכל, אין אנו חייבים לקבלם". בעוד שרה"ג (שם, עמ' 5) חולק על דעתו, ואומר: „הדבר ברור הוא, כי אם יספר הכתוב כפשוטו, דבר אשר קרה, באופן מיוחד, מחוייבים אנו להאמינו כפשוטו, כי קרה הדבר באופן המיוחד ההוא, אף כי אין ביכולתנו לבארו." (וראה רד"ק לשמ"א כ"ח 24, והשוה גם רמב"ם, הל' עברים, פ"א ה"א).

רה"ג מבחין אף הוא, בדומה למבוא התלמוד, בין סמכותה המחייבת של ההלכה לבין הפקולט־טיביות של האגדה. והסברו הוא כך: „הוו יודעים, כי דברי אגדה לאו כשמועה הם. אלא כל אחד דורש, מה שעלה על לבו. כגון: אפשר, ויש לומר — לא דבר חתוך. לפיכך אין סומכין עליהם". (שם, שם עמ' 59). אין זה מן הנמנע, שבתואר „חתוך" כיוון רה"ג לשורש הארמי „פסק", לאמור, האגדה אינה מעין פסק הלכה, בהיותה „כזה ראה וקדש". אולם גם אם נוותר על השערה זו, כתוכן דבריו המפורשים מוכח שמבחינת הענין לכך התכוון.

אלה שנותנים פירוש לאמונת חכמים ומכלילים גם את האגדה במה שיש לקבלו, מגדר של „לא תסור", הרשו לעצמם לחלוק על דעתם של הגאונים הנ"ל; עקרונית, קיבלו, איפוא, את השקפת בעל חוה"ל, שעל אמונות ודעות לא חלה המצוה לשמוע דברי חכמים. אין להם, איפוא נימוק סביר, שבגינו אסור לקבל דעתם של רש"ג ורה"ג. מה שניתן לומר הוא, שביחס לאגדה היינו כל אמירה של חז"ל שאינה מצוה, יש המחייבים לקבלה, ויש שמרשים לדחותה, אם אינה מתקבלת על הדעת. היות והמחלוקת לא נס־תיימה בהצבעה בין החכמים, בדרך של „גמנו וגמרו", רשאי כל יהודי מאמין לבחור לו דרכו, כפי מה שעיניו רואות. אכיפת דעה בהקשר זה — ועוד בשם התורה! — מאן דכר שמה!

יש דרגות בקבילות האגדות

רה"ג (אוצה"ג, שם, שם) מנסה אבחנה ביחסו אל האגדה, בדרגו אותה בהתאם למקור, המביאה. בתשובה שזה לשונה הוא כותב: „כל מה שנקבע בתלמוד, מחוור הוא ממה שלא נקבע בו. ואעפ"כ אגדות הכתובות בו, אם לא יכונו או ישתבשו, אין לסמוך עליהם, כי, כלל הוא, אין סומכין על אגדה. אבל כל הקבוע בתלמוד, שאנו מצווין להסיר שיבושו, יש לנו לעשות כן, כי לולא שיש בו מדרש, לא נקבע בתלמוד. ואם אין אנו מוצאין להסיר שיבושו, נעשה — כדברים שאינן הלכה. אבל מה שלא נקבע בתלמוד, אין אנו צריכין לכל כך, אם נכון ויפה הוא, דורשין ומלמדין אותו, ואם לאו, אין משגיחין בו".

מה שאינו נמצא בתלמוד, ואפילו הוא מצוי במדרש רבה, דוחה גם הרשב"ם בתוקף, בפירושו לשמות ד' 10. בשמות רבה א', כ"ו מובאת האגדה על גמגומו של משה, כהסבר ל„כבד פה". אולם על דעת רשב"ם לא נתקבלה אגדה זו. וז"ל שם: „וכי אפשר, נביא אשר ידעו ה' פנים אל פנים, וקיבל תורה מידו לידו, היה מגמגם בלשונו? ואין דבר זה בדברי התנאים והאמוראים ואין לחוש לספרים החיצוניים". נראה, שהלך רשב"ם בעקבות אבחנתו של רה"ג בין אגדות שבתלמוד לבין אלה שמחוצה לו. אולם גם אלה שבתלמוד, תוקפן מותנה במה שדעתנו סובלת, לדעת רה"ג.

אגדות שאסור לקבלן — חז"ל והרפואה

דוגמה נוספת לצמצום סמכותה של האגדה בתחום הרפואה, אנו מוצאים באוצה"ג לגיטין (ס"ח ב' — ע"ד ע' ב') בחלק התשובות, עמ' 152. רה"ג משיב בדבר מהימנות התרופות הנזכרות שם בגמרא, וז"ל: „צריכין אנו למימר לכון, דרבנן לאו אסואתא אינון, והגזין בעלמא דחזיון בזמניהון, וכחוד הד קצירא, אמרוהו. ולאו דברי מצוה אינון, הלכך לא תסמכון על אילין אסואתא. וליכא דעביד מינהון מידעם, אלא בתר דבדיקין וידע בהוא בחזקת רופאים בקיאים, דההיא מילתא לא מעיקא לה, וליכא דליתיה נפשיה לידי סכנה. והכין אגמרו יתנא ואמרו לנא אבות ובבי דילנא.." השקפתו זו מעוגנת, לדבריו, במסורת של דורות חכמים לפניו.

כאשר המדובר הוא בנושא הלכתי, כגון שמירה על חיי אדם חולה, כפופה האגדה התלמודית לאישור המדע והנסיון הרפואיים שבאותה שעה. ואעפ"י שללא ספק הכיר גם המהרש"א בכלל זה, הוא מצא צורך להדגיש בחידושי אגדות, לגיטין ס"ח ב', מומנט אחד, באומרו: „...ומתוך זה תראה, שאין התלמוד חסר מכל החכמות, כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמיתית. — למבינים לשונם. ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד, שהיו חסרים בחכמת הרפואה..."

מתמיה הסייג המקופל במלים „למבינים לשונם". האם רצה המהרש"א לתלות את הקולר באי־ידיעתנו, כיצד להשתמש בהוראות הרפואיות של התלמוד? מה יכול להיות הטעם לשמוש בהן, למעשה? הרי הוראות שאין מבינים אותן, אינן רלבנטיות, ובייחוד לא בתחום הרפואה, כאשר סכנה ממשית כרוכה בהן? איני יודע כוונתו של המהרש"א; אולי קיים גם במקרה זה, מה שהוא כותב בהקדמתו לחידושי ההלכות, ביחס ל„האגדות הזרות לפי פשוטן, ורחוקות... מן השכל... כבוד אלוקים הסתר דבר".

רש"ג קבע עכ"פ, שאין לייחס לחכמי התלמוד סמכות בתחום הרפואה, כיון שלא כבהלכה, אין להם בה קבלה מסיני. ידיעתם ברפואה משקפת רק את המדע והנסיון של זמנם, ולכן אין לה יותר תוקף ממה שיש לחכמת הרפואה בת תקופתם.

3. דעת הרמב"ם — סמכות חז"ל בהלכה בלבד

דעת הרמב"ם על אגדות חז"ל בכלל, והבנתן הנכונה גלויה למעיין בפיה"מ שלו לפרק חלק. השקפת הכת השלישית היא הרצויה לו, לאמור, אלה אשר מבינים את דברי האגדות, שאינן מתקבלות על הדעת, כפשוטו, בדרך משלים וחי־דות. (השווה גם הפתיחה לכוזרי בתרגומו של קפאח, מוסד הרב קוק, ירושלים תשל"ב, ההוצאה העברית. עמ' ט' סוף א').

אף הרמב"ם מגביל את סמכותם של חז"ל לדבר הלכה בלבד, באשר היא מסורה להם מסיני. ואילו כל מה שאמרו בענייני התכונה, משקף את מצב מדע האסטרונומיה בימיהם, כפי שק־בלו אותו מחכמי יוון (ראה הל' קידוש החודש, פי"ז, הל' כ"ד). יסוד הלוח שלנו מצוי בספרים שחיברו חכמי־יוון על תקופות וגימטריאות. הצידוק לחש־בונותיהם וכלליהם נתון בהוכחות שאין להרהר אחריהן. ואילו אישיותו של איש המדע האחראי להם, אינה רלבנטית לתקפם. וזה לשונו (שם): „ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם, שאין בהם דופי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם, אין חוששין למחבר, בין שחיברו אותם נביאים בין שחיברו אותם האומות. שכל דבר שנתגלה טעמו, ונודעה אמיתתו בראיות שאין בהם דופי, אנו סומכין על זה האיש שאמרו או שלמדו על הראייה שנתגלתה והטעם שנודע". אבן הבוחן לנכונות החשבונות והאינטרפולציות שבלוח העב־רי, היא ההבנה האנושית, אם כי המסקנות הנובעות מהם משפיעות בתחומי הלכה רבים.

הרמב"ם מבהיר עמדתו בענין זה במורה"נ ח"ג פרק י"ד (קפאח, עברית, עמ' שי"ד, סוף ב'־שי"ה), תוך הסתייגות מביעת דעה לפי הראשונים, אשר התחילו בהגיה, שאחר זמנם נשתנו. יחד עם זאת הוא מדגיש את ההבדל בין מדע והלכה. ואלה דבריו (שם): „ואל תבקשני להתאים כל מה שאמרו מענייני התכונה עם המצב כפי שהוא (=בזמננו). לפי שהמדעים באותו הזמן (=בעבר) היו חסרים. ולא דיברו (=חז"ל) בכך, משום שיש להם מסורת הדברים מן הנביאים, אלא מצד שהם ידעני אותם הדורות באותם המקצועות, או ששמעום מידעני אותם הדורות. ולא בגלל זה נאמר על דבריהם שמצאנו להם שהם מתאימים עם האמת, שהם בלתי נכונים או שתאבו במקרה (כמו אריסטו במטא־פיזיקה אד' 2, קפאח, שם — לפני מוכה, ה, ' רות, י"ם תרצ"ג, עמ' 33 שורות 5־14). אלא כל מה שאפשר לבאר דברי האדם, כדי שיהא תואם את המציאות שהוכחה בביאוה, הוא יותר צודק ונכון לבעל המבעים הנעלים, והיש הצדקי".

הדברים האלה יש בהם מיזוג נדיר של צניעות ובקורתיות, של כבוד לאדם וכבוד לאמת, והם ראויים לאומרים. אנו, לענייננו, למדים מהם, ש־הרמב"ם, כמו הגאונים, תוחם ברורות את הקף מסיני בהלכה מן ההיגדים האוטונומיים שבאגדה. בראשונה אנו כפופים לדברי חז"ל, לא כן בה שאינו הלכה.

4. עמדת ר' אברהם, בנו של הרמב"ם

אם אחרי דברי הגאונים והרמב"ם אני מוסיף גם דעת בנו, ר' אברהם, בנושא האגדה ותוקף סמכותה, הרי זה משום גישתו השיטתית לנושא הנדונה, במתגורטיה, שהיתה חלק ממפעל מקיף בלשון הערבית. שמו בתרגום עברי היה „מאמר המספיק לעובדי ה'". רובו אבד, ומבין השרידים שנשארו לפליטה. הגיע לידינו גם המאמר אודות דרשות חז"ל.

מתחילה מזהירנו ר' אברהם, „לא לקבל דרשות חז"ל כפשוטן או כמשמעותן הזיינית. מי שעושה כדבריו, יימלט בשלש סכנות, שבין לצג על דבריהם, לכפירה באמיתותם, וייחוס מה נסים „לכל חכם וחסיד", כפי שנעשו לנביא. הוא מדגיש, וז"ל: „כי מי שירצה להעמיד ידיעה, ולישא פני אומרה, ולקבל דעתו, בלי עיון הבנה... אם אמת אותה אם לא, שזה... מדרך התורה וגם מדרך השכל. ואינו ראוי מן השכל, מפני שהוא מתחייב גרעון וחסרון בב־בונות מה שצריך להאמין בו. ומדרך התורה, מפני שנוטה מדרך האמת ונוטה מעל קו השווה. ואין הפרש בין קבלת אותו דעת, להעמידה בלי ראייה, או בין שנאמין לאומרה ונישא לו פנים, ונטען לו, כי האמת אתו בלי ספק, מפני שהוא אדם גדול... שכל זה אינו ראייה, אבל אסור. ו...לא נתחייב מפני גודל מעלת חכמי התלמוד בפירושם התורה ודקדוקיה... כללית תורה שנטען להם ונעמיד דעתם בכל אמריהם, ברפואה ובחכמת הטבע והתכונה... כאשר נאמין בפירוש התורה, שתכלית חכמתה בידם, ה־נמסרה להורותה... בענין שנאמר „על פי התורה אשר יורוך וגו'" (דברים י"ז 11 — השווה לעיל) שם „כי על פי דעת שלהם הוא נותן להם התורה".

סעד לדבריו הוא רואה במאמרם (חולין, ס' א') „האלוקים, אילו אמרה יהושע בן נון, צייתנא ליה", לאמור: אפילו מנביא לא היה מקבל דבר, שאין הסברא המורה התלמודי מ־רים אותו.

סיוע נוסף מוצא ר' אברהם, בנו של הרמב"ם בויכוח בין חכמי ישראל ובין חכמי אוה"ע בעניין צ"ד, ב' היינו, אם גלגל קבוע ומזלות חוזרים (חכמי ישראל) או גלגל מתנועע ומזלות קבועים (חכמי אומות העולם). וז"ל: „...וכאשר שמע הדברים האלה... הכריע דעת אוה"ע בראייה (שביום מעיינות צוננים, ובלילה... רותחים) עם היות ראייה זו רפה וחלושה, כאשר רואה. ומעתה, התבונן, מה שהורהנו במעשה זה... כי רבי לא הכריע בדעת אלו אלא מדרך הראיה, בלי להשים על לב לא לחכמי ישראל ולא לא אוה"ע... התבונן חכמת זה הסוד, כי רבי לא כדעת חכמי אוה"ע אלא שהכריע דעתם... כמו שזכרנו. והו שאמר: נראים דבריהם — מלה מורה על הכרעה. ואילו נתברר לו מן הראייה, שגלגל חוזר ומזלות קבועים היה פוסק הלכה כמותם..."

תוך כדי ביסוס התזיס, שמעבר לתחום ההלכה אין להצדיק דברי חז"ל על פי כח אמונתם ושיקול הדעת, הוא מגיע לסגנון פאתוס, לאמור: „ובאמת נקרא אדון זה רבנו הקדוש, כי זה כשיסליק מעל פניו השקר דוקים האמת, והוא לאביהו, ויחזור בו מדעתו, כשיתבאר לו זה. אין ספק כי קדוש הוא". ובהמשך דבריו: „נתבאר לנו, כי החכמים ז"ל אינם מעיינים ולא מביטים אותן אלא מצד אמיתותן ומצד ראי־תיהם, לא מפני האומר אותו, יהיה מי שיהיה."

סיכום דעתו מאלף, מכוס שאף הוא, כמו הרמב"ם והגאונים, מותח קו ברור בין סמכותם הבלעדית של חז"ל בהלכה לבין יחסיות השקפו־תיהם בדרשותיהם. ואלה דבריו בנדון: „יעלה על דעתך, שכל דרש בפשוטו מן המקרא כאשר יאמין מי שלא הגיע לדעת אמיתית, דב־רים, שזה הקבלה בידם כאשר הוא בעיקר הקבלות — אין הדבר כן. אך דע, כי לפסוקים שאינם תלויים בעיקר מעיקרי הדת, בדין מדיני התורה, שאינם קבלה בידם. יש מהם על דרך הכרעה הדעה, ויש מהם דברים של ומתקבלים על דרך השיר..."

ככל העולה מדברי הגאונים ועד לדבר בנו של הרמב"ם, מתחוור, שבהתנם כתמים על לעיקרי הדת ולמצוות, עלינו לראות בדברי חז"ל — וסביר להניח שגם בדברי תלמידיהם ה־בעקבותיהם וסמכותם באה להם מהם — השקפות אישיות, שבכבודם ומשקלם הבייה טרנסצנדנטלי, המחייב לשמוע דברי חכמים. בעמדה זו לגבי מילי דעלמא, כדי לגרוע מאו מסמכותם של חכמי ישראל לפסוק הלכה, מקובלים מחז"ל עד סיני, ועל דעתם נבנתה התורה.

לאלה המייחסים לרבני דורנו סמכות לומר עפ"י רוה"ק שבהם, אף מתוך להתהבה של יה ואשר פוסלים את מי שאינו מקבל זאת, של מחסור באמונת חכמים, יש להזכיר, שגם וסובים, מגאוני בבל ומבית הרמב"ם, אשר עלתה על של כולנו, בעומקה ובעצמתה.

5. רצ"ה חיות

מצאתי בכתבי ר' צבי הירש חיות (ה„דברי חכמים" ים הסי"ח) בספרו „תורת נביאים" במאמר „אלה המצוות", שהוא כולל, בין הרמב"ם, כל התערבות נבואית בהכרעת ה־ אולם בנוגע להוראה שעה או „בענייני הרשות ועצה מרחוק לאומתנו בהנהגתה... חייבים לשמוע בכל צו לדברי נביא מוחזק מפי ה'" (שם, עמ' ע"ב, טור ב'). ובהמשך המאמר (שם, עמ' י"ז טור ב') וז"ל: „דהיית ליבהו מונח וקיים אצלם, דאחר ה' התורה לא דיבר ה' לנביא או לחכם. ה' נבואה, ורוה"ק, ואורים ותומים, ובת קול ענין בדבר הזק ותשמשי."

מקובלנו, שהנבואה, אורים ותומים ורוה"ק בתקופת בית שני (תוספתא, סוטה, פי"ג הל' ... אולם בת קול עדיין היתה מיושפת (שם, הל' ה'). הנה בהלק ב' בכתביו, במאמר „בינה", סימן ו', מדרג המהרי"ץ חיות את הב' בהם מזכיר התלמוד בת־קול — לפעמים בה „בין החכמים, ולעתים בלפדיה — מבחינת דלקמן: בת־קול מן השמים — „הכל אשר ישמע קול כזה, להאזין ולהקשיב, שמחויב בחוק הנביא לעשות, כפי מה ש־עליו בכח הנבואה" (שם, עמ' התקל"ט). בת קול סתם „הוא דבר הרשות להשמיע לא חובה". (שם, שם).

נמצא, שאף דרגה בת־קול מן השמים, בבחינה פועל עצמו, לא פועל יוצא. במה מגיע מהרי"ץ חיות על מעמד והזכב של מפראג, שחז"ל לא התחשבו בת קול, בקביעת משגיחין בה, ומסרתו להיכרת תקיבותה. אין לה תוקף מצבר לסייגים שהוא סביר שסייגיו התפשים בתחום שבה קול לפעול.

סיכום

נראה לי שהדיון עד כה מצדיק את המסקנות הבאות: א) אמונת חכמים ודעת תורה הם ש־שכיבים, היקפם ותוקפם בתחום להילוקי ביהדות המאמינה. ב) באתר שהצגתי ... שהצגתי אותן לא הכרעתי — ולפי דעתי אינם נושאים להכרעה בדרך שבדרך ה־ אין לפסול אף אחת מהן. ג) אך אליבא להשקפתה נוטה לכוון הפונדמנטליסטי, אין ליותר מלהסבבת אינטלקטואלי על חולת גישתם, ההובעת ליישב עצמו של רבנים דעלמא, בהכרעות קונקרטיות, כאילו היו ה אופרטיביות, איני רואה כל הצדקה לבחון ג גם לשהוא נעשה בדרכים פרלמנטריות. אין לוכל בדרכים אחרות. ד) לבעלי הצבעת ה־ רציו להאזין לדעת רבנים, בבחוא פרי הכ שבהבנה לענייני הציבור והאמוני. כי ל יש בכוחה לשמש תריס בפני סכנת הא... ההתרניה, שבהבגרות ההיסטוריה־פוליטיות שהן כיום, ואכר עלולה להכשילנו. וזהו הכל שאני מייחס להאמונה האמורה, שקראתי לה „אתגר רעיוני".

ברור לי, כי דרך ראייתי את הפרובלמ' שבנושא שלי, מזכירה ויבחנה בטק־יים הלוגי' לפי שבה איני רואה לו קיים היתר. אם אותו בעלי ההשקפה השונות מתוך יהדות לקטואלי", ללא פסילה הזולת, יהיה בו מחלוקת לשם שמים, שסופה להתקיים.

(דברים בכנס המרכז ... המכון העיוני האמריקאי ...)

כ"ה לחי!

(במלאת כ"ה שנה לנשיאותו של אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א)

מאת הרב שלמה יוסף זוין

באורך וברוחב — בשני כי־וונים אלה משתרעת פעילותו המופלאה של הרבי מליובאוויטש שליט"א בכל משך עשרים וחמש שנה של נשיאותו. באורך — באותו ענין, ברוחב — במכלול הענינים.

באורך כיצד? — יש לך אדם שמתחיל באיזה רעיון ואינו מספיק להגשימו עד שהוא מתנדף בעודו באיבו, בחינת נפל. ויש לך מי שממשיך ואינו מסיים. פסקא באמצע פסוק. לא כן הרבי. משנזקק לאיזו משימה אינו מניחה מתחת ידו עד שרואה בקיומה. מאריך בטיפול הדבר. אינו נלאה ואינו מתעייף ואינו נכנע לכל מיני אבני נגף ובדוי מכשול העומדים על דרכו. בחינת המתחיל במצוה אומרים לו גמור. ואין הבדל בין אם בגמר הבא מיד או לאחר זמן רב. אורך רוח יש לו ונשימה ארוכה. ולאו דוקא בתפקיד חיובי. הוא הדין בדבר שלילית שיש לו על איזה ענין (דוגמת סוגית „מישהו יהודי" ומאבקו המתמשך לתיקון חוק השבות). משהחליט עליה החזיק בה. שוב אינו פוסק מלהתריע על כך, ולא יועילו כל הטענות והמענות להניאו מדעתו. תאמרו: „קשיות עורף"? חס ושלום. עקביות יש כאן. עקביות בהירה למי שדרכו סלולה לפניו.

*

במובן אחר מתבטא מוד האורך של הרבי. אורך בהבעה, אורך בהרצאת דברים: שעות על גבי שעות הוא משוחח ומדבר בהתוועדויות („פארברענגען") שונות. מעין הנובע, בלי הרף ובלי הפסק, מלבד איזו הפסקות קצרות וקלות לשם איזה ניגון. ההתוועדויות הן תכופות. לאו דוקא בימי חג ומועד, ולאו דוקא בי"ט כסלו, אלא בכל „שבת מברכים" ובכל הזדמנות אחרת שהיא. כשש־שבע שעות רצופות הוא נושא מדברותיו. הקהל המגוון, הרב והצפוף הנמצא שם מרותק לשמוע באזנים כרויות. קטעים מהשיחות מתפרסמים בדפוס בכל שבוע בשם „לקוטי שיחות", ולא רק לקוטים, אלא הם שיחות. מזמן לזמן מתפרסמות אף שיחות ארוכות כמות שהן. כלום יש להוכיח מכאן שאין הרבי יודע סוד הצמצום? יודע ויודע, ואף משתמש בסוד זה במכתביו הכלליים והפרטיים והוא נוהג תמיד לתת מקורות והערות לכל דיבור, ושם אנו רואים שבמלה אחת או שתים הוא מאיר את הענינים. אף הוא נוהג להראות בשיחותיו את סוד הצמצום של רש"י בפירושו על התורה. לא מלה אחת יתרה ולא מלה אחת חסרה. שיטתו היא: רש"י כיוון את פני פירושו אף כלפי ילד שהוא „בן חמש למקרא". אלא שיחד עם זה יש בכל דיבור של רש"י אף „יינה של תורה", והוא מראה תמיד את הרעיון המוסרי שב„יין" זה. ניתן להיאמר שכשם שעת לדבר ועת לחשות, כך עת להאריך ועת לקצר. ואם רבי הוא בבחינת שופר לעם, הרי „שופר מאריך" (משנה, ר"ה).

*

מובן כפול יש אף למימד הרוחב של הרבי — במובן הגיאוגרפי ובמובן האישי. במובן הראשון עינו פקוחה על כל פינה נדחת של העולם. בה יש קיבוץ או אפילו יחידים בודדים, של יהודים. תשומת לבו ונבקעת דרך־עית עולם. בראש ובראשונה, כמובן, ישראל, מדינת ישראל. אין הוא גורס אמנם שמדינת ישראל היא תהליך מתהליכי הגאולה במובנה הידיעה, ואף לא אתחלתא דגאולה. יש לו דעה משלו על כך וראיות משלו. אבל אין זה פוגע כלום בחשיבותה של מדינת ישראל כשהיא לעצמה. כי יקרה לו המדינה, והרבה כוחות השקיע בהרחבת הישוב, בין בגשם ובין ברוח. די להזכיר הקמת כפר חב"ד ושלוחותיו ויסוד שיכוני חב"ד בערים קרובות ורחוקות בארץ בצירוף מפעלים כלכליים שיצאו להם מוניטין, ויחד עם זה יסוד רשת רחבה של ישיבות ותלמודי־תורה וחדרים בבתי ספר וגנים ועוד בכל רחבי הארץ. זכורה עמדתו של הרבי בשעת מלחמת ששת הימים, כשתלמידי הישיבות שמארצות הברית הבריקו לבניהם שיחזרו לבתיהם. הרבי צוה שאף אחד מהם לא יעזוב את הארץ. הם נשארו (תרתי משמע, נשארו בארץ ונשארו בחיים).

חזר ונשנה הדבר כך גם במלחמת יום הכיפורים. ובמובן זה מדיני הוא קיצוני. דעתו שלא להחזיר כלום מיהודה ושומרון. ולא עוד אלא שבמלחמת יום הכיפורים פרסם בכתב ובדיבור דעתו שצה"ל צריך להגיע עד דמשק. ומכאן אף חיבתו העזה לצה"ל. כמה פעמים בשנה נוסעים על פי פקודתו צוותים של צעירי חב"ד לעמדות הקדמיות של צה"ל ומביאים עמהם אורה (זו תורה) ושמחה, לשביעת רצונם של המפקדים והחיילים גם יחד. ומבצעים מיוחדים הם עורכים בכפר חב"ד ליתומי חללי צה"ל: בר־מצוה קיבוציים וסדר פסח ליתומים ולמשפחותיהם. בשיתוף פעולה עם המפקדים הבכירים.

*

וכאמור, עינו צופיה אף על כל ארצות תבל. יהדות רוסיה למשל. הרבה טורח וכוחות וממון השקיע הרבי למען הצלת הניצוץ היהודי וגחלת הקודש שבמחתרת ושבגלוי, והכל מודים שאם נשארו שם עדיין יראים ושלמים, בכולם או בחלקם, הרי אלו מכוח וכוח כוחו של הרבי. וכמה מחבב ומקרב אותם שהצליחו לעלות משם, ולא כאן המקום להאריך בדברים על כך. אציין בכל זאת עובדה קטנה: שח לי מר ש. ז.

שרגאי: לפני כעשר שנים נשלחתי מטעם הסוכנות היהודית לוינה, לסדר ענין עליה של יהודי רוסיה. עליה שזה עכשיו התחילה לבצבץ. הצטרכתי לשם כך לעשרת אלפים דולר. חמשת אלפים נתנו לי במזומן, וחמשת אלפים הבטיחו להמציא לי בעוד ב' או ג' שבועות. בבואי לוינה נוכחתי כי לשם סידור הענין נחוץ מיד כל הכסף. התחלתי להרהר מאין יבוא עזרי, ועלתה בדעתי מחשבה לנסות להבריק לרבי מליובאוויטש אולי יוכל לעשות משהו בזה. הברקתי לו על הענין, ושאלתי אם ומה יוכל לעשות בזה. למחרתו, בבקר השכם, אני מקבל מברק מהרבי שאגש לבנק פלוני בוינה ואקבל חמשת אלפים דולר. הלכתי וקבלתי, וכעבור איזו שבועות החזרתי לו את הכסף.

ושלוחים מיוחדים יוצאים מטעם הרבי ליסד ישיבות גדולות וקטנות ובתי ספר דתיים באוסטרליה ובארגנטינה ובקנדה ובמרוקו ובטוניסיה ובאיטליה ובבריטניה ובצרפת ובהולנד ועוד. ויש הוא שולח, במקומם הדרושים, מוהלים מיוחדים וכל כיוצא בזה.

*

ראנו באים לרוחב במובן השני, האישי. הוא מתענין ומקדיש מחשבה ומעשה לא בלבד לאישי אנ"ש, אלא לקרוב ולרחוק, ולכל אשר בשם ישראל יכונה. אמר פעם הרבי: למה הכינוס בהגדה של פסח מיד אחרי „ארבעה הבנים" הפיסקה של „מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו"? אלא שהדברים אמורים כלפי „הבן החמישי", זה שלא בא כלל אל הסדר. אינו שואל ואינו מקשה אין עם מי לדבר כלל ואין למי להשיב כלום. זה גרוע יותר מהרשע, שהוא בא ושואל מה ששואל. שאם תאמר אבד סברו ובטל סיכויו של זה? לא כי אסור להתיאש אף פעם. כי לא ידח ממנו נדח. וראיה לדבר: „מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו". ולפיכך שולח הרבי משלחות מיוחדות של צעירי חב"ד אף אל הקיבוצים השמאליים ביותר. משוחחים אתם ברעיונות של תורה וחסידות ומשתפים אותם לנגוני חב"ד ויש אשר אף לריקודים. המעניין שבדבר: הם מתקבלים בכל מקום בסבר פנים יפות ומתבקשים להופיע שוב ושוב.

*

גדולה היא השפעתו על רבים מהאנשים המכונים חילונים. ביקרו אצלו אף כמה מה„מי ומי" של ישראל, ההתרשמו מאד מאישיותו. משה שרת ז"ל, ראש הממשלה יצחק רבין, בעודו בתפקיד של שגריר ישראל בארצות הברית, שמעון פרס, מנחם בגין, אריק שרון, אהרן יריב, ועוד עוד, ו„כמים הפנים". כשם שהרבי רוחש אהבה ושופע ידידות וחמימות לכל, כך מוקירים ומעריצים אותו אישים רבים מאד שלא מאנ"ש כלל. דוגמאות אחדות: ידועה הערצתו של הנשיא שזר, זכרונו לברכה, את הרבי, ולא על כך אדבר. הוא הרי היה חסיד נלהב של הרבי, ומקושר לתנועת חב"ד בעבותות אהבה. אבל אספר משהו על רעיתו, רחל שזר. וכך היה מעשה: פעם קבלתי מכתב דחוף מהרבי, בו הוא מבקשני להיפגש מיד עם שזר ולהעירו על כך, אשר היות והוא עומד לבקר בארצות אפריקה, לכן ידע שהוא, הרבי, מתנגד לכך. ושלא יעשה כן בשום פנים ואופן. ואותי בקש שאשתדל מצדי להשפיע עליו לבטל תכנית הנסיעה. התקשרתי מיד עם הנשיא ואמרתי לו שענין דחוף לי אליו. ומיד הזמינני לבוא. באתי ושחתי לו כל המאורע. הוא נדהם: הרי הדבר הוא עדיין סוד כמוס ולבא לפומא לא גליא, ומיד נודע לו הדבר? אבל בנוגע לעצם הענין אמר, שלצערו לא יוכל הפעם לשמוע לעצת הרבי. אם הממשלה, אמר, מצאה שזוהי טובת המדינה, אסור לי להתחשב בחישובים אישיים. ראיתי שלא אוכל להשפיע עליו כלום בזה. הלכתי והודעתי מיד במכתב דחוף להרבי שאני קצרה ידי מלעשות בזה מאומה, ואם יש לו דרכי השפעה אחרות מבלעדי שיעשה כן. לא עברו שעות אחדות משלחה מכתבי, והנה קבלתי מכתב דחוף מהגב' רחל שזר. בו היא כותבת שנודע לה מכתבו של הרבי ושהיא בהכרתה את הנסיבות והמצב היא מוצאת שהוא צודק מאד וכו'. ומסיימת: על כן מכתבו של הרבי מחייב אותנו. הבנתי, שהנסיעה כבר לא תתקיים, וכתבתי על כך מיד אל הרבי. כעבור זמן מה קבלתי מכתב מהרבי שהוא שמח

(סוף בעמוד 8)

דרושה גישה נכונה לבעיות בינלאומיות

מאת ד"ר י. נפתלי

לפי משאל שנערך בארץ אחרי הופעת יאסר עראפאת באו"ם מתברר, כי שמונים ושישה אחוז מהתושבים סבורים, שעל ישראל להמשיך לפעול במסגרת האו"ם. למרות העמדה העוינת נגדנו עדיין יש משקל לדברי ישראל ועל כן יהיה מועיל יותר להמשיך במסגרתו. המרואיינים נשאלו רק על האו"ם. לדעתנו עמדה זו הלה גם לגבי האונסק"ו על אף ההחלטה האנטי־ישראלית שנתקבלה לפני זמן קצר.

הזעם נגד האו"ם מובן מאליו, הלוא הוא הפך למוסד בו יש רוב מיכאני לערבים בעזרת עמי גוש המזרח ועמי העולם האפרו־אסיאני. בכל זאת אסור לנו לשכוח, שהחברות באו"ם היא ביסוד לעצמאות לאומית והוא מרכז חשוב מבחינה הסברתית, יושבים בו בקביעות כמאתיים נציגי התקשורת בעולם, דרך האו"ם מגיע דבר ישראל אל מיליונים בעולם וראשית כל בארצות הברית, אשר למרות מאמצינו הרבים ההסברה שלנו היא חלשה שם. לכן, אסור לנו לנטוש במה זאת ולהשאירה לשונאינו בלבד.

אמנם, מצבנו קשה מאד בשנים האחרונות במוסד בינלאומי זה, אף על פי כן, אין זה רצוי לעזוב אותו, כי עזיבתו לא תוסיף לנו כבוד. בל נשכח, במשך שנים היה בו רוב אמריקאי ולמרות זאת לא עזבו אותו הרוסים עם ארצות גוש המזרח שייצגו כח בלתי מבוטל גם כאשר בהשפעת האמריקאנים החליט האו"ם על מלחמה נגד צפון קוריאה. אם כן אין זה מן התבונה שישראל לבדה תעזוב את האו"ם.

מי לנו גדול מארצות הברית המשתתפת בסכומים עצומים בהחזקת האו"ם ומוסדותיו והיא נפגעה קשות בשנים האחרונות מהחלטותיו. היא אינה זקוקה להגנת המוסד הזה ובכל זאת אינה חושבת לנטוש אותו.

את אי שביעות רצונה של ארצות הברית מן האו"ם ביטא בגלוי שגרירה באו"ם מר ג'ון סקאלי בעצרת האחרונה בנאום ארוך, שאנו מוסרים בזה כמה קטעים ממנו: „ההחלטות של עצרת האו"ם ושל מוסדות אחרים שלו בזמן האחרון פגעו פגיעה עמוקה בארצי. אנו מודאגים מצעדים הבאים להפוך תוכניות הומאניטאריות תרבותיות למכשירי גמול פוליטיים. העם האמריקאני איננו סבור, שצעדים כאלה עולים בקנה אחד עם מגילת האו"ם. אין החלטות אלה תואמות את המסורת שלמענן נוסד אירגון זה... רוב העם האמריקאני עודנו רוצה שהאו"ם יהיה חזק, שימצאו בו פתרונות של שלום במזרח התיכון, בדרום־אפריקה ובמקומות אחרים. אולם ההחלטות של החדשים האחרונים מעוררים אותנו להזהיר ולציין מחדש את הערכתנו כלפי האו"ם".

אחרי הדברים הכבושים של נציג ארצות הברית מעל במת האו"ם, החליט הקונגרס האמריקאני לבטל את ההקצבה לאונסק"ו, שקיבל החלטה אנטי־ישראלית, בדעתו גם לקצץ בתמיכתו במוסדות אחרים של האו"ם, אבל לא מדובר בעזיבת האו"ם. סין הגדולה עם מאות מיליונים תושבים, עשתה מאמצים רבים להתקבל כחברה באו"ם בידעה מראש, שתהיה בו במיעוט.

האו"ם בבואה למעמדנו בעולם

האו"ם איננו גורם להרעת מעמדנו בין העמים, הוא רק משקף אותו כפי שהוא כיום. אם צרפת וארצות אחרות שינו את עמדתן כלפינו אין זה באשמת האו"ם. אם ערכן של ארצות ערב עלה בשנים האחרונות, אין זה באשמת המוסד הבינלאומי, שאנו חברים בו. הזמן גרם לכך, שהארצות המתועשות מחפשות שווקים לתוצרתן וערך השוק של עמי ערב הלך וגדל כתוצאה מעושרם הרב, כארצות המייצרות דלק הפכו הערבים לגורם כספי רב חשיבות והדברים באים לידי ביטוי בהצבעות באו"ם.

ההצבעות באו"ם נגדנו הן תוצאה של בדידותנו על ידי ניתוק קשרים אתנו של עמי אפריקה ואחרים. רוב עמי מערב אירופה אינם אתנו תמיד, צרפת מתנגדת לנו בגלוי ברוב המקרים, גם אנגליה שינתה את עמדה כלפינו בשנים האחרונות, כי היא תלויה בפקדונות הרבים של עמי ערב העשירים בבנקים שלה הם היכולים לערער את ערך הלירה אם ירצו בכך. אף אוסטריה ואוסטראליה הצביעו במועצת הבטחון עם הערבים בעד סאנקציות נגדנו ואלמלא הוטו של ארצות הברית, היתה הצעה זו מתקבלת ולפי המצב ההולך ונוצר אנו נשארים תלויים בחסדי ארצות הברית.

אמנם, נמצאים בתוכנו כאלה האומרים, איזה ערך להחלטות האו"ם. גם התרגלו אצלנו בזמן האחרון, בעיקר בעתונות שלנו לזלזל באו"ם, אבל הזלזול באו"ם לא ישפר את מעמדנו. נכון, האו"ם איננו המוסד שתלו בו תקוות רבות, אינו אותו מוסד בינלאומי, אשר אליו היו נשואות עיני העולם בעת היווסדו, כאל מוסד עליון שידון בסכסוכים שבין העמים במאזני האמת והצדק, שיוכל להשכין שלום בעולם, אולם, עובדה היא, שבסכסוך הגדול בהודו־סין והמלחמה שנמשכה שם עשרים וחמש שנה ומעלה, האו"ם לא היה שם גורם בכלל. אם נעשו שם הסדרים, הרי זה כתוצאה מהסכמים, שבין המעצמות הגדולות. גם בדיונים בדבר נקודות מוקד בעולם, הם אינם נידונים לגופם של דברים ולפי דרכי הצדק והיושר, כי ידוע מראש מה תהיה העמדה של גוש זה ושל גוש אחר לבעיה אחרת. מכאן ירידת קרנו של האו"ם בעיני העמים והמצב כיום דומה לזה של חבר העמים, שהוכיח את אפסות כחו לפני מלחמת העולם השניה.

בכל זאת קיים שוני רב ביניהם. חבר העמים התמוטט לגמרי וגילה חולשה מראשית קיומו. וילסון, שהטיף אחרי מלחמת העולם הראשונה להקמת מוסד בינלאומי בעל סמכות להסדיר סכסוכים בין עמים, נכשל במשימתו זו ולא הצליח לקבל הסכמת המוסדות המחוקקים בארצו לכניסת ארצות הברית לחבר העמים. גרמניה ואיטליה, שגרמו למלחמת העולם השניה, עזבו את חבר העמים. לא כן המצב באו"ם. אשר על אף חולשתו הבקורת הקשה הקיימת נגדו — אין עוזבים אותו. להיפך, עמים גדולים, שלא היו מיוצגים בו עשו מאמצים להתקבל כחברים. כך עשו סין העממית, שתי הגרמניות וכל ארץ הזוכה לעצמאותה, ראשית דרכה היא להתקבל כחברה באו"ם.

היו זמנים, שדובר על שינויים בהרכבו של האו"ם. טענת היסוד היתה — לא ייתכן, שלארץ קטנה יהיה אותו קול בהצבעה שיש לארץ גדולה. טענו זאת בעיקר האמריקאנים ועמי מערב אירופה, כאשר מספר חברי האו"ם הלך וגדל עם שחרור המושבות, אבל כשעשו את החשבון הסופי נוכחו לדעת, שלא כדאי להרכיב את האו"ם לפי גודל האוכלוסיה של הארצות, כי גם אז יהיה לגוש עמי המזרח ולארצות האפרו־אסיאניות רוב גדול.

אחדות שונאינו הגורם לבדידותנו

תקופת הבדידות המדינית, שארץ מה תוכל להרשות לה ולומר איננו מתערבים בנעשה אצל עמים אחרים חלפה מן העולם. גם הדוקטרינה של מונרו, שארצות הברית לא תתערב בעניני אירופה — אינה קיימת עוד, כי תקופת הבדידות המזהירה נתיישנה. קיימת כיום מדיניות גלובאלית בהערכת עניני העולם וארץ גדולה לא תוכל להתבודד ולומר, איננו מוכנים להיות האנדארם של העולם. משום כך, השתתפה ארצות הברית בשתי מלחמות העולם אשר האירופים התחילו בהן, ואם אחרי מלחמת העולם הראשונה חשבו האמריקאנים, שיכולים הם לחזור לארצם ולהשאיר את האירופים לנפשם ומשום כך לא נכנסו לחבר העמים, נוכחו לדעת אחרי מלחמת העולם השניה, כי לא זו הדרך הם היו מהמקימים את האו"ם, תוך תקוה, שיוכלו למלא תפקיד השוטר בחיי העולם.

ישראל, שהוקמה בעזרת האו"ם, עשתה מיד הצעדים הנחוצים להתקבל כחברה במוסד בינלאומי זה ולמעשה מפסיקה ישראל את האו"ם מראשית הצטרפותה לארגון זה. זכינו אמנם לאהדה מסויימת באו"ם בזמן הראשון, אבל מצבנו הורע שם עם ריבוי הארצות החברות בו, כתוצאה משחרור המושבות וחברות חדשות באו"ם, באו מארצות ערב וארצות האיסלאם. מאידך, הצלחנו לקיים קשרים ידידותיים עם ארצות עצמאיות חדשות באסיה וכן ביבשת אפריקה השחורה וחלק מהם אף תמך בנו בגלוי נגד הערבים.

יתר על כן, במשך מספר שנים נהנינו במדה מסויימת מהפילוג שבין הערבים והחלוקה לארצות ערב המתקדמות בהנהגת מצרים ולארצות בעלות משטר פיאודאלי, כפי שקראו להן המתקדמים. אמנם, ביחס לישראל הצביעו כל נציגי הערבים נגדנו, אבל הפילוג הזה גרם לכך, שנציגי עמים מאסיה ומאפריקה הצביעו אתנו באו"ם וזאת תוך ידיעה הזילה, שהצבעתם לא תגרור אחריה תגובה אחידה מצד כל עמי ערב.

העובדה, שהאירגון לשיחרור פלשתינה הכריז על עצמו כעל גוף שמאלי הנלחם לא רק למען שחרור „המולדת" מידי הציונים סוכני האימפריאליזם המערבי, אלא שתפקידו הוא גם לשחרר את עמי ערב ממשטרים מלוכנים־ריאקציונרים, הביא לכך, שהם לא זכו לתמיכה כספית מארצות ערב העשירות, בעלות המשטר המלוכני. החיכוכים בין אש"ף לבין ארצות ערב, שנקראו ריאקציונריות גרמו לכך, שלא רצו להכיר בעולם באש"ף כנציגי העם הפלשתיני בנימוק שארצות ערב רבות לא הכירו בו בתור כזה.

ההידרדרות שלנו באו"ם התחילה מאותו הזמן שעמי ערב נכנסו למרוץ מדיני חדש וארצות ערב המייצרות דלק התעשרו מאד ויש להן משקל רב בעולם מבחינה כספית־כלכלית. את הצעד הראשון לפיוס עם הפיאודלים עשה סאדאת, והתפייס בגלוי עם פייצל מלך סעודיה והגיעו הדברים לידי כך, שפייצל התקבל בכבוד מלכים בשבוע האחרון בדמשק על ידי הנשיא אסאד, ראש מפלגת ה„בעת" הסוציאליסטית. נעשה פיוס גם עם חסאן השני מלך מארוקו. אשר המתקדמים הוקיעו אותו במשך שנים, שהוא מבזבז את עושר ארצו לחיי הוללות ותפנוקים וכמחווה של סולידאריות שלח חסאן צבא ונשק לסוריה, שנלחם בנו במלחמת יום הכפורים.

הארגון לשחרור פלשתין איננו מתבייש עוד לבקש תמיכה כספית אצל המלכים העשירים הריאקציונרים. הגיעו הדברים לידי כך, שגם מלכי ערב הסכימו בוועידת ראבאט האחרונה, שאש"ף יהיה האירגון היחידי המייצג את הפלשתינאים, השטחים שנכבשו על ידי ישראל במלחמת ששת הימים. יימסרו לאש"ף ואת על אף מחאתו של חוסיין מלך ירדן.

אחדות זו של עמי ערב והעושר הרב הנמצא בידם כיום גרם לכך, שבלחצם ניתקו כמעט כל עמי אסיה ואפריקה את קשריהם אתנו. עמי מערב אירופה החליטו להזמין את נציג אש"ף כמשקיף בוועידת עמי מערב אירופה—ערב והם מצביעים לרוב באו"ם נגדנו.

נוכחותנו בזירה הבינלאומית

נזכיר בקיצור: ישראל היא ארץ היחידה שאינה יורדת כמעט מסדר היום של מושבי מועצת הבטחון והעצרות השנתיות של האו"ם. מאז קום המדינה פרצו בגללנו משברים באו"ם עם רוסיה וצרפת. הסכסוך הראשון פרץ ביחס לוועדת הפיוס הראשונה בראשותו של הצרפתי ברסאנגיה. הרוסים סרבו אז להשתתף בהצבעותיה, כי היא בלתי יעילה, חסרת אונים ולא תוכל לפתור את הסכסוך שבין ישראל והערבים. הצרפתים אשר אחד מפקידיהם עמד בראש הוועדה הזאת, גם הם התנגדו לה, אבל השתתפו בהצבעותיה.

הסכסוך העיקרי בין המערב לבין הרוסים פרץ באו"ם אחרי מבצע סיני—סואץ. הרוסים טענו אז, כי מלחמה זו היתה מלחמה קולוניאלית ביסודה ולכן אלה שגרמו לה חייבים לשאת בעול הוצאות הכוח המזוין, שהוקם על ידי האו"ם והוצב בגבולות ישראל—מצרים כתוצאה מהמלחמה הזאת. כוח האו"ם הורכב אז מצבא של ארצות קטנות. רצה זאת נאצר, כדי למנוע התגרות רוסית—אמריקאנית, כי שתי מדינות־העל רצו להקים כוח מזוין גדול. ישראל התנגדה שכוחות רוסיים ישתתפו בכוח הבינלאומי, שהוצב באיזור, כדי שצבא רוסי לא יתמקם באזורנו לפי הזמנות האו"ם.

ייתכן שהרודן המצרי רצה בזמנו דווקא, שהכוח הבינלאומי יהיה מורכב מצבאות של עמים קטנים כי יוכל להיפטר ממנו כפי שעשה זאת. ייתכן, שהוא לא היה נוהג כך אם כוח האו"ם היה מורכב מצבא של מעצמות גדולות, כדי שלא להסתכסך אתן. לכן באו נציגי המעצמות הגדולות בוועידת הארבעה, שמוטב להקים כח בינלאומי מצבא של עמים גדולים ולהבטיח שמה שקרה לפני מלחמת ששת הימים לא יקרה עוד. אלא, שישראל התנגדה לשיתוף רוסיה והצרפתים בגלל גישתם העוינת לישראל ולא יצא דבר מהצעה זו. גם אחרי מלחמת יום הכיפורים אין צבא מהארצות הגדולות בכוח האו"ם בסיני ובגולן, תוך כוונה למנוע, שהצבא הרוסי יאחז באזורנו.

ובכן, אם בעבר לא היינו מבודדים באו"ם, הרי זה מפני שיחסו העמים אלינו היה אז אחר מכפי שהוא כיום. אם מצבנו קשה כיום, אין זאת באשמתו, כי מוסד בינלאומי זה הוא בבואה למעמדנו בין העמים והוא משקף בו. אין על מה להתפלא, כי ידוע שהיחסים בין העמים נחתכים לפי אינטרסים והאינטרס של העמים כיום הוא לחיות בידידות עם הערבים.

האם עלינו לעזוב את האו"ם מפני שמתקבלות החלטות נגדנו? לא, בהחלט לא. הבינו זאת תושבי

(סוף בעמוד 8)

הכנסת בת כ"ו ומה ייעשה בה?

מאת יונה כהן

שאלנו כמה חכ"ים בכמה סיעות אם מרוצים הם מן הכנסת ומדרכי עבודתה? קשה היה להם להשיב בקצרה ובפסקנות הן או לאו. מן השיחה שהתפתחה בינינו הסקתי, כפי שציפיתי מראש, כי תשובתם־תחושתם האמיתית היא: הן ולאו כאחד.

זה כבר מעיינים בוועדות הכנסת, ובמוסד זה הנקרא „יו"ר והסגנים", אשר עד כה רוצים ואין רוצים לקראו „נשיאות", בשורה של הצעות לשינויים בסדר הדיונים ב„הצעות לסדר היום" אם „דחופות" (ומי יתליס מה „דחוף" ומה לא?) ואם רגילות. מעיינים בהצעות ליתן סכר בפני „מבולי השאילתות" שמיעוטן יפה ורובן הבל הבלים.

ברשימתנו זו נפנה את תשומת הלב למקום הנחשב שני במעלה אחרי המליאה, בעוד אשר לאמיתו של דבר יש וחשיבותו עולה על המליאה, הלא הוא: ועדות הכנסת, עשר במספר.

תפקידן של ועדות

למן הימים הראשונים ניטש הוויכוח על תפקידן של הוועדות. אלה (אנשי האופוזיציה) תבעו ותובעים ליתן בידי הוועדות סמכות וכלים כדי שיוכלו

במליאת הכנסת בשהיא מלאה...

לפקח במישרין על הממשלה. פיקוח פרלמנטרי ישיר על פעולות המשרדים או על מהלכיהם. ראש הממשלה דאז, בן גוריון, דחה הצעות אלה נמרצות. הרוב הקואליציוני סמך את ידיו על גישה זו והאומרת שעל השרים לקבל הנחיות אך ורק מן הממשלה, הנשענת על אימונה של הכנסת כגוף אחד, ולא מן הועדות.

על כן עד היום שנויה במחלוקת השאלה אם לוועדות יש רשות לזום דיונים בנושאים שתחומי הוועדה מעוניינים בהם, או לאו. על כן הוועדות מתרכזות בנושאים שהמליאה מעבירה אליהן.

נפסח על צרור של בעיות, שגילן כימי קיומה של הכנסת, הקשורות בדרך עבודתן של הועדות. מומחים ויועצים אין מעמידים לרשותם ומסקנות אומרים להם להסיק ועוד. נגיע ישר לבעיית יסוד: מה ערך ומה תועלת במסקנות הוועדה, כאשר הן מונחות על שולחן הכנסת, מועברות לשר ולמשרד הנוגע בדבר — ושלום על ישראל. המסקנות — הלכה ואין עושין לפיהן דבר. היו שחשבו ליתן למסקנות אלה צורת „מעקב אחר הביצוע", ולא הועילו בתקנתם זו דבר. פקידינו הבכירים והשרים יודעים היטב לעקוב ולעקוף את ה„מעקב". המסקנות לחוד והמעשה לחוד, ולא קרב זה אל זה לא ביום ולא בלילה...

כיוון שכך אין שרינו ופקידינו נרתעים כלל משינוי התועלות של הוועדות. על כן נוהגים השרים ברחבות הלב ובנפש חפצה ונותנים את הסכמתם „להעברת הנושא לבירור נוסף בועדה". אם עד לפני שנים מעטות היה אחת ה„הצעות לסדר היום", שנציגי האופוזיציה העלו במליאה, שהועבר לוועדות לעשרים עד עשרים וחמישה — הרי בשנים האחרונות עלה האחוז והגיע לשישים עד שבעים אחוזים. ומפני מה אין השמחה שלימה? משום שבהעברת הנושא לועדה מציל השר את עצמו ואת חבריו למפלגה מחובת גיוס תומכים בהצבעה עכו. והעיקר משום שהעברת הנושא לוועדה היא, למעשה, סילוקה של הבעייה בדרך איטית ונוחה, בחינת בירור לנושא מיתה נוחה וקבורה יפה — דיון בוועדה...

מכאן שלפני ביצוע הצעתו רעיונו של יו"ר הכנסת ישעיהו, לקבץ ולרכז את זקניו. (זקן — זה שקנה חכמה) וכל „מי שהיו" ולהושיבם ב„מועצת נשיא המדינה" (כמעט שכתבתי „על הראשונים אנו מצטערים"...) — מוטב להתרכז בתיקונם של ליקויים ובסילוקם של פגמים, כאמור.

על הלשון העברית בפי החכ"ים

דלה, מוטעית ומשובשת יוצאת העברית בפיהם של חברי הכנסת הנואמים לעתים רחוקות או קרובות. הכיצד אם החכ"ים עצמם נותנים את דעתם על כך. מכירים אנחנו סגן יו"ר הכנסת, אחד משמונה, בישיבתו על דוכן היו"ר והוא מזמין שר להשיב על שאילתה, או להציע חוק, ואומר „אבקש" — האל"ף בצירי במקום בחטף־פתח... סגן אחר אינו אומר ועתה „אני מעמיד להצבעה" — כי אם „אני מצביע" על...

מלאכה נאה, ולואי והנהא גם מועילה עושה עורך „דברי הכנסת", ד. ניב, בהוציאו דף „כתיקונו" — הערות בענייני לשון, סגנון ומינוח. הבה נלקט כמה מהשיבושים מדוכן הנואמים והדרך בה תוקנו בעת הדפסתם ב„דברי הכנסת".

„במידה שהמפעל „ייסגר" וצ"ל באם המפעל ייסגר; „במטרה להגן על המעבדות" במקום שיש לומר „כדי להגן על המעבדות"; „מבין סך הכל המועסקים" במקום מכלל המועסקים; „אין מספיק בתי כנסת" במקום אין בתי כנסת די הצורך; „גובה הפיצויים נמוך" במקום שיעור הפיצויים; „מאז ועד עתה בוצעו עשרות מפעלים" במקום הוקמו מפעלים; „הכל בהתאם לשואל" במקום הכל לפי השואל „כמובן שאם ירצו לבוא" במקום כמובן אם ירצו; „סטודנטיות שלומדות במוסדות להשכלה גבוהה אחרים" במקום סטודנטיות שלומדות במוסדות אחרים; „אין מה לעשות עם הכסף" במקום אין מה לעשות בכסף; „אנו נחזיק את הכנסת בתמונה בכל המתרחש" במקום נביא את הכנסת בסוד כל המתרחש; „היו מפגשים של חברי הכנסת" במקום פגישות חברי הכנסת; צריך „לגמור עם המצב" שיש אפליה במקום לשים קץ למצב; מנה אותם „אחד אחרי השני" במקום זה אחר זה; היו „התמרמרויות" ברשויות המקומיות במקום התמרמרות; נעשה הכל „במסגרת האפשר" במקום בגדר האפשר; „שלושתי הנפשות התלויות בו" במקום שלוש; ומה יהיה „עם העודפים" במקום מה יהיה על העודפים; הלשכה מורכבת משמונה „איש" במקום אנשים; מה יש לעשות „אתם" במקום בהם; „לאור" התוצאות אפשר במקום לפי התוצאות;

נסתפק בדוגמאות אלה שהן מעט מהרבה. נזכיר רק שיבוש אחר והוא נפוץ בפיהם של רבים וטובים משרינו ונציגינו; במקום לומר מרבית התלמידים או רובם, אומרים הם „רוב רובם" ומגיעים למעשה למיעוט...

מוסד הרב קוק

ת. ד. 642 ירושלים

ספר חדש

זכרון יעקב

שאלות ותשובות ודרשות

מאת

הרב יעקב ישראל זובער זצ"ל

רבה של שטוקהולם

המחיר: —.18 ל"י

משרד ההפצה: תל־אביב, רח' אלנבי 87, טל. 615036

התעלה שהפכה למלכודת מוות

מאת ש. אהרוני

טביעתה של אניית המשא הישראלית „מלכה" ב„תעלת למנש", בראשית השבוע, כשהיתה בהפלגת הבכורה שלה תחת דגל ישראלי, שוב מיקד את דעת הקהל בעולם למיצר ים זה, המפריד בין צרפת לאנגליה.

על אף רוחבו הצר — כ־50 ק"מ בלבד, מהווה המיצר סכנה גדולה לאניות השטות בנתיבו, אם מצרפת לאנגליה או מארצות אירופה הצפונית לעבר האוקינוס האטלנטי.

כך היה גם עם האניה „מלכה", ששלושה ימים קודם לכן, עוד נקראה בשם „אוסטר הוס".

צוות מאומן יצא עם האניה מאמסטרדאם בדרכו לפורטוגל. בראש הצוות עמד רב־חובל ותיק ויורד־ים מנוסה, שהשיט את הספינה בנתיב הבינלאומי. כ־18 שעות לאחר הפלגת הבכורה, הגיעה הספינה אל המיצר, שהיה סוער ורוחות עזים פקדו אותו. בהיותה באיזור הסלעי מול ג'רזי, כ־18 מילין צפונית מקאסקט השמיעה הספינה צפירת אזעקה — ו־65 דקות לאחר מכן ירדה במצולות. 12 אנשי צוותה הספיקו לרדת אל סירת ההצלה, להרעיף אלומות אש, עד אשר ספינת משא אוסטרית „רגסה" משתה אותם מן הים.

התעלה — מקום מוכן לפורענות

מיצר למנש, או כפי שרגילים לכנותו „תעלת למנש", ידוע מאז ומתמיד כאיזור מסוכן לשיט ספינות, לאיזור שבו הים סוער תמיד ורוחות עזות מנשבות ללא הפסק.

כבר בתקופת הרנסאנס, כאשר המסחר בין צרפת לאנגליה היה בשיאו, הטריד המיצר את יורדי־הים שעשו את הדרך בין „פה דה קלה" שבצרפת אל צוקי דובר הלבנים.

מאז מאתיים שנה, חולמים אנשי צרפת ואזרחי אנגליה, על כריית מנהרה שתהיה כעין תעלה יבשתית שתחבר את שתי הארצות ואשר תמנע את אסונות הטבע הימיות.

הדבר נשאר שנים רבות בגדר חלום, ורק המלה „תעלה", החליפה את המלה מיצר וכך הפך קטע ים זה ל„תעלה" רק על גבי הנייר עד עצם היום הזה.

אמנם, ניסו כל מיני אמצעים, ברם, שום דבר לא שינה את המצב. גם אלו היוצאים מלונדון לפאריז, או ההפך באמצעות הרכבת, ואם כי אינם יורדים ממנה, הרי שבחלק מן הדרך עושים על הים. הרכבת עולה על ספינת מעבורת מיוחדת המשיטה את הרכבת על נוסעיה להוף אשר מנגד.

ברם, לפני 14 חודש, קרם חלום התעלה עור וגידים. ב־17 לינואר 1973 נחתם בחגיגיות גדולה החוזה על כריית תעלה באורך של 50 קילומטר מחוף סאנגאט באיזור פה דה קליי בצרפת ועד דובר, שבחופי אנגליה.

העבודה החלה בקצב מלא, והנה דווקא באותו יום בו טבעה האניה „מלכה" ב„תעלה", אמור היה ראש ממשלה בריטניה להודיע בפומבי כי ארצו [illegible] מן התוכנית הגרנדיוזית [illegible] התעלה בינה לבין צרפת. היה זה היום האחרון שנקבע בהסכם שנחתם ב־17 לינואר 1973 לאשרור סופי של הסכם הכרייה של התעלה.

עד עתה לא היה ספק, כי אכן תאשר צרפת וכן אנגליה את החוזה שנחתם ביניהם. העבודות בכריית התעלה התנהלו בקצב מלא, לפי לוח־זמנים מחושב, שנעשה באמצעות מחשב וזאת לאחר סידרה שלמה של תכנונים מוקדמים בהשתתפות מיטב המוחות המדעיים וההנדסאיים בעולם.

העבודה מתנהלת בקצב מלא. החלו כבר לחפור משני צידי התעלה בתוך קרקעית הים. ועד ליום שני זה, יום אישור ההסכם הספיקו לכרות 700 מטר מהתעלה — 300 מטרים מן הצד הצרפתי ו־400 מטרים מן הצד האנגלי. כאשר ההשקעה הכספית עד כה עולה על רבע מיליארד לירות.

אולם, כמתברר, כי החששות שאנגליה תוותר על המשך הכרייה אינן כה רציניות, וכי היא תסתיים בכל זאת לפי המתוכנן בשנת 1981.

תעלה זו, שאמורה להעביר בשנות ה־2000 כ־100 מיליון נוסעים מדי שנה צריכה להיות אחת מיצירות המופת של הכוח האנושי. התקווה כי העבודה תימשך נובעת מכך, כי בתעלה זו מושקע בעיקר כסף פרטי ולא כספי ממשלה.

הדאגות שבלב המתכננים

היו סיבות לדאגה שהממשלה הבריטית לא תוכל לעמוד במעמסה, כי עליית המחירים ושכר העבודה פגעו קשה גם בפרויקט זה. ההשקעה של הנהלת הרכבת האנגלית, להכנת מסילת ברזל חדשה מלונדון ועד לפתח התעלה בחופה הדרומי של אנגליה, עלה פי ארבעה. במקום 120 מיליון לירות שטרלינג שהוקצבו לכך בשנת 1973, הגיע מחיר סלילת המסילה בשנת 1974 ללמעלה מ־500 מיליון לירות שטרלינג. אולם, כותבים חוגים מכשליתיים. וילסון לא חשב כלל על גניזה רצינית התעלה אלא שדרש להרחיב את משך זמן הבנייה.

בעייה זו מדאיגה את „חברת התעלה" הן מצד הבריטי והן את החברה הצרפתית, אשר כינסו מיד את גדולי הבנקים הגדולים בארצם. לפי התוכנית צריכה לעלות בניית התעלה כ־10 בילירד לירות באם תסתיים עד שנת 1980. כל איחור או פיגור נוסף יביא בהכרח להעלאת מחיר הבנייה.

בכל זאת, שתי החברות של התעלה, הראו מידה רבה של גמישות כלפי הממשלה הבריטית, ואף צעדו לקראתה, בזה שהסכימו לחכות כמספר חודשים עד לאישרור הסופי. הסיבה לכך פשוטה, החברות הפרטיות המממנות את התעלה, יודעות את הרווח הצפוי להם, גם לאחר עליית המחירים. הם הגיעו למסקנה כי רווחיהם יגיעו ל־15 אחוז לשנה מהשקעותיהם.

אם כי ישנם חוגים רבים באנגליה שאינם מסכימים גם לכך. הם טוענים, כי השקעה כספית כה גדולה, בעניין שאינו חיוני, דווקא בימים של מצוקה, כאשר האבטלה גדלה והמחסור רב, אין כל הצדקה.

גם אם אנגליה היתה רוצה באמת לוותר, היתה יודעת כי היא פוגעת קשה בשותפתה צרפת, באשר בהסכם נאמר במפורש, כי שתי הארצות נושאות באחריות בשותפות. פירושו של דבר, כי אילו הסתלקה אנגליה מן התוכנית, הרי שצרפת היתה צריכה להפסיד סכום של כ־125 מיליון לירות. מחצית הסכום שהושקע עד כה במבצע הכרייה.

מאזן ההוצאות מרתיע

חוגים רשמיים בצרפת פירסמו דווקא בימים אלו מאזן של הוצאות שעלתה להם עד עתה כריית התעלה למנש. לפי המספרים אלו מסתבר, כי צרפת שילמה 37 מיליון לירות כחלקה עבור ליכוד הבנייה והכנה, ו־83 מיליון לירות עבור עבודות הכרייה בתהומה. לסכומים אלו יש להוסיף סכום ניכר, כפי שנכתב בחוזה, כתשלום לחברות, במקרה והופסקה העבודה, וכן, תשלום של 4 חודשי עבודה נוספים, כרגע שהופסקה העבודה, על מנת לסגור ולבריין את חלקי הכרייה שנעשו עד אותו הזמן.

אין ספק, כי באם בריטניה לא תסכים בסופו של דבר לאשרר את התוכנית, גם לאחר האורכה שניתנה לה על ידי שתי החברות „התעלה" יצאו כולם מופסדים. משלם המסים יהיה חייב לשלם את ההפסדים.

השאלה היא האם אפשר יהיה לתת אימון בממשלות, כאשר עומדים בפני תוכנית כזו.

נראה, כי בסופו של דבר ההון של הבנקים ושל החברות הפרטיות אשר השקיעו היו כה רב ואף נייתו הון בכל מיני מקורות יגבר על ההשהיות וההרהורים של בריטניה, וכי בסופו של דבר תתן יד להמשך העבודה. מה עוד כאשר במצב זה של אבטלה, מעסיקה ההכניה אלפי ידים עובדות ומפעלים רבים בכספים ההרות.

אם הכל ילך כשורה, הרי בעוד מספר שנים, שוב לא ירעדו עוברי ים בעבור בנתיב המיצר. ותעלת למנש תיקרא בצבה ללא מרכאות. רק המיצר למעלה ימשיך בודאי להעיר יורדות צוות יוסיפו להרים את גליו.

הבורים כורים את התעלה התת-ימית

مكنز من الاصل

„שנת האשה" — שנת היערכות הנשים בעורף לקראת שעת חירום

מאת בתיה כרמי

מתוך הסכמה מלאה למסורת הה־ לסת האו"ם, הוכרזה גם בישראל שנת 1975 „כשנת האשה הבינלאו־ מית". המטרה היא לחתור „להסלת העול הכפול המוטל על הנשים כ־ עקרות בית וכנשים עובדות ומתן אפשרות לנשים לתת ביטוי נאות לכלוא היכולה הגלומה בהן ועידודן להכנס לחיים הפוליטיים ולפעילות צבורית", — נאמר בהכרזה שפור־ סמה לכבוד שנת האשה.

על אירועי שנת האשה בישראל ש.עבו מגב' פנינה הרצוג אף היא אשה עובדת העוסקת במקצוע ה־ רוקחות, מקדישה מזמנה לביתה, אך מוצאת זמן לדאוג לזכויותיהן של הנשים ולפעילויות למען קידומן ב־ מילוי תפקידן בפיתוח המדינה. גב' הרצוג מכהנת כיושבת ראש מו־ עצת אירגוני הנשים בישראל.

שאלה: מהי הפעילות הביותר הנדרשת מנשים בישראל?

תשובה: כל מדינה פועלת בהת־ אם לצרכים המיוחדים לה. האשה בישראל הוכיחה את נכונותה הנכ־ רצה לשאת בעול הנדרש, אך יש עדיין להבטיח את הכשרתה לכך. אחרי מלחמת יום הכפורים הת־ ברר שעל אף רוח ההתנדבות הגדו־ לה היו דברים שנותרו ללא התנד־ בות ופעילות, לאחר שכל אירגון פעל באורח עצמאי ולעיתים קרובות נוצרה כפילות כשהפעולות נעשו ללא תיאום. גם לנשים לא היתה הכנה מספקת בתחומים מסויימים, היו נשים שהיה ביכולתן להסיע חלב במכונית אבל לא היתה להן הכשרה להסעת במשאית ולכן לא הגיע חלב לאזורים מסויימים. נשים יכלו גם למלא תפקידים בעבודות אי.בי.אם., אלא שלא היתה להן הכשרה לכך. לאור העובדות הללו הוקם גוף בראשותה של גב' יהודית פולק המרכז את כל אירגוני הנשים ובשיתוף המרכז לשלטון מקומי, משרד העבודה ומשרד החינוך, הוק־ מו ועדות בכל ישוב בארץ על־מנת להתאים את פעולת ההתנדבות ולענות על צרכי המקום.

גם שאלונים הוכנו לבדיקת המק־ צועות בהם מועסקות נשים ובאילו מקצועות יש להכשירן.

פעולות נוספות של המועצה היו פניה לאירגונים בינלאומיים בענין השבויים בסוריה ובמצרים. כן נש־ לחו הסברים לאשר קרה בזמן המל־ חמה. נשלחה פניה לד"ר קיסינג'ר בענין יהדות סוריה ופניה לד"ר [illegible] בענין [illegible].

שאלה: מה מייחד את שנת ה־ אשה בארץ?

תשובה: פעילויות רבות ככל ה־ אפשר לעידוד שילובה המוגבר של האשה בחיי המשק בארץ.

מעמד האשה ותפקידה הפעלה בכל תחומי החיים מהווה ענין בצל תשו־ מת לב במדינות מתפתחות. איש לא דיבר על שנת האשה כנסיון לגי־ [illegible] לנשים אלא כהזדמנות לקבוע יעדים חדשים ולהעריך את הישגיהן ותרומתן של נשים לבנין הארץ ולקיום משפחותיהן.

שאלה: כיצד נקבעה שנה זו להיות כשנת האשה?

תשובה: הכוונה היתה שנה מיו־ חדת [illegible] למבצעים ה־ קיימים והעורר לפעולות [illegible] שיפור מעמד האשה בכל המדינה. יש לעשות הכל, הן בחקיקה הן ביישום החוקים הקיימים הלכה ל־ מעשה, כדי להקל את עול הנשים כעקרות־בית, כאמהות וכנשים עוב־ דות, למען תוכלנה לתרום מלוא הפוטנציאל שלהן לתחומים בהן הן ממלאות תפקידן.

שאלה: אל מי פונים במסגרת לשיפור התנאים?

תשובה: נציגות אירגוני הנשים נפגשה עם מנכ"ל משרד החינוך לדיון בנושא שהיית הילדים שעות נוספות בבית־הספר בשעת־חירום ו־ בכלל, כדי לאפשר לאמהות להשתלב בעבודות חירום בענפי המשק הה־ סירותים ובכלל זה בעבודה החי־ נוך. נמצאה להן אוזן קשבת והבנה מלאה לחשיבות הענין שכן כיצד תוכל אחות בבית־החולים למלא חו־ בותיה בשעת חירום אם לא תדע שילדיה מסודרים בבטחה וכן עבו־ דתה בבית־ספר בו יש מקלט כהלכה, או כיצד תתן דעתה ומלוא תשומת לבה לעבודה אותה היא ממלאה כשעליה למהר לביתה לקראת ה־ שעה 12, עת ילדיה שבים מביה"ס. הבנה והסכמה מצאנו אבל בשאלנו: מאין יבוא התקציב.

שאלה: ולאור התשובה זו כיצד תתמלאנה דרישותיכן?

תשובה: מערכת חינוך מסודרת היא בטחון וכל עוד אין סידורים מתאימים לפעוטות ילדים יש ל־ התחשב בביסור לגבי אשה עובדת הנאלצת לשלם במשכורתה לבבמ־ לה.

שאלה: האם יהיו בעיות של האשה בלבד?

תשובה: ה[illegible] מדינה הישראלית. עליה להקצות [illegible] בעית חוסר הכנה [illegible] סקטורים שונים בתוכה בחיים ה־ כלכליים והפוליטיים.

שאלה: מה יהיו האירועים ה־ מרכזיים בשנת האשה?

תשובה: המועצה בארץ מתרכזת ב־3 אירועים מרכזיים. האירוע הר־ אשון, פתיחת שנת האשה התקיים ב־7 בינואר בבית הנשיא בנוכחות ראש־הממשלה, שרים, יו"ר הכנסת, שופטים, חברי כנסת, אישי הסגל הדיפלומטי, נציג האו"ם ואישי ציבור. באותו מעמד הוכרז על ההצ־ הרה לקידום המתוך ולהבטחת הה־ שתתפות המלאה של האשה במאבק הפיתוח הכללי.

האירוע השני של שנת האשה יערך בכנסת ב־12 בפברואר ברא־ שותה של גב' גולדה מאיר המגל־ מת את הנושא הברכה של שנת האשה שיהיו פיתוח ושלום.

באותו מעמד יוענק אות שנת האשה לנשים מצטיינות על מפעל חייהן בתחומים שונים של חיי ה־ מדינה. הנבחרות הן כולן בנות ראשי־ תו של היישוב כמו: גולדה מאיר, האחות זלמה מבית חולים שערי צדק המגלמת דמות האחות כפי ש־ רצו לראותה בכל הדורות. היא תקב־ ל את האות מאחות צעירה במטרה לגשר בין הדורות.

גב' אשכולי המקבלת את האות בנושא החינוך תקבל אותו מתלמי־ דת השנה. ד"ר [illegible] והקבלה.

את האות בתחום הרפואה הציבורית תקבל אותו מאם השנה לשעבר ד"ר שרה דרוקמן שגם היא רופאה.

הרבנית שרה הרצוג תקבל את האות על פעילותה בתחום העבודה הציבורית ובמיוחד בבריאות הנפש.

אנה טיכו — בציור, חנה רובינא — בתיאטרון, גב' רוזה גינוסר — כפורצת דרך לנשים במקצוע עריכת הדין, בבה אידלסון — בקי־ דום מעמד האשה.

יהודית סימחוניה — על תרומתה להתיישבות העובדת.

צביה יפת — עקרת בית אשר הקדישה עבודה רבה למען הקהילה החינוכית והחזירה למוטב ושיקמה נערות רבות.

האירוע השלישי יערך באוגוסט. יהיה זה סימפוזיון בינלאומי על חלקם של גברים ונשים בפיתוח ה־ חברה. הסימפוזיון יערך בשיתוף מכון כרמל שהוא המכון לשיתוף בינלאומי. יוזמנו לאירוע אנשים המודעים לנושא באירגונים שונים בעולם.

שאלה: מהן הפעולות המעשיות בפיתוח עם הנשים עצמן?

תשובה: אנחנו עובדים על חו־ ברת בה ירוכזו זכויות האשה ה־ מעוגנות בחוק. קיימים בארץ חו־ קים לזכויות האשה אלא שנשים אינן מודעות לכך. במסגרת מבצע זה יעברו עורכות־דין מתנדבות ב־ מקומות שונים בארץ כדי להרצות על הנושא.

במסגרת השיתוף הבינארגוני ו־ משרד העבודה אנחנו מתכוונות ל־ עודד ארגון קורסים רבים יותר ל־ הכשרת נשים במקצועות שונים.

שאלה: אל מי פניתם לעידוד פעילויות?

תשובה: פנינו לחינוך. לאיגוד ה־ גננות, השוטרות, ההדרכה לתזונה, היחידה לחינוך הביתי כדי שיקיי־ מו תחרויות בנושא האשה במקצו־ עות השונים כמו: גיאוגרפיה, ספ־ רות, ציור. פנינו גם לאמצעי התק־ שורת כדי שיבליטו את האירוע כ־ אמצעי חינוכי.

שאלה: האם קיימת גם פעילות בינלאומית?

תשובה: ציון נוסף של שנת ה־ אשה הוא ההשתתפות בכינוסים שו־ נים בינלאומיים. גם כאן פעילה יש־ ראל עם מדינות אחרות וע"י כך נוצר יחס של קירוב בין העמים.

אנחנו חברות באירגון המועצה הבינלאומית של נשים שמרכזו ב־ פריז. מדי שלוש שנים מתקיים כי־ נוס בינלאומי באחת המדינות ו כדי שנה וחצי מתקיים כינוס של הוועד הפועל. הנושאים בהם מטפ־ לים בכינוסים אלו הם: אב ואם, המשפחה, חינוך, בריאות, איכות הסביבה, האשה בעבודתה, מעמד ה־ אשה ועוד נושאים כגון: יחסים בינלאומיים שלום, פירוק נשק וכו'.

שאלה: מהי חשיבות הכנסים?

תשובה: באירגון משתתפות גם מדינות ערב. הדיבור היא סיכה הגש על דברים מהותיים. אם שו־ קים בנושא כמו: בריאות או חי־ נוך ומשתתפות נציגות מכל העולם ומכוונות ללבן יחדיו את הבעיה יש לכך ערך רב.

שאלה: האם יש קשר גם עם אירגונים יהודיים?

תשובה: קיימת השתתפות בכי־ נוסים בינלאומיים של נשים יהו־ דיות בעולם. ואילו לארץ מתכוונות נשים לסמינרים. כך ערכנו סמינר בשיתוף עם המחלקה לחינוך בבי־ רים באוניברסיטה והמחלקה לס־ מינרים של הסוכנות.

שאלה: מי מייצג את ישראל בכינוסים?

תשובה: הייצוג הוא מטעם ה־ מועצה שהיא „אירגון גג" של כל אירגוני הנשים בארץ והיא הגוף המייצג את המדינה בפגישות עם אירגונים בינלאומיים ומקיימת קשר עם אירגונים יהודיים ולא יהודיים בעולם. המטרה היא קיום קשר עם נשים ברחבי־תבל באמצעות גוף שאיננו מפלגתי או [illegible]. ביי־ צגות בגוף נציגות 9 אירגוני נשים: מועצת הפועלות, תנועת האשה ה־ דתית־לאומית, ויצו, נשים אקדמ־ איות, ליברליות ולאחרונה נכנסו גם „בנות ברית", נשים [illegible] ו אגודה הציונית. המועצה [illegible] שאלות בנושאים. לכל האירגונים הוטל עליה לטפל באירוע שנת האשה.

שאלה: מהן פעילויותיו של אירגוני הנשים?

תשובה: כל אירגון נשים פועל את נושא האשה בדרכו הוא. כך נערך מטעם תנועת האשה הדתית לאומית יום עיון במוזיאון [illegible] על נושא: האשה בתנ"ך והאשה הדו־ברת בנושא האשה ביהדות.

שאלה: האם באמת זקוקה ה־ אשה לעידוד?

תשובה: עידוד האשה לא בהי־ צאה מהרגשה כאין ההשתתפות מס־ פקת של האשה בפיתוח הכללי של המדינה. הקושי הוא הזמן אותו על האשה להקדיש לילדיה, אבל ביום כשהאשה רוכשת השכלה ומקצוע, לקיחה הגבירה להשתתפות, במיוחד בבעיות המיוחדות שלנו.

שאלה: מה נדרש מהאשה ב־ ישראל?

תשובה: אני מדגישה בציבור מר־ כיז ובשעת חירום. בשעת חירום עוזים לעורף המורכב מנשים. לכן הן חייבות להיות מוכנות בכל עת ובכל שעה, למלא גם תפקידים ד־ צהה כמלאים בעליהן והן רק עוד [illegible]...

בחוג המשפחה

מאת בתיה כרמי

יצירות אמנותיות מפירות ט"ו בשבט

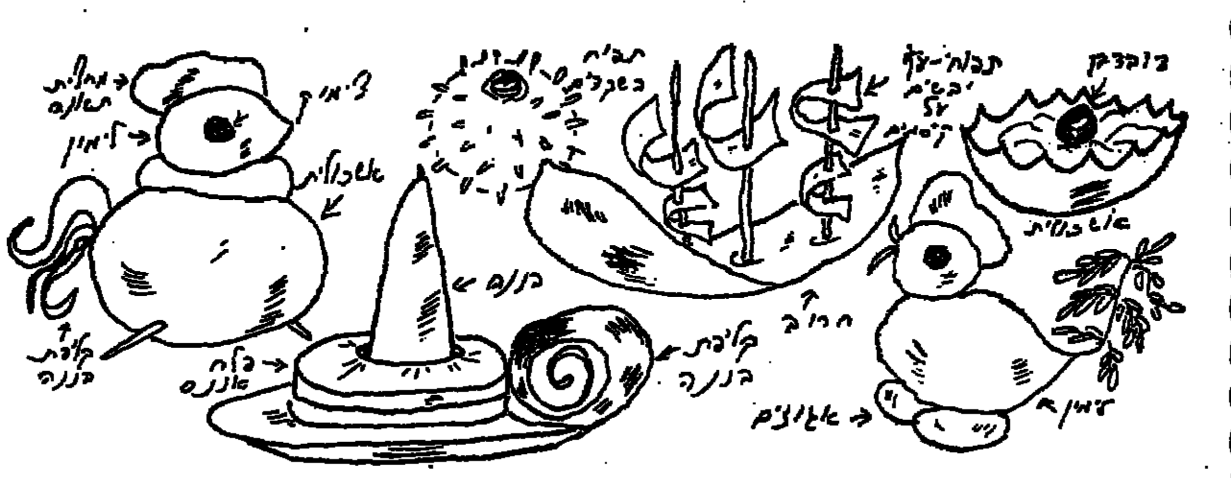

פירות מושכים הן בטעמם, הן בצורתם וצבעיהם.

נסי לשוות לשולחן מראה חגיגי פי כמה לארוחות ט"ו בשבט וזאת בעזרת הפירות כמובן.

קישוטי הפירות המפתיעים שתכיני הם דקורטיביים ואילו את מעדני הפירות הגישי בנפרד.

אפשר להניח במרכז השולחן קערת־פירות כדי שכל אחד מבני הבית יבחר לעצמו את הפרי האהוב עליו עם ברכה משותפת וברכת שהחיינו על פרי חדש.

אפשר להכין סלט פירות המורכב מסוגי פירות רבים ככל שהוכלי כולל אגוזים ושקדים. אפשר להגיש עוגת פירות עם צ'מוקים ושקדים. את הפירות את יכולה להגיש בשעות אחר־הצהרים. בארוחת הצהרים שלבי מנה אחרונה המורכבת מפירות.

עוף „השקד"

המצרכים: עוף מבושל 1000 — 00 גרם, בצל 1 בינוני, מרגרינה 80 גרם, שקדים 50 גרם, אננס או תפו־ חים או שניהם יחד — 1 פרוסת אננס 1 תפוח חמוץ, יין לבן רבע כוס, זנגויל, מלח, פלפל, אגים, רוטב סויה.

1. חותכים את העוף לפסים עבים. 2. קולים השקדים קולפים וחותכים לפרוסות. 3. את האננס חותכים ל־ משולשים ואת התפוחים לפרוסות דקות. 4. מחממים את המרגרינה ו־ מוסיפים את פסי העוף ומטגנים מעט. מוסיפים התבלינים היין ורוטב סויה וזנגויל. 5. מוציאים את העוף לכלי הגשה. 6. לכלי הטיגון שמים את השקדים מטגנים מעט ומוסיפים את הפירות מחממים ויוצקים על העוף ומגישים מיד. 7. טוב להגיש עם אורז, כמנה ראשונה — מרק עוף.

מנות אחרונות מפירות

אגסים בציפוי שוקולד מריר:
מבשלים או אופים את האגסים ומניחים אותם בצלחת כשהגבעול פונה כלפי מעלה. יוצקים שוקולד נמס חום.

תמרים בשוקולד מריר:
מוציאים את הגרעין מהתמרים ו־ מכניסים במקומו שקד. יוצקים שו־ קולד.

תמרים ממולאים:
מוציאים את הגרעינים. ממלאים באגוזים או בשקדים מגולגלים בקר קס וסוכר, ומגישים על מפית נייר עגולה.

חביתיות תפוחי־עץ:
טובלים פלחי תפוחי־עץ בבצק חביתיות. אותו מכינים מכוס קמח, מעט מלח, ביצה אחת, מים. מטגנים ומבזקים סוכר.

קרם תפוזים:
2 כוסות מים, 2 ביצים, 2 כפות סוכר, מיץ מ־3 תפוזים ומיץ מחצי לימון, 2 כפות קורנפלור.

מערבבים ומבשלים תוך כדי בחי־ שה. מגישים בכוסות גאות ומקשטים בדובדבן או בפלח קלמנטינה.

תפוח־עץ מקושט בשקדים:
מבשלים תפוח עץ קלוף אך שלם במי־סוכר ומיץ לימון.

מוציאים את החרצנים, וממלאים בריבה. מקשטים בשקדים החצויים ל־ ארכם אותם נועצים בתפוח.

תמלית בקליפת אשכוליות:
חוצים אשכולית לשנים. מרוקנים את הקליפה וחורצים חריצים דקור־ טיביים בחלקה העליון של כל מח־ צית. ממלאים בסלט הפירות ואש־ כוליות מקושט בדובדבן.

אם השנה של ת"א תבחר ב„יום האם"

„כשנכנס אדר מרבים בשמ־ חה". השנה תהיינה האמהות שמחות במיוחד עם ראשיתו של חודש אדר שכן בראש חודש יערך „יום האם".

„זוהי הזדמנות חינוכית ל־ העמקת הקשר בין הילדים ל־ משפחה" מסביר סגן ראש עי־ רית ת"א וראש אגף החינוך ת. מ. בסוק. „אנחנו רואים את יום האם כאירוע שבא בסיכומן של פעילויות רבות במערכת החינוך בבתיה"ס כשבמרכזן עומדת המשפחה והאם בתוכה".

כאחר קיים לגמול לאם על באמביה יעכידו אותה הפעו־ לות החינוכיות במרכז ולצורך זה הוקמה ועדה צבורית מטעם העיריה, ועד ההורים, המרכזי ואירגוני הנשים.

במסגרת אגף החינוך בגני־ הילדים ובבתיה"ס ילמדו את נושא האם המשפחה.

התלמידים יכונו להכין פי־ נות שתהיינה מוקדשות לנו־ שא. יערכו תחרויות חיבורים ושירים ובבתיה"ס בהם נהוג להציג הגברות יוצאו חוב־ רות מיוחדות לאירוע.

„העבדנו לרשות בתיה"ס את המדריכות הפדגוגיות בחינוך היסודי שהספק לבתיה"ס חומר לימודי ותכניות לציון המאורע" מוסיף מר בסוק. במסגרת זו „לא נשכחנה האמהות השכו־ לות אשר בעיר. כל אחת מהן תקבל מכתב אישי מאת ראש העיריה לציון המאורע. אמנם אין בכך פיצוי או נחמה אומ־ רת גב' שרה דורון יו"ר הלש־ כה להתנדבות אזרחית „אך אמ־ הות אלו הן סמלי".

הוחלט גם לשתף את הצעי־ רים עם הקשישים שכן „תפ־ ארת בנים אבותם" לכן תשול־ בנה חגיגות „יום האם" הל־ ילדים וקשישים. הקשישים יז־ מנו לבתיה"ס והתלמידים ל־ בתי־האבות.

כן תבוא לביטוי תודת יל־ דים לאמהות במשפחות מרו־ בות ילדים. הילדים יוזרכו ב־ עבודות־יד ובתשורותיהם היתנתנה לאמהות. יקוו בתי"ס בהם יתי־ קיים יום פתוח. ב„בית צעי־ רות מזרחי" וב„ויצ"ו" האמהות תתארחנה לארוחות חגיגיות ל־ צד התלמידות — בנותיהן.

יום האם הוא מבצע כלל ארצי מלבד בחיפה התהגה יום זה בתנובה. אלא שבת"א תבחר גם „אם השנה". אם השנה תהיה אם צעירה שיש לה ילדים בביה"ס אך יחד עם זאת תורמת ומוכנה בפעולות ציבוריות. הקריטריונים לבחי־ רתה יהיו מעורבות ותרומה ל־ חברה כגון: טיפול בנפגעי מל־ חמה, טיפול בהתנדבות בנוער ובמשפחות מרובות ילדים או כל מעשה היכול לשמש דוגמא וכוונה לאזרחות טובה. „אנחנו רוצים לתת פיצוי לאם לילדים המוצאת זמן לעשות גם למען אחרים" מדגישה גב' דורון.

לצורך הבחירה יופצו שאלו־ נים בין ארגוני הנשים, כמו־ דעה בעתון ובלשכות מודיעין עירונית לאחר מיון ראשוני יבקר צוות שופטים המורכב מאנשים התופסים עמדות ב־ תחומי־חיים שונים, בבתי ה־ מועמדות לקראת הבחירה ה־ סופית של אם אשר תסמל את מהות החיים במדינה של שנת 75. האם שתבחר תזכה בתרו־ מת „גולת" מילגה לשנת לי־ מודים באוניברסיטה לאחד מ־ בניה כשהפרש המלגה יהיה היכון מצטבר בהתאם לגיל הילד ולמועד בו יוצא עליו לממש את הפרס.

האם עצמה תקבל תעודת הוקרה אותה תוכל לתלות ב־ ביתה בהסגרת. התאחדות בעלי התעשיה ומועצת פועלי ת"א פנו למפעלים ולמוסדות בעיר לשחרר אמהות עובדות מעבו־ דתן כדי שתוכלנה להשתתף בטכסים והחגיגות של יום האם כשכל זה במסגרת שנת 1975 שהיא שנת האשה הבינלאומית בה מצפים ליתר תשומת לב לאם. „אנחנו רואים את אירועי יום האם" מסכם מר בסוק „כחלק של מבצע כבוד אב ואם וקשירת הדור הצעיר ל־ משפחה".

נטיעת יער לרגל שנת האשה הבינלאומית 1975

לרגל שנת האשה הבינלאו־ מית 1975 החליטו ארגוני נשים על נטיעת יער כמפעל השנה. הוחלט על כך בישיבה של 40 פעילות מרכזיות אשר ייצגו את הארגונים: הדסה, נשי מזרחי, מועצת הפועלות, ויצ"ו, בני ברית, תנועת האשה ה־ דתית, עזרת נשים, ארגון בתי כנסת, התאחדויות עולים מ־ ארה"ב, קנדה ואנגליה.

הישיבה אשר התקיימה ביוז־ מת הגברת לאה אפשטיין, מר־ כזת ארגוני הנשים בקרן ה־ קיימת, נועדה להסביר לאר־ גוני נשים את בעיות הייעור, הכשרת קרקע, פיתוח דרכים ועוד. אשר הקק"ל עוסקת בהם. נציגות ארגוני הנשים קבלו בסיפוק את הצעת הנטי־ עה. לשם ביצוע החלטה נב־ חרה ועדה בת 8 מייצגות של ארגוני הנשים המרכזיים.

המשחק באמצעי ביטוי בגיל הרך

מתוך ההקדמה של יוסף גולדשמיט לספר: הכנים מ־ הוי יום — גן הילדים בעבודתו בהוצאת משרד החינוך והתר־ בות — האגף לחינוך דתי.

בגידולו הרוחני של הילד יש למשחק תפקיד חשוב. האלמנ־ טים המרכיבים אותו הם: ה־ דיקה, הפעילות הבדובה, התנ־ ענה כלים וכבנים ועוד. ה־ משחק הוא לעתים קרובות ספונטאני כלומר „קורה" כדי לבלא שאיפה של הילד. לא הצבצע, חומרי הגלם והקור־ ביות בהווים ומאפשרים את המשחק. יותר מזה דרוש לכך נושא כגון: משחקי אבא־אמא, החינוך, המכבה, הנהג וכד'. כלומר אין משחק ללא משמעות לילד. משחקו חשוב להבנת חיי הנפש שלו, רשמיו מאירועי הבית, יחסו לקרוביו חבריו, דאגותיו ופחדיו, כל אלו באים לביטוי במיוחד בתקופת המעבר בה מכשיר השפה אינו כפותח עדיין כל צרכו בבחינת אוצר המלים. המשחק אינו רק עיסוק לילד אלא אמצעי ביטוי העומד לרשותו עוד בטרם ידי־ כש שליטה מספקת בשפה ה־ מדוברת. אצל רוב הילדים מתי־ קיימים שני מכשירי ההבעה: המשחק והשפה וזה לצד זה לעתים בתוספת יכולת ההבעה בציור. כאשר יותר גובר ש־ רוב אחד האמצעים על היתר. מכאן שאין בחינוך חלל ריק ויש להחליט אם לפעול ומה לפעול. אם לתת לילד תכנים מסויימים מתוכננים או לשלול אותם ממנו. שלילה חווית מן הילד והמצומצם לפעולת ההיר־ גיות — טבעיות של הגוף תג־ ביל את אוצר התכנים היכולים להזמין את הילד לחיקוי, התנ־ סות. ילד זה עשוי להתרגל לריקנות בחייו הפנימיים לא ילמד על סביבתו ולא יצמח לדבר כמנה ויהפך לטיפוס מסתגר. לעומת זאת יתכן ש־ העדר גירויים יעורר את הילד לחיפושים ונבונות משלו אלא שחיפושים אלה עלולים לה־ ביאו לאכזבות. לכן יש לקבוע מה לתת לילד. באילו פעולות מפעולות הבית, הרחוב, חיי המשק והמשפחה לשתפו ואילו חומרי גלם וצעצועים להמציא לו.

בדיקת מקלטים — מבצע נשי

נשים מבינות נשים ושיחה של אשה אל אשה נותנת תוצ־ אה טובה יותר. משום כך הפך מבצע בדיקת מקלטים בת"א למבצע נשי מובהק. מה עוד שהנשים הן יותר פנויות ונכו־ נות להתנדבות, בבתים מוצאים בעיקר נשים הבודקות מתקב־ לות בעין־יפה.

במבצע משתתפות למעלה מ־400 נשים נציגות כל אירו־ גוני הנשים. כל אירגון קבל מספר אזורים אשר חולקו ל־ רחובות. צוותות בנות שתי נשים מגיעות לרחובות שב־ אזורן עם שאלונים על־פיהם הן בודקות את מצב המקלטים בבתים הפרטיים.

המטרה היא בדיקת תקינותם של המקלטים, נקיונם והאם הם פתוחים וניתנים לשימוש בשעת הצורך.

הנשים בודקות אם יש מים, תאורה ואם אין הפתח חסום על־ידי חפצים. במקרה שה־ מקלט אינו עונה על הנדרש הן מדווחות לפיקוח העירוני ההולך לטיפול בבקרה ולעתים אף מטיל קנס. מבצע הבדיקה עורר מודעות לנושא והאנשים החלו לפנות בשאלות לגבי ה־ ציוד הדרוש למקלט.

פירוט הפעילות במבצע אף הוגשה לועדת הפנים של ה־ כנסת לאחר שרשויות אחרות הביעו נכונות ללמוד את דרך הפעילות המבצעית.

השקד - צמח חשוב ברפואה העממית

השקד המצוי הינו עץ־פרי שתרבותו קדומה מאד. השמן המופק מהשקדים המתוקים ו־ החלבון הצמחי שבהם הינם בעלי ערך תזונתי גבוה. בעוד השקדים היבשים, המרים, נות־ נים להפקיה את האפשרות ליצור תכשיר רוקחי חדש, הרי השקדים היבשים, המתוקים, עשויים להשפיע כתרופה בבנ־ רום הטבעית.

בעקבות מחקריו של פרופ' ד"ר י. קליברג מבית־החולים העירוני־ממשלתי „רוטשילד" בחיפה על השפעתו הרפואית של השקד הרי הוא ממליץ אף לבעלי בתי־החרושת למזון להכין שימורים מפרי זה, אשר ישמרו על התכונות התרפוי־ טיות של השקד, תכונות שאינן תלויות בעונת הקטיף.

שח מט

בעריכת שלמה קנדלשיין

השתלבות השחמט הישראלי באירופה

שני מפעלי שחמט אירופאיים יער־ כו השנה. אליפות אירופה לנבח־ רות לאומיות, ואליפות אירופה ל־ קבוצות אלופות. באליפות האומית הוגרלה ישראל לבית אחד עם ספרד, מערב גרמניה ויוון כאשר עליה לא־ רח את ספרד ויוון ולהתארח במערב גרמניה.

לדעתנו, על האגוד הישראלי ל־ שחמט לפנות למערב גרמניה בבק־ שת ויתור על ביתיותה למען ארוח הטורניר המרובע המוקדם כולו ב־ ישראל.

יש להניח כי תתקבל הסכמת שלושת הנבחרות לארגון הטורני־ בישראל דבר שיחסוך לכולן הוצאות כספיות מרובות. מאידך, אנו נזכה גם בארוח מפעל שחמטאי מעולה שבסיומו אפשר לשלב גם את ה־ שחמטאים האורחים החזקים בתחרות מקומית בינלאומית דוגמת „שח־ קים" נתניה המסורתית.

בנבחרות מערב גרמניה וספרד מופיעים רבי אמנים בינלאומיים כהיבנר, אונציקר (מערב גרמניה) פומאר (ספרד) ואחרים.

נבחרת ישראל שהתחזקה עם הצ־ טרפותם של רבי האמנים ליברזון ושמקוביץ שעלו מבריה המועצות, מסוגלת בהחלט לזכות במקום הרא־ שון בטורניר המוקדם ולעלות לשלב הבא. כאשר לאליפות אירופה לקבו־ צות אלופות, יש לדעתנו לקבוע דו־ קרב בין אלופת אשתקד אס"א טכני־ ון חיפה לבין אלופת 1975 בתום משחקי הליגה הבנה והמנוצחת תיי־ צג את ישראל במפגש הראשון ש־ נועד לחודש ספטמבר. בכל מקום, יש לשאוף לייצוג נכבד של השחמט הישראלי בזירות השחמט החשובה לנו — אירופה.

תוצאות משחקי ליגה א' סיבוב ראשון

מחוז הצפון:

אס"א טכניון ב' חיפה — הפועל נהריה / גליל מערבי 1:5 ; הפועל עפולה / גלבוע א' — ותיקי הפועל חיפה 2:4 ; כפר סתא — „מרכז בהלוד" קרית חיים 2:4 ; הפועל נצ־ רת עילית — הפועל חיפה 2½:3½ ; הפועל חדרה — „לסקר" חיפה 2:3 (1) ; להפועל גליל־עליון העניקה ועדת הליגה נצחון טכני של 3½:0 על מרכז הנוער ע"ש יוחנן — נתניה שלא הופיעה לכשחק.

מחוז הדרום:

ותיקי רמת גן — צעירי רמת־גן 2:4 ; הפועל פתח־תקוה — הפועל רחובות 3½:2½ ; הפועל ראשון ל־ ציון — הפועל רמלה 3½:2½ ; מרכז הנוער ב' תל־אביב — הפועל חו־ לון 2:3 (1) ; „רטי" תל־אביב — בנק לאומי תל־אביב 3:3 ; „רובינ־ שטיין" ב' ירושלים — אס"א א' ירושלים 3:3.

אליפות ישראל הפתוחה תערך בבאר שבע

בין התאריכים 6—16.3.75 תערך ב„בית יציב" בבאר־שבע האליפות הפתוחה לשנת 1975. הזמנות איש־ יות מפורטות לבעלי דרגות שחמט־ איות החל מ„מעמד לאמן" ומעלה הזכאים להשתתף בתחרות נשלחים בימים אלו ע"י האגוד הישראלי ל־ שחמט.

בעלי דרגה „ראשונה" יוכלו ליטול חלק רק באם יהא מקום שכן מספר המקומות מוגבל.

תחרות לזכר זאב לנדאו ז"ל

בתחרות לזכר זאב לנדאו ז"ל המתקיימת במועדון „אליצור־רשב־ סקי" תל־אביב המצב בצמרת לא־ חר הסיבוב התשיעי : 1. ראובן בלאו — 7½ נק' 2—3. דב פישלר וד"ר דב ארליך — 7 נק' כ"א (1) וכו'.

נותרו עוד שני סיבובים לסיום.

אליפות אוניברסיטת ת"א

המצב בצמרת לאחר הסבוב ה־ שביעי : 1. ידעאל סטפק 4½ נק' (1), 2—3. מיכאל לב 4 נק' (2) נתן בירנבוים 4 נק' (1) וכו'.

הדו־קרב הרדיופוני צוויג — צירניאק

להלן ההמשך החל מהמסע ה־11 : 11. 37 רז5 12. רא4 ? ! ה5 13. 5ז ! ז5 14. פ5ז רה7.

המסעים משודרים מידי יום לא־ חר מהדורת החדשות של השעה 20.00.

אליפות ישראל לקבוצות נוער — 4975

אנו מזכירים שוב בדבר ההרשמה למפעל זה המפעל לגילאי יסוד ותי־ כון. החוזרים נשלחו על ידי ועדת הנוער שליד האגוד הישראלי לשח־ מט.

המועד האחרון להרשמה 31.1.75

הורט מנצח הייסטינגס

רב האמן הצ'כי הורט זכה בתח־ רות המסורתית של חג המולד הנ־ ערכת מידי שנה בהייסטינגס (אנג־ ליה). הורט צבר 10½ נק' מ־15 מש־ חקים והקדים את ואגניאן (ברה"מ) וסיגורינסון (איסלנד) ש־ צברו 10 נק' כ"א וכו'.

לסלה — פאלמס 1974

פתיחת סוקולסקי

לרסן (דניה) בריאנס (ארגנ־ טינה)

1. ב4 ד5 2. רב2 רו5 3. ...
ה6 4. ה3 פו6 4. א3 ג5 6. ג4 ...
7. א:ג4 פב6 (—:ב4 ? 8. מהא4...)
פג6 9. פה5 8. מהא4 רהד (—ר:ב...)
9. פה5 9. ג:ד5 ג:ד5 10. פד4 ...
11. ב5 פב4 12. רא3 א5 13. ...
0—0 14. רה2 פה4 15. 0—0 ...
16. צוד1 פג4 17. פ:ד5 פ:א3 ...
פ:הז7+ מה:ה7 19. מה:א3 ג6 ...
צד2 צאג8 21. צאד1 צג1+ 22. ...
צוג8 23. מהא1 ! ו6 24. פו3 ...
25. צד6 מה:ד7 ? (עדיף צג2) ...
צ:ד7 צג1+ 27. מה:ג1 צ:ג1+ ...
מה2 א4 29. צ:ב6 א3 40. ...
מז3 מו8 31. ג6 א2 32. רב5 ...
33. ר:ג6 אז = מה 34. צ:...
כוז7 35. בז צב1 36. ...
צ:ב8 37. צ:ב8 מהא5 38. ...
39. ה4 מהג5 40. רד5 ו5 ...
השחור נכנע.

בעיה — א. קולרוש

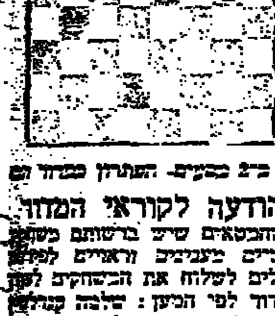

לבן ב־2 מסעים. הפתרון בשבוע הבא

הודעה לקוראי המדור

שחמטאים שיש ברשותם משחקים מעניינים וראויים לפרסום יכולים לשלוח את המשחקים לפי המדור לפי המען : שלמה קנדלשיין, רח' הפלמ"ח 16 הרצליה.

האם מבשר

(סוף מעמוד 3)

המועצות, הבעיה היא כיצד לעצור את הרעיכה. מלחמת יום הכיפורים הוכיחה מעל לכל ספק שהתלקחות צבאית אינה משרתת בהכרח את האינטרס הסובייטי. עד 1973 היתה בבריה"מ הרגשה שכל משבר מקדם את האינטרסים שלה ומגביר את השפעתה. כיום מתגבשת, כנראה, במוסקבה הגישה כי הטקטיקה של [illegible] משברים לא בהכרח שהיא משרתת את האינטרס הסובייטי, ר יה; שטקטיקה זו כבר מיצתה את עצמה. מנהיגי בריה"מ נתונים בדי־ למה: מצד אחד, מלחמה עשויה להיות מאד־מאד מסוכנת, ומצד שני אם אין מצב של מתיחות, הם עשו־ יים להפסיד את הכול וללכת מדחי אל דחי. מבחינתם, הפתרון הוא כ־ יום להגיע להסדר אמריקאי־סובייטי פיקוח משותף במזרח התיכון. מ־ בחינתם, ועידת ג'נבה היא הסיכוי להגיע להסדר, שבו יהיו ארה"ב ובריה"מ ה„שותפים" של המזרח התיכון. אם ידועים הרכב, שסום הסדר לא יבטל לחלוטין את שורשי המחלוקות וישאיר גורמי תסכול אצל שני הצדדים. אך כל הסדר שלפיו תהיה בריה"מ „שותפה" יקנה לה מעמד של קבע ויתן לה באופן קבוע תפקיד של פיקוח הכפפה. הם מעוניינים להפחית את סיכוני ה־ מלחמה, אך לא במחיר של הפחתת מעורבותם באיזור.

הכיוון של המדיניות הסובייטית הוא, הכשלון של הדיפלומאטיה ה־ עקפה. מנהיגי בריה"מ מעונינים ש־ ד"ר קיסינג'ר ייכשל במאמציו, ולדי־ דם האלטרנטיבה היחידה הנלעדית היא ועידת ג'נבה, שם אפשר יהיה להגיע להסדר סובייטי־אמריקאי. בריה"מ פועלת בעידה רבה כל־כך להגברת עוצמתה הצבאית של סור־ יה, כדי לא לתת שום סיכוי להצ־ לחת הסדר אמריקאי הדו־צדדי ו רוצה כי ייקבע כי בכל הסדר תהיה בריה"מ משולבת באופן אורגאני.

שאלת עליית היהודים

שאלה: המשבר [illegible] הערבי־ישראלי־סובייטי צריך היה להר־ ביא להגברת [illegible] העלייה מ־ בריה"מ. באיזו מידה עלול מי־ של המשבר לפגוע בסיכויי יצי־ אתם של יהודים מבריה"מ?

ד"ר עין: בנושא זה יש פרדוקס מסויים — שכן להיסים יש כיום אינטרס מסויים להוכיח שעניין ה־ עליה אינו קשור בהסכם הסחר ו ההחלטה הנוגעת ליהודים אינה נובעת מלחץ דעת הקהל העולמית. אלא משיקולים של מנהיגי בריה"מ. ב־ בוד להניח, שהעליה מבריה"מ ת־ משך, וקשה מאד להעלות על הדעת שהיא תיפסק. מה יהיו ממדי העליה, מה יהיה גורלם של פעי־ לי העליה [illegible] — זאת קשה לדעת. מצד אחד, [illegible] הסכמה היחס כלפי פעילי ע־ ליה, ומצד שני רואים כי השלטו־ נות מבקשים לאפשר עליה של עליה, לפי הערכתי, לראשי הקרמ־ לין אין כיום מדיניות ברורה בענין זה, והעתיד יוכיח לאיזה כיוון יה־ גלגלו הדברים.

„משאת המלך"

(סוף מעמוד 4)

רעה, ואחר כך בעירה. אם בתוך ישראל היה ביתה על [illegible] כלהיה נבחר קבה, שאם המבצא יותר שנחשב בקנאותה כבר לגדול, הרי עכשיו כאילו נכאר דבק עליו חוב ביתה. אבל אם לקטן הזה נחשב גם בנערותו לקטן, רק שבכן בה נהגב לפי שאין לו ציפורים, הרי כדאם לא הי עליו חוב ביתה בתוך ישראל. עיין.

כמו כן דן המחבר בייחוסו של הגרי"א קיפלר ז"ל, שיתבו גר קטן גיירוהו מן התורה, נכרי קטן בר דעת יכול להתגייר מן התורה, כיצוי שב־ עכודים בר דעת קטן, נחשב לגדול־ יהתחבר מרצו בזה, שאם בנכריותו לא נחשב עדיין לגדול, רק שאין שיעור לקטן שלו, הרי להיפסות מ־ ישראלי אין בכוחה, שלישראלי יד־ בחיוב בבצוות הרי יש לו שיעור וכן. אבל אם נחשב בנכריותו לגדול, יתכן שיכול להתגייר, האריך בנו־ שא.

בספר חוקר רב ובנעין הנרחבות על פני ארבע מאות עמודים. [illegible] עמודים בפלוי כוריים. ועל מאמרים בנבבים רחבת בינלה. הספר הזה זכה להתפרסם בין יהודי התורה ו־ לירוה.

בעלי הספר בציות קוראים ביור־ ה על התורה של אביו, רבה של [illegible], הגרי"א דיסקין ז"ל בשם „אבן יהושע", ובו אגרות מוסריות להלצות, הן לפירושים במקצועות שו־ נים, וכן להרהורי מוסר ודרכי ישר.

כ"ה לחי!

(סוף מעמוד 7)

מאד לקבלת מכתבי הכני (בהד־ גשת המלה „השני").

והרי עובדה מרב מובהק, שאינו לא חב"די ולא בן חב"די־ טה לי באחד מביקוריו בארץ הרב רבי יחיאל מיכל חרלפ ז"ל (בנו של הגרי"מ חרלפ ז"ל מירושלים), שהיה רב בקהלה חשובה בניו יורק: אני אינני חסיד של הרבי. אבל אנחנו ידידים. ואני יוצא ו נכנס אצלו לפרקים קרובים. הנה פעם חלתה אשתי במחלה כבדה והכנסתיה לבית חולים יהודי. אח־ רי כמה ימים הודיעו לי הרופאים שיש צורך בניתוח. אמרתי ב־ לבי: כן רבי, לא רבי, אבל הרי הוא ידיד נאמן, אלך ואתייעץ עמו. באתי וספרתי לו המעשה. השיב לי הרבי: אני יודע את מהות המחלה וטבעה, ודעתי היא שלא לעשות ניתוח. כשהודעתי על סירובי להרופאים צחקו ואמרו: הנה בחדר הסמוך שוכב איש במחלה זו עצמה. ו עשינו לו הניתוח. ובעוד כשבוע ילך הביתה בריא ושלם. ושמא תאמר איזה איש פשוט הוא. הדע שהנשיא איזנהאואר שואל בכל יום בטלפון לשלומו. עניתי להם שלא אוכל להסביר לכם הטעם. אבל איזה כח עליון אומר לי שלא לנתח. לא עבר שבוע ימים, ואותו האיש שאיזנהאואר שאל בכל יום לשלומו הלך לעולמו. ואשתי ב"ה חיה וקימת. כלום נתכוונתי לספר בזה „מופת" מהרבי? אין דרכי בכך. אין דרכם של זקני חב"ד בכלל לשוחח במופתים (זה הלקם של חסידים חדשים מקרוב באו). ויתכן שאין כאן בכלל מופת. הרבי ידע טיב המחלה ואמר מה שאמר על פי הנסיון. לא נתכוונתי אלא לציין עובדה אחת מני אלף בה אני רואים הערצתו את הרבי של מי שאינו מאנ"ש עד כדי ציות בקולו בדבר של פקוח נפש.

קצרה היריעה מהכיל את מקצת מן המקצה של עבודתו במסירות נפש של הרבי בכל עניני הכלל ו הפרט. הציבור היהודי. לא לחנם חוגגים אנשי חב"ד בכל את ואהר את יום בו מלאו כ"ה ש־ לנשיאותו.

ואיחולינו: יאריך ימים במלכותו עד כי יבא שילה.

דרושה גישה נכונה

(סוף מעמוד 7)

המדינה שראוינו חזיו דעתם להכי־ ליך באו"ם. מה עוד שבמצב בדי־ דותנו, האו"ם הוא לנו מקום מפגש בלתי רשמי עם נציגי עמים רבים, אשר ניתקו יחסיהם אתנו, בפרט אלה שעשו זאת בלחץ הערבים. באמור, לא יהיה זה מן התבונה „נעזוב במת הסברה בינלאומית כזו של האו"ם, אשר קולנו נשמע ואם נעזוב אותה יישמע שם קול הערבים בלבד.

משום כך, אני בדיעה, שטעה מש־ רד החוץ שלנו בהחליטו לבטל המשל־ חת המיוחדת שלנו ליד אונסק"ו אחרי שנתקבלו שם החלטות נגד ישראל במושב השנתי האחרון ול־ הטיל תפקיד זה על השגרירות שלנו בפאריס. כל נשכח, שהאונסקו, גם הוא במת הסברה בין־אומית חשוב־ ה ומסופק רב אם השגרירות שלנו בפא־ ריס תוכל לעשות גם העבודה באונ־ סקו, כאשר מוטלים עליה תפקידים רבים וחשובים והצוות שלה אינו גדול ביותר.

בית אב ואישו

(סוף מעמוד 4)

העדות נהלה עדה זכרם מר ה ליגע בהם יד, מה טוב חלקם. [illegible] גודלם שבקרקים [illegible] בריבים.

בפרק הזה בהיותו של הרב ברכה כראבן־לצין בא המר על סבבותיהו של ההבב באור בו טורקיה. הרבה פרשים רבי [illegible] מרוכזים בפרקים הזנים ביהודים הספרדים והאשכנזים ביבים ומאמצו להסכין שלום בין העדות. יש לא כבה אקטואליות נושאים אלה.

שלוש עשרה שנות כהונתו בשידלאיץ (תרנ"ג—תרס"ו, 1893 (1906) הן הקדמה־לסיא בפעילותו שהכי החיים בארץ־ישראל: ובתי דין, יחסים בין הציבור, בות ובתי־ספר, בעניין שבבנות מושבות, קשרים עם המלכבה הועד. בעניינים אלה היה רבש מדברים וקובלים. הוא עלו את לקישוג של אילו הגים מהיי הישן על תבבריצין. באותה הבים, התהם „ראש־הרבנים בק הקודש". הוא כותב: „הלילה יודבלים, בני אל זו, להיה הבי דעים עם אילו ואמרים הטוב לבינכה לרצין היציב, כי בב שכים בארץ כן גבהו דרכי בני הקרים בוהי.

בקביעות צמהו להגנת העה המדינה. נהג בזהירות, בהיוה מטעם השלטון הטורקי [illegible] באשי בקושטא, ר' משה הלוי קורו של הרצל בארץ התביד ואת ראשי היישוב במצב לא [illegible] „מצד אחד לא יכלו להתעלם בכל אישיותי ומעמדי, ומצד ש סתר לבבם אהוו אין כליעה" אם לא החדש עמו. באיך [illegible] קבלת־פנים הגה להרצל, [illegible] משום קריאת־תגר כנגד המלכות שלא ראו בעין יפה את בני [illegible] והתשוו מתוצאות [illegible] מפליה המבית של יהודים לא ישראל". כאשר נפטר הרצל [illegible] והלוויתו קשה לו לבוא לבית־הכנ־ ולהשתתף בהספד, אך הודיע ביטול מלאכה באותה שעה [illegible] על בניו להיצבו בעת ההספד.

בפרקים האחרונים של הספר קרים היו בנו, הרב הראשי [illegible] משה אליעזר המאבק על מינוי ראשי בשנות הרביעית־הרשה [illegible] היהודי בירושלים בהנהגות [illegible] הראשונה. דרכי חייהם של פר [illegible] שאול ומר יצחק־פפה אליעז רקע פעולתם בהנהגת בבית [illegible].

עיקרו של הספר הוא בגלוי דמה הקהילה של בריי הרב הספרדים, ובראשם הרב יעקב [illegible] מה, בתולדות שרים לרבנים אנשי היו החבירו בהם, הבני ספרד [illegible] יותר אורתודות. יותר הבנה [illegible] רות, בעידה שלא קיפחו ציונו חייב בכיתות. [illegible] הספרדית ורביות בבואה הקדמ כלול בספר והוא דבעניין [illegible] ומתר. לכהואלוטיה הספרדית [illegible] לקיות רוב מבינת של [illegible] ישראל.

צעדים איטיים לקראת הסכם הפרדה

מאת יעקב אדלשטיין

ר החוץ יגאל אלון חזר ממסעו לארה"ב כשבפיו בשורות ישנות בה לד"ר קיסינג'ר לערוך סיבוב נוסף באזור. ההנחה היא שרק קיסינג'ר מסוגל להזיז את הקפאון וליצור מחדש דינמיקה של ת. הקפאון השתרר משום שמצרים אינה עונה באופן ברור על צות הישראליות. אין בפיה תשובה על התמורה שהיא יכולה ל־ תמורת נסיגה כלשהיא. אי מתן תשובה נובע משיקולי פנים, מצרים אינה יכולה להסתכן בעמדה של הסכם עם ישראל, גדת לעמדות הקיצוניות של סוריה ושל אש"ף. עמדה חיובית ע את סאדת ממנהיגות מצרים בעולם הערבי. זה כלפי חוץ. פנים, עומד סאדת בפני בחירות לנשיאותו במצרים בעוד ואינו יכול לנקוט בתומכי עמדות פשרניות.

נב זה יש סבורים שכדי לה־ את השיחות, האם קיסינג'ר יש מקום שישראל תסכים מו ביגות, מאידך שר החוץ אלון סבור שהשתתפות ב־ ג'נבה יש בה משום סכנה ה, משום שאם הועידה תכשל ל הסיכויים לכך, פירוש הדבר ה. דעה זו תואמת את הדעה קיסינג'ר, החושש מועידת ג'נ־ בה יש לסובייטים מעמד והם לשבש את השיחות בינם ש־ להם כמתאים. בניגוד לכך שר הבטחון שמעון פרס, שאין יש מגוליכה לג'נבה, משום ש־ פשרות לנהל את הענינים בה להסתכן בכשלון מידי. אין לגשת לדיונים מידיים על הר־ לום או מניעת מלחמה, אלא אפשרות להקים ועדות צבאיות יות לנושאים שונים, וועדות עשויות לדון במשך חדשים ולא להגיע לידי סיכום, אבל נע התלקחות. כל זה כמובן, שהערבים יקבלו את התכנית עידת ג'נבה בנוסח כזה. יש שהערבים יתנגדו להשהיות ז דיון כזה על הנושאים שהם צים בהם. התוסרים של ועידת ז אינו בידי צד אחד, אלא שני הצדדים הנוגעים בדבר מות.

★

סאדאת חושש מג'נווה

נין שגם נשיא מצרים אנואר ה, בנאומו לפני האקדמאים ב־ התנגד לועידת ג'נבה וקיבל ה את העמדה של קיסינג'ר. תוצאה מראיה מפוכחת. סאדת בג'נבה יתיצבו הרוסים לצד ים. דבר זה יגרום לכך שהד־ קאים יתיצבו לצד ישראל, ר־ ים צריכים למנוע מצב כזה. יש להבין את ועידת ג'נבה לגשת אליה בלתי מוכנים. את־ א יהיו לה תוצאות.

ן הערבים יופיעו לג'נבה לא צות של מדינות אלא כקבוצה שתייצג את קהילית הערבים קבוצה זו תכלול גם נציג של . זה יהיה צעד כדי למנוע מסביב לייצוג אש"ף. במצב א תוכל ישראל להתנגד להכ־ נציג אש"ף שיהיה חלק מנצי־ ערבית כוללת. ועידת ג'נבה לקיים דיונים לבשך זמן מ־ משום שכל נושא שיובא ב־ הוא ענין לענות בו במשך

[illegible] המנהלת מדיניות פיר־ ת בהדרכת צרפת, מנוטרלת מ־ לה על ועידת ג'נבה. תוצאה ל ניטרול אירופה בזה בשל גה הבלתי מאוזנת לאחר מל־ יום הכיפורים. זה המחיר ש־ צה משלמת תמורת עמדה זו. ים היו מעוניינים בשיתוף אי־ , אבל ישראל ושתי המעצמות נבריות הכועצות, אינן מעו־ במעורבות של אירופה בשיחות בשל אינטרסים של אירופה, מספיק באינטרסים של עצמן.

★

[illegible]ים בריטיים

[illegible]

★

[illegible]קולים המכריעים

[illegible] פריצת מלחמה הם מסר־ סוריה אינה יכולה לבד ל־ מלחמה, היא זקוקה למצרים, [illegible]

או לירדן. יש סבורים ששנת 1975 אינו הזמן המתאים לערבים לפתוח במלחמה. מצרים מסובכת כיום ב־ בעיות כלכליות. היא מתלבטת ב־ הונה עם של 37 מיליון. היא מקי־ בצת תרומות מאילי הנפט הערבים כדי לקנות צרכי מזון בסיסיים. ה־ מלך פייצל נתקבל במעמד של יותר ממלך בסוריה ובמצרים, למרות ה־ משטרים הרדיקלים שבהם, משום שבידו הכסף ורק הוא יכול לממן את רכישות הנשק ואת קיום הכלכלה הערבית. למעשה רכש כיום המלך פייצל מעמד חשוב ביותר בעולם ה־ ערבי. בניגוד למעמדו בתקופת נא־ צר שבה חשש שמא נאצר יארגן מהפכה בארצו. כיום אין לו חש־ שות כאלה. מסעו במצרים ובסוריה בא גם במטרה להטות את המדי־ נות הללו מהשתעבדות יתרה לסו־ בייטים. לכן יצטרכו לבקש מפייצל להסכים לפריצת מלחמה. הוא אמנם קיצוני לגבי ישראל, אבל יזדקק לשקול את מאזן הנפט. מלחמה פי־ רושה הדבר, חרם נפט, שיבוש כל־ כלת העולם. ארה"ב הבהירה לבר שבמצב של חנק, יש מקום לכיבוש בארות הנפט. פייצל ירצה להמנע מלהגיע למצב כזה. הוא יבקש דר־ כים שונות כדי למנוע מלחמה ה־ עלולה להמיט שואה כלכלית ולסכן את מעמדו. הוא קיבל בענין זה אז־ הרות מן האמריקאים המספקים לו נשק.

★

האופציות הצבאיות

מלחמת יום הכיפורים פרצה ב־ תנאים טובים לערבים. היא הוכנה היטב מבחינה מדינית ומבחינה צב־ אית. לא בנקל אפשר להכין מלחמה כזו. דרוש לכך הרבה זמן ושיתוף מתאים. לכן לא בכל זמן יפתחו הערבים במלחמה. זאת השיקול הזה צריכה ישראל לנצל, כדי למנוע פ־ ריצת מלחמה, בשל מתיחות זמנית. אולם כאמור למרות שיקולים אלה, שותפות מצרים וסוריה לצמצום אופ־ ציה צבאית. מכאן הבקשה המצרית מן הרוסים לספק להם נשק תוך שלושה חדשים, שכן הם מתכוננים לאופציה כזו בחודש יוני, אם יהיה צורך, יזדקקו לנשק. האופציה ה־ זמנית היא חלק מן המערכה המדי־ נית. בלי אופציה צבאית אין אפ־ שרות לשני הצדדים לנהל מו"מ. האופציה הצבאית תעמוד במבחן ב־ משך שלושה החדשים הבאים. שכן אלו יהיו החדשים בעלי משמעות. יש ללכת בזהירות מרובה בקווי ה־ מדיניות, משום שהצד הערבי רגיש לשינויים ולמצבי מתיחות. לאור ה־ נסיון במשך 27 שנה, כאשר מצבי מתיחות הביאו לפריצת מלחמה.

★

החשש מ„פשרה"

קיסינג'ר עלול להטיל מבוכה ב־ ממשלה אם יביא הצעות פשרה. עד עתה מקובל שהצעות המצריות, כ־ גון הסכם למשך שנתיים, אינן מ־ קובלות על אף גורם בממשלה. הרוב בממשלה סבור שיש מקום לנסיגה בסיני במצב של הסכם למשך 10 שנים, תוך יצירת שטח מפורז ה־ לול הכוחות ותוך הסדרים בשטח שימנעו מלחמה. אך הרוב שולל מ־ סירת המעברים בסיני ושדות הנפט, תמורת הסדר מצומצם. קיסינג'ר ע־ לול להביא הצעת פשרה. במקום 10 שנים, רק חמש שנים. במקום נסיגה של 50 ק"מ, נסיגה של 100 ק"מ, כולל המעברים, אבל סידורים מת־ אימים בשטח. למנוע כניסת כוחות לחימה מצריים לסיני המהווים איום על ישראל. הסכם פשרה כזה עלול — כאמור — להטיל מבוכה בממ־ שלה ולגרום לויכוח אם הוא כדאי.

★

דורכים במקום

הרעה עלולה להפתח מן הצפון. סוריה אינה מעוניינת בהסדר בין ישראל למצרים. היא מעוניינת ב־ הסדר סימולטני, ומתנגדת לדעת מצרים שיש מקום להסדר מוקדם בין מצרים לישראל ובשלב שני, הסדר הפרדה נוסף עם סוריה. היא חוששת שלאחר הסדר עם מצרים ת־ היה ישראל במצב טוב יותר. אם כי הסכם ההפרדה הקודם הוכיח שכדי לשמור על ההסכם עם מצרים יש לחתום הסכם גם עם סוריה. לכן סוריה מנסה לרמז באמצעות פעי־ לות המחבלים בצפון, שיש בכוחה להפר כל הסכם, על ידי הגברת ה־ מלחמה בגבול הצפון ולאו דוקא מגבולה. היא מבקשת לקיים קשר יעיל עם ירדן, כדי לשמור את ה־ אופציה של חזית שלישית. באשר לירדן, סבורים שכיום מוכנה ירדן להסכם עם ישראל, בתנאים משופ־ רים יותר מאשר לפני כן, תאת ל־ אחר החלטות ועידת רבאט, אשר הוציאו את ירדן מן התמונה.

ירדן אורבת לשולחן אש"ף כדי לחזור לתמונה. לפני מלחמת יום הכיפורים היה חוסיין מוכן להסכם, אך לא לתמורה. כיום מוכנה ירדן גם לתמורה, אבל לאחר הסכם עם מצרים. זה הרושם שנקבל לאחרונה מגעים של אישים מדינים מאי־ רופה עם המלך חוסיין, הסובר שה־ עולם הערבי בצד בו. נראה לכן, ש־ לאחר 4 ביקורים של שר החוץ ב־ וואשינגטון, אנו עומדים עדיין ב־ אותו מקום שעמדנו לאחר חתימת הסכם ההפרדה הראשון.

מה יוסיף מס ערך מוסף?

מאת ברוך אדלר

אזרחי ישראל, הנושאים בעול המסים הכבד ביותר בעולם, יצטרכו השנה שוב להדק את חגורתם ולהטיל על עצמם עול נוסף, עם הנהגתו של מס חדש, מס ערך מוסף. כפי שהבטיחה הממשלה תהיה הפעלת מס זה כרוכה בביטול מסים אחרים, בעיקר מס קניה, וכן ברפורמה יסודית בכל מערכת המיסוי, נושא שעליו עובדת עתה הועדה בראשות פרופ' ח. בן־שחר. אולם, גם אם הממשלה תעמוד בדיבורה אין פירושו של דבר שאכן יוקל עול המסים או לפחות לא יוכבד. למודי נסיון העבר אפשר לקבוע כמעט בוודאות שגם במקרה של רפורמה בסופו של דבר אלה ששילמו בעבר את המסים כדת וכדין ונשאו בנטל יישאו עתה בנטל כבד יותר ואלה שהצליחו להתחמק ממנו — בפניהם נפתחות אפשרויות חדשות של התחמקות מנשיאה בעול.

מס ערך מוסף בא, לכאורה, לבטל עיוותים קיימים במערכת הגבית ול־ הכביד למעגל משלמי המס רבים מ־ אלה שבעבר הצליחו להתחמק ממע־ רכת המסים. אולם, ככל הנראה מס זה, בתנאי הארץ יגביר את ההשת־ מטות ויאפשר גריעת הון תעצומות ע"י אלה היודעים להסתודד ולהטיל את העומס על אחרים. השיטה של־ פיה פועל מס ערך מוסף היתה פש־ טה למדי והוא קל מאד לגביה. או־ לם, החשש הוא שדווקא בשל פש־ טות זו ילכו שלטונות המס בדרך הקלה, כפי שהם עושים ביחס למס הכנסה, שאותו משלמים בעיקר ה־ שכירים שכל משכורתם גלויה וכתו־ בה בספרים, ובמקום להעמיק את הגביה ולהגיע למשתמטים הם יצ־ מיקו לחזור לכיסיהם של אלה שבין כה וכה משלמים את כל המסים.

מס על הוצאה

מס ערך מוסף (מע"מ) אינו המ־ צאה ישראלית ואנו רק הולכים בעק־ בות מדינות מערב רבות שהנהיגו בשנים האחרונות מס זה, בחלקן בהצלחה ובחלקן תוך כשלון טוטלי. מע"מ — כפי שמגדירה הצעת החוק — הוא מס כללי על הוצאה. זבו טמון ההבדל היסודי בינו לבין מס הכנסה, שכשמו כן הוא — מס המו־ טל על הכנסתו של האדם. מע"מ מוטל על תוספת הערך שנוצרה בכל שלב משלבי הייצור, השיווק ומתן השירות. תוספת הערך היא למעשה השכר שמשלם העוסק לעובדיו ב־ תוספת הריוח שלו. את הערך ה־ נוסף ניתן לאתר ולבטא בצורות שונות. בארץ בחר המחוקק בדרך של הטלת המס על המכירות בניכוי המס על הקניות. (שיטות אחרות הן הטלת המס במישרין על השכר וה־ רווחה, הטלת המס על ההפרש שבין מחיר הרכישה למחיר המכירה). בחוק נקבעו שיטות שונות בהתחשב ב־ בעיית הכיווניות של עצפים שונים.

אם להרגם ללשון פשוטה את ה־ מוצע בחוק אפשר להסביר את מע"מ באופן סכימטי. כפי שמציג זאת המומחה למסים רואה החשבון ש. סמילנסקי בדוגמא של תשלום מס על חליפה. הפלאי המגדל כותנה רוכש שתילים, כלי עבודה, חמרי הדברה וכו'. מחמרים אלה הוא מייצר כות־ נה. לגביו הערך הנוסף הוא העבו־ דה שהשקיע בגידול הכותנה, והוא מתבטא בהפרש שבין המחיר ששילם בעד חמרי הגלם לבין המחיר שקיבל בעד הכותנה שמכר. אם נניח שה־ כותנה תימכר במאה ל"י ועד ששי־ עור המס ששולם בשלב זה — אם הוא יהיה 10 אחוזים — 10 ל"י. השלב השני הוא עיבוד הכותנה ל־ חוטים. כאן הערך הנוסף הוא ה־ הפרש שבין המחיר ששילם בעבור הכותנה הגלמית, הוצאות הייצור, הציוד של בית הטויה וכו', לבין המחיר שקיבלו החוטים שנמכרו ל־ בית חרושת לאריגה. אם מחיר החו־ טים הוא 200 ל"י הרי שהערך הנוסף הוא 100 אחוז והמס הוא 20 ל"י. אולם, החוק מאפשר לגבות בכל שלב את מע"מ ששולם בשלב הקודם וכך יכול מפעל הטויה להוריד מהמס שהוא משלם 10 ל"י של מע"מ שהוא שילם בעת שקנה את הכותנה.

המשלם הסופי — הצרכן

השלב הבא הוא מכירת הבד לחייט ע"י מפעל האריגה במחיר של 250 ל"י. על סכום זה צריך לשלם 25 ל"י מע"מ. אולם, למעשה ישלם ה־ מפעל רק 5 ל"י כי הוא יכול לנכות את 20 הל"י של מע"מ ששילם בעת שקנה את החוטים. החייט מוכר את החליפה לצרכן ב־300 ל"י ועל מחיר זה צריך לשלם מס של 30 ל"י. בשלבים הקודמים שולמו 25 ל"י כמע"מ ואותם מנכים כעת, כך שה־ חייט ישלם רק 5 ל"י מס. בסופו של דבר ישלם כמובן את הכל הצרכן שעליו יגלגלו את המסים ששולמו בשלבים השונים של הייצור. כלומר הטלת מע"מ תייקר את המוצרים ו־ שיעור ההתייקרות הצפויה תלוי ב־ שיעור המס. ההנחה המקובלת היא שההתייקרות תהיה בשיעור של מח־ צית מאחוז מע"מ שיוטל.

השיעור של מע"מ טרם נקבע וה־ ממשלה החליטה רק החלטה עקרו־ נית על הטלת המס. השיעור עצמו יקבע בסמוך להפעלת המס. זאת — כמסביר הממונה על הכנסות המדינה, מר מ. גורדפר — בכדי למנוע התייקרויות כבר עתה, מתוך ציפיה שהמחירים יעלו בעתיד. למרות זאת לא עזר הדבר ובימים אלה היינו כבר עדים ל„בהלת קניות" חוסא ול־ התעוררות במסחר היה במוצרים רבים כמעט משותק לגמרי אחרי הפיחות. בחנויות החשמל שוב נראו קונים ובחנויות המזון נתרוקנו המדפים של הסוכר והאורז. הסוחרים, שנשארו עם מלאי לא מכור גדול שהעיק עליהם, הפיצו בכוונה שמועות על התייקרות גדולה הצפויה והקונים נת־ פתו ונפלו לרשתם. שר המסחר והת־ עשיה, מר ח. ברלב, ברצונו לק־ טול באיבה בהלה זו הרגיע את הצי־ בור ואמר שהפעם לא כדאי לא־ גור. שיעור המס שיוטל יהיה נמוך מאד, אמר, בציינו יחד עם זאת כי יתכן ומחיריהם של כמה מוצרי יסוד, דוגמת סוכר, אף עשויים לרדת בשל ירידת מחירים בשוק העולמי. הצי־ בור, שהנסיון הוכיח לו כי אין לסמוך על הבטחות הדוברים הרשמיים ו־ דוגמא הבולטת האחרונה — הצהרות שרי האוצר האחרונים, למרות הבטחות ההורות ונכונות כי המחיר לא יועלה ולא יתנו פרס לאוגרים) לא האמין להם גם הפעם אך הבהלה בכל זאת שככה — הן משום שבידי הציבור יש מלאי גדול מהאגירה הקודמת והן משום שבכל זאת הבינו כי כיצ־ לא יופעל מהיום ויעבור עוד זמן רב עד שהחוק יתקבל ויופעל למעשה.

האפשרויות להשתמטות ממס

השיטה שנתקבלה בארץ לגביית המס, שלפיה מנכים בכל שלב את המס ששולם בשלב הקודם נועדה לעודד ניהול ספרים ולשימוש במס־ מכים — מסביר הממונה על המס החדש, סגן מנהל המכס מר מ. ברקת. מפעל יעדיף לקנות מספק המנהל ספרים ונותן לו אישורים בכתב על המכירה, כי אז יוכל לנכות את המס ששילם בעת שהוא ימכור, בשלב הבא, את תוצרתו הוא. אם הוא יקנה ממי שאינו מנהל ספרים לא יהיו לו מסמכים להוכחת קנייתו ואז ירד לטמיון כל המס ששולם בשל־ בים הקודמים. עם זאת ישנם הסבו־ רים שדווקא ההיפך הוא נכון ואם קונים מוצר ללא מע"מ גם לא בש־ לבים אותו למוכר. על כל פנים תיתכן גם מערכת סגורה לחלוטין של אי תשלום מס. בכל אחד משלבי הייצור והמסחר ניתן, בתנאים של היום, לקנות ולמכור מבלי שאף אחד ינהל ספרים וההשתמטות ממס תהיה כללית.

אפשרויות גדולות יותר של השת־ מטות מתשלום המס נהנות בידי השירותים. הממשלה החליטה, ובצדק, להטיל את המס על הכל ולקבוע לו שיעור אחיד. זאת בכדי למנוע עיוותים ולא לפתוח פתח ללחצים ולהעדפות. במציאות ברור כמעט שאי אפשר יהיה לבצע החלטה זו.

אין להעלות על הדעת שיחייבו את הרופא לנהל ספרים ולרשום כל הוצאה שלו בכדי לחשב את המס. במציאות הוא יעשה זאת באופן שרי־ רותי ויקבע מס כאוות נפשו. לפציינט שלו הוא יאמר כי נוסף למחיר ה־ שירות עליו לתת גם תוספת מס שאינה הולכת לכיסו. הפציינט ישלם תוספת זו אך הרופא לא יעביר אותה למע"מ ועל הריוח שלו מהשירות יתווסף גם ריווח של מס שנגבה אך לא הועבר. כלומר: להעלמת מס ההכנסה של הרופא תתוסף גם העל־ מת מס נוספת ופתח נוף לרווחים. הדוגמא של הרופא נבחרה במקרה ואותו דבר אפשר לומר גם על הסו־ רג, מדביק הטפטים ורבים אחרים שלא יכנסו למעגל משלמי המס.

מס מחזור בעסקים קטנים

המחוקק שהיה ער לבעיה זו של שירותים ועסקים קטנים יאפשר לג־ בות מס מחזור במקום מע"מ. מס זה נקבע לפי המחזור המשוער של העסק. מס המחזור יהיה קטן יותר ממע"מ אך אותו אי אפשר יהיה לנכות ממע"מ בשלב הבא של הייצור והמסחר. זאת, בכדי לעודד ניהול ספרים תקין. המחזור שנקבע בדיו־ נים הראשונים ל־100 אלף ל"י הוג־ דל בלחץ הארגונים הכלכליים ועקב נסיבות הזמן כשערך הכסף ירד ה־ הועלה לרבע מיליון ל"י. פירושו של דבר כי עסקים רבים יוצאו לגמרי ממסגרת מע"מ ולמעשה יכנסו למס־ גרת של תחשיבים, שלפי הנסיון במס הכנסה כל הקשר ביניהם לבין המציאות הוא מקרי לגמרי. אין ספק שהיקף המחזור יקבע תוך מו"מ עם ארגונים המייצגים בעלי מלאכה, סו־ חרים וכו' וחזקה עליהם שיפיקו את המקסימום על חשבון הציבור הרחב, שיצטרך לשלם מחיר יקר יותר בעד המוצרים שירכוש בטענה כי המס החדש מייקר אותם.

קבוצות שונות לא יכללו בשום מסגרת של מע"מ ומס מחזור. אלה הם עוסקים שאין כל אפשרות ל־ השתלט עליהם. ואי אפשר לקבוע להם מחזור. אי אפשר, למשל, להט־ יל ניהול ספרים על מצחצח נעלים או רוכל. בקבוצות אלה יש בעלי

(סוף בעמוד 9)

קיסינג'ר: „בגלל נפט אתה מוכן להסתבך במלחמה"?

האם מבשר ביטול הסכם הסחר שינוי במדיניותה של ברה"מ?

מאת יהושע שמש

ביטולו החד־צדדי על־ידי הסובייטים של הסכם הסחר בין ארה"ב וברה"מ, גרר אחריו גל של הערכות ושמועות בדבר שינוי גישתם של ראשי הקרמלין למדיניות ההפשרה הבין־גושית. חוגים רשמיים בשתי המדינות טרחו השבוע להדגיש, כי אין הם צופים שינוי במדיניות ההפשרה. שר החוץ האמריקאי, ד"ר הנרי קיסינג'ר, אמר כי לדעתו, ימשיכו שתי המדינות ביחסיהן הקודמים, למרות הקשיים שהתעוררו לאחרונה ביחסים ביניהן. פרשן בטאון המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, „איזווסטיה", תוך שציין כי התניית קשרים כלכליים ותנאים פוליטיים פגעה ביחסים שבין שתי המדינות — כתב כי בריה"מ תמשיך במדיניות הפגת המתיחות.

מה הביא את בריה"מ לצעדה האחרון? האם הוא מושפע ממה ש־ מתרחש בקרמלין בעקבות מחלתו של ברז'נייב? האם מבשר הצעד ה־ אחרון שינוי בגישתה של בריה"מ כלפי ה„דטאנט" ועשוי להשפיע על מהלך המגעים המדיניים במזרח ה־ תיכון? — בסוגיות אלה שוחחנו עם ד"ר עודד ערן מהמכון לחקר בריה"מ באוניברסיטת תל־אביב.

מאזן רווח והפסד

שאלה: מה הביא את ברית המועצות לבטל באופן חד־צדדי את הסכם הסחר שלה עם ארצות הברית?

ד"ר ערן: לדעתי, יש כאן ענין של מאזן רווח והפסד, שנערך ב־ קרמלין בעקבות הסכם זה. הציפיות הסובייטיות מן העסקה היו גדולות — וכך כנראה, הציג ברז'נייב את העניין בפני המנהיגים שהטילו ס־ פק בתבונה שבהסכם זה, שכרוך ב־ מתן מעמד של מדינה מועדפת ל־ בריה"מ בהקלת תנאי ההגירה של יהודיה. בריה"מ קיוותה, שבמשך מספר שנים תוכל להגיע לאשראי בהיקף של כ־11 מיליארד דולר — אך התקרה שנקבעה, 300 מיליון דו־ לר לתקופה של ארבע שנים, הציגה את העניין בצורה מגוחכת. יש הע־ רכה, כי סכום בסדר־גודל כזה אין בריה"מ צריכה לבקש מארה"ב, והו־ כל להשיגו תוך פרק זמן קצר יחד סית ממכירות שוק הנפט המתפתחת שלה. מנהיגי בריה"מ הרגישו כי בעד סכום כזה הם משלמים מחיר כבד מבחינתם, קודם כל מחיר יוק־ רתי. כל עסקת הסחר — למרות ה־ ניסיון הסובייטי להציגה כיחסים כל־ כליים לטובת שתי המדינות, ש־ שתיהן יוצאות נשכרות ממנו — היתה בעיקרו של דבר סיוע כלכלי אמריקאי לבריה"מ. היה כרוך בכך אבדן מסויים של יוקרה, מה גם שהדבר נקשר בעליית יהודים מ־ בריה"מ. כך שלבריה"מ הזוה הרי־ גשה שהיא משלמת מחיר כבד מאד, ושבסופו של דבר — למרות יומ־ רתה להופיע כמעצמה־על שוות ערך לארה"ב — הרי שארה"ב אינה מת־ ייחסת אליה כאל שוות־ערך אלא כאל מעצמה מדרגה שניה. כל זמן שנדמה היה כי אפשר להפיק רווח גדול מהעיסקה, היו מנהיגי הקרמ־ לין מוכנים לשלם את המחיר, כי התמורה קסמה. אך משעה שנראה היה להם כי התמורה עלובה ופוגעת ביוקרתם, הגיעו למסקנה כי כל הענין אינו כדאי.

הם עשו גם חשבון נוסף: על־ידי ביטול הפגנתי של העיסקה, הם יוצ־ אים למעשה ברווח מסויים — כגו־ דלים את האמינות הסובייטית ב־ זירה הבינלאומית, מבטלים את הפ־ סד היוקרה ומשפרים את עמדת ה־ מיקוח שלהם כלפי המערב בצורה ניכרת. בכך הם מפריכים לכאורה את הטענה של הסנטור הנרי ג'קסון ושל חוגים אחרים בארה"ב, שעם בריה"מ אפשר לדון רק בצורה נוק־ שה ועל־ידי לחצים. בביטול העיס־ קה הם מתכוונים גם להוכיח, שאי אפשר לנהל מו"מ עם בריה"מ בד־ רכים נוקשות וכי הדבר לא יעלה בידי אף אחד.

שאלה: מה מתרחש כיום בקרמלין, לנוכח הידיעות על מחלתו של ברז'נייב?

ד"ר ערן: לאחרונה הרבו לחג ולצג בנושא הקרמלינולוגיה. היו כ־ מה הערות עתונאיות ופיליטונים ש־ ניסו לזלזל בקרמלינולוגים ובהער־ כות ומסקנות שהסיקו לגבי דברים שמתרחשים בתוך הקרמלין. יש ל־ ציין, כי קרמלינולוגיה אינה, כמובן, מדע מדויק ובעצם אינה מדע כלל. זוהי שיטה בדרגת יעילות מסויימת, לאבחן צבעים שונים בפוליטיקה הסובייטית. נכון שהיה לקרמלינו־ לוגיה בעבר מספר די ניכר של כשלונות, אך היו בשנים האחרונות גם כמה הצלחות ניכרות — כמו, למשל, חיזוי נפילתם של חבר ה־ פוליטביורו, פיוטר שלסט, ושל מז'אר באנאדזה מזכיר המפלגה בגרוזיה. מה שצריך לזכור לגבי קרמלינולוג־ יה, שהיא טובה בדיאגנוזות אך אי־ נה מבטיחה תחזית מדויקת. במלים אחרות, היא מאבחנת מצבים, אך אינה יכולה לומר בוודאות באיזו כיוון יתגלגלו הדברים.

כידוע, אין אינפורמציה רשמית בבריה"מ על מה שמתרחש בקרמלין ואין העיתונות הסובייטית מדווחת על מה שמתרחש מאחורי הקלעים. לצורך זאת, עתונות זו נדרשת ב־ הובה רמזים מסויימים, שתפקידם לתת לאנשי המנגנון מושג על יחסי הכוחות בתוך הקרמלין. הרמזים הם: סדר ההופעה של המנהיגים, מספר הפעמים שהם נזכרים, סי־ מנים טקסיים פורמליים, ועוד. ה־ קרמלינולוגיה משתדלת לקרוא את הסימנים המיועדים לאנשי מנגנון המפלגה.

מאבק על עמדות כוח

ומכאן למצב בקרמלין כיום. אפ־ שר לומר בוודאות שמצבו של ברז'נייב קשה מבחינה פוליטית. ה־ אם יפול או יתאושש — זאת אי אפשר לומר בוודאות. מה שמתרחש בקרמלין הוא, לפי כל הסימנים, התגברות של מאבק על עמדות כוח. יש לציין, כי בפוליטיקה הסובייטית תמיד קיים מאבק, כמו בכל מקום אחר. אלא שאחר שהמאבק בקרמ־ לין אינו מתנהל במסגרות קונסטי־ טוציוניות כמו במערב הרי המאבק שם הרבה יותר אינטנסיבי. לפעמים יש סימנים לאינטנסיפיקציה של ה־ מאבק, והיום נמצא, כנראה, הקרמ־ לין בעיצומה של התגברות המאבק.

שני הסימנים האחרונים לכך ש־ מתרחש בקרמלין מאבק קשה וגובר הם שתי הכרעות חשובות שקיבלה המנהיגות הסובייטית תוך שלושה שבועות, שהפכו על פיהן החלטות קודמות שנתקבלו בקרמלין: א. בי־ טול ביקורו של ברז'נייב במצרים. ב. ביטול עיסקת הסחר עם ארה"ב.

אנו יודעים, כמובן — וזאת במ־ דה די גבוהה של ודאות — שברז'־ נייב חולה, ואין ספק, כי אם הוא אמנם חולה חשוך מרפא, הרי זוהי באמת סיבה להתגברותו של מאבק הירושה. יש לציין כי כאשר ניסתה סוכנות הידיעות הסובייטית „טאס־ מית, טא"ס, להכחיש את השמועות שרווחו במערב בדבר מחלתו של ברז'נייב והמאבק על השלטון — הכחישה את ענין המאבק אך לא איזכרה את שמו של ברז'נייב. יש סימנים לכך שמחלת ברז'נייב יש השלכות עמוקות על יחסי הכוחות בתוך הקרמלין ומאד ייתכן שהול־ כת ומתגבשת קואליציה חדשה בין גורמים שונים, השונה מן הקוא־ ליציה שתמכה בעבר בברז'נייב.

אין פירושו של דבר, כי אפשר לומר בוודאות שברז'נייב יפול. כ־ ידוע, כרושצ'וב, למשל נפל כארבע וחצי שנים לאחר שהקואליציה ש־ העלתה אותו לשלטון הזדעזעה ל־ ראשונה. אך אפשר לומר בהחלט, שיחסי הכוחות השתנו לרעתו של ברז'נייב ומזלתו ערערה, כנראה, את הבטחון העצמי של כל המנהי־ גים שתמכו בו.

שאלה: האם ביטול הסכם הסחר קשור במאבק בהנהגת ב־ קרמלין?

ד"ר ערן: הצעד הזה קשור ללא ספק בזירה הפנימית בתוך הקרמ־ לין. כל אלה שמתנגדים לברז'נייב וגילו בזמן האחרון פקפוק הולך וגובר בכך שמייד לתבונה שבמדי־ ניותו בשאלת הסכם הסחר קפצו כ־ מוצאי שלל רב על מיעוט ההישגים של מדיניותו. למעשה, ההחלטה על ביטול ההסכם היא במידה רבה סטי־ רת־לחי אישית לברז'נייב. ההפתעה זו מאוד בלתי נעימה לגביו ולמעמ־ דו בספק את הבנתו הפוליטית.

שינויים שוליים

שאלה: אם יחולו שינויים בהנהגה הסובייטית, האם צפוי שינוי במדיניותה של בריה"מ באשר להפשרה הבין־גושית?

ד"ר ערן: הפוליטיקה הסובייטית היא בסופו של דבר פוליטיקה בעלת גוון פרסונלי־קבוצתי יותר מ־ אשר בעלת גוון ענייני. היריבויות האישיות והקבוצתיות הן הרבה יו־ תר בעלות משמעות וחשיבות מן היריבויות על רקע ענייני. בהיס־ טוריה הסובייטית יש דוגמאות ל־ אין ספור של מנהיגים אשר התנג־ דו לפרוגרמה מסויימת, לקו מסויים, וכאשר הגיעו לשלטון נקטו בדיוק אותו קו שהתנגדו לו; או של מנהיגים שהתנגדו לקו מסויים, ר־ אחרי שקיבלו טובות הנאה מסויימות עברו לתמוך באותו קו. לכן אי אפשר להסיק בוודאות, שעלייתו לשלטון של מנהיג מסוים שהת־ נגד לברז'נייב ולמדיניותו, פירושה בהכרח שינוי של 180 מעלות ב־ מדיניות הסובייטית. שכן עמדתו ב־ טרם הפיכתו לשליט עיקרי נבעה משיקולים פרסונאליים ואינה אינ־ דיקאטיבית לגבי עמדתו. כאשר ה־ שיקולים הפרסונאליים שלו ישתנו.

לכן הייתי אומר, כי הברירה אי־ נה בתוכו של דבר: „דטאנט" או „מלחמה קרה" — אלא בין וריאציות שונות של ה„דטאנט". אי אפשר לשאול אם תחזור תקופת המלחמה הקרה, אלא מה יהיו השינויים ה־ שוליים במדיניותה של בריה"מ. אי אפשר לומר, שרואים התבוססות של הדטאנט — שכן אין זו אלטרנטיבה ריאלית לא לבריה"מ ולא לארה"ב. מה שמוליך היום את שתי המע־ צמות היא התחושה של מאזן האי־ מה הקיים ביניהן ותחושת חוסר ההגיון שבהמשך השקעות ענק ב־ מירוץ חימוש חסר תוחלת, שאינו משנה באופן יסודי את יחסי הכו־ חות בין שתי המעצמות. לכן ה־ גיעו למסקנה, שעליהן להידבר בינ־ הן כדי שיוכלו להשקיע משאבים בדברים חיוניים. על כן יכולים לה־ יות שינויים שוליים במדיניותם של מנהיגי הקרמלין, אך אין לצפות לשינויים מהותיים. יהיה מי שיש־ לוט בקרמלין מי שיהיה — ההחלטות שלו אינן יכולות להיות שונות ב־ אופי קיצוני מהחלטות קודמות.

שאלה: באיזה מידה עשוי זה להיות להתפתחויות אלה השפ־ עה על מהלך המגעים המדי־ ניים בשאלת המזרח התיכון?

ד"ר ערן: במזרח התיכון יש המ־ שך של המלחמה הקרה, אלא ש־ תוך ההצטבבות מצוני־נות ליצור כלי־ לים מוסכים של ההתרות, שלא תוד־ רדר מהחרות גרידא ולא תגלוש לעימות צבאי ביניהן.

הסובייטים נתונים בדילמה המו־ רה מאוד במה שייך למזרח ה־ תיכון. מאז מלחמת יום הכיפורים, ועוד קודם לכן, יש דעיכה הדרגתית של ההשפעה הסובייטית במזרח ה־ תיכון. מצרים, שהיא המפתח לכל עמדה של בריה"מ באיזור, היא ה־ דוגמה הבולטת ליד. בבחינת ברית

(סוף בעמוד 8)

יומן ניו־יורק

הקונגרסמאן היהודי מבורו פארק

מאת ד"ר הלל זיידמן — סופר „הצופה" בארה"ב

הבחירות לקונגרס של ארה"ב עברו כמעט בהיסח הדעת. הבוחרים ציפים מכל פולי־ טיקאים — משתי המפלגות גם יחד — אחרי ווטרגייט. סימן ליחס של סלידה למפלגות: המועמדים שזכו למנוי בוועידות מפלגותיהם — כידוע — נבללו כמעט כולם בבחירות מוקדמות. כלומר, כאשר חברי המפלגה מן השורה היו בוחרים, די היה לתמיכה מצד המנגנון במועמד שיוכשל כשלון חרוץ. נבחרו אלה ש„רצו" על אפם וחמתם של ראשי מפלגתם.

כתוצאה מתודעה זו הופיעו פנים חדשות בזירה הפוליטית. עלו כוחות צעירים, רעננים, בעלי תנופה ומעוף, שלא ראינו מזמן. בין הבולטים ביניהם, שמנבאים לו עתיד מזהיר, הוא חבר הקונגרס החדש סטיוון (יהושע, שמו העברי, הוא אומר לי) סולרז. אדם צעיר, משכיל, רציני וכשרוני. אולם הוא אינו סומך על כשרונותיו, — הוא עובד על עצמו בשקי־ דה ובאמונות.

מר סולרז מייצג את שכונת בורו־פארק, בברוקלין, הוזה אומר, את הקבוץ היהודי הגדול ביותר בארה"ב. הוא „לומד" את אופיה של השכונה ובעיותיהם של תושביה ומשאלו־ תיהם. כי, בניגוד לקודמיו ולעמיתיו, שהת־ יחסו בזלזול לבוחריהם, הוא רוחש להם את הכבוד הראוי ומתאמץ להכירם. אותם ואת דאגותיהם, במטרה לשרתם כשליח נאמן.

נציג של קבוץ גדול ביותר של שארית הפליטה

הוא אומר לי, שמחוזו ממנו נבחר מכיל את המספר הגדול ביותר, מבחינה אבסולוטית ובאחוזים, של יהודים נצולי השואה. הדבר היה חדש בשבילי — הוו"ד ארגון פליטי השואה בארה"ב. מר סולרז מוכיח ענין באשר קרה לשרידי החורבן — ולאלה שלא שרדו. בהיותו חבר בית המחוקקים של מדינת ניו־ יורק יזם חוק המחייב לימוד על השואה בבתי ספר כלליים.

ביום שביקר בביתנו, ביומנו, והכרתיו בראשונה, הוא נבחר כחבר ועדת החוץ של הקונגרס, למרות שהוא אדם חדש שרק נבחר לקונגרס. הוא, אגב, היהודי היחידי בוועדה זו רבת יוקרה והשפעה.

הוא בא להתייעץ בדבר הקבוץ הדתי במחוזו אבל כיוון שעלה להכין במהרה רמה של חבר ועדת־החוץ, מובן, שהשיחה נסבה על מצבה של ישראל, וביחוד על יחסי ואשינגטון — ירושלים. אותו יום הופיע בשבועון בעל מוניטין „ניו־יורק מגזין", מאמרו המקיף של אחד הסופרים המעולים, מר ריצ'רד ריווס, בשם המסלף „אם יהודים לא ידאגו לעצמם — מי ידאג להם ?...". התת־כותרת: „אם לבלתי־ יהודים אין מושג ממשמעותה של ישראל ליהודי אמריקה, — הרי זו אשמתם של היהודים...".

הקונגרסמן החדש החלטתו נחושה שהוא לא יהיה אשם במחדל זה. הרף השכלתו הרחבה הרב־גונית המידע הרב שצבר בני־ דון זה, הוא עדיין „תלמיד". כאמור התחיל ללמוד „על אתרו". כלומר, לבקר בישראל, בפברואר. כאחד הצעדים הראשונים בדרכו בקונגרס. בניגוד לכמה מעמיתיו, ש„רצים" למשרות אמריקאניות בישראל, עומד סולרז לבקר בישראל אחרי הבחרו.

ישראל בראש דאגותיה של השכונה

כאשר השיחה נסבה על בעיות השכונה, הערתי לו, זהוא הסכים, שבעיית הבעיות של זו — היא המצב של ישראל. זוהי בראש דאגותיהם; אם כי אינן הסרות בעיות ודאגות מקומיות.

כי כל רובע יהודי הוא בחזקת סכנה. אפילו כאשר נראה מבוסס ובטוח היום — פוח־ דים מן העתיד. כי די בקומץ קטן של „מיעו־ טים", כפי שמכנים כושים ופורטוריקאנים, ביחוד לרחובות היהודיים. טיפול פחד על תושבים היהודים. מיד מתחילים לחשוב על הצברה לשכונה יותר בטוחה באותה עיר. לאמיתו של דבר אין זו הצברה כי אם בריחה. שכן מוכרחים לעזוב בתים ובתי כנסת, ישי־ בות ומוסדות אחרים, שהוקמו בעמל רב. ושעתה הכרח לעזוב לזרים חילים.

קראון הייטס לא ברחה. שכונה יהודית זו, שרבים תשביה הכושים, לא נתרוקנה מיהו־ דיה תודות לעמדתו של האדמו"ר מליובאביץ' והוראותיו להשאר במקום, לא לעזוב ולא לסגת.

בורו־פארק היא במצב יותר נוח, שכן אין בה תערובת של „מיעוטים". זוהי תוצאה של שני גורמים. ראשית, משום מספר התושבים היהודיים ההולך ומתרבה, כי בגלל זרימת „פליטים" משכונות אחרות. כמו בוויליאמס־ בורג מקראון הייטס. ואחרות. שנית, משום שבשכונותיה ובשוליה גרים איטלקים, ואלה מטילים פחדם על זרים, שאינם מעזים לחדור לרחובותיהם. האיטלקים מהווים לכן כעין גדר על גבולותיה של השכונה היהודית.

אולם ישנם מקרים של התנפלויות ואלימות אנטישמיות גם בשכונה זו. ללא הגנה יעילה וללא הענשה מתאימה מצדם של בתי המשפט. התלונות לא תמיד משיגות מטרותיהן.

הקונגרסמן החדש ער לבעיה זו ומנוי וגמור עמו לעמוד על המשמר. כי תנושתו היהודית והאינטרסים הלגיטימיים של בוחריו הם. אומ־ רים לו שעליו לא לוותר מטעמים כאלו „ליבראליים" שכמעט תמיד פוגעים ביהודים".

נימוקים „ליבראליים" מניעים פוליטיקאים אחרים לצעדים שהם בניגוד לאינטרסים יהו־ דיים. ואף בנגוד לטעם הטוב ולשכל הישר. דוגמה בולטת להתנהגות, שאין להגדירה אח־ רת מאשר מחרה, הוא חבר הקונגרס לשעבר אלארד לואנסטין. הליבראלי. הוא „רץ" לכהו־ נת במחוז וויליאמסבורג: אבל הוא רצה לכפות את עצמו כנציג השכונה היהודית — בעזרת בוחרים כושים ופורטוריקאנים. המה־ ווים אחוז ניכר של התושבים. למטרה זו הב־ ליט את ה„ליבראליות" שלו — על חשבונם של היהודים.

נציג יהודי ליבראלי התגייס לטיהורו של רוצח רוברט קנדי

בקודם כיהן כחבר הקונגרס משכונה זו מר ג'ון רוני. בתוקף תיקוהו היה יו"ר כל ועדת התקציב למשרד החוץ. למשרד המשפ־ טים ולמשרד מסחר ותעשיה. הוא הטיל את גודל השפעתו על המכשל לטובת יהודים ולטובתה של ישראל ועשה דברים גדולים למעננו. והנה ההמודד היהודי ה„ליבראלי" מ„שמאל החדש" על משרה זו. ונכשל. נבחר מר פרד ריצ'מונד.

כיום במה מתעסק המועמד שרצה להיות נציגם של יהודים? בטיהור את רוצחו של רוברט קנדי, סירחן סירחן הערבי שנידון למוות, שהוחלפה לו כמאסר עולם, על יסוד הוכחות ודאיות!

זה מוכיח עד היכן יכול להתדרדר יהודי מסוג זה, ועד היכן מגיעה שהצבעתם!

לכן יש להעריך את בחירתו של סטיוון סולרז כנציג בורו־פארק. כאן יש להזכיר שקודמו, חבר הקונגרס ברטרם פודל, התחיל את הקריירה הפוליטית שלו כנציג מחוז יהודי בזה שכבר בשבועות הראשונים לכהונתו הס־ תבך בתחזות סוחד. כפי שהאשם ע"י בית־ המשפט. מאלף שלמרות זאת היה הוא מועמדה של המפלגה הדימוקראטית. אלא מאי? הבו־ חרים, ברובם המכריע חברי אותה מפלגה, החליטו להדיחו. והנה לפנינו נציג מסוג אחר לגמרי.

עמדת מפתח למען ישראל

כיוון שחבר הקונגרס זה רכש לו, כבר בהתחלה, עמדת מפתח כחבר ועדת החוץ של הקונגרס, והיות והוא מייצג מחוז שתושביו ברובם המכריע מקושרים ביותר לישראל, בעבי הוא שמר סולרז יתפוס מקום נכבד בגיוס דעת הקהל היהודי והכללי, למען ה־ מדינה במצור.

יתכן גם שהוא יהיה מסוגל לגשר על הפער בין הממסד המנותק בקפאון לבין העם השואף להתגייס למען ישראל ההודרש פעולות בלתי־שגרתיות שתתאמנה למצב שאינו רגיל כלל.

באחרונה נעשו צעדים מסויימים בכיוון זה. הקונסול הכללי דוד ריבלין הפעיל את הגור־ מים המפולגים המפותחים ברובם. וביחוד את ה„פנים החדשים". עסקנים בלתי־ממוס־ דים ונציגי שארית הפליטה, להגשמת דריכתו להקים מועצה יהודית של מטרופולין ניו יורק לפעולה המונית למען ישראל.

יש לצפות שנציג ברו־פארק בקונגרס, וב־ ועדת חוץ של הקונגרס. ימלא הפקיד הכוב במשימה החשובה בשעה זו.

هكذا من الأصل

עיטורי

סופרים וספרים

איבוריהם של חתני פרס הרב קוק

הננו מביאים מנימוקי ועדת השופטים לפרס הרב קוק, ת"א סוג ספרות תורנית מקורית, בוועדה הרב א. בורודיאנסקי, הרב ב. פ. טכורש הרב א. שפירא.

„משפט שמואל" להרב שמואל־ברוך ורנר

הספר „משפט שמואל" — על ל"ט סימניו ועל ר"ב עמודיו כפולי טורים, נועד לפסקים ובירורי הלכות, אבן עזר, חושן־משפט ועניינים שונים, המחבר הוא רב היקף. מתוך

הרב שמואל ברוך ורנר

מומחיות רבה, בקיאות נפלאה בדתבי ש"ס ופוסקים, ביתוח העניינים הנדו־נים בעומק, בבהירות ובישרות סברא הגיון, מתוכם ובהם מסיק המחבר הלכה למעשה, בצורה מבוססת וב־דברים המתקבלים על הדעת.

יש לציין, שנוסף לכך שידוע ה־מחבר בתור למדן מובהק, הריהו דיק־דק להתרכז לדיון בגופם של העניי־נים העומדים בפניו, ומהם למצות את ההלכה על בוריה והסקת המסק־נות הראויות.

יש בספר סיוע ועזר לדיינים ה־עוסקים בשאלות השונות ומגוונות, מאחר שהשאלות הללו נדונו על־ידי המחבר דרך האספקלריה והסינוך ב־משפטים שעברו לפניו, בהמצאו בתור אב"ד בשיפוט הרבני בתל־אביב־יפו, שהתפרסם לחשובי הפוס־קים בארץ. ראויים להדגשה מיוחדת אי־אילו ציונים: א) התשובה המרו־כזת בחיוב מזונות לבנים (בסימנים י"ד־י"ח) שנתפרסמה בעולם הדיינים כעבודה מופת, המקיפה בעיות רבות, עתירת בקיאות שחדרה לגבכי השי־טין של נושא חשוב ואקטואלי;

ב) בענין השגת גבול של שוחטים, מורים ובעלי הוצאות ספרים (סימנים ל"ב־ל"ד); ג) בענין ירושת משרה צבורית, שבו כתבררים סוגי ירושות העוברות לקרובים ולאיזה קרובים הזכות למשרות אלה; ד) דיון בהבי־עת אשה למזונות מבעלה שיצא לחוץ לארץ כתייר, והוא דורש שאש־תו תרד אחריו למקום ישיבתו, ומצדד לזכות האשה „משום הכל מעלין לא"י" „ועולה עמו ולא יורדת עמו", בירור, אם אשה מצווה על מצוות ישוב א"י. ועוד ועוד (סימן כ'); ה) כן בענין חבלה ורציחה (סי' ו') הדן אם בן נח מרשה לחברו לחבול בו, אם הוא מוזהר על כך, ומסביר את הפסק, אם יסוד האיסור מפני שאיננו בעל על גופו, הרי שגם לגבי נכרי יש להתייחס כמו ליהודי ולא מועילה נטילת הרשות, אבל אם ה־סיבה לאיסור חבלה על עצמו היא מפני הלאו של „ולא יוסיף", יש לומר, שזה שייך רק לישראל, ולא לבן נח.

הרב המחבר מגזע ישישים, בנו של אחד מחכמי ירושלים הנודעים, נטע אהלו בתורה כל ימיו בישיבות ובמוסדות־תורה עד שהגיע אחר כבוד, לכהן כדיין ואב"ד בעיר תל־אביב. והוא חתנא דבי נשיאה. הגאון ר' יעקב משה חרל"פ ז"ל, אשר העניק והאציל עליו מחכמתו, תורתו ויראתו.

„פרקי מבוא לתלמוד" להרב פרופ' ע. צ. מלמד

מנימוקי ועדת השופטים לפרס הרב קוק, סוג ספרות מחקר ועזר תורניים. בוועדה הרב ד"ר ד. אקס (ז"ל), פרופ' י. גילת, ר' ישראל כ"ץ.

חבורו של „סדר תנאים ואמוראים" בתקופת הגאונים וספרי המבואות לתלמוד שנתחברו על ידי רב סעדיה גאון, ר' שמואל בן חפני ור' שמואל הנגיד עודדו את התפתחותו של ענף „המבואות". הספרים השייכים לענף זה משמשים ללומד מבוא — פשוטו כמשמעו — אל השטח גדול ההיקף ורב העומק של ספרות התורה שבעל פה על מרכיביה השונים: משנה, תוספתא, מדרשי הלכה, בבלי וירו־שלמי.

כוחו של מקצוע המבואות עלה בתנופה רבת עוצמה בייחוד מאז תקופת חכמת ישראל, כאשר תלמידי חכמים גילו את בקיאותם ואת כוח שיפוטם לא רק בבירור סוגיות ומו־שגים של התלמוד והספרות המק־בילה לו, אלא שמו לעצמם למטרה לפתור בעיות היסטוריות ובעיות סטרוקטוראליות של הספרות התלמו־דית ושל הספרות הבתר תלמודית. כן עסקו בהכנת טקסטים מדוייקים של ספרות זו ובהוצאה מהדורות מדעיות המקלות על השימוש בהם. בברכה מקדמים לומדי התורה את אותם תלמידי חכמים בעלי הכושר המדעי המעולה, אשר אינם מעמידים את עצמם מעל לחומר, אלא מצלי־חים לאחוז בספריהם את התפישה

הרב פרופ' עזרא ציון מלמד

העמוקה של אמתה עם חוש האבחנה המדוייקת בטקסטים ועם הבקיאות הרבה בתולדות התורה שבעל־פה ובמקורותיה.

בין הספרים הרבים שהובאו לעיו־ננו ולשיפוטנו — ביניהם ספרים השונים מאד בשטח ההגות והשק־פתית ובשטח הרצאת המשפט העברי התלמודי המקורי בכותנים של הקו־פתנו — מצאנו את ספרו של הרב פרופ' ע"צ מלמד „פרקי מבוא לספ־רות התלמוד". ספר זה הנו הרבה יותר ממה ששמו מבטיח. נאמן לדר־כו בקודש פותח המחבר שער למי שרוצה להכנס להיכלו של תלמוד — הן לאלה אשר תלמודם בידם וב־שיטת המחקר הם רוצים להוסיף נופך על אשר ברשותם, והן לאלה, אשר רגילים הם בדרכי המחקר, אבל עניני הספרות התלמודית הם זרים להם.

עמודי התווך של הבנין אשר לפ־נינו בספרו של פרופ' מלמד הם: תורה שבעל־פה כחלק בלתי נפרד של תורת ה' בכלל. ישנן בעיות הקשורות בהכרה זו והספר משתדל לפתרן; ב) ריכוז פרטים ללא מספר הפזורים בכל רחבי הספרות התל־מודית וסידורם במקומם המתאים לפי התכנית של הספר; ג). הכרעה ב־קביעת הנכון — הן בגירסאות — נוסחאות הן בדעות — דבר אשר דורש כח שיפוט והכרעה.

החומר המובא בספר נשאב ממקו־רות הספרות התלמודית עצמה, אבל המחבר הוסיף דלה גם מן הבארות אשר חפרו קודמי־מוריו, אשר אותם הוא מזכיר בהערצת תלמיד לרבותיו המובהקים, הן מן האפיקים אשר גילו חבריו, אשר את שמם הוא מעלה בחיבה וידידותית למופת.

„משאת המלך" להרב שמעון־משה דיסקין

הרב שמעון משה דיסקין, מחבר הספר „משאת המלך", כבר בספרו הראשון על „היד החזקה" להרמב"ם, הלכות „רוצח ושמירת הנפש", הג־לה כלמדן גדול, החודר בהבנת העניינים בהסברה, בביאורים ובחי־דושים, בספרו זה אף הוסיף מילואים לספר הראשון (בסימן רע"ו) וכן הוציא ספר שני בשנת תשכ"ו.

עכשיו מופיע הספר השלישי בשם הנ"ל, הדן בהרחבה בספר „יד החז־קה" של הרמב"ם, החל מהלכות „יסודי התורה" עד הלכות מלכים ועד בכלל.

המחבר אין דרכו להאריך בפלפ־לים ולהביא ממרחק לחמו, אלא הוא דן בעניינים על אתר, לפעמים בפשט גרידא, להבין את העניינים כפשוטם, ולפעמים בביאור־ביהור הנושאים ובביסוסם, בחידושים קצרים וממצים, קדברים ערוכים, בישרות המחשבה

הרב שמעון משה דיסקין

ובהגיון נוקב, להגדיר הגדרות, ליי־שר הדורים ולפענח סתומות. נציין אילו דוגמאות: א) במצוות מילה שהיא על האב, אם זו היא נפרדת ואינה ענין למצוות הבן. אלא שכל אחד נצטווה במצוה כשלעצמו, או יש לומר, כי לעולם המצווה היא על הבן והוא החייב במצווה זו, אלא שהטילה התורה חובה מצוות הבן על האב. נפקא־מינא היא כשיגדל הבן, אם עדיין אביו חייב במצוות המילה של הבן יחד עם הבן שמחויב למול את עצמו, שאם המצוה שעל האב היא במקום הבן, זה אמור רק בקטנותו ולא כשיגדל. אבל אם המצווה שעל האב היא נפרדה, הרי חייב בה האב, מאריך בהסברה ומרמב"ם „בספר המצוות", שמזכיר ענין כרת שבמצוות מילה בקשר לחיוב של האב למול את בנו, שזה תמוה, שהרי אין כרת במצוות האב, רק אצל הבן בעצמו. אבל לפי הנ"ל יש להסביר כאכן בגוף מצוות האב קשור תפצא של בצווה, שבה יש חומר של כרת, מפני שהמצווה של האב הוא במקום הבן. דנו בזה הר־בה אחרונים. אבל המחבר כמפל בדבר בנעימה מיוחדת משלו.

ב) בסימן ל"ג דן בענין ברכת הגומל בעקבות חידושי הגרי"ד סולובייצ'יק ז"ל, שיש שני דינים בבר־כת הגומל: א) שיש לברך ולהודות לה'; ב) שיש לספר לאחרים הנסים. על פי זה חידש המחבר, שגדר עש־רה שנתחן בברכת הגומל היא, לא כמו דברים שבקדושה, הנחוצים עשרה, אלא שיהא מנין שומע הוד־דאתו. לכן אין גדר היזב עמידה, שהיא משום כבוד הציבור, ולכן אין המברך נכלל בכלל בתוך העשרה. כמו בברכת כהנים, דשם יש תורת ציבור ואילו כאן צריכים עשרה לשמוע סיפורו. כן דן, באשה לפני עשר נשים אף דלא שייך תורת ציבור בנשים עיי"ש.

ג) המחבר (סימן ער"ה) מנסח בענין שכבר דן בו הרא"ש בתשובה (כלל ט"ו סי"א) והאריך חת"ם (יו"ד סי' ש"י), שאין קטנות אצל בן נח ומשנעשה לבר דעת חייב, ומסתפק אם הרג בהתבונן, שאין אצלו שי־עורים, וכמו שכל שיעור סתם לא קיים אצלו, כך לא קיים אצלו שיעור זמן, ולכן חייב גם בקטנותו, אם רק יש בר דעת, או דילמא שנכרי כשהוא בר דעת נחשב כבר לגדול, לפי שזמן קטנות אין לו, תפקא מינא אם נכרי קטן הרג נפש כשהיה בר

(סוף בעמוד 8)

לכותל המערבי

מאת שלמה רוטמן

קרנת — אי מאילה אבן עדינה! —
כי לך־נלכד אני פותח את הלב!
כל תבליטי תפאר בך חייתי משלב.
אף מה לך ולכל תפארת מעדנה.

אם איתנה כל־כך משכבה הנה
בתוך משבץ — בכל נקיק וסדק ונגב
פניתה שגם בתוך הים איננו חושף —
דמעה אשר לך־נלכד עם הכינה.

על־כן אל־דמי לו לצרור בתוך חגו —
שבע־אתה קיום מרב שביתות־רעב
אשר הקריון פה אתי לפעני;

היום אליך בשירה באים כלם.
היית כחל־בכי לי עד היום. אולם
מכאן והלאה אתה לי כחל רנני.

ט"ו בשבט

מה מאשר הוא לנו יום־זה מיובים —
לנטע אילנות — מזיד־אויר כה־נדבני;
נוטע עם. כותב בעלים רעננים.
בשרשים־עסים... ובמבועי המים.

יסביל גורל־מוריק בתחת לקרנים
וכמו ניריו — כשל אלים יוצרנים —
מדפדף הוא כדפי־בקרים בתוך גנים
רגבי האדמה, לבי יהיו לאין...

6. מה נאה אילן .. סביב־לו במחולן
סגרופיות חצצנה... מה נאה זה אילן
פה קף רונן נוטע ושותל הוא לו;

משרש לך פה. ישראל הוא החלום
ומעמקי־מעמקים עד מעלה־רום
כישר מצמח הוא עמי־כלו!

משירת עולה חדש מברית־המועצות.
מאידיש: חיים רבינזון

מחקרים היסטוריים על כנען וישראל

מאת י. עמוס

בנימין מזר, כנען וישר־אל, מחקרים היסטוריים, הוצאת מוסד ביאליק ו־החברה לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה, — תשל"ד.

ספרו של פרופ' בנימין מזר עוסק בנושאים חשובים הנוגעים להיסטוריה של ארץ ישראל בימי קדם. תקופת הזמנים משתרעת על מאות שנים שלפני הספירה וכול־לת ממצאים על התרבות החומ־רית של הארץ ומחקרים היסטו־ריים, החל ביציאת מצרים, כיבוש הארץ ומלכות דוד ושלמה ובירו־רים לתולדותיהם של המקומות המקודשים.

נוסף לכך מסביר המחבר את ה־חיים החברתיים והמדיניים בסביבה הקרובה ודן במדינות צור, ארם, מצרים, אשור, פלשתים ושבטים כנע־ניים. המסה האחרונה עוסקת בבני טוביה, שהתיישבו בעבר הירדן בימי המלך אחז ורישומם בקורות העם נמשך עד לימי שלטון בית תלמי. כל המאמרים פורסמו בזמנים שו־נים, אלא שהמחקרים הארכיאולוגיים והגיאוגרפיים־היסטוריים הרבים בדו־רנו. בישראל ובארצות השכנות, גורמים לתמורות מהותיות ולהבנה מעמיקה יותר של הגורמים שקבעו את גורל העם והארץ. לכן, על החוקר לעדכן, ללא הרף את ממצ־איו, ולבדוק את מסקנותיו לאור ה־חידושים הרבים, לשם הבהרתם של הזיונות מדיניים, דתיים, חברתיים והרבותיים, כפי שפרופ' מזר מסביר בהקדמה ספרו. בהביאו את הפסוק מתהילים: יום ליום יביע אומר ולי־לה ללילה יחוה דעת.

* תעודות מצריות עתיקות

במאמר הראשון מברר המחבר ממצאים רבים ומגיע לידי מסקנה, כי כ־1800 שנה לפני הספירה הכל־לית, הגיעה ארץ כנען לידי התפתחות ישובית ושגשוג כלכלי. ניתן לזהות מספר ניכר של שמות ערים ארצות ועמים ולייחס סוגיות רבות ואפילו להגיע להנחת יסוד לקביעת מפת הארץ האיזור, בפרק הזמן שקודם לתקופת האבות. „כמו כן מאפשר החומר להסיק מסקנות הנוגעות על ההשתלשלות ההיסטורית־ישובית ו־התהליך ההתהוות של ההסיבות ה־מדיניות של אדמת הארץ, ההתמו־רות והנפתולים שעברו עליהן מאז ימי הממלכה התיכונה של מצרים ועד הכיבוש הישראלי". דברים אלה, המנוסחים בזהירות רבה בידי מלו־מד והיקף במקצועו כמו פרופ' בנימין מזר, פותחים פתח למחקרים נוספים של הבהרת החיים בארץ כנען, לפני שהגיע לשם אברהם אבינו. בכל הבירורים והחקירות נעזר המחבר במקרא, בכתובות עתיקות, בממצאים ארכיאולוגיים ובחידושים רבים של חוקרים, שרובם הגדול אינם יהו־דים.

בחומר עיקרי למסקנותיו של פרופ' מזר משמשים „כתבי המארות", תעו־דות מצריות בכתב ההיראטי, המכי־לות רשימות ארוכות של מושלים זרים ומקומותיהם, שנחשבו כאויבים וכמתמרדים נגד פרעה, בתוספת קל־לות ומארות. כל הכתובות נכתבו על כלי חרס, ששוברו בכוונה תחי־לה, ופורסמו בידי זיתה בשנת 1926 בגרמניה. קבוצה שניה של „כתבי מארות" הגיעה לבריסל ופורסמה ב־שנת 1940 בידי פוזנר. בין המושלים והמקומות בארץ כנען נזכרים החוף הפיניקי ובין היישובים מובאים שמו־תיהם של צור ועכו, בית שאן ובית הגן (ג'נין). עמק יזרעאל ועמק ה־ירדן עד לדרום ים המלח היו שטחי חקלאות השלחים, והדרכים העוברות בהן שימשו למסחר. רק במחצית המאה הי"ח שלפני הספירה חרבה הארץ בין הכנרת לים המלח. המש־טר המדיני נתפורר והשבטים הנוד־דים קרבו את המדבר אל הארץ הפוריה. הפסוק מספר בראשית על לוט, אשר ראה את ככר הירדן „כלה משקה, לפני שחת ה' את סדום ו־עמורה, כגן ה' כארץ מצרים", הוא עדות לפוריות הארץ בתקופה ההיא.

פרופ' מזר מעיר, כי אי־הזכרתה של מגידו, המרכז החשוב ביותר בעמק, בכתבי המארות, מעיד על כך, שמגידו לא התמרדה והיתה נתו־נה למרות מצרים. משום כך לא זכתה לקבל את חלקה בין האלות הקללות שבאו על שברי החרסים.

* נכסי תרבות

במאמר שני על תקופת הברונזה התיכונה בארץ ישראל מביא המחבר הרבה הוכחות לכך, שהמקרא צדק בתאוריו את ארץ כנען שלפני ה־כיבוש הישראלי כארץ עשירה בנכסי תרבות, ערים גדולות ובצורות, בתים מלאים כל טוב, ובורות חצובים.

ואשר ליציאת מצרים גורס פרופ' מזר, כי המאורע אירע בשנות מל־כותו הראשונות של רעמסס השני. באותם הימים נלחמה מצרים עם החתים בסוריה התיכונה ונוצחה. ה־חתים פלשו לצפונה של עבר הירדן ועוררו ועודדו ההתמרדויות של שלי־טים רבים בארץ כנען, ושל שבטים נוודים בדרום הארץ ועד לארץ גושן. הדברים קרו במאה הי"ג שלפני ה־ספירה, כאשר בני עמון, מואב ואדום התנחלו בארץ ונלחמו במשלחות ה־צבאיות, שרעמסס שלח לדכא אותם. והרי זה פירוש יפה לכתוב: והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ.

על הנדודים במדבר וקביעת מקומו של הר סיני עדיין קיימים חילוקי דעות בין החוקרים. שיטה אחת אומרת, כי ים סוף אינו אלא מפרץ סואץ והר סיני מקומו בדרום חצי האי סיני (הר קתרין או הר מוסא) לפי המסורת המוסלמית והנוצרית. לעומתה מוצגת שיטה שניה, שאין ים סוף אלא אחת הימות בשפך הזרוע המזרחית של הנילוס, או הימה הסירבונית, ואת הר סיני יש לחפש לא רחוק מקדש ברנע. ויש גם חוקרים המרצים אחרת. יש סימוכין לכאן ולכאן, הכל לפי ה־פירוש ולפי המפרש. גם לגבי כי־בוש עבר הירדן המזרחי קיימות מסורות שונות, שנתמזגו בסיפור המקרא למסע אחד ויחיד. אותו הדין לגבי כיבושיו של יהושע. החוקרים נעזרים בתעודות אפיגראפיות וב־ממצאים ארכיאולוגיים ומנסים ל־הקדים או לאחר את ראשית ההיא־חזות וההתנחלות של השבטים. קיי־מת עדות אחת מצרית „מצבת ישר־אל" משנת 1233 לפני הספירה, ה־מספרת על הנצחונות המצריים בכנען ואומרת, בין היתר, כי „ישראל הושם — אין לו זרע". מימצא זה מלמד, כי באותם הימים כבר היו שבטים ישראליים בארץ, שדוכאו בידי ה־מצרים. פאפירוס אחר הקרוי אנסטא־סי א', מספר על הסכנות לעוברי דרכים בין מגידו לשרון ומזכיר קבוצה בשם אסר, ומזהים אותה בשם העברי אשר. והרי זו עדות נוספת על חטיבה אתנית ישראלית, שהגי־עה לארץ ישראל במאה הי"ד.

קיימת סברה, כי „העליה הראשונה" היתה זו של שבטי יוסף, והשניה של קבוצת שבטי לאה והנלווים אליהם. שבטי יוסף הגיעו לערבות מואב לפני חורבן ממלכת סיחון, ולאחר מכן, כאשר הגיעו השבטים האחרים הצטרפה אליהם. עיקרו של הכיבוש הישראלי חל במחצית ה־שניה של המאה הי"ג.

* בימי יעל

מעניין הפירוש של המחבר על החרוז בשירת דבורה „בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו ארחות". המעיד, כי התקופה שקדמה למל־חמת דבורה וברק בן אבינעם עמדה בסימנם של שמגר ויעל. יתכן, שיעל מלאה במלחמתו של שמגר בן ענת, שמסופר עליו מעט מאד, את הפקיד האישיות האריסטוקראטית, בדומה ל־תפקידה של דבורה מאוחר יותר. נ־ראה, כי שמגר פנה ליעל שתעזור לו בהמרדת האוכלוסיה נגד הפלש־תים. סיסרא, שביקש מקלט אצל יעל, עשה זאת, לא רק בגלל יחסי השלום שבין מלך חצור לבין בית חבר הקיני, אלא מחמת מעמדה ה־מיוחד של יעל ובשום שקיום מיש־בה. אלון בצענים, היה מוכר כמקום מקלט ומקודש. והרי מעשה הרצח של סיסרא במקום כזה עשוי להת־פרש כהגשמת צו אלוקי בידי אשה האריסטוקראטית, שעברה על מצות הכ־נסת אורחים, בנשה חמור למדי. על כן זכתה לשבחים מפיה של דבורה: „תבורך מנשים יעל, אשת חבר הקיני, מנשים באוהל תבורך"...

לאחר סקירת תולדותיה של שכם מספר המחבר, כי המקום היה מקודש לבני ישראל בכלל ולבני יוסף בפרט. זכרונות העבר קשרו את שכם כמקום פולחן, שנקבע עוד בידי אבות האו־מה, והפכו אותו למקום עליה לרגל ועצרות עם. היה שם מקדש ובו „אלון מורה". מאוחר יותר האפילו, שילה, בית אל, וירושלים על שכם ונטלו ממנה את מעמד הבכורה הדתי.

במאמר על הפלשתים ויסוד המל־כות ישראל וצור מתאר פרופ' מזר את ההישגים הניכרים בחיי התר־בות של צור. היו ימי שגשוג ל־אדריכלות, לאמנות, להצעת כהכפה עץ ושנהב, אריגי תכלת וארגמן, ל־חקלאות מפותחת ולניצול מכרות נחושת וברזל. התקדמות חלה בבנין אניות, ובהן אניות גדולות שהפליגו למרחקים. בהתקנת נמלים ותחנות מעבר ומסחר. הצורים גיבשו תרבות קוסמופוליטית וכתב דגום של 22 ציצורים, שהפך לכתב בינלאומי. בנבואת יחזקאל על צור כלולים תיאורים מרשימים ביותר של גדולתה הכלכלית והתרבותית, שעברה את כל ממלכות זמנה. בתורה כמדינה קטנה חיפשו הצורים בני ברית, ואחד מהם היתה מלכות דוד ושלמה, שסיפקו להם תוצרת חקלאית, כמו על ה־שיירות ההולכות למצרים היו שות־פים במסחר הימי והיבשתי.

המאמר „ספור המלך דוד ובעיית הפקידות הגבוהה במלכות ישראל" מסביר, שאת המסגרת והארגונית של השלטון והצבא קיבלו מלכי ישראל מן המצרים, באמצעות המדינות ה־כנעניות. לדעתו של פרופ' מזר היה סופרו של דוד שרייה ממוצא חורי, ששינה את שמו, דוגמת השר אשר על המס אדורם ששונה לאדונירם, כדי שלא לעורר חשד של נוכריות. נראה, כי השרים ממוצא זר, ש־הסתפחו למלכות דוד ושלמה, התכוונו במלאכתם אבל אדוניהם הלוי־דיים, ובגלל נסיונם הרב וידיעו־תיהם הגדולות מינו אותם דוד ושל־מה לתפקידים מרכזיים. בנוגע לערי הלויים והכוהנים גורס פרופ' מזר, לאחר שהוא בודק את מקומם הגי־אוגרפי, כי תפקידם היה להזק את השלטון המרכזי, לבצר את מערכת ההגנה ולפקח על שטחי קרקע, ש־נחשבו לאדמת המלך, ועל האוכלו־סיה הנכרית. הוי אלה מרכזים בינ־הליים־דתיים. בכהם הפקדו הלוים „לכל מלאכת ה' ולעבודת המלך".

לא כל המאמרים נסקרים כאן. מאמרים אחרים עוסקים בבעיות נוס־פות, פרי מחקרו רב השנים של פרופ' מזר. המעיין בספרו המפותח כבי מחקר שהוא ירחיב את אופקו ויגיע לידי הבנת יתר בתהומות לא ידוע עבסוק שבמקרא, ובפרט, כבתיבתו של מזר קריאה ונעימה וקלה, ואין המעיין המדעי הגדול שמאחורי ה־כתיבה, עומד למכשול בקריאה השו־טפה. ובהסברה הערכה והמאלפה.

לפרשת השבוע

בשלח

הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר (י"ד — י"ב)

באמת היו ישראל בעלי אמו־נה, שהרי הלכו אחרי הקב"ה במדבר בארץ לא זרועה אף שהיו יראים להלחם עם בעלי בחירה, והמצרים קשו שופטיהם ורדפו אחריהם. [illegible] לא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר — מה שאמרנו במצרים שאנחנו רוצים [illegible] היה כשום [illegible] המצרים, שהם בעלי־בחירה [illegible]. על מעגתם זו אמר ה' למשה: „מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו" כלומר: ויסעו ליה, ולא תלויים כבעלי־בחירה אלא [illegible] (פנים יפות)

ובכלי יקר מביא ברוך שכה: „הלא זה הדבר אשר דבר־נו אליך — מה שאמרנו אליך — „המצרים [illegible] ריב: חדל ממנו ונעבדה..."

*

וישב הים לפנות בקר לאיתנו (י"ד — כ"ז)

דרשו חז"ל (מכילתא דר־ב"י): אל תקרא לאיתנו, לתנאו. תנאי התנה הקב"ה הים שיהא נקרע לישראל. שאלה ידועה: למה לא [illegible] זה בשעה שקיים הים את התנאי ונבקע, רק לאחר שכבר שב איתנו? יבואר לפי הכתוב ספרים, שגם לעתיד לבא [illegible] יבקע הקבה את ים [illegible] הים לפניהם. ונראה שעיקר תנאי עם הים, היה שיבקע [illegible] עתיד, כשיהיו צדיקים [illegible] הגאולה השלימה, ובשקיעה עכשו, יכול היה לחשוב [illegible] קיים את התנאי לגמרי [illegible] כתוב: וישב הים... לאיתנו לתנאו; לתנאי המקורי [illegible] שיקרע לפני ישראל גם [illegible] וגם עכשו. (דרשות הר"ן [illegible])

*

ויאמינו בה' ובמשה עבדו (י"ד — ל"א)

[illegible]

*

אשירה לה' כי גאה גאה (ט"ו — א')

[illegible]

*

ה' ימלך לעולם ועד (ט"ו — י"ח)

[illegible]

*

ויאמר אם שמוע תשמע... כי אני ה' רופאך (ט"ו — כ"ו)

[illegible]

*

ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר (י"ז — ט"ז)

[illegible]

שלמה יהי[illegible]

בית אב ואישין

מאת ש. קורא

בין בתי־אב שרישומם רב ב־משך דורות, בזכות אישיו בדעת תו־רה וביישובו של עולם, הוא בית אלישר בירושלים, שבמרכזו הרב יעקב שאול אלישר, הראשון לציון יש"א ברכה, בעל שיעור־קומה תור־ני וציבורי, שהשפעתו היתה רבה במאה הקודמת.

הספר „משפחת אלישר בתוככי ירושלים" (פרקים בתולדות היישוב היהודי בירושלים במאות התשע־עש־רה והעשרים, מאת נתן אפרתי, ה־אוניברסיטה העברית, הוצאת ראובן מס. תשל"ה), מתאר השתלשלות של שושלת משפחתית בקרוב לחמש מאות שנה על רקע חיים יהודיים בירושלים, צפת וחברון.

המחבר, שהשקיע עבודת־חקר רבה בחיבורו, מתרכז בשלוש תקופות: ר' יוסף אלישר, מגולי ספרד דרך ר' אברהם ור' חיים ועד ר' יעקב אלישר; ימיו של הרב יעקב שאול אלישר כמעט לאורך המאה התשע־עשרה; קורות צאצאיו במאה העש־רים לספירתם. קורות האישים שלו־בות בקורות היישוב היהודי־ספרדי בירושלים. ולא כעם עצמו בנויא והתפעליותיו. כאן נוספו העדויות ש־נתגלו בדור האחרון. הספר מצויין בהיקפו.

„בני משפחת אלישר יצאו מספרד כשבבנת פניהם ארץ־ישראל", קובע המחבר „כן בקץ עשר שנים בקי־רוב אנו שומעים על חכם בצפת בשם ר' יוסף אלישר, שכמו בציר על מוצאו, מתוך איכר בחבל ארא־גוניה בספרד, והוא ראשון בני המשפחה בארץ־ישראל. הוא נימנה עם שבעה־עשר טובי העיר צפת. החתומים על האגרת הקדומה ביותר של ראשוני המגורשים בספרד, ש־התיישבו בארץ־ישראל כחמשים־עשרה שנה לפני הכיבוש הטורקי".

ר' אברהם היה ראשון שהתכנה בשם אלישר, כעדות חתימת בנו בשער הספר „נגיד ומצוה" לר' יעקב־חיים צמח: „הובא לדפוס על־ידי החכם ר' יוסף בר' אברהם אלישר, תרב ירושלים".

בנו, ר' יעקב, נולד בחברון, וב־אותה התעודה נאמר: „ר' יעקב אלישר נכד להרב המפורסם מוהר"ר יעקב מורלאקי. ואם בין אבות ה־משפחה יש מיזוג של ספרדים ו־אשכנזים? הרב ר' יעקב־שאול אל־ישר, גדול בני המשפחה, מספר באחד ממכתביו, שסבו ר' יעקב אל־ישר היה „בן הרב החסיד של תפ־ארתו חיים־יהודה בן הרב הקדוש המקובל האלוקי ר' יעקב מורלאקי". לפי עדות זו נמצא, שמשפחת אלישר מקורה [illegible] אשכנזי כמובן, שנתבוללה ה־[illegible] נתמזגה עם משפחות ספרדיות. גירסה שנייה אומרת, שאבים במשפחת אלישר ראשיתה מגולי ספרד, אלא אחד מבניה נשא [illegible] ולכן הוסיפו לו השם „וילנא". המחבר מביא העדויות הנראות, לפיהן יוצא, שר' יעקב אלישר היה כ"ם, ספרדי [illegible] מצד אביו, אלא יש להניח, שאמו היתה בתו של ר' יעקב מ־וילנא, בהבורתו של ר' יהודה ה־חסיד, איש נודע [illegible] ולכן נזכר שמו בשושלת הייחוס. אף לפי גיר־סה זו יש העדפה אשכנזית [illegible] אלישר הספרדית האיתנה. [illegible] שהכם יש"א ברכה לא התביישו כלל ובכלל באהבתו ביהדות־ליטא ה־אשכנזית.

בברכה הספר אישיותו של הרב יעקב־שאול אלישר, (הקע"ו־תרס"ו) יש"א ברכה, בחבר תורני ופוגם־ציבור, שקבע הלכה הלוכה לבני דורו. ימי הדר, חיבוריו התורניים, בחירתו לחכם באשי, יחסיו בין ספ־רדים ואשכנזים בירושלים, פסקיו ו־עבודותיו, ביקאים אלה וכיוצא בהם מוגנים בפרקי הספר. המחבר מקשיג ב„תולדות חבורותיו" של הרב אלי־שר, המקיפים [illegible]. ה־[illegible] ארץ־ישראל [illegible], נתמנה דיין ואחר כך אב בית־דין ונתפרסם בפסקיו. הראשון לציון בזמן ההוא, ר' חיים־דוד חזן, הה־פנה אליו להכין תשובה לשאלות־הלכה, כשהוא [illegible]: „אנוכי ה־רואה תורה יוצאה מהיכלא בפי עליון רב רחמאי הרב [illegible] לעובדא [illegible] יש"א ברכה".

*

העדה הספרדית בירושלים של־חה בשנת תרל"ג את יש"א ברכה לליוורנו, איטליה, בעניין הצוואה של הנגיד נסים שמאמא מטונים, שציווה מאתיים אלף פרנק בקרן קבועה לישיבה בירושלים שלומדיה יתמנו על־ידי הראשון־לציון ושבעה טובי העיר. צואה זו עוררה מחלוקת בין הספרדים לבין האשכנזים. ה־ראשונים טענו, שהנגיד איש סוריה ולכן הקרן מיועדת אך ורק לעדתם. בעוד לדעת האשכנזים גר הנגיד באיטליה, בעיר ליוורנו, דין הצוואה כדין הכספים שנאספים באיטליה ה־מחולקים בין שתי העדות. לאחר שהושג הסדר־של־פשרה יסדו הספ־רדים בכספי הקרן „ישיבת מעשה נסים" והאשכנזים ישיבת „סוכת שלום". הרב יש"א ברכה היה בין קובעי ההסדר.

בני דורו מתארים את מראהו: „גבה קומה וזקנו מגודל ועטור ב־הדור, אדרתו הארוכה, והמצנפת לראשו הבליטו את קומתו הזקופה. חיבר ספרי שאלות־ותשובות, תרגם הרוחים בעבריה, דרשן שמשך לב שומעיו, תייר וקבע כמה לשונות. ששים שנה מהייר הוא שירה את הציבור [illegible] מבוקר עד ערב, כיוצא בים על ידי רבו ואביו החורג ר' בנימין־מרדכי נבון, כדיין וראב"ד, ואחר כך כראשון לציון וחכם באשי.

עשרה ספרים פירסם בחייו, שא־לות־ותשובות, הלכה למעשה, דברי דרוש וכרוזות. הראשון־לציון ר' עובדיה יוסף בהערכתו כותב: „חלק השוב [illegible] של הרב יש"א ברכה [illegible] המדוקדקים בספרי הפוסקים מן ה־ראשונים ועד אחרוני־האחרונים. בכך כבא הרב המסיב. כיוע רב לצד קולא בראותו שרבים הם לסב־רה המתיר... לקבל על עצמו האחריות להיות מטה כלפי חסד". ספריו יש"א ברכה, [illegible], כוללים תשובות לשאלות מכל קצווי העולם היהודי. רבנים ספ־רדים ורבנים אשכנזים ביקשו פס־קיו בהלכה. ספריו בהלכה פסוקה ובדרוש משקפים את בעיות הקהי־לות היהודיות בימים ההם.

הרב הראשי של קהיר שואל בעניין מקוואות בארץ היאור שאין בה גש־מים; רבנים ספרדים ואשכנזים [illegible] בעניין אתרוגי יפו, שהיו מורכבים; ר' שמואל [illegible] דן [illegible] לגבי מצות התלויה בארץ ואם נהגים בה יום אחד חג כדין ערי ארץ־ישראל, או יומיים כדין חוץ־לארץ, מפני שעזה לא נתקדשה בקדושה שנייה, עולי בבל לא החזיקו בה; ואף הסבורים שעזה ארץ־ישראל, מה דינה לאחר שעברו שנה שבה [illegible] שעזבוה תושביה היהודים ונתבטלה רציפותה לגבי יום או יומיים חג.

הסתערותם של ארגוני המיסיון על הישוב היהודי באמצעי פיתוי ורכי־שתם קרקעות להקים עליהם בתי־ מוס־דותיהם, בתי־חולים ובתי־ספר, הע־יקו את [illegible] היישוב. הרב יש"א ברכה [illegible] במיסיון. [illegible] לא להשת־תמש בעזרתם [illegible] נכסי דלא־ניידי לשאינם בני־ברית. הוא כותב: „מה שאל [illegible] לבכור לשאינם בני ברית, חלילה חלילה! במכירת קרקע לגוי בארץ־ישראל איכא לאו דלא תחנם". בפולמוס [illegible] הוא חיבר קונטרס „[illegible]". שבו מברר את הסוגיה מבחינה הלכתית, הלכה למעשה, [illegible] צד היתר בנסיבות [illegible], ובי בפרק אמר: „עתה שהגיעה שנת השמיטה אם יש בר־[illegible] להתנהג בחסידות ולהניח כל

(סוף בעמוד 8)

הדים

„יהודי החצר" באמריקה

„היהודים והפוליטיקה ה־אמריקאית" מאת סטפן ד. איזאקס, ניו יורק, הוצאת דובלדיי ושו־ניו יורק, 302 עמודים, במחיר המנות, 8.95 דו'.

מאת א. פוירשטין

בימי המאבק על כס הנשיאות בשנת 1972 נכנס ג'ורג' מק גוברן למסעדה באיזור בתי החרושת לבגדי קונפקציה בניו־יורק ו־ביקש כבד עוף קצוץ עם כוס חלב. הוא עורר תשומת לב כל־ליה במסעדה וכל הראשים הופנו אליו. הגבות הורמו מעלה־מעלה והמלצר הסביר בהתרגשות שדבר זה לא בא בחשבון כלל ועיקר. מעוזרי הסנאטור שנלווה אליו שהוא מבקש וכו'.

מק גוברן העלה על פניו את חיוכו המחר בסגנת דרום דא־קוטה ועמד על שלו: כבד עוף קצוץ בתוספת כוס חלב. אחד מעוזרי הסנאטור שנלווה אליו לחש לעתונאי:

— הוא אמנם אינו יהודי בכל זאת העלה לו דרישתו זו במסע־דה יהודית בכל הקולות של יהו־די ניו־יורק.

זו היתה ראיית שוא מכיון שהמועמד קיבל שני קולות יהו־דיים משלושה אך הפסיד ב־מדינת ניו־יורק כפי שהפסיד בכל 48 המדינות האחרות. בכל זאת יש בסיפור הנ"ל דבר מה אופייני לניו־יורק. תושבי ניו־יורק יהלחשו ויאמרו: — אין הוא שייך אלינו... אין הוא יודע כיצד מתנהגים אצלנו ואתנו. לא צריך להצביע בעדו. כך נוצר קרע בין המועמד לבין בוחריו.

המחבר, סטפן ד. איזאקס, ש־היה ראש בכיר ה„וואשינגטון פוסט" בניו־יורק מנסה להתח־קות אחר הקשר בין יהודי אר־צות הברית לבין הממסד הפו־ליטי האמריקאי. הוא קובע ש־אין כל יחס בין שני הגורמים. היהודים מהווים פחות משלושה אחוז של תושבי ארה"ב והשפע־תם הפוליטית היא מעל ומעבר של כמותם הפיזית.

כך נכתב הספר שהוא יותר עתונאי מאשר ספרותי, יותר בידע מאשר גלוי כלשהו, יותר עובדות מאשר אמת אבל בכל זאת יש לייחס חשיבות ניכרת לספר, מכיון שזה נושא שמרבים לדבר ומהססים לכתוב עליו, על כל פנים בצורת ספר רציני ובעל יומרות.

כבר בהתחלת הספר קובע ה־מחבר עובדה מעניינת: יהודי אמריקה תורמים למעלה ממח־ציתן של התרומות הגדולות ל־הוצאות מסע בחירות של המועמ־ד הדמוקראטי.

כמו כן קובעת הלכה שהיהו־דים מהווים עשרה עד עשרים אחוז של האנשים הפועלים ב־כהונת המפלגה הדמוקראטית... בשמונה מדינות בהן ישנו ריכוז גדול של יהודים — קאליפורניה, מארילנד, מאסאצ'וסטס, פנסיל־בניה, ניו ג'רסי, פלורידה, קונ־טיקאט וניו יורק) הם ממש לשון המאזניים בין נצחון לתבוסה. ב־מדינת ניו יורק מהווים היהודים בין ששה עשר לעשרים אחוז של הקולות בבחירות כלליות. בניו יורק העיר כל בוחר חמישי הוא יהודי המהווים כמעט מחצית ה־קולות של המפלגה הדמוקרטית בבחירות המוקדמות. אשר לאמ־ריקה כולה ששלושה אחוז של האוכלוסיה מהווה ארבעה אחוז של כלל המצביעים. אחוז אחד מהווה 750 אלף קולות ומספר זה דיו בתנאי שהוא מרוכז, להשיג נצחון לאומי בבחירות ה־מוקדמות.

מתעוררת השאלה: מה סיבת הפעילות הפוליטית הבלתי רגי־לה הזאת? המחבר משיב תשו־בה מעניינת למדי:

— אין כל ספק בדבר שהגורם הוא הפחד. בשל כך מפתחים היהודים ערנות פוליטית מיוחדת במינה. היהודים רוצים להיות הלהבה במנורה ולא האוהל. הם הוהרים לקראת חברה צודקת ו־זה למעשה הינו הך.

ייתכן שתשובה זו היא פשט־נית מדי. אולם העובדה נשארת בעינה שהיהודים פעילים בכל הרמות של הפוליטיקה. הם כת־בים פוליטיים חשובים ביותר כגון דוד ברודר, ארט בוכוואלד, תיאודור וייט ודי להזכיר אח־דים מהם. הם מומחים ממדרגה ראשונה לתקשורת המונית כגון דוד גארת או צ'ארלס גוגנהיים, הם מומחים להדרכה למטרות פוליטיות כגון ארתור קרים ל־מפלגה הדמוקראטית ומקס פישר למפלגה הריפובליקאנית, מחברי נאומים ביניהם ויליאם ספיר ל־ריפובליקאים, ריצ'רד גודווין האחים והאלנסקי לדמוקראטים, מו־מחים ליחסי ציבור כגון לואיס האריס ודניאל יאנקולביץ.

יו"ר הועד הלאומי של ה־מפלגה הדמוקראטית, רוברט שט־רוים יהודי, כפי שיהודים הם לא פחות משבעה שמות מתוך שמונה שהופיעו בראש רשימת „אויבי הבית הלבן" שנוסחה בשנת 1971 שפורסמה שלא מדעת בקשר ל־שערורית ואטרגייט.

המחבר מדגיש שההשפעה ה־יהודית חזקה עוד יותר ברמה השניה במעלה. לתחנות הרדיו הגדולות השפעה עצומה בכל רחבי ארצות הברית. כל שלוש התחנות הללו הן בבעלות יהו־דית. שלושה יהודים בעלי כשרונות מהיהודים פיתחו את ה־רשתות הללו: וויליאם ס. פאלי את התחנות „סי.בי.אס", דוד סאר־נוף את תחנות „נ.בי.סי." וליאו־נרד גולדנסון את התחנה „איי. בי. סי".

איזאקס מוסר פרט סטאטיסטי מענין למדי:

בתולדות ארצות הברית נבחרו מאה ושמונה יהודים למשרות פוליטיות רמות מעלה כגון מש־רות מושל, סנאטור או ציר קונ־גרס. שש עשיריות של אותו אחוז היו יהודים. תשע עשיריות של כל הסינאטורים היו יהודים.

גורם שני שמדרבן את יהודי אמריקה לפעילות פוליטית הוא שנאת ישראל. היא קבלה מכה חזקה אחר מלחמת ששת הימים, אולם היא מוסיפה להתקיים. שנאת ישראל גורמת לכך שהיהו־דים נרתעים מפני משרות רא־שונות במעלה בחשיבותן ומעדי־פים משרות בעלות חשיבות מש־נית.

איזאקס מוצא הקבלה מעניינת בין יהודי אמריקה הפעילים ב־שטח הפוליטי לבין התפקיד ש־מלאו היהודים באירופה, היינו יהודי החצר, תפקיד נשאר כמו שהיה, רק שמו השתנה. היום מכנים אותם בשמות כגון מומ־חים לאסטרטגיה, מומחים למח־שבים, לכלי תקשורת המונית, מומחים לקרנות ולאסוף כספים. בדרך כלל ניתן לומר שכפי ש־יהודי החצר סייעו בימי הביניים לנסיכים בעניני ממון כך נמשך הדבר גם כיום. המחבר מציין עובדה מעניינת למדי: גם ה־פרוטסטנטים ואפילו הקאתולים מגייסים את המומחים היהודים האלה ושוכרים אותם להשגת מטרותיהם ומסתייעים בהם במל־חמותיהם בשטח הפוליטי.

מובן שזו הגדרה קולעת למדי ההזדמנות הטובה ביותר לכך הוא „יהודי החצר" בשם הנרי קיסי־נג'ר. הוא התחיל את הקאריירה שלו בשרותו נסיך בשם רוקפלר. אחרי כן התגלם בכל עיקול כוסרי בשעה ששימש יועצו של ריצ'רד ניקסון והמשיך לשרת בחצרו של ג'רי פורד שירש אותו כמלך שגורש מכסאו הרם ויתכן מאד שישרת שוב את הנסיך אשר יושיט ידיו אחר הכתר ב־עתיד הלא רחוק. המחבר דן ב־תופעה ששבה קיסינג'ר בצורה מוגבלת למדי בגובן הפוליטי. יש הרבה לומר בצורת טיפול קיסינג'ר בישראל אחר מלחמת יום כיפור. ברור שברגע בו הפ־עילו הערבים את נשק הנפט ו־ארה"ב עמדה לפני הברירה בין יהודים לערבים, חל שנוי ב־מדיניות. הממסד השתמש בקי־סינג'ר כפי שהוא משתמש בשר טר כושי בגיטו כושי. שום שר חוץ אמריקאי לא הבהיר באופן כה ברור את העובדה שישראל היא למעשה מושבה אמריקאית והיא חייבת להכנע לפני אינטר־סים אמריקניים.

הספר נכתב בנקודת מבטו של כתב פוליטי המשרת בוואשינ־טון, הנוטה לראות את המיכאניזם של המדיניות, בעיון הפעלת מנ־גנון במכונתיה כדי לאפשר נסיעה. הוא מכיר את היהודים הבקיאים במכונה ומתעלם לגמרי מהש־פעת היהודים והשגיהם הכבירים בשאר שטחי החיים כגון אמנות או ספרות. הוא מדבר על דיוויד ברודר כ„כתב הפוליטי המכובד ביותר באמריקה כיום", אך אינו מזכיר את נורמן מיילר לכיכל אף פעם אחת. אם כי השפעתו על דור שלם של פוליטיקאים, הוגי דעות, סופרים ופעילים מכל הסוגים גדולה באופן יוצא מן הכלל. זאת לא רק בשל כתיבתו העתונאית אלא בעיקר בשל הדרך שמנגים שכתב.

המחבר מתעלם גם מן התפקיד שיהודים אמריקאנים צעירים ב־מלאים בשטח השמאל החדש כגון ג'רי רובין או אבי הופמן. אין הוא מזכיר את יוסף הלר שהר־ומן שלו „מילכוד כ"ב" שינה את מהלך המחשבה של דור שלם. הוא מתעלם מבוב דילאן, הזמר — הפזמונאי בעל השפעה פוליטית גדולה. אין הוא מזכיר את שאול בלו או את ברנרד מלמוד.

בספר מידע רב אולם הוא רחוק מהערכה מלאה.

כתבי הרב יהודה אלקלעי במהדורה חדשה

מאת מ. אונגרפלד

כתבי הרב יהודה אלקלעי, בתוספת מבואות וביאורים — מאת ד"ר יצחק רפאל, שני כרכים, מוסד הרב קוק, ירושלים, תשל"ה.

בביתו של מלמד תינוקות בסאראייבו, ר' שלמה חי, גדל ונתחנך. תורה למד אצל ר' אליעזר פאפו, בעל ספר המוסר „פלא יועץ". כאביו לימד גם הוא תינוקות ושימש כחזן בעדה הספרדית שבזמלין הסמוכה לבלגראד, עד שנתמנה כרב בקהילתו.

לילת דמשק

רושם עמוק עשתה עליו עלילת דם בדמשק בשנת ת"ר. והלקח שר הוציא ממאורע זה, הוא ההכ־ן הצורך של עזיבת הגלות ושיבת לארצו. הקווים העיקריים של שקפתו זו, רשם בקונטרס מיוחד עברית בשם „מנחת יהודה" (תר"ג) ציין, שעלילת דמשק היא אזהרה ואנגים בארצות הגולה, שבהן הם שבים על עקרבים. האין מוצא אחר, לגאולם מן הגולה ולהישבם ב־ארץ אבות. כל זה צריך להיעשות בעזרתם של שרי ישראל, כרמיה, מונטיפיורי ובית רוטשילד. אלה שיש להם מהלכים בין מלכי ארץ וגדולי עולם והשפעתם עצומה גם על בני עם. התפקיד המוטל עליהם הוא לכנס אסיפה של זקני ישראל שתי־קרא ה„אספה המאושרת" והיא תייצג את „יהדות העולם", שתפקידה יהיה לגייס את דעת הקהל כדי לאסוף כספים מעשירי העם ומנדביו ולהד־ריך ולהכין. חומר אנושי מתאים אשר יכשיר וידאג לפתח ענפי פרנסה שונים בארץ ויתכן תכנית ממשית להעביר בהדרגה המוני ישראל לאר־צם. שהרי הגאולה תבוא לאט לאט והיא תתחיל בשנת ת"ר, בגימטריה „עת רצון לה'", כפי שרמזו על כך חכמינו הקדמונים. בליל הלשונות של היהודים מעכב את הגאולה, ויש להשתדל על כן להשלים את לשון העברית בפינו ולעשותה ע־... וכן נוצרה עריכת נוסח תפלה ...ה.

קול קורא

בקונטרס זה כבר רמוזים ראשי פרקים של תכניות המדינית, שפיר־שם התרחבו בספריו ובמאמריו ...אים. דבריו הגיעו אל אלקלעי, כדרך המהגרים בימיו, בניגוד ר' דרוש, שבהם הסתמך על פסוקים ומאמרי חז"ל. כך הסביר את המושג „תשובה", על ידי הבדלה בין תשובה פרטית במו־בן המקובל, ובין תשובה כללית, שהיא שיבה לארץ אבות. בטרם ש־

מסר את קונטרסו זה לדפוס, שלח את כתב־היד אל רבני ירושלים, למען יעידו אם „תורת אמת בפיו". ואולם לא זכה לתשובה מהם, אבל קיבל עידוד ממשה מונטיפיורי. כשם שניבא לו לבו, עורר קונטרסו זה ביקורת כללית, ו„באדריינגט" הגרמני לגלג עליו איגנץ איינהורן. בחוגים הדתיים עורר התמרמרות. רק לאחר חמש שנים, השיב אלקלעי על ביקו־רת זו בחוברתו „קול קורא", שבה הסביר את תורתו בדבר הגאולה, על המסורת של „שני המשיחים", משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. משיח בן יוסף מרמז על הגאולה בדרך הטבע הצריכה להיעשות בידי העם, ומשיח בן דוד מכוון לגאולה הניסית אשר תיעשה בידי שמים. והוא, אלקלעי, אינו דורש כי אם על המשיח בן יוסף.

שלום ירושלים

בקיץ תר"א יצא אלקלעי לאירופה להציע שם בפני מרכזי היהדות באי־רופה את רעיונותיו. לאחר שלא הצ־ליח במאמציו בצרפת ובאשכנז, יצא בשנת תרי"ב ללונדון, והוציא שם את חוברתו „מבשר טוב" עם תרגום אנגלי. ואף בא בדברים עם כמה יהודים ונוצרים בעלי השפעה. וכן ייסד אגודה בשם „שלום ירושלים", שהיתה צריכה לרכז סביבה אוהדים ותומכים. אולם היא נתפרקה מיד, לאחר שיצא מאנגליה. ואולם לא הרפה ממאמציו, והוסיף לפרסם קונ־טרסים ולהדפיס מאמרים, ולשגר איגרות ויצא שנית לגרמניה. הפעם הצליח לרכוש את לבם של ר' יעקב אטלינגר ור' גדליה טיקטין ור' אלי־עזר הורוויץ, ול. צונץ, ור' מיכל זקי"ש ואחרים. אלה נתנו הסכמות למחברתו „גורל לד'" שהופיעה ב־תרי"ז בוינה, ובתרי"ח באמסטרדם. כשנוסדה בשנת תרי"ז בפריס חברת „כל ישראל חברים", ראה בה כראש־ית התגשמות שאיפותיו להקמת ארגון יהודי עולמי. ובחוברתו הנל־הבת „משמיע שלום" (תרכ"א) ראה בה אתחלתא דגאולה ועמל להשפיע על ראשיה, שיעמידו במרכז תכני־תיהם שאלת ארץ ישראל. אולם ללא הצלחה.

כשנוסד במקווה ישראל בית הספר החקלאי, עודד את החברה לרכישת קרקע בקנה מידה רחב, על ידי הק־מת חברת־מניות, אשר תעודד עלית יהודים לארץ ישראל. ואולם אף הפעם לא נשאו דבריו פרי. כשנוסדה באותם הימים בפרנקפורט „חברת ישוב ארץ ישראל" אשר דגלה ב־סיסמת קירוב הגאולה, הקדיש לה את חוברתו „מעודד ענוים" (וינה תרכ"ד) ולמד בה זכות על מנהיגה הרוחני של החברה, ר' צבי הירש קאלישר.

עלייה ראשונה

בקיץ תרל"א עלה הרב אלקלעי לארץ כדי לעורר את תושבי הארץ לפעולות, מתוך תקווה שעל ידי כך יעורר את „לב שרינו הגדולים לייסד קולוניות וליישב את ארצנו הקד־שה". ביקר אצל קרל נטר במקווה־ישראל ועלה לירושלים ומצא כאן את הישוב העברי במצב איום ובא בדברים עם חכמי האשכנזים והספר־דים ויסד אגודה בשם „כל ישראל חברים", שמטרתה היתה „ישוב ה־ארץ בעבור פרנסת העניים". ובירו־שלים הקים את הועד העליון של החברה וביפו נוסד ועד מקומי. לא־חר שיצא את הארץ כדי לרכוש תומכים ומסייעים לחברה בגולה, נתפרקה החברה וכמה עסקנים בארץ יצאו בהאשמות נגדו. כשחזר לזמלין לא אמר נואש. ובשנסע באביב תרל"ה לפאריס להשתתף באסיפת „כל ישראל חברים" ניסה שוב להש־פיע בתוך החברה בכיוון הנראה לו.

ראיית הנולד

בקיץ תרל"ד עלה שנית ארצה עם אשתו והשתקע ביפו. וכשנוסדה ב־אותה שנה החברה „מזכרת משה" לזכר מונטיפיורי, ראה שוב אפשרות לחידוש הפעולה. בימים אלה פנה בקריאה גם ליהדות פולין ועוררה להתבונן במצבה ולהפיק מכך את הלקח הנכון, כך המשיך להגיב על כל תופעה בחיי היהודים בארץ וב־חוצה לה עד יומו האחרון. מזלו גרם לו, שלא זכה לראות בחייו את הג־שמת אף אחת מתכניותיו המרובות. והיו בהם דברים, שנשמעים כדברי חזון, למשל הדגשתו החוזרת, שאנגליה תעזור בהגשמת החזון של שיבת בנים לגבולם, דברים שנת־מלאו לאחר זמן.

על ארבעים שנות פעולתו למען ארץ ישראל מספרים עשרות ספריו וקונטרסיו ומאמריו ומכתביו וכרוזיו שנתפרסמו בפני עצמם או בכתבי העת „המגיד", „הלבנון", „חבצלת", „המבשר", ו„ג'ואיש כרוניקל" האנ־גלי. אלה נאספו בשני כרכים עוד בשנת תרע"ד. עתה הופיעו במהדורה חדשה ומורחבת.

פעמי המבשר

מאת אברהם ביק

בין גדולי החכמים הספרדיים במאה הקודמת שהתוו את דרכה הציונות הדתית טרם עלות שחרה של הציונות המדינית, ה רבי יהודה אלקלעי, יליד בלגרד ורבה של זמלין, סרביה, ...ד הראשונים והפעיל ביותר. כתביו, ספרים וקונטרסים הם ...עדות לדבקות רעיונית בגאולת ישראל והטפה פומבית להקמת ...עלים התיישבותיים בארץ ישראל, כהתחלה לקיבוץ גליות שהוא ...אי הכרחי לגאולה השלימה.

...קונטרסים, שהתחיל לפרסם בשנת ...ר"ג פיתח את הרעיון על הגאולה ...ך הטבע. הוא ראה את תקופתו ...ר משיח בן יוסף, שלפי המסורת ...רים את משיח בן דוד. המשיח ...אשון להיה בבעל תוות מלכות תבל ... יסכימו על מלכותו. הוא קרא ... פוזרי הגולה להתארגן לשם הת־... בקיבוץ בהוי ישראל ולתרום ...ושם לשם תמיכה, בשולים ורשם ...יות לאסיפה בבחירות, אסיפת זק־...ן, שיבחרו בכל מחוז מגדולי ...אל שבאירופה.

כלום, האילו היה הארץ שאוירא מע־שיר הוי כל העולם רצים אליה (רגלי המבשר). ועוד דברים העומ־דים ברומו של עולם, הוכיח ממקורות והשלשלת ההיסטורי: „הקיבוץ הגבוה הוא מאשר יעשו את ארצנו הקדושה ארץ החירות ויקראו דרור בארץ לכל יושביה, מבלי הבדל דת, העם. כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ה' אלקינו לעולם ועד", היא לי תתנהג בדרך פוליטיק בשאר המדינות... כמו שנאמר בזוהר הקדוש פרשת וישלח דף קמ"ז דכל מאן דזכי בגווי ארעא קדישא..."

מבואות, הערות וביאורים

באנו ובחזיק טובה לבעל אסופות, איש הספר ואיש המעשה, ד"ר יצחק רפאל, עורך הסדרה של כתבי יסוד אבות הציונות הדתית, שהוציא עכ־שיו את כתבי הרב אלקלעי בתוספת מבואות, הערות וביאורים ועשה את משנתו של זקן ההוגה משנה סדו־רה, מנוחת בלולה הערות וציונים ביבליוגרפיים, מלאכת מחשבת הקר־בעת ברכה לעצמו. במבואו המצויין הצליח לצייר קלסתר פניו של אי־שיות זו שדברי מקובלים קמו אצלו לתחיה ונהפכו להסבר החיים של התקופה, של העבר, ההווה והעתיד.

אור זרוח ואור נערב

המהדיר י. רפאל, שהתחקה על שורשי עיקבות האיש ודרכו, נתן את אור הזרוח ואף אורו הנערב — הציל מן השכחה לא רק את הפאה אלא השדה כולו. מעתה זכינו להר־צאה כוללת של כתבי דמות רבנית מיוחדת במינה שהיה דבוק בהכרה אמת עתיקה אשר שמה היה ויהיה: קודשא־בריך־הוא ואורייתא, ישראל וארצו — אחד!

בחלק האחרון ניתנה מסכת תעו־דות אגרות הרב אלקלעי שהמהדיר קורא אותם „זוטות", הם נאספו מקובצי „המגיד", „המבשר", „הלב־נון", „חבצלת", „עברי אנכי" ועוד, ביניהם איגרת למייסד מקוה־ישראל קארל נטר. מכתבים ומאמרי־זוטא אלו מהווים אוטוביוגרפיה של הרב. בהם אנו רואים קשת חייו, הגותו ומעשיו של אחד מהולמי־לחזון ה־גאולה כשהיא דרוכה לעינינו.

ברכתנו למהדיר, הרואה זכות עוד־בה לעורר שפתי ישנים, כתבי אבות הציונות הדתית: כשם שזכה להוציא את כתבי הרי"א אלקלעי בן יוחנן השם לברך על המגמור להוציא כל כתבי ראשוני תנועת התחיה הדתית־לאומית: ר' צבי קאלישר, ר' אליהו גוטמכר, ר' שמואל מוהליבר, ר' יצחק יעקב ריינס ועוד.

זכור לטוב הרב משה חיים קצנ־לנבוגן, מקירי קרתא דשופריא, והוא סדרן הקודם לפרשן, שלא חסך טורח ועמל בבדיקת המקורות בהישג יד; וכשהבין וצירף וחיקק עלותה בידו להוציא את שני הכרכים בהד־דור חיצוני נאה. באופן זה נתקיים מאמר של אחד מגדולי הפוסקים הלכה למעשה: „אין שמחה גדולה והנאה ערבה לנפש יותר מהתגאה והערבות שמגיע אליה מפקודי ה' ישרים וקל וחומר לספרים ראוית בהו תורתי למעליותא: הבובין לנפש, וקר־רת רוח גם לגוף, בהיות הגאות תלויה גם כן בדבר גשמי בראיית הספרים ויופי הדפסתם וקישוטיך — (עיין מור וקציעה, סימן רכג).

הופעת גדולי המקובלים

...כם ספריו זה הושפע השפעה ...בית מגדולי המקובלים, תלמידי־...יריהם של מקובלי צפת, ...מה לגורי האר"י היה שרוי בספרי ... כיסופים: תצמאון לגאולה. קצר ...צע להזכיר כל המקורות בספרי ...התודיע מהם ערבעת משנתו רק ...עה שמות אזכיר, ודומה כי הם ...היו לרוח בתפיסת הזיקה לארץ ...ה הזוהם המשיחי: רבי שמעון ...יוחאי, חוזה ממערת קדומים, ...יצחק אברבנאל, איש הבינים, ...ישעיה הלוי הורביץ, השל"ה, ...גר הישוב הישן הר' יהונתן איי־...ך בעל ה„יערות דבש", רבו המוי־...ה בכתביו מספריהם. כגדולי יש־...אלו הזותה נשמתו של המקובל ...ביה מושרת מניצוצות קדושה ...הגאולה וצמודה למעגלי המשי־...ה: כהשל"ה והר' יהונתן איש ...ב ואמין גם הרב אלקלעי שהי־...ת מלכות שמים מחייבת התהשטות ...ות ישראל.

...שפעת גדולי המקובלים ניכרת ...ו בלשונה. כמו ...יחוד סיגנון ודרכי ...בה סגוליות; מליצות־מקרא, ביבי ...א וגם מיסוד התורה המעשית. ...צניות וישמרים.

...ודה במציאות

...עליה ר' יהודה אלקלעי לא ... רק בעולמות העליונים בלבד. ... היה מעורה בקרקע המציאות. ... הקונטרס הראשון בדרך אי פותח ... באמרה של דורשי רשומות: ... בראשי תיבות: „אותיות, כלות ...עות". הוא היה גם איש הבינה ... איש התנועה המעשית. על ה־ ...ה הנושנה: מי יתנהו? אם ... אלי ואשובה אליכם ד' או — ... שאנחנו צריכים להתחיל. ... תשובה פרטית ויש תשובה כל־ ... הסיבה לציון. „הגאולה תלוי ... בישוב ארץ ישראל ויסוד ה־ ... היא יסוד הגאולה"; „משיח ... לא יבוא פורח באוויר ברכב ... סוסי אש, כי אם כשישובו בני ... אל אלהיהם, ומה היא הדרך ל־ ... ? — „עבודת האדמה היא ... לה כמו שאמרו ואתם הרי יש־ ... ענפיכם תתנו ופריכם תשאו ל־ ... ישראל כי קרבו לבא. כי הנני ... ופניתי אליכם ונעבדתם ונז־ ... אין לך קץ מגולה מזה. ר"ל כשית־ ... ישראל לכונן קלוניות לעבוד ... האדמה זהו הקץ המגולה". ... משנה באמירה שנונה את ... והודע כי אוירא דארעא מח־...

אתחלתא או סוף?

מאת מנחם בן ישר

מאז תחילת הציונות משמשת מטבע־הלשון „אתחלתא דגאולה". יש בה במטבע זה, כדי לטשטש את הבעייה של האכזבה המדויקת של תקופתנו ולהעמיד את העת הזאת כאילו זו פתיחה בלבד, שאינה מחייבת מפנה ומסקנות. יש לשאול את השאלה המתבקשת: הנמצאים אנו בתהליך גאולה, אם לאו? ואם לאו האם אנו במצב של גלות?

המצדדים ב„אתחלתא" במלוא מש־מעותה, מסתמכים על פסוקי־מקרא ועל מאמרי חז"ל כגון „ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו וגו'" (יחזקאל ל"ו, ח — סנהדרין צ"ח ע"א) וה־משל באילת השחר (ירו' ברכ' א, ה). אלה ודומיהם מעידים שימינו עשו־יים להיות עת־הגאולה. אך אין ב־כוחם להוכיח בהחלטיות שאכן זאת הגאולה.

יתירה מזאת, יש מאמרים שהרקע ההיסטורי להתרחשותם ברור לנו. ר־לכן לא נישמם למציאות ימינו. שמא הם נאמרו לתקופתם בלבד (או לצו־רך הדוגמה המוהאמת לתקופתם) כגון המאמר בשה"ש ח' האומר ש־מציאותו של הסוס הפרסי בארץ יש־ראל כעידה על רגלי משיח. יש לש־אול איפוא, לגבי אותם מאמרים ש־לכאורה מתאימים כל כך למציאו־תנו, שמא אף הם לא נאמרו אלא על רקע מציאות היסטורית רחוקה ולמענה, ואזי יש לבדוק את משמ־עותם ההיסטורית־נצחית כדי לישמם לכל מצב היסטורי חולף.

הדברים עמוקים יותר מלקט דברי מקרא וחז"ל, אם נראה את מאורעות הדורות האחרונים בראייה היס־טוריוסופית: מצד אחד, דילדול ה־עם היהודי ע"י התבוללות, והשואה כתוצאתו — ומאידך גיסא, שיבת ציון אמנם תוך כדי עליות וירידות אך בקו כללי עולה כשהשיא הוא הקמת המדינה. הנאמר שכל זה מק־רה הוא בלתי מכוון הוא מלמעלה? הלא החזון של התקבצות עם ותקומ־תו במולדת עתיקה יחידאי הוא ב־תולדות האדם, הדבר זה יקרה דווקא לאותו עם, שנביאיו ניבאו לו כזאת מראש לפני כאלפיים וחמש־מאות שנה — הלא צריך האדם להיות אפיקורס אדוק כדי שלא להאמין בקשר בין הנבואה ובין קיומה. נש־אל, איפוא, מה מגמת הדברים, וה־תשובה תימצא אף היא בדברי ה־נבואה הכוללת תופעות אלו בתהליך הגאולה.

אלא, שיש צד שני למטבע, צדה האפל של תקומתנו הלאומית: תה־ליך התעצמות המדינית מלווה ב־תהליך מקביל של התרופפות והד־רדרות רוחנית. מדינת היהודים שקמה, רחוקה מהיות מדינה יהודית. ואפילו כמתוקנת שבמדינותיהם אי־נה. הרגוע האדם מישראל: האלה הם פני הגאולה המובטחת, שעיקרה נראה תמיד בתעלות רוחנית וב־עבודת ה' השלמה, שעם ישראל יד־גימם או לעולם כולו.

ברגים את הגילמה באותו מאמר תלמודי, שבשיטותו ע"פ הרמב"ם מבקשים לקבוע שאכן עתה הגאולה היא: שהרי „אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מל־כויות בלבד"; ונוהגים להתעלם מכך שאותו רמב"ם שבסוף הלכות מל־כים (י"ב, ב') אומר דברים אלה מקיים (י"א, ד) לאפיין את מלך המשיח כהוגה בתורה, עוסק במצ־וות וכופה כל ישראל לילך בדר־כה. אף בונה את ביהמ"ק ומתקן את העולם כולו לעבודת ה'. ואותו ביטוי אודות שעבוד מלכויות לא בא אלא להוציא מכלל סימני המשיח את הנסים הגלויים, שנגד הטבע.

אלא, ששוב באים לעורר מאמ־רי חז"ל (כגון בסנה' צ"ז, ע"א) המתארים את השפל הרוחני, שיבא יחד עם צרות חבלי המשיח, והכונ־תו הבולטת: פריקת עול המוסכמות והמורשות והפרת כל סדר ציבורי, מתאימה בהחלט לדורנו. יש פה מעין דיאלקטיקה של מבירא עמיקתא לאיגרא רמא.

✦

את הדיאלקטיקה הזאת העמיק וביסס כשיטה הראי"ה קוק זצ"ל. ר' עשאה אבן־פינה בתורתו הלאומית, ותמצית שיטתו, בתכלית הקיצור, הלא היא: גאולת ישראל היא ה־סינתזה של התפארת הרוחנית עם העוז הגשמי. בגלות מתרכזת כל הויה היהודים בענין הרוחני. כדי לזכות לאיזון ולשלמות שבסינתזה, כדי להגיע לשביל הזהב, יתקומם דור התקומה בקיצוניות הנגדית, ישית כל מעיניו בבנין המסגרת הלאו־מית.

בין שהיתה זו הגות־שלכתחילה ובין „אבוהה שבדיעבד" לאור דור חלוצים מקדשי שם העם ופורקי עול תורה לעולם כך היו פני הדברים בחוגו של הרב, ומכאן הסניגוריה מלב כואב על דור החלוציות החי־לונית. שיטת הראי"ה גם קבעה את ההגיון הפנימי של המשך התגשמות הסינתזה, שכאשר תיכון המסגרת הממלכתית על אדניה, לא ימלא עוד המאבק הלאומי את לב הדור. הדור ישוב ויכסוף לתוכן רוחני, וימצאהו במורשת היהדות, בתורה. אז תתמ־לא המסגרת היהודית בתוכן היהודי, ואותה שלמות שתיווצר אז, היא מעיקרה של הגאולה.

היה זה מבנה דיאלקטי בנוי לתל־פיות, מבוסס על אדני מקרא, מדרש והגיון ומעוגן במעמקי המחשבה ה־יהודית. מאז ניסוחה עבר כיובל־שנים, ואולי הגיעה העת לסכם סי־כום ביניים: ההתגשמה התיאוריה או התגשמות היא עתה?

אין אני מוסמך, ואף לא מספיק בקי במעמקי תורת הרב, כדי לקבוע זאת; יבואו־נא בקיאים ומוסמכים מפני לחלוק על הרהורי, ומתוך כך יתלבנו הדברים לאור נסיוננו הקצר עדיין.

„לכאורה, לא נתגשמה התיאוריה. אמנם, הבנין הממלכתי טרם הושלם לעומק ולרוחב, אך הלהט הלאומי־מהפכני פג, והנה — המדינה הישנ־בה נשארו חילוניים הם הולכים ומת־ערטלים מכל שריד של תוכן יהודי. חסידי שיטת הראי"ה טוענים, שה־מהפכה הרוחנית הגדולה עוד לפנינו ומסתרת לבוא. הראייה: בחוגים חילוניים מתעוררים מידי פעם גלי כמיהה לערכי יהדות. הושבני, שגו ראייה לכאורה. זו ראייה, שתיאורית המבוקש של הראי"ה קוק נכונה. בא דור הריקנות שאין לו חפץ עוד בסיסמא ובמעש הלאומיים. הוא מב־קש תוכן. והזה בראש וראשונה אחר הויה יהודית אך פה קורה ה„תקרי": והנה אינו מוצא. החברה הדתית־לאומית המנותקת ממסורת־אבות, אינה מר־צאת את דרך התורה בהויתה עצ־מה; ולסיוע הדרכה אמיצים ועק־ביים מצד הציבור הדתי, על רבניו, מנהיגיו והוגיו, לא זכה הדור.

הרבה זעק הראי"ה קוק נוכח רבבי דור יהודים תמימים וטובים, אך מצומצמים בקטנות מוחין, צרות אר־פקיה כצרות תחומי הגיטו הגלותי. הרב קוק ייחל להתפשטות התורה בקרב דור שלם של נושאי התורה, לפחות אלה שבארץ־ישראל, הת־חדשות שתגרום לאפקים רחבים וש־תקיף את הויה היהודית. ייחל הרב ולא זכה, וגם אנו לא זכינו. זעקת הרב היתה צמודה לחזון הגאולה שלו. איני יודע אם בתיקון דור־הרבנים, ובהכשרתם להיות ראויים לשעה הגדולה ולדור הגדול, ראה הרב מרכיב בסיסי הכרחי בבנין הדיאלקטי, או גורם מסייע ומזרז. לנו לא נשאר אלא מראה־עינינו: דור מרוקן מיהדות לאומית ורוחנית כאחת; דור שלא מצא מוצא בתחום היהדות ויצא לרעות בשדות זרים מאד עד שרבים וטובים שבדור הצ־עיר החלו לשאול על עצם הזיקתו וההזדהות הלאומית: יהדות זו וגם ישראליות זו, למה לנו? ומה לנו מדינה זו, מוקפת אויבים, מנשלה אוכלוסים ונגועת נגעים?

הוזה אומר: הרב איבחן את שעת הרצון את בעיותיהם ואת הדיאלק־טיקה הפנימית שלה. כי אכן, היתה שעת רצון, שעת חסד נעורי הציו־נות והחלוציות. שמא הוחמצה?

✦

ושוב עולה השאלה: אם שעת רצון מלפניו יתברך, לקצר ניתן לדבר על כשלונה? האיש א"ל ויתנחם?

אכן כך. וכבר היו דברים מעולם. צא וראה: סוף פרק י' בישעיה מנבא את מפלת סנחריב הצר על ירושלים, „ונקף סבכי היער בבר־זל, והלבנון באדיר יפול". ואתו משל העצים ממשיך „ויצא חטר מגזע ישי, ונצר משרשיו יפרה". המשך שם הוא החזון המשיחי שבהפטרת יום העצמאות. נבואות ישעיהו כסמו־כה קובעת, איפוא, שמפלת אשור הבשר ותפתח את העידן המשיחי. ואמנם כך הבינו זאת חכמינו, באמ־רם במסכת סנהדרין (צ"ד ע"א), שביקש הקדוש ב"ה לעשות חזקיהו משיח, ואת סנחריב לגוג ומגוג, אלא שמדת הדין קטרגה ועכבה משום שחזקיהו לא אמר שירה על הנס. מכתבר שפקפקו אם מותר לברך על שירת־הלל.

בין כך ובין כך, קיפחו ישראל שבאותו דור את שעת הגאולה. אולי לאו דווקא שאין להם עוד משיח לישראל, „שכבר אכלוהו בימי חזק־יה" כדברי אחד האמוראים; אלא שנדחה המועד. ושוב אומרים חז"ל על ימי שיבת ציון, שראויים היו ישראל שיעשה להם גם בימי עזרא כשם שנעשה להם בימי יהושע, אלא שגרם החטא (ברכות ד, ע"א ומקבילות). והחטא כפי חובת הדור הוא: אילו עלו כולם מבבל, כחומה, לבנות בית שני, כי אז היה קיים עולמית (יומא ט, ע"א).

ואף שבמסורת־אגדה בידינו שה־בית השלישי לא יחרב הן טרם הגע־נו לבניינו. ולא ידענו אם במסורת־אגדת תקיפה מהבטחות אלוקיות ב־פרשה, שלגביהם קבעו חכמים, כי לעולם על־תנאי ניתנו שבא יגרום החטא (ברכות שם). (ולענין הסתי־רה לכאורה מדברי אגדתא בשבה צ"ה ע"א, שהרכבים קובעים להלכה כפי ביטוי התורה הי"ד. עיין שם להם משנה ומהרש"א לברכות ד' ע"א והמקורות המובאים שם). על כל פנים בר כוכבא שביקש לבנות בית שלישי ראוהו חכמי ישראל בבלך המשיח, ומופו שבעונו נה־רג. כדברי הרמב"ם (הל' מלכים י"א ד'). בספרו „הקר העיני" (ל' עב' קנ"ג) מביא הרב ק' כבגא כבם ר' יעקב ממוריש מבעלי התוס־פה סיסעות רבות של רצון אשר בג־לות זו, ולא זכו אותם הדורות. יתר, מביא שם שהחפץ־חיים ראה בהצה־רת בלפור עת־רצון לתחילת גאולה. אלא שחושש שהחפשיים יקלקלו. ר'

תמהים אנו על דבריו. מדוע החפשי־ים בלבד?

כל זאת ללמדנו: כל ההבטחות הטובות לישראל, על תנאי הן ניתנ־ו וכל בשורה גאולה, על תנאי הן שיעמוד דור הגאולה בתפקידו. אבן דור של תחילת האתחלתא עמד בתפקיד שהוטל עליו כפי שהגדירו הראי"ה זצ"ל. אך משכלה השלב של הלהט המהפכני וכעשה הבנין הגיע למצב שלא התנופה עיקר בו אלא היציבות, אז התברר גודל ה־שבר: המהפכה הלאומית תמה, ואף גוועה, מחוסר תוכן רוחני. לאחר־מעשה התברר שיסוד התנועה הל־אומית היה רעוע לכתחילה. הציונות נולדה צמודת לוואי: במזרח אירו־פה, ציונות סוציאליסטית; במערבה, ציונות ליברלית. ואם בתקופת להט־הבנין גבר הרכיב הציוני על בן לוויתו, הרי בשוך המהפכה, מש־חוזה הציונות לא נותרה יהדות, ואפילו לא לאומיות פוצקת וגבר ה־יסוד ההומניסטי קוסמופוליטי היונק משרשי התבוללות שעליה צמחה הציונות. הומניזם קוסמופוליטי מ־ערער עתה את יסודות המדינה ה־יהודית הנאבקת עדיין על צם קיו־מה. כנראה הקדמנו ללעוג לאותו אפיפיור פרחיק־ראות, שהבטיח ל־הרצל שליחות מיסיונרים אל מדינת היהודים לכשתקום בפלשתינה.

כשאותה כתורים, שלעם הזה חסר הצוו הנפשי לעמוד מול העתשולים העתידים לתקפו, כי עם זה מבקש את המנוחה טרם הגיעו אל הנחלה, אזי אין מנוס מהמחשבה, שמא גם הש הנסיון הגדול והארוך הזה של גאולה התחמץ או שעומדים אנו ל־החמיץ.

על כל פנים המצב רציני משנש־תעשע בהחבות של קטעי־מקראות ומאמרי חז"ל, בבלי לבדוק את כוו־נות הדברים לעומקם.

(„דעות", תשל"ה)

ראש־השנה לאילנות

מאת י. ג. אדלר

הכבוד והיקר לטו בשבט /
ראש השנה לאילנות /
בארץ חמדת אבות
ואם אמנם הוא חג קט /
השווה אתנו רק יום אחד /
הריהו חביבה של כל המשפחה /
וביתר יתור זו הדרה בגולת /
במערב ולבה במזרח /
באשר הוא אורח קבוע /
נדיב לב, צנוע /
הבא מארץ הצבי /
היא ארץ ישראל.
וזה הטנא אשר בידו /
מלא פרות מכל זן, מפרי /
חקל נחלת אבות /
מעצי הדר בר בבר עם תמר /
מן האתרוג ועד האגוז /
וחס מלהעליב את החרוב /
ואם אמנם מראהו חרב, עלוב /
ואולם תוכו רצוף נפת צוף /
מנעמים לחיכם ולטוהר לבם /
של תינוקות של בית רבן. /
ברוכים יהיו לעדי עד /
תאמר אמן כי בא גד.

הצדיק ר' דוד־לייביני לבית סקווירה

מאת י. טבריני

החסידים קראו לו בלשון חיבה: „ר' דוד לייביני". הוא היה אהוב על כל מכריו בכלל ועל חסידיו בפרט. בחיצוניותו בלבד משך תשומת לב. היה מן הספירה של „תפארת שבתפארת". בעל קומה, ולא למעלה מן המדה — קצת מעל לגובה ממוצע. הדרת פנים היתה לו, כל רואהו נהנה להזין עיניו בו. פניו שחומים מעט, ושערו שחור ומסולסל. שתי פאותיו סדורות תלתלים, בצורת שני קבוקים קטנים, על צדעי פניו. זקנו השחור, שעיטר את סנטרו ואת לחייו הוסיף לו פאר. גוו הישר־הזקוף, וכל גופו המחוטב עוררו בקרבך את ההגדרה — „איש יפה תואר ויפה מראה".

שלטה בו ההרמוניה בחיצוניותו, שהתאימה להרמוניה פנימית שבנפשו. זו ההרמוניה הפנימית השתקפה מאורח חייו, מהתנהגותו, ועל כך נשתוה להלן.

אציל היה, ועל גזע אצילים השתייך. היה נצר משושלת האדמו"רים של משפחת טברסקי, כשהוא נמנה על הענף הסקווירא'י. היה בן הזקו־נים של הצדיק ר' אברהם יהושע השיל, הרבי מסקווירה, זצוק"ל.

אחיו הבכור הרה"צ יוסף מאיר זצ"ל ממח־נובקה נתן לו את בתו לאשה.

לאחר נישואיו ישב במחנובקה ובסקווירה לסירוגין. בסקווירה היה מתגורר בבית אביו הצדיק שלא הכירו. שכן אביו נסתלק מן העולם, כשהוא פעוט עדיין. על הבית שמרה אמו ע"ה, שהיתה אשתו השניה של הרבי.

שם בסקווירה היתה לו ספריה תורנית גדולה. בספריה נמצאו גם ספרי פילוסופיה מימי הבינים: הכוזרי, מורה נבוכים, ספר העיקרים ועוד. גם ספרי מדע בטבע ובהיסטוריה, שנתחברו על ידי חכמים מימי הבינים היו כלולים בספריה הזאת, כגון „צמח דוד", „מגן דוד" מאת ר' דוד גאנז ז"ל, וספרים אחרים.

לא כרוב האדמו"רים בדורו היתה התעניינותו רב־צדדית ונוסף על לימודיו בגפ"ת ובחסידות, נהג מפעם לפעם לעיין בספרי החכמה. היו לו ידיעות בטבע ובתכונה.

בלילות קיץ הבהירים היו מוצאים אותו מתהלך בחצר הארוכה הרחבה, כשהוא מתבונן בכוכבי השמים ויודע לציין אחדים בשמותיהם, כפי שניתנו להם על ידי חכמי התכונה, או כפי שנקראו בתנ"ך, כגון כימה, כסיל. לפעמים היה קורא לבנו הקטן הזוטה והצביע לפניו על קבוצת הכוכבים, הידועה בשם „העגלה הגדולה" ולמדו אותו למצוא באמצעותה את כוכב הצפון — הוא הכוכב הצפוני.

הוא היה אומר לחסידיו, כי כשם שציוו חז"ל ללמד לבנים את מלאכת השחייה, אף כך חייב האב להרגיל את בנו לקבוע את מקומו של כוכב הצפון, כי על ידו אפשר למצוא את רוחות התבל, וכך אפשר לקבוע באופן מדויק את ה„מזרח" ולפנות לכיוון הנכון בשעת תפילת „שמונה עשרה". אך יותר מזה, הידע ההוא, כאשר אדם תועה בדרך, מביא לו תועלת רבה. לפי כוכב הצפון יכול הוא לכוון את המשך מסלולו.

✱

בודוע, שהחסידים היו מניחים את תורת הדקדוק, אף על פי, שהמשנה במסכת ברכות מדגישה את חובת הקריאה המדוקדקת באותיותיה של קריאת שמע, וברטנורא בפרושו כותב: „שלא יניח הנד, ולא יניד הנח" (פרק ב', ג) וכן לדעת היכן הדגש, והיכן אות רפה, והיכן אות דגושה, כדי להבחין בין שוא נח ושווא נע וכו'. יש לרכוש כמה כללים יסודיים בדקדוק.

הרה"צ ר' דוד לייב היה משנן לעצמו כללים אלה וגם השתדל להדריך בהם את בנו ולהרגילו לתפילה מדוקדקת.

גם בנוסחות התפילה היה מקפיד לברור לו את המתאימות ביותר, לפי דעתו. אביא כאן כמה דוגמות.

בברכות קריאת שמע של שחרית היה מצרף את הקטע: „בשפה ברורה ובנעימה" למלה שבאה אחר כך — „קדושה", כשהאות ד' מנוקדת בחולם, והמלה משמשת תואר למלה „נעימה". והסדר הרגיל בסידורים הוא, שהמלה „קדושה" נמשכת למטה אחר „כולם כאחד עונים", ולפי קריאה זו הד' מנוקדת בשורוק. בסידור „בית יעקב", נמצא הניקוד בחולם.

בתפלת „שמונה עשרה" של חול העדיף „חכמה בינה דעת" על „דעה בינה השכל". ועל אלה שהיו מברכים את שתי הנוסחות היה אומר בבדיחות הדעת: „יוסיף דעת יוסיף מכאוב".

שכן, אם בברכת „חונן הדעת" היו אומרים הכל — גם מה שנתון בסוגריים, הרי גם בברכת „רפאנו" אינם מדלגים על שום מכאוב ומכה, אפילו על אלה המוקפים בסוגריים.

בשיחותיו עם חסידיו היה אומר, כי הנוסחות השונות בתפילה בעצם מקבילות הן ומביעות אותו רעיון ואותו רגש. וכמו שיש תרופות שונות לאותו סוג של מחלה, ולא רצוי לקחת שתי תרופות מקבילות בבת־אחת, אף כך התפילות, שבאות לרפא את הנשמה לא צריך לערבבן ולאומרן יחד. כגון: בסיום תפילת „שמונה עשרה" — ב„שים שלום": „כולנו כאחד באור פניך", או לפי נוסח אחר: „כולנו יחד באור פניך". אולם יש המערבבים ואומרים: „כולנו יחד כאחד".

מנקיי הדעת היה וגם בהתפללו, נהג לשפוך שיחו לפני אדון כל בשפה ברורה ונקיה מערבוב נוסחות.

ב„סלח לנו כי חטאנו" — לא היה מכה על ליבו בימים, שאין אומרים בהם „תחנון", גם מנהג זה נהג על פי הנאמר בסידור „בית־יעקב".

הצדיקים מבית סקווירה לא נהגו להגיד דברי „תורה" כשערכו „שולחן" בשבתות.

האדמו"ר מסקווירה־קאזאטין נבדל מהם בנדי־רון זה והיה אומר תורה. „התורה" שלו הצטיינה ב„פשט" מתובל בטעם „דרוש", כשהם משולבים ברעיונות, שאובים מספרי הפילוסופיה של ימי הבינים, שהיה מעיין בהם, כפי שנאמר למעלה.

✱

כה היו הנסיבות, שהביאו את הרה"צ ר' דוד לייביני לעקור מסקווירה ולעבור לקא־זאטין. לאחר המהפיכה ברוסיה קיוו היהודים, כי ימוש חושך ויזרח אור, אור החרות והדרור משעבודם של הצארים. אולם עד מהרה נכזבה תקוותם. ימים קשים הגיעו לגולה היהודית שברו־סיה, ימים של מבוכה ומבולקה. אלפים ורבבות יהודים ניספו בימי השואה ההיא, שקדמה לשואה שבימי מלחמת העולם השניה.

השלטון המרכזי, שהתבסס בעיר הבירה, שלט ברפיון ברחבי המדינה, ולא היה בכוחו להגן על האוכלוסיה הרחוקה מהמרכז. כנופיות שונות עשטו על כפריה ועריה של רוסיה והביאו מהומה ומבוכה בכל. בימי מהומות אלה סבלו במיוחד היהודים. להקות־להקות של שודדים חדרו לתוך עיירות יהודיות והן שדדו, רמסו ורצחו, ודם רב נשפך, ואין מי שיעצור בעדן.

הממשלה, כדי לקיים את שלטונה בימי המבוכה הגדולה הסתפקה בכך, שהחזיקה בידיה הדרכים הראשיות, במיוחד את עורקי מסילות הברזל. בין תחנת רכבת אחת לשניה היו מסתובבות רכבות משוריינות שהפילו חיתתן על הכנופיות, והן חששו להתקרב לגבולות של מסילות הברזל.

יהודים רבים, שנדדו וברחו מפני חרב נטושה, היו נבלטים אל הערים, ששכנו ליד תחנות הרכבת. העיר קאזאטין נבנתה ליד תחנת הרכבת הגדולה — תחנת צומת חשובה — בדרך קיוב־אודיסה.

חסידי סקווירה שבקאזאטין פנו אל הרה"צ ר' יהודה לייב, שיעבור לשכון ביניהם. הוא נענה להם, והעם נוסף היה לו, כי בשעת צרה ליצקב רצה להימצא במקום קרוב לבני משפחתו שבמחנובקה. נעיר כאן, שמחנובקה נמצאת במרחק של כ־15 ק"מ מקאזאטין.

יהודי קאזאטין קיבלו רבם בשמחה רבה. באותן השנים הקשות לא ידעו טעם נוגש. כנופיות הרוצחים לא פגעו בהם, והם נהנו מרווחה יחסית בתוך המצוקה הכללית.

אך הרווחה לא נמשכה לאורך ימים. צבאות הגנראל דניקין, שנלחמו בחילות הבולשביקים הרחיבו כיבושיהם. הם התקדמו מאודסה לכיוון קיוב. לא הרחק מקאזאטין נתייצבה החזית בין צבא דניקין לצבא הבולשביקים. החזית הקרובה גרמה להרעת מצב היהודים בקאזאטין. כל זה אירע בשנת תר"פ. בין שני צבאות האויבים היו מסתננים גדודים של ה„כנופיות", והיו פוגעים ביהודי קאזאטין. באחד הפיגועים ואלה נפגע רבה האהוב של העיר, הצדיק ר' דוד יהודה לייב זצ"ל לא קם ממטת חליו. הוא השיב את נשמתו הטהורה לאלקים בי"ב בשבט אותה שנה.

יהודי קאזאטין בכו מרה על האבדה הגדולה. עם סיום שנת האבל הקימו „ציון" על קבר הצדיק. ציון זה התקיים, לפי ידיעות שהגיעו מהתם, עד השנים האחרונות. ובודדים, ששרדו לאחר השואה, או ששבו לקאזאטין ממקומות מקלטיהם, היו עולים לקבר הצדיק להתפלל על עתיד טוב יותר.

✱ יצא לאור ✱

— ערוך השולחן העתיד, דיני טה־רות, חלק שני, מאת הרב יחיאל־מיכל הלוי עפשטיין (זצ"ל), בעל ערוך השולחן על שו"ע, הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים, שכ"א עמ'.

— הסנהדרין, מאת אברהם בילר, הסנהדרין בירושלים ובית־הדין הג־דול שבלשכה הגזית, תרגמו: נפתלי גנחות (ד"ל) — טכסט: צבי בר־מאיר, הערות, מוסד הרב קוק, 211 ע'.

— כתבי הרב יהודה אלקלעי, בתוס־פת מבואות, הערות ובאורים, שני כרכים, מאת ד"ר יצחק רפאל, הו־צאת מוסד הרב קוק, מן הסדרה: כתבי יסוד של הציונות הדתית.

— מאזניים, ירחון לספרות, גליון טבת תשל"ה, יו"ל על־ידי אגודת הסופרים העברים, עורכים: ב. י. מיכלי, א. ב. יפה.

— מדיניות החוץ האמריקנית, מאת הנרי א. קיסינג'ר, בתרגומו של אהרן אמיר. ספרית „אופקים", הוצאת „עם עובד", 278 עמ'.

— אגרות ברל כצנלסון, תרפ"א — תרצ"א (1921־1930), כרך ה', כינס וליווה בהערות יהודה ארז. הוצאת „עם עובד", 394 עמ'.

— האנקלופדיה בתנ"ך (באנגלית), מאת נגה הראובני, בשיתופה של הלן פרנקל. הוצאת „נאות קדומים", קרית־אונו.

— בעיות בינלאומיות, בהוצאת המ־כון ללימוד עניינים בינלאומיים, — בעריכת מ. מושקס. כרך י"ד, חוב. 2־1, 164 עמ'.

— האומה, רבעון בעריכת אברהם הלר ויוסף כרוסט, חוב. 42, 152 עמ'

— ויקרא שמו בישראל, מנהגי קרי־את שמות לילדים. בלקטו ע"י יוסף הכהן אופנהיימר, בהוצאת איירס, — תשל"ה, 47 עמ'.

— פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל, כרך ט' חוברות 8־10, בע־ריכת הרב דב כ"ץ. הוצאת דפוס ווייס, ירושלים, בהשתתפות משרד הדתות.

'טעמי המצוות' באנגלית

מאת י. אד

במשך שנים רבות היה הרב אברהם צ"ל, רב בקהלה בארה"ב. חוברי הקהלה היו באים אליו בשאלות על טעמי המצוות. כתוצאה מכך החל לעיין במקורות ומצא ספרות רחבה בנושאים אלה במיוחד בספרי הראשונים. לכן החליט שמן הראוי לפרסם את טעמי המצוות בספר ודווקא בשפה האנגלית, למען יהודים מן המנין ולמען רבנים שידעו להשיב כהלכה לשואליהם.

בספר „המצוות" שהופיע באנגלית בהוצאת כתר, כלל המחבר 285 נוש־אים. הוא הלך בעקבות בעל ספר החינוך, התחיל מפרשת בראשית ועבר מפרשה לפרשה, עד וזאת ה־ברכה. המקורות שהסתמך עליהם הם בעיקר, מורה נבוכים, הרדב"ז, רק־נאטי, כלי יקר, אבן עזרא והאלשיך. הספר מסודר כך שראשית ניתנת מקור־המצוה, אחר כך תמציתה לפי „היד החזקה" ואחרי כן טעמה לפי הראשונים.

המעיין במקורות לספר מוצא, שה־גאונים מתקופת ימי הבינים, דווקא הם עסקו הרבה בגילוי המקור וה־טעם למצוות, ולא חששו כלל לד־רוש בטעמי המצוות.

נציין כמה מטעמי המצוות שה־מחבר מדגיש בספרו.

רבי נתן אומר, כשהוא שוחק אומר הדק היטב, היטב הדק, מפני שהקול יפה לבשמים. מה פירוש הדבר, ה־קול יפה לבשמים? זהו הריתמוס של הכתישה על ידי הכהן. הדק היטב, היטב הדק. ריתמוס של קול כתישה כזה יפה לבשמים.

או לדוגמה, טעם לשעטנז ואיסורו. לפי אחד המפרשים, אסור השעטנז, מפני שהקב"ה ברא דברים יחידים, נפרדים והוא ביקש שאלה ישארו כך. ואין לערבבם עם דברים אחרים.

דוגמה אחרת, איסור אכילת גיד הנשה:

מה טעם למצוה זו? אומר החז־קוני, מצוה זו ניתנת מאחר שאנשי מחנה יעקב, בניו וכל עבדיו השאירו את יעקב לבדו מעבר הנחל במשך לילה שלם, שבה הוא נאבק עם המלאך, ובמאבק זה נגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב. בא איסור אכי־לת גיד הנשה להורות לנו שאסור להשאיר יהודי לבדו. על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה.

בימינו יש אקטואליות לרעיון זה. אסור לנו להשאיר את היהודים לב־דם ברוסיה ובגלויות המצוקה האח־רות, עלינו להאבק למענם.

דוגמה אחרת לטעמה של מצוה הוא אכילת קרבן פסח, שבו נאמר „ועצם לא תשברו בו". מה הטעם לכך? אומר הרדב"ז: לשבור את העצם ולמצוץ את המוח של העצם, יש בה משום נסיה לאבד את בריותו של הקב"ה. ברגע שבני ישראל חגים את חג החירות, אסור להם להופיע לפני העולם, בבחינת מאבדים את בריותיו של הקב"ה.

הרב אברהם צ"ל, נולד בארה"ב, שם למד בישיבות תורה ודעת, ר' יצחק אלחנן, אצל הגאון ר' משה סולוביצ'יק זצ"ל. בשנת תרצ"ג עלה לארץ ללמוד את תורת א"י. למד בישיבת מרכז הרב ובישיבת פתח־תקוה וקיבל סמיכה לרבנות מהגראי"ה קוק זצ"ל ומבית הדין בפתח־תקוה בראשות הגאון ר' ראובן כץ זצ"ל. בשובו לארה"ב קיבל משרות שונות של רבנות. הוא כיהן חמש שנים כרב צבאי במלחמת העולם השניה.

השכלתו האקדמית רכש בישיבה קולג' ובסמינר קולג' בניו יורק והוא מוסמך למשפטים. במשך 26 השנים האחרונות כיהן כרב בפרובידנס רוד איילנד. שימש כראש הרבנים באי־זור זה. פעיל בהסתדרות הרבנים, מזכיר כללי של הסתדרות הרבנים. כן שימש כנשיא המזרחי בניו אינ־גלנד ונשיא הסתדרות הרבנים בניו־אינגלנד. והיה לו הכבוד לכהן כרב הצבאי הראשון של ויסט פוינט, ה־אקדמיה הצבאית של ארה"ב. בשנת 1969 עלה לארץ. ספרו התחיל לכתוב עוד בארה"ב, אך בבואו לארץ הק־דיש רוב עתותיו כדי לסיים את הספר, עליו עבד במשך 6 שנים.

כרב שמאחוריו שנות נסיון ממוש־כות ברבנות בארה"ב, רואה הרב צ"ל על מעמד הרבנות במדינת יש־ראל. לעתים גורמה שהרב בארה"ב יש לו מעמד חשוב יותר במקומו מאשר הרב בישראל. ולא רק זאת. גם רמת הכשרות בבתי מלון, בהם יש הכשרים, אינה דומה לארה"ב. שם היא עומדת על רמה חשובה יותר. זאת ועוד. הרבנים כאן אינם מעורבים בחיי קהלתם. רובם הביאו אתם את המסורת של הרב ממזרח־אירופה, שמייצג תקופה אחרת, כזו שאנו חיים. תקופה בה הרב היה מרכז החיים הקהלתיים, כולם באו לשאול. בעצתו ולשמוע את פסק דינו. כיום אין באים אצל הרב, ואם הוא אינו מתערב בחיי בני הקהלה, הרי הוא מנותק מהם והם ממנו.

הספר טעמי המצוות, הוא נסיון לתת בידי הרב ובידי התלמיד, חומר מיוחד ומוכן על טעמי המצוות, כדי שידעו בכל זאת להשיב לשואליהם כאשר אלה יפנו אליהם.

יש לראות בזה מפעל חיים, מפעל היסטורי, של מחבר הספר הרב אב־רהם צ"ל.

— ירושלים בתולדות עם ישראל — בערבית, בימים אלה הופיע ספרו של דוד סיטון, בערבית, על „ירוש־לים בתולדות עם ישראל". ספר ראי־שון שנכתב על ידי יהודי על ירוש־לים, המסביר לערבים את הקשר ההיסטורי, הדתי הרוחני של עם־ישראל לירושלים, בתקופת עצמאותו של עם ישראל בארצו ובאלפיים שנות גלותו.

— מפות הדבר מקורות, מאת א. א. קבק, הביא לדפוס מאיר חובב, הוצ' אגודת „שלם", ירושלים תשל"ה — 280 עמ'.

— מוסיקולוגיה, תחומים ומגמות, מאת דוד הרן, הוצאת מוסד ביאליק, ספר ראשון בסדרת ספרים במדעי הרוח והחברה, 240 עמ'.

— מהפכת התקוה, לקראת ההומא־ניזציה של הטכנולוגיה, מאת אריך פרום, הוצאת מסדה, 137 עמ'.

— עם הילדים בחוות (חוות הלימוד בירושלים), 1928־1948, מאת רחל ינאית בן־צבי, הוצאת מסדה, תשל"ה

— אילנן תהיל בישראל, טקסט ר' אירועים, מאת פרופ' ח. ד. ויגשל, הוצאת מסדה, 329 עמ'.

14 כרכי

האנציקלופדיה התלמודית

שופטים עד טומה

מכילים למעלה מ־1000 ערכים־ענינים, עד אות ח"ית, בכל שטחי ההלכה; ברכות ותפילות, זרעים ומועד. נשים ונזיקין, שופטים ומשפטים, ארץ ישראל והמקדש. טומאה וטהרה איסור והיתר תקנות ומנהגים (כרכים ט"ו—ט"ז בהכנה לדפוס).

מחיר כל כרך -.46 ל"י

ניתן להחליף כרך א' הישן במהדורא חדשה ומשלמת — עם 10 עמודים חדשים במחיר —.22 ל"י.

רק אצל:

האנציקלופדיה התלמודית, בית־וגן, ירושלים

מכירה ראשית לא"י:

חיים גיטלר, רחוב בילו 4, תל־אביב.

هكذا من الاصل

هكذا من الاصل

אמונת חכמים, אתגר רעיוני או אופרטיבי?

מאת שמחה פרידמן

הנושא אמונת חכמים ודעת תורה — הנחייה אופרטיבית או אתגר רוחני? אינו חדש, ולא באתי לחדש בו חידושים. נכון, שהוא אקטואלי בימינו לציבור הדתי ביחסו אל מדינת ישראל נחיי ה־חולין שלה. הוא הטריד את מנוחתם של אבותינו בימי המאבק בין חסידים ומתנגדים. נזקקו לו חכמי ימי הביניים, עסקו בו חז"ל בתלמוד, וספרי הנביאים מחזקים את ההשערה שאף בעימות ש־בין המלוכה והנבואה תרם את חלקו מהות המתח שבין סמכות רוחנית לבין סמכות מדינית וחברתית, אפשר שהי־תה שונה מתקופה לתקופה, כדרך שגם עצמתו ומרכיביו לא היו תמיד שוים. משברים, כגון מחלוקת קורח ועדתו, השלכת ירמיהו הנביא לחצר המטרה, שריפת ספרי הרמב"ם במאה ה־13, ר־הפניה הנפסדת אל השלטונות הרוסיים בראשית המאה ה־19, שהיתה מכוונת למנוע התחזקות החסידות, הם ציוני דרך לססיות הרסניות מדרך הויכוח ה־עניני על הבעיה שהאדם המאמין התל־בט בה; והבעיה היא כפולה: א. האם אמונת ישראל סובלת קיומם של תחומי ריבונות נפרדים לשתי הסמכויות? ב. האם ניתנים אלה להבהרה, שתאפשר להן קיום יחדיו, או שאין מקום לשני מאורות גדולים, מבלי שאחת תמעט עצמה לטובת חברתה?

אנסה לקבוע להלן, איזה מובן אני מייחס לכל אחד מארבעת מרכיבי הנושא, במידה שנמצאים לכך סימוכין בספרותנו, ולהשיב על שני חלקיה של הבעיה שהצגתי. האחריות למסקנותיו היא כמובן עלי בלבד, והריני רואה עצמי, כמי שדן בבעיה, בחינת — תורה היא, וללמוד היא צריכה. לא שמתי לי מטרה שמעבר ללימוד המשותף, וזאת בעקבות מה שלמדתי מהחת"ס בתשובתו תאו"ח סי' ר"ח (הוצאת גרוסמן ניו יורק תשי"ח עמ' 154, טור ב').

התשובה נכתבה למהר"ץ חיות, לאחר שזה המציא לחת"ס את ספרו „תורת נביאים". ה־מהר"ץ חיות מביע בהקדמתו חשש, כי מבקרי מומין יפגעו בו, בטענה, מה חידש, ולשם מה כתב מה שכתב. אולם החת"ס מעודד אותו לפרסם ספרו, באשר כוונתו להגדיל תורה. הוא מסתייע במעשה דר' אבא (ביצה ל"ח, א־ב), אשר לפני עלייתו לא"י התפלל על עצמו: „יהי רצון שאומר דבר המתקבל על דעתם של חכמי א"י". ואולם הגמרא, שם, מוסרת, שבפגישה עמם בבית המדרש ניחוכו עליו, בשל הראייה שכמנה רצה ללמוד, מדוע אין מלח ותבלין בטלים בעיסה, לענין איסור תחומין (ראה משנה, שם, ל"ז, א'). החת"ס משווה תפילתו של ר' אבא לזו של ר' נחוניא בן הקנה (ברכות, כ"ח ב'), שגם הוא התפלל, שלא ייכשל בדבר הלכה וישמחו בו חבריו, ורואה את ההבדל בכך, שר' אבא רצה למצוא הסכמה מצד השומעים, ולכן לא זכה. ואילו רנחב"ה התפלל, שיכוון אל אמיתה של הלכה. אבל הוא לא היה מעוניין לרכוש הסכמת השומעים, ולכן זכה. מכאן, מדגיש החת"ס כי כל עוד כוונת המתווכחים היא אימות דעותיהם, הסיכוי קיים, שכל אחד מן הצדדים ינהג ביושר אינטלקטואלי למען בירור הענין. אבל כאשר המטרה היא לשכנע עד כדי „קבלו דעתי", עלולה לפעול נטייה לניצוח, ויצא המשפט מעוקל.

אמונת חכמים — מהי?

במס' אבות, פרק ו' הל' ה' מנויה זו בין כ"ח הדברים. בהם נקנית התורה, כמנין תנאי שאין בלעדיו. מהי אמונת חכמים זו — על כך שונות הדעות.

1. ר' שמחה מויטרי (מחזור ויטרי, הוצ' מקיצי נרדמים, עמ' 560) סובר, כי הכוונה היא להבנת הלומד התכסיסים לבמה דברי החכמים, ולקבלם בשלמותם ובכל היקפם, ובלשונו הוא: „שמאמין בדבריהם, ולא כצדוקים וביתוסים". משמע, שזוכה לקנין תורה, רק מי שמקבל על עצמו עול השבעים. לא פורש, אם כלול בזה גם כל מה שאנו מכנים בשם אגדות חז"ל. אך אין ספק באשר לכל מה שמכונה הלכה, המורכבת מן הדינים, הגזרות, התקנות והסייגים, וכן מה־כללים שבהן נדרשת התורה. מי שמתחזק בעמדה יסוד זו, מגלה אמונתו בחז"ל והתורה נקנית לו.

2. אמונת חכמים בקונצפציה של ר' יצחק אבוהב ב„מנורת המאור", נר שני, חלק שני, פרק ב' (מוסד הרב קוק י"ם תשי"א עמוד 100—101) כולל גם את האגדות, ואלה דבריו, שב (בעיקרם): „כל מה שאמרו ז"ל במדרשות וב־הגדות, חייבין אנו להאמין בו כמו בתורת משה רע"ה. ואם נמצא בו דבר, שיראה לנו שהוא דרך גוזמא או חוץ מן הטבע, יש לנו לתלות החסרון בהשגתנו, אבל לא במאמרם... ובכל מה שנמצא כתוב בשמם, יש לכל אדם להאמין שהוא דבר אמיתי..." (שם).

ר' יצחק אבוהב סובר, כנראה, שכל דברי האגדה של חז"ל ראויים לאותה מידת אמון, לה ראויים דבריהם במישור ההלכה, לאמור: אלו ואלו דברי קבלה הם. ואם אין דעתינו מסכמת איתם, הרי החסרון הוא בקוצר השגתנו ובפוסק הכרתנו. מכאן, ש„כל מה שנמצא כתוב משמם, יש לכל אדם להאמין, שהוא דבר אמיתי. ואל ילעיג אליו, לא בפיו ולא בלבו." (שם).

בכך הוא דוחה כל סקפטיציזם. אין בעל מנורת המאור מגלה דעתו כאן, אם הוא מאמץ לעצמו גישה פונדמנטליסטית קיצונית, בדומה לזו ה־מצויה בעולם הנוצרי העממי, בסיפורי הקדושים בחינת Credo, quamvis absurdum או שמא כבליל הוא להתלבט ולמפקפק, להסתייע בפרש־נות סימבוליסטית או כמטאפורית כלשהי בהבנת אגדות חז"ל. אולם מעבר לכל ספק הוא, שלדעתו, לאחר כל ביקורת שכלית חייבת לבוא הכניעה האמונתית לכל מה שנמצא כתוב בשם חז"ל.

גם לאחר כל האמור נשארת שאלה אחת פתו־חה: חז"ל — רק חכמי המשנה, התלמוד והמדר־שים כמשמע, או כל מי שמאמין בכל דבריהם, עד לימינו, ואולי גם כל תלמיד ותיק, ומה שהוא עתיד לחדש ביום מן הימים. ואם אמנם כן הדבר, הרי שמצוה לשמוע דברי חכמים, גם בכל מה שיורו לנו בביסודים האקסטרא־הלכתיים, כאמור בספרי, לשדר שופטים, י"ז, 11 „לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" — „אפילו מראים בעיניך, על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל, שמע להם." (לפי הגהת המלבי"ם שם).

3. אף ר' שמואל דיאודיא מבאר, כדרכו של מנורת המאור, אמונת חכמים, בפירושו לאבות שם, המכונה מדרש שמואל, כדלקמן: „שיאמין בכל מה שיאמרו ז"ל, כאילו נתנה למשה מסיני, ועל זה נאמר „לא תסור". שאם לא יאמין אף בדבר אחד, לא יתגלו לו רזי תורה, כי זה, סוף שיעשה צדוקי, כי עבירה גוררת עבירה."

עמדת מי שהיה מגורי האר"י ז"ל, חבר לרמ"ק בפירסת יותר מזו של בעל מנורת המאור, מי שמפקפק, אפילו רק במאמר חז"ל אחד, נכשל בעבירה, נמצא בדרך לכפירה צדוקית, הוא מנוע מלקנות התורה וסודותיה, קנייה של קבע.

4. כיוון מחשבה זה, המאפיין את המושג אמונת חכמים, בתיתו לו ארומה מיוחדת של הניכוה, מיוצג בבהירות יתירה ב„מכתב מאליהו" לר' אליהו דסלר ז"ל, מנציגי תורת המוסר, בימינו. הוא פעל והשפיע ביהדות התורנית באנ־גליה, בחוג של ישיבת גייטסהד, והפיץ תורתו גם בבני ברק, בכרך א', עמוד 59 הוא כותב, וז"ל: „מזה יוצא לנו גדר אמונת חכמים. מי שרוצה להאמין להם, יוכל להשתמש בראייתם הבהירה והיו לו לעיניים. מדבריהם נוכל לקבל הישרה בהשקפת העולם ובהנהגה מעשית. ולא עוד, אלא במידה שאנו נעשים תלמידיהם ומת־אמצים להבין דרכי המחשבה שלהם, באותה מידה גם דעתנו מקבלת יישור. ולפיכך; גדולי דורותינו אשר עסק חייהם להמשיך כתלמידים נאמנים, בדרכי מחשבתם של חז"ל, זוכים לישרות זו במידה עצומה, עד שחוות דעתם — אפילו בדברים שאין להם מקור מפורש, וגם כתב עצות במילי דעלמא — ברורה האמיתית, „כאשר ישאל איש בדבר האלוקים" (שמ"ב, ט"ז, 23), כמו שרואים בעינינו ת"ל גם בדור הזה. מדבריו של הרב דסלר ז"ל, אנו למדים לדעת:

א. גם גדולי דורותינו, במידה שהם ממשיכים באמונות בדרכי מחשבתם של חז"ל, ראייתם ברו־רה ואמיתית, הן במה שאין לו מקור מפורש, והן בעצותיהם במילי דעלמא.

ב. הקוב שבאמונת חכמים הוא, שבמידה שר־צה להאמין להם, יהיו לנו הם לעיניים.

מעניין לציין, כי אמונת חכמים, המשתרעת בתפיסתו אף על מישורים אכסטרה־הילכתיים, כגון עצות במילי דעלמא (כנראה, גם בהנהגת הציבור והפרט), אינה כפויה עלינו, אלא תר־עלתה מובטחת למי שרוצה להאמין לחכמים.

3. השקפתו על אמונת חכמים זוכה להשלמה במכתב אחר באותו כרך א', בעמודים 77—75. שם הוא מגיב על הטענה, שלפי מהלך המאור־עות־מוראות השואה אין מנוס מלהסיק, שטעו אותם גדולי ישראל, שהתנגדו לעליית יהודים המונית מאירופה לא"י, בתקופה שלפני מלה"ע השניה. ואלה דבריו, בעיקרם: „מתוך דברי כבודו(?) אני רואה שסובר, כי כל גדולי יש־ראל, אשר מעשיהם היו לשם שמים, גאוני השכל ואדירי הצדקות גם יחד, אשר בלי ספק בכל משפטיהם ופסקי דיניהם היה „ה' ניצב בעדת א־ל" (והשוה: רמב"ן לדברים י"ז 11 וכוזרי, ג, מ"א)"... כולם יטעו טעות גמורה — ח"ו, לא תהא כזאת בישראל... כי איזה מהגאונים הללו זכיתי לדעת פנים, וראיתים באסיפות בענייני כלל ישראל... ואוכל לומר לו נאמנה,... כל מי שזוכה לעמוד בפניהם בשעה כזו, היה ברור לו, שראה שכינה שורה במעשי ידיהם, וכי רוה"ק שורה בתוכם... וכבר אמרו לנו חז"ל, לשמוע לדברי חכמים, אפילו שאומרים לנו על שמאל שהוא ימין, ולא לומר ח"ו, שבודאי טעו, מפני שאנוכי הקטנטן רואה בחוש את טעותם. אלא החוש שלי בטל ומבוטל הוא כעפרא דארעא כלפי בהירות שכלם דסייעתא דשמיא עליהם... קרוב הוא, אשר מה ידמו שהוא חוש, אינו אלא דמיון ורעות רוח. זוהי דעת התורה בדבר אמונת חכ־מים...

„חסרון הכרת ההתבטלות לשמת רבותינו — זהו שורש כל חטאת ותחילת כל חורבן ר"ל, וכל הזכויות לא ישוו לעומת שורש הכל, שהוא — אמונת חכמים".

במכתבו זה מקפים הרב דסלר ז"ל אלמנטים מאלפים, המבהירים, כיצד ומדוע הוא הגיע להשקפתו על טיבה של אמונת חכמים, ומהן מסקנותיה. לגבי הסתירה בין מה שאנו רואים בחוש לבין אמונתנו; ואלו הם:

א. גדולי ישראל, שמעשיהם לשם שמים, והם „גאוני השכל" ו„אדירי הצדקות" זוכים לסייעתא דשמיא בפסקי דיניהם ומשפטיהם, בחינת „ה' ניצב בעדת א־ל, מכאן שלא ייתכן שטעו בה־ערכה סיטואציה קריטית לעם ישראל לפני מלחה"ע השניה.

ב. מי שזוכה לראותם מקרוב בדיוניהם בענייני כלל ישראל, היה ברור לו, שראה שכינה שורה במעשה ידיהם, ורוה"ק שרויה בתוכם — אף במילי דעלמא. מכאן, שחובתנו לשמוע דברי חכמים גם באלה.

דבר הלמד מעניינו הוא, שלא הם הטועים, אלא דמיונו והערכותינו — הם שמטעים אותנו. ובעימות בין הערכותינו ובין הנחיותיהם, עלינו להכנע כניעה גמורה. אם אנו „רואים לעינינו" — הרי הם חודרים ללבם ותוכם של המאורעות והחשבון ההיסטורי.

וסיכומו: „זוהי דעת התורה בגדר אמונת חכמים".

ייתכן שהרב דסלר ז"ל תמך יתדותיו בכתוב בחידושי הרמב"ן, לב"ב, יב א. ר' אבדימי דמן חיפה אמר שם: „מיום שחרב ביהמ"ק ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים." ומימרא זו מסביר הרמב"ן כך, וז"ל: „אעפ"י שניטלה נבואת הנביאים, שהוא המראה והחזון נבואת החכמים, שהיא בדרך החכמה, לא ניטלה, אלא יודעים האמת ברוה"ק שבקרבם...". הקשר הדב־רים שם מצביע על חכמה במילי דעלמא, שמקורה ברוה"ק שבקרב החכמים.

*

תשובה אחת לשאלה לטיבה של אמונת חכמים

מכל האמור עד כאן מסתבר, שגדולים ובורי־סמכא מייחסים לחכמי ישראל, ולא רק לאלה שבדורות הקדומים אלא אף להולכים בדרכיהם, עד לימינו, את היכולת לראות, בעזרת רוה"ק שזכו לה, יותר ממה שניתן לנו להכיר בכח שכלינו. ומכאן אין הדרך רחוקה עד להביעה, שאף בבעיות של מדיניות וכלכלה, חברה וחינוך, וכיו"ב, אל לנו להסמך על דעתנו והערכותינו, אא"כ זכינו לאישורן ע"י גדולי החכמים שבימינו.

מעמדה המוצהר של מועצת גדולי התורה ב„אגודת ישראל" אמור להיות הביטוי הארגוני המכוסד לתביעה זאת. בקשת עצה של־ החסיד מן הרבי שלו לגבי הכרעות השובות בחייו הפרטיים — גם היא פועל יוצא ממנה. ולאחרונה הדגימה הפנייה אל הרבנות בנושא, ההצטרפות לקואליציה, והדידה הקולניה בחלקים של הציבור הדתי, ביתר שאת את המבוכה הרוחנית באשר להערכת אמונת חכמים, בעקבות השקפתו של הרב דסלר ז"ל, כשזו מוצגת כקונצפציה לגיטימית בלעדית של יהודי מאמין.

בהמשך אבחן את הנושא הזה מזוויות ראייה שונות בהציגי קודם שאלות אלה: —

א. האמנם ההשקפה על אמונת חכמים, כפי שסוכמה בכתבי הרב דסלר ז"ל, היא הלגיטימית הבלעדית בשביל יהודי מאמין, כך שניתן להציגה כ„דעת התורה", בה"א הידיעה?!

ב. האם יש לראות הנושא המוכרע לפי כללי הפסיקה ההלכתית? או שמא הוא שייך לתחום האמונות והדעות בו שולטים ביהדות מיגוון ורבוי?

ג. אם אין היא ההשקפה היחידה, מהי האל־טרנטיבה שלה? ומה מידת הלגיטימיות של השקפה חלופית בנושא הנידון?

אקדים הבהרה למושג דעת תורה — צנף המס־תעף מאמונת חכמים, שמרבים להשתמש בו בימינו עד שמתעוררת לעיתים השאלה, אם לא ראוי לצרפו לאותם דברים, עליהם אמרו חז"ל, כריבויים קשה ומיעוטם יפה. בסך הכל הוא מצוי בש"ס פעם אחת במחלוקת התנאים, אם גיד הנשה נאסר רק בירך ימין או גם בשמאל (חולין צ"ב). לשיטת ר' יהודה נאסר רק בימין, ולת"ק בשניהם, וכן הלכה. וכך הלשון בתוספתא (חולין פ"ז א' שם) „ר' יהודה אומר, אינו נוהג אלא באחת. דעת מכרעת, שהיא של ימין. ובגמרא (שם) „איבעיא להו: מיפשט פשיטא ליה לר' יהודה (=שהוא של ימין), ומאי דעת? — דעת תורה (רש"י: „כדילף לקמיה" — והכוונה ל־דברי רבא בדף צ"א א', כמדרש הכתוב, שהיא הידיעה הירך מצביעה על הימנית), או דילמא ספוקי מספקא ליה, ומאי דעת? — דעת נוטה" (רש"י: „לשון ספק, אבל נראה במקצת" — היינו מסתבר).

בהקשר זה דעת תורה משמעותה — ענין הנלמד מהמקובל במדרש הכתובים, וזאת, בניגוד למה שנלמד מפה הסברא.

לא ידוע לי, מתי החלו להשתמש במושג „דעת תורה" במובנו החדש במגמה להדגיש, שמסקנה להלכה. אליה הגיע המשיב בתשובתו, ע"י ניתוח מקורות תלמודיים או דעות של ראש־שונים ואחרונים שקדמו לו, עומדת במבחני המסורת הפסיקתית.

גם בהקשר לתקנות של בעלי הוראה, כאשר רצו להטעים את הלגיטימיות שלהן, וכן בפניות אל צאן מרעיהם, שישמעו בקול מנהיגיהם ההל־כתיים, מצוי הביטוי „דעתנו — דעת תורה". ואף במקרים אלה מגמתו להצביע על כך, שהתוכן עולה בקנה אחד עם המקובל על אנשי ההלכה, מדורי דורות, מבחינה מטריאלית ופרוצדורלית כאחד. לפי מיטב הכרתי אין בכוונתו לתלות את התכנים האמורים בישות מטא־הלכתית, ה־קרויה „דעת תורה". ברם, ניכרת נטייה בציבור הדתי בימינו, לייחס למושג „דעת תורה" מטען מטא־פיזי, כאשר מדובר בבעיות, שלפי אופיין אינן ניתנות לטיפול הלכתי, כמקובל. ומתוך קונ־צפציה, דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, רוצים לראות בחוות דעתם של רבנים במילי דעלמא, „דעת תורה", כאקוויבלנט לפסק הלכה — ולהחיל עליה את הכלל ד„לא תסור".

* למקדו מסוגיית תנור של עכנאי, (ב"מ, נ"ט ב') שאין משגיחין בבת־קול, כי לא בשמים הוא. ובהכרעת ההלכה אין מעמד אפילו לנבואה, כפי שמטעים הרמב"ם בפיה"מ, בהקדמתו לסדר זרעים. נמצא, שהנסיון להציג „דעת תורה" במובן של תוצאה קוואזי־הלכתית מתהליך, שאינו תואם את דרכי הפסיקה והכרעתה, כמקובל, נדון לכש־לון, באשר הוא בונה על אלמנט המנוגד להלכה, וסותרתו מתוכו. ודין לבא מן הדין להיות כנידון.

* גם אם נניח, שביסוד היחס לחוות דעתם של רבנים במילי דעלמא כאל בעלת סמכות, מונחת דעת הרמב"ן בענין „חכם עדיף מנביא", ש„יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבם" (חידושיו לב"ב, י"ב א') אין להקנות לה בשל כך כח מחייב את הזולת; זאת גם הרב דסלר אינו טוען. דבריו השקולים כבר הבאתי לעיל, לאמור: „מזה יוצא לנו גדר אמונת חכמים. מי שרוצה להאמין להם, יוכל להשתמש בראייתם הבהירה, והיו לו לעיניים" (עמוד 59). הטרנספר מן ההמלצה אל החיוב הוא מעשה פרשנות מרחיבה, ועל אחריות הפרשנים בלבד.

* במישור האקסטרא־הלכתי אין אנו מוצאים שהנשאלים יסתמכו על הארה מטא־פיזית, כמו רוה"ק או בת־קול. אך מקרים כאלה קיימים במישור ההלכתי, כגון „בשאלות והתשובות מן השמיים" מר' יעקב הלוי ממרויש, שהוציאן ר' ראובן מרגליות ז"ל בשנת תרפ"ט בלבוב (באחד הסימנים מצוי התאריך, כ"ט אלול התקס"ג = לשנת 1203).

בסימן ה' שם (ובדומה לו יש שאלות חוזרות גם בסימנים ט"ו, כ"ב, ל"ו) — בנגע לטבילת בעלי קריין לתפילה — נאמר: „אחרי ראותי כל אלה, שאלתי„ליל ג' י"ט כסלו, אם בא לפי (= התשובה, שאין חובה לטבול) מאת ה', ואם לאו. וכך היתה שאלתי, אנא מלך עליון... צוה למלאכיך הקדושים הממונים על תשובת שאלת חלום להשיבני על מה שאשאל לפני כבודך תשובה. אמיתית ונכונה... אם נאצלו הדברים מרוח הקודש... או אם באו לפי מרוח אחרת... והשיבו, באמת, היה דבר ה'..."

אולם, בכל הכבוד וההערצה כלפי ר' יעקב ממרויש, ראה החיד"א צורך להתמודד עם ה־פרובלמטיקה של פסיקה עפ"י רוה"ק. וכך כתב בספרו עין זוכ"ר, מערכת הא' סי' ט"ו:

„...ובשם הגדולים, חלק א' דף ל' —, כתבתי, דאפילו לדעת הרמב"ם שכתב, שהנביא שיאמר, סברת פלוני אמת, ייחנק — דהיינו, שחכמי הדור יכולים להכריע הדין ההוא. אבל אם נפלה מחלוקת בין חכמי הדור, ואין מכריע, שרי לשאול מן השמים, כמו מקדשים ההלכה, וכן מיצב־עפ"י מה שהראוהו מן השמים. וכמ"ש הראב"ד (ה' לולב, פ"ח הלכה ה') „כבר הופיע רוה"ק בבית מדרשנו מכמה שנים, והעלינו שהוא פסול". ור' יעקב סג"ל כבה יעשה, שרי לשאול שאלות מן השמים, והיו משיבים לו. ואם רב אחד נראה לו לחלוק, יכול לחלוק, דלא בשמים הוא.

וכן הרמב"ן חלק על הראב"ד בדין ההוא, שכתב רוה"ק הופיע וכו' עכ"ל.

החיד"א לא יכול היה להתעלם מן הניגוד בין „שאלות מן השמים" לבין „לא בשמים הוא", ופתרונו מציב סייגים משמעותיים להצגת השא־לות ולקבילות התשובות כאחד. יסודותיו בשיטת הדין הראציונאלית, כפי שהוא נהוג בתהליך גיבוש ההכרעות בהלכה. צידוקו בכך, שהוא שם רסן למגמות החילויות הנושפות אל מקור אולטרא־רציונלי, הנושאות בחובן סכנה לאחדות התורה ולקיומה. ויש בתולדות עם ישראל ותורתו דוגמאות מלמדות אותנו, לא לזלזל בסכנה ותוצאותיה. תשובתו של החיד"א אין בה משום מאראיזם, אדרבה, היא משמשת פאראדייגמה לענייננו.

פתרון דומה לאותה בעיה מציע מהר"ם בן חביב (המאה ה־17), אם כי הוא מגיע אליו בדרך שונה. בעוד שהחיד"א מתייחס לדברי הראב"ד בהלכות לולב כפשוטם, ורואה צורך בסייגים כאמור, מוציאם המהר"ם בן חביב מידי פשוטם. הוא דן בהם בקונטרס „כפות תמרים" למסכת סוכה, ל"ב, ב', מברר את ההלכה, מכריע כרי"ף ורמב"ם, נגד הראב"ד, ומוסיף, וז"ל: „וראיתי בהריב"ל חלק ב' סי' ק', שהבין, כי רוה"ק ממש הופיע בבית מדרשו של הראב"ד, ואעפ"כ חלק עליו הרמב"ן, משום דלא בשמים הוא, יעויי"ש. ואחר נשיקת ידיו של הריב"ל נראה, כי לא נשתבח הראב"ד, שממש הופיע רוה"ק לו בדין זה. אלא כיון שערב לו הפירוש והחילוק שפירש, אמר כן, דרך גוזמא. והרי דברי הראב"ד הביאם בספר „תמים דעים" (ונמ־צאים במגדל עוז להל' לולב פ"ח ה"ה), ושם נתבאר, שהראב"ד אמרה למילתיה מכח טענות וקושיות, ולא אמרה בשם רוה"ק... וכ"מ קושטא דמילתא הכי הוא, שאם יאמר פוסק אחד פירוש אחד בשמוע בשם רוה"ק, יכולין לחלוק עליו, משום דלא בשמים הוא, ואין משגיחין בבת־קול, הדק" עכ"ל. ולמען תוספת גוון לנושא הנדון באשר לצמצום תקפה של הוראה הבאה ממקור אירציונלי, אביא להלן מתשובות הרשב"ץ, חלק ב' סי' קנ"ט.

הרשב"ץ נשאל בדין אומה שנסרכה בדופן, והיתה מכה בדופן, והסירכא מתפשטת חוץ ל־מכה, וסימן המכה ניכר, אלא שהסבר בצלע נתרפא. ועם כי שלדעת הגאונים הרשב"א יש לאסור, נוהגים בה היתר כהרא"ש. הנה תשובתו: „ואומר לך, מה שאירע לי. לילה אחד, הנני בחלומי אוכל דברים טמאים. ועמדתי מרעיד ונפשי עגומה עלי. והנה השליח הקונה לי בשר, הביא לי בשר ביום ההוא ואמר לי כמצחק, הנה הבשר נאסר. הוותר, אמרתי לו, ואיך? אמר לי מצא סימן מכה בדופן, אז אמרתי, זהו הדבר הטמא שהייתי אוכל בחלומי. צויתיו להחזירה. ומאז הייתי נזהר מכיו"ב ואסר על עצמי. ואין בי כח לאסור על אחרים, מה שכבר נהגו בו היתר, שלא לאבד ממונן של ישראל, וכששואלין לי, למה אני נמנע מזה, אני משיב, מפני שהיא בהמה שהורה בה חכם, ובדרכי חסידות יש לו לאדם לפרוש ממנה (חולין, ל"ז, ב'). שמטענה האתה דע לך." עכ"ל התשובה.

שלוש נקודות בתשובה זו הן בעלות ענין לדיוננו. הראשונה — הזמנות שנגרם לרשב"ץ ע"י חלומו בצרוף הארוע עם שמקד ההערתר־הלבתו. השניה — הוא אינו מרגיש, שבכחו לאסור בשר כזה על אחרים, משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל. השלישית — כשהוא מסביר לאחרים את הימנעותו הוא מאכילת בשר כאמור, אינו מצביע על הארתו שזכה לו בחלום, אלא על מידת החסידות המחייבת אותו, שלא לאכול מבשר, שחכם הורה בו איסור.

העולה מן העיון במה שהבאתי בשם החיד"א, המהר"ם בן חביב והרשב"ץ, כי אין להורות הלכה לאחרים על סמך „איתערותא דלעילא" לצורותיה השונות, גם כשאין ספק בעצם התרחשותה. ואילו הסוטעים לתקפה המחייב של „דעת תורה" במילי דעלמא, בגין היותה כעין אחות תאומה של דעת ההלכה והיותה נאצלת ממנה, הם בבחינת המוציא מחברו, ועליהם הראייה, ראייה שתעמוד במבחן הסייגים שתחמו החכמים הנ"ל, ובזה בלבד כח השכנוע שבה.

עד כאן נסיתי להבהיר, כיצד השתמשו גדולי ההלכה — ראשונים ואחרונים — במקור ה־אולטרא־רציונלי של רוה"ק כדי להשיב על שאלות בהלכה, ומה הסייגים שהציבו לעצמם בפעילותם זו. הדעת נותנת, שעל יסוד תפיסה של אמונת חכמים ודעת תורה, כדרכם של „מנורת המאור", „מדרש שמואל" והרב דסלר ז"ל, ניתן להגיע עד לתביעה הקיצונית של „לא תסור" אף במילי דעלמא, אם כי — עד ולא עד בכלל.

*

האלטרנטיבה בהבנת „אמונת חכמים"

אולם אסור לשכוח שקיימת ביהדות גם קונצפציה אחרת באשר לאמונת חכמים, לא פחות לגיטימית מן הקודמת. ניתן למצוא אותה אצל גאוני בבל, הרמב"ם ובנו ר' אברהם, כפי שיתבורר להלן. אך, לפני שאביא מדבריהם, נראה לי להקדים שתי הערות הבאות, מתודיות בעל־קרן:

1. כל בירור של המושגים „אמונת חכמים" ו„דעת תורה", והמשמעות שיש לייחס להם, לעמדותינו והתנהגותינו באותן שאלות ציבור ויחיד, שאינן שייכות לקטיגוריות של אסור והי־תר, טומאה וטהרה או דיני ממונות, ופתרונן אינו בהישג ידינו — בחינת ניתי ספר ונחזי — עשוי לחול בתנאי שנהיה מוכנים להסתפק ב־פחות מהוכחות, שהן מוחלטות, באובייקטיביות שבהן. אין בידינו אלא האפשרות לדמות מילתא למילתא. ומה שטוב לקביעת הסייגים בשמוש ביסודות אולטרא־רציונאליים בהכרעות שבתוך מערכת ההלכה, צריך לספק אותנו גם בהכרעות שמחוצה לה. לא נראית לי דרך שהיא יותר בטוחה בפני פריצת הסכר שבין עולם האמונה לבין זה של האכזבה הספלות.

ראוי להזכיר בהקשר זה משפטים אחדים מתוך ההקדמה לספר המלחמות. שם מצהיר הרמב"ן, שמטרתו אינו הפולמוס לשם ניצוח, זולת „לבקש את נרדף", לאמר, להרץ דברי הרי"ף נגד קושיות ר' זרחיה הלוי, בעל המאור, והוא מזהיר את הלומד, שעליו לדעת, כי „אין במחלוקת מפרשיו (= של התלמוד) ראיות גמורות ולא — ברוב — קושיות חלוטות. שאין בחכמה הזאת מופת ברור, כגון העיוני ההשבורות ונסיוני התכונה. אבל נשים כל כחנו, הייננו מכל מחלוקת, בהרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות, ונד־חוק עליה השבושות. ונשים יתרון הכשר לבעל דינה, מפשטי ההלכות ההוגן (?) הסוגיות עם הסכמה השכל הנכון. וזאת תכלית יכולתנו ר' כוונת כל חכם דירא אלוקים בחכמת הגמרא".

ענוותנותו של הרמב"ן ובקורתיותו, שהן מ־מדותיהם של לומדי תורה לשמה, ושעליהן נרמז „לדבקה בו" (דברים י"א 22) עשויות להנחותינו במסילות ישרים, גם באווירה של חשדות בכוונות כוונותינו.

2. ההשקפה האלטרנטיבית על אמונת חכמים, שאציגנה להלן, נזקקה לתבונה האנושית כאל שופט, הממונה על קיבולת הדרשות והאגדה. בעיכות שבינה לבין השכל האנושי, ניתנו לו הזכות לקבלה, לפרשה או לדחותה. ביסוד גישה זו קיימת הערכה אופטימית לגבי כוחה ומהימנ־תה של הרציו. אולם מן המפורסמות הוא, שב־תולדות המחשבה האנושית חל שינוי בהערכה האמורה. לא כל מה שבימים קדומים היה נתון לשלטונו של השכל, נשאר כך גם בימינו. נתגלו סייגים ומגבלות לריבונותו, אשר הוגי הדעות הקדומים לא התחשבו בהם, אם משום שלא ראו אותם או משום שנדמה היה להם, שניתן להתעלם מהם. האם פירוש הדבר שעלינו להגרר אחרי האסכולות האנטי־רציונליסטיות שנטלו מן ה־תבונה את כתרה, ושמו אותה על ראש ה־ignorabimus.

משני נימוקים, לפחות, איני מקבל פירוש זה, משום שהוא נוגד את טבע האדם כיצור רציו־נלי. והשני, משום שגם הפסיקה במישור ההלכה בנויה על הכרעת השכל האנושי. ובתחום זה הקנה לו נותן התורה סמכות, גם כאשר אין התוצאה אמת כאמיתה היא. אין זה המקום יותר, אך עיין בהקדמתו של בעל „קצות החושן" לחוה"מ, וכן בהקדמת ר"מ פיינשטיין לתשו־בותיו בחלק או"ח, עסוק לאשר סמכתי זאת. ואם כך עשה הקב"ה בחלק ההלכתי של תורתו, אין אני רואה טעם לפסול את התבונה האנושית בחלקה האגדי.

*

האלטרנטיבה

נפנה עתה להשקפה החילופית על אמונת חכ־מים ודעת תורה, העולה מדברי רס"ג ורה"ג, הרמב"ם ובנו ר' אברהם.

כבר הביע בעל חובות הלבבות דעתו בהקדמתו, כי „הלאו דלא תסור" חל רק על הדינים המעשיים, לא על הדעות, שהן מהות האגדות, בעיקרן. בכך מקופלת עקרונית ההכרה בגיוון ההשקפתי, העתיד לצמוח מחובת העיון המוטלת על כל מי שיכול למלא אחריה. המסתמך על „חכמי הקבלה הסמך" במישור הדעות (=האגדה), כדרך שאנו מצווים לנהוג במישור המעשה (ההלכה) נחשב בעיניו כמי שמתרשל בחובות הלב. לגביהן הוא מצביע על החיוב של „וידעת היום והשבות אל לבבך". מדבריו עולה, שהוא מכיר באוטונומיה של השכל האנושי בביקורת לגבי אמונות ודעות, שאינן ענין להלכה פסוקה.

אמנם מצאתי באגרות הרב קוק (חלק א', איג' ק"נ, עמ' קכ"ד) הסתייגות מדעה זו. הרב טוען, שהיא מתאימה רק לתורת חו"ל, ואילו בא"י, בה מקום הנבואה, הוא כותב, וז"ל: „יש רושם לשפע הנבואה בסדר הלימוד (הכוונה לתלמוד ירושלמי, בניגוד לבבלי)... השפעת ה־נבואה, שהוא יסוד להשפעת האגדה, שהיא הצד הפנימי של שרשי התורה, פעלה בא"י הרבה יותר מבבבל, שאינה ראויה לנבואה" עכ"ל.

בהקשר זה מסביר הרב את ההבדל בסוגיה של זקן ממרה בין הבבלי (סנהדרין פ"ז, א), המבאר „כי יפלא ממך דבר" — זו הלכה, לבין הירושלמי (שם, פרק י"א, הל' ג', דף נ"ה א') האומר: „דבר" — זו אגדה. כותב הרב לאגדה, שגם היא כפופה להכרעת בית הדין הגדול, והמפר הוראתו הוא בגדר ממרה את פיו. אולם רש"י בבבלי אומר: „זו הלכה למשה מסיני", וכן מבארים „קרבן העדה" ו„פני משה" ו„מראה הפנים". האחרון מוציא „אגדה" כפשוטה, וזה לשונו: „ואפשר דאגדה... מה שהתחזר בע"פ עד הלכה למשה מסיני". ייתכן שנסתמך על פירוש המשנה לרמב"ם, הקושר בין „דבר" ב„כי יפלא ממך דבר" לבין „דבר" שב„לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", וזה לשון הפיסקה הרלבנטית (בתרגום אבן תיבון): „ולכן אמרו ,יגידו לך', שאין לך בזה אלא ההגדה בלבד, שיגידו לך במה שהם יודעים בלבד, שהוא מן הקבלה."

בכל מקום גדר זקן ממרה חל על מה שחייבו כרת ושגגתו חטאת, וצל הפילין (ראה הלכות ממרים פר' ג' הל' ה"ד ורי"ל, שם). ואף במקרים שאין בהם עונש מיתה (שם, הלכה ז') נראה מן הדוגמאות שבבבלי (סנהדרין פ"ו א' יבמות צ', ב'), שבעשייה בלבד בפעיל ב"ד אמצעי כפיה. גם הרב עצמו (שם, קכ"ד, שורות 15 ואילך) אינו מטיל את הסתייגותו (מהשקפת בעל החו"ל) על „סדר הלימוד שבחו"ל", שאינה ראויה לנבואה, ומכילא אין עפ"י רוה"ק מהלכדים עם ההלכה וניתוחיה". וכם, בחו"ל „הדעות הינן רק מה שאפשר להוציא מתוך השכל הטיבעי, ואין לענייני ההגדות שייכות להלכה, ולא שייך עליהם „לא תסור" עכ"ל.

שמא יטען הטוען, שלגבינו שזכינו לחיות בא"י, תופסת הסתייגותו כבר בהווה, חל עלינו באגדה, מה שמחייב אותנו בהלכה, לאמור, כמצוה לשמוע דברי חכמים אף באמונות ודעות, לא כן דעתו של הרב. הרי הוא עצמו בהמשך איגרתו (שם, קכ"ו, שורות 12 ואילך) כותב, וז"ל: „ומקום הכי, לדידן הבבלי עיקר (לענייננו: „דבר — זו הלכה")... מכל מקום, כל עת שיחודש השי"ת לב הדי"ש על עמו ויחזור כח קדושת אה"ק בגלוי, יגלה האור של הירושלמי... שמסתייע במהלך שכל עליון, וההגדה המקובלת מחוברת בו עם ההלכה בדרך מסילה נפרדת..."

מכאן, כלפי עתה, גם לשיטת הרב ז"ל, הש־קפתו של בעל חוה"ל בדבר האוטונומיה של השכל האנושי בתחום האמונות והדעות — תקפה ולגיטימית.

נחזור לענייננו — אמונת חכמים, הנחייה או אתגר?

1. שיטת בעל „מבוא התלמוד"

תשובה מוגדרה שניתנה במבוא התלמוד, ל־מושג אגדה, מה כלול בו, ואיזו מידת חיוב לקבלה הכניה מוטלת עלינו.

כבעל המבוא מוחזק ר' שמואל הנגיד, אולם יש שמייחסים אותו לרשב"ג. מבין 21 הפרקי־בים של המבוא מגדיר המבוא את האגדה כדל־קמן, תוך ניגוד עם ההלכה:

„והגדה היא — כל פירוש שיבוא בתלמוד על שום ענין שלא יהיה מצוה. זו היא אגדה, ואין לך ללמוד ממנה אלא מה שיעלה על הדעת. ויש לך לדעת, שכל מה שקיימו חז"ל בענין מצוה שהיא כפי מה שקיבל מפי הגבורה, אין לך להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו. אבל מה שפירשו בפסוקים, כל אחד כפי מה שנזדמן לו, ומה שראה בדעתו, ולפי מה שיעלה על הדעת מן הפירושים האלה, לומדים אותם, והשאר אין סומכין עליהם."

2. דעות הגאונים

השקפה זו של המבוא לתלמוד על ההגדות, המבדילה בין ענין שהוא מצוה, אותו אנו מחוי־בים לקבל, לבין כל ענין שאינו מצוה, בו אנו רשאים לקבל או לדחות דבר, לפי מה שיעלה על הדעת, אינה בודדת. באוצה"ג למס' חגיגה לר' ב. מ. לוין, בחלק הפירושים (עמ' 60) מובאת דעתו של רה"ג במגילת סתרים בזה"ל: „הני מילי דנפקי מפסוקי, ומיקרי מדרש ואגדה, אומדנא נינהו.. לכן אין סומכין על אגדה... והנכון מהם, מה שמתחזק מן השכל ומן המקרא, נקבל מהם, ואין סוף ותכלה לאגדות". (והשוה גם ספר האשכול, ח"ב עמ' 47 בשם רש"ג, ושם ביזור פירוט).

אגב; רשבה"ג (אוצה"ג לחגיגה. החלק התשובות עמ' 4) מרחיק לכת מרש"ג. הוא מסתייג מהתיאור בספר שמ"א כ"ח, על העלאת שמואל מקברו ע"י בעלת האוב, באומרו, „כי דברי הקדמונים, אם הם סותרים להשכל, אין אנו חייבים לקבלם". בעוד שרה"ג (שם, עמ' 5) חולק על דעתו, ואומר: „הדבר ברור הוא, כי אם יספר הכתוב כפשוטו, דבר אשר קרה, באופן מיוחד, מחויבים אנו להאמינו כפשוטו, כי קרה הדבר באופן המיוחד ההוא, אף כי אין ביכולתנו לבארו." (ראה רד"ק לשמ"א כ"ח 24, והשוה גם רמב"ם, הל' עכו"ם, פי"א הי"א).

רה"ג מבחין אף הוא, בדומה למבוא התלמוד, בין סמכותה המחייבת של ההלכה לבין הפקולט־טיביות של האגדה. והסברו הוא כך: „הוו יודעים, כי דברי אגדה לאו כשמועה הם. אלא כל אחד דורש, מה שעלה על לבו. כגון: אפשר, ויש לומר — לא דבר חתוך. לפיכך אין סומכין עליהם". (שם, שם עמ' 59). אין זה מן הנמנע, שבתואר „חתוך" כיוון רה"ג לשורש הארמי „פסק", לאמור, האגדה אינה מעין פסק הלכה, בחינת „כזה ראה וקדש". אולם גם אם נוותר על השערה זו, מתוכן דבריו המפורשים מוכח שמבחינת הענין לכך התכוון.

אלה שנותנים פירוש לאמונת חכמים ומכלילים גם את האגדה במה שיש לקבלו, מגדר של „לא תסור", הרשו לעצמם לחלוק על דעתם של הגאונים הנ"ל; עקרונית, קיבלו, איפוא, את השקפת בעל חוה"ל, שעל אמונות ודעות לא חלה המצוה לשמוע דברי חכמים. אין להם, איפוא נימוק סביר, שבגינו אסור לקבל דעתם של רש"ג ורה"ג. מה שניתן לומר הוא, שביחס לאגדה היינו כל אמירה של חז"ל שאינה מצוה, יש המחייבים לקבלה, ויש שמרשים לדחותה, אם אינה מתקבלת על הדעת. היות והויכוח לא נס־תיים בהצבעה בין החכמים, בדרך של „נמנו וגמרו", רשאי כל יהודי מאמין לבחור לו דרכו, כפי מה שעיניו רואות. אכיפת דעה בהקשר זה — ועוד בשם התורה! — מאן דכר שמה!

יש דרגות בקבילות האגדות

רה"ג (אוצה"ג, שם, שם) מנסה אבחנה ביחסו אל האגדה, בדרגו אותה בהתאם למקור, המביאה. בתשובה שזה לשונה הוא כותב: „כל מה שנקבע בתלמוד, מחוזק הוא ממה שלא נקבע בו. ואעפ"כ אגדות הכתובות בו. אם לא יכוונו או ישתבשו, אין לסמוך עליהם, כי, כלל הוא, אין סומכין על אגדה. אבל כל הקבוע בתלמוד, שאנו מצווין להסיר שיבושו, יש לנו לעשות כן, כי לולא שיש בו מדרש, לא נקבע בתלמוד. ואם אין אנו מוצאין להסיר שיבושו, נעשה — כדברים שאינן הלכה. אבל מה שלא נקבע בתלמוד, אין אנו צריכין לכל כך, אם נכון ויפה הוא, דורשין ומלמדין אותו, ואם לאו, אין משגיחין בו".

מה שאינו נמצא בתלמוד, ואפילו הוא מצוי במדרש רבה, דוחה גם הרשב"ם בתוקף, בפירושו לשמות ד' 10. בשמות רבה א', כ"ו מובאת האגדה על גמגומו של מ"ר, בהסבר ל„כבד פה". אולם על דעת רשב"ם לא נתקבלה אגדה זו. וז"ל שם: „וכי אפשר, נביא אשר ידעו ה' פנים אל פנים, וקיבל תורה מידו לידו, היה מגמגם בלשונו? ואין דבר זה בדברי התנאים והאמוראים ואין לחוש לספרים החיצוניים". נראה, שהולך רשב"ם בעקבות אבחנתו של רה"ג בין אגדות שבתלמוד לבין אלה שמחוצה לו. אולם גם אלה שבתלמוד, תוקפן מותנה במה שדעתנו סובלת, לדעת רה"ג.

אגדות שאסור לקבלן — חז"ל והרפואה

דוגמה נוספת לצמצום סמכותה של האגדה בתחום הרפואה, אנו מוצאים באוצה"ג לגיטין (ס"ח ב' — פד ע' ב') בחלק התשובות, עמ' 152. רש"ג משיב בדבר מהימנות התרופות הנזכרות שם בגמרא, וז"ל: „צריכין אנו לומר לכם, דרבנן לאו אסואתא אינון, ומילין בעלמא דחזיוין בזמניהון, וכותו הד „קצירא, אמרוהי. ולאו דברי מצוה אינון, הלכך לא תסמכון על אילין אסואתא. וליכא דעביד מינהון מידעם, אלא בתר דמיבדיק ויד"ע בודאי בחכמת רופאים בקיאים, דההיא מילתא לא מעיקא לה, וליכא דליתיה נפשיה לידי סכנה. והכין אגמרו יתנא ואמרו לנא אבות וסבי דילנא.." השקפתו זו מעוגנת, לדבריו, במסורת של דורות חכמים לפניו.

כאשר המדובר הוא בנושא הלכתי, כגון שמירה על חיי אדם חולה, כפופה האגדה התלמודית לאישור המדע הנסיון הרפואיים שבאותה שעה. ואעפ"י שללא ספק הכיר גם המהרש"א בכלל זה, הוא מצא צורך להדגיש בחידושי אגדות, לדף ס"ח ב', מובגש אחד, באומרו: „...ומתוך זה תראה, שאין התלמוד חסר מכל החכמה, כי לכל חולי נמצא בו רפואה שלימה ואמיתית — למבינים לשונם. ואל יאבר הבלעיג על חכמי התלמוד, שהיו חסרים מחכמת הרפואה..."

מתמיה הסייג המקופל במלים „למבינים לשונם". האם רצה המהרש"א לתלות את הקולר באי־ידיעתנו, כיצד להשתמש בהוראות הרפואיות של התלמוד? מה יכול להיות הטעם לשמוש בהן, למעשה? הרי הוראות שאין מבינים אותן, אינן רלבנטיות, ובייחוד לא בתחום הרפואה, כאשר סכנה ממשית כרוכה בהן? איני יודע כוונתו של המהרש"א; אולי קיים גם במקרה זה, מה שהוא כותב להקדמתו לחידושי ההלכות, ביחס ל„האגדות הורות לפי פשוטן, והוקות... מן השכל... כבוד אלוקים הסתר דבר".

רש"ג קבע עכ"פ, שאין לייחס לחכמי התלמוד סמכות בתחום הרפואה, כיון שלא כבהלכה, אין להם בה קבלה מסיני. ידיעתם ברפואה משקפת רק את הידע והנסיון של זמנם, ולכן אין לה יותר תוקף משיש לחכמת הרפואה בת תקופתם.

3. דעת הרמב"ם — סמכות חז"ל בהלכה בלבד

דעת הרמב"ם על אגדות חז"ל בכלל, והבנתן הנכונה גלויה למעיין בפיה"מ שלו לפרק חלק. השקפת הכת השלישית היא הרצויה לו, לאמור, אלה אשר מבינים את דברי האגדות, שאינן מתקבלות על הדעת, כפשוטן, בדרך משלים וחי־דות. (והשוה גם הפתיחה למו"נ בתרגומו של קפאח, מוסד הרב קוק, ירושלים תשל"ב, ההוצאה העברית, עמ' ס' טור א').

אף הרמב"ם מגביל את סמכותם של חז"ל לדבר הלכה בלבד, באשר היא מסורה להם מסיני. ואילו כל מה שאמרו בענייני התכונה, משקף את מצב מדע האסטרונומיה בימיהם, כפי שקיבלו אותו מחכמי יוון (ראה הל' קידוש החודש, פי"ז, הל' כ"ד). יסוד הלוח שלנו מצוי בספרים שחיברו חכמי־יוון על תקופות וגימטריאות. הצידוק לחיו־בותיהם וכלליהם נתון בהוכחות שאין להרהר אחריהן. ואילו אישיותו של איש המדע האחראי להם, אינה רלבנטית לתקפם. וזה לשונו (שם): „ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם, שאין בהם דופי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם, אין חוששין למחבר, בין שחיברו אותם נביאים בין שחיברו אותם האומות. שכל דבר שנתגלה טעמו, ונודעה אמיתתו בראיות שאין בהם דופי, אנו סומכין על זה האיש שאמרו או שלמדו על הראייה שנתגלתה והטעם שנודע". אבן הבוחן לנכונות ההסברות והאינטרפרטציות סבלות הצבר־רי, היא התבונה האנושית, אם כי המסקנות הנובעות מהם מסייעות בהחוקי הלכה רבים.

הרמב"ם מבהיר עמדתו בענין זה במו"נ ח"ג פ"ד י"ד (קפאח. עבריה, עמ' ע"ד, טור ב־י"ה), תוך הסתייגות בגינה ז"ל כלפי הראשונים, אשר החזיקו בדעה, שאחר זמנם נשתנו. יחד עם זאת הוא מדגיש את ההבדל בין מדע והלכה, ואלה דבריו (שם): „ואל תבקשני להתאים כל מה שאמרו בענייני התכונה עם המצב כפי שהוא (=בזמנו), לפי שהמדעים באותו הזמן (=בעבר) היו חסרים. ולא דיברו (=חז"ל) בכך, מכיוון שיש להם מסורת הדברים מן הנביאים, אלא מצד שהם יודעי אותם החוכמות באותם התקופות, או ששמעום מיודעי אותם החוכמות. ולא בגלל זה נאמר על דבריהם שמצאנו להם שהם כתואמים עם האמת, שהם בלתי נכונים או שהאמי במקרה (כמו אריסטו בבמא"פיסקה אד"ב, קפאח, שם — כפרי בופה, ה. י. רוה, י"ם הנב"ג, עמ' 33 שורות 14—5). אלא כל מה שאפשר לבאר דברי האדם, כדי שיודא הואב את המציאות שהוכחה מציאותה. הוא יותר עדיף תבכן לבעל הטבעים הנעלים, ואיש הצדק".

הדברים האלה יש בהם מיזוג נדיר של צניעות וביקורתיות, של כבוד לאדם וכבוד לאמת. הם ראויים לאומרם. אנו, לענייננו, למדים מהם, שהרמב"ם, כמו הגאונים, תוחם ברורות את הקו מסיני בהלכה מן ההיגדים, האוטונומיים שבאגדה. בראשונה אנו כפופים לדברי חז"ל, לא כן במה שאינו הלכה.

4. עמדת ר' אברהם, בנו של הרמב"ם

אם אחרי דברי הגאונים והרמב"ם אני מוסיף גם דעת בנו, ר' אברהם, בנושא האגדה וגבולות סמכותה, הרי זה משום גישתו השיטתית לבעיה, הנדונה, במונוגרפיה, שהיתה חלק ממפעל מקורי בלשון הערבית. שמו בתרגום עברי היה „המספיק לעובדי ה'". רובו אבד, ומבין השרידים שנשארו לפליטה, הגיע לידינו גם המאמר אודות דרשות חז"ל.

מתחילה מזהירנו ר' אברהם, לא לקבל דרשות חז"ל כפשוטן או כמשמעותן [illegible], מי שעושה כדבריו, יימלט משלוש סכנות. שלא לעג על דבריהם, כפירה באמיתותם, ויחוס מי ניסים „לכל חכם וחסיד", כפי שנעשו לנביאי [illegible] הוא מדגיש, וז"ל: „כי מי שירצה להעמיד ידועה, ולישא פני אומרה, ולקבל דעתו, בלי עיון והבנה... אם אמת אותה אם לא, שזה... נגד מדרך התורה וגם מדרך השכל. ואינו ראוי מן השכל, מפני שהוא מתחייב גרעון וחסרון בו, בונגות מה שצריך להאמין בו. ומדרך התורה מפני שנוטה מדרך האמת ונוטה מצד קו היושר ואין הפרש בין קבלת אותו דעת, להעמידה בלי ראייה, או בין שנאמין לאומרה ונשא לו פנים ונטען לו, כי האמת אתו בלי ספק, מפני שאדם גדול... שכל זה אינו ראייה, אבל אסור [illegible] לא נתחייב מפני גודל מעלת חכמי התלמוד בפירוש התורה ובדקדוקיה... כלליה ופרטיה שנטען להם ונעמיד דעתם בכל אמריהם, ברפואה ובחכמת הטבע והתכונה... כאשר נאמין בפירוש התורה, שתכליה חכמתה בידם, ולהם נמסרה להורותה... בענין שנאמר „על פי התורה אשר יורוך וגו'" (דברים י"ז 11 — והשווה רמב"ן שם „כי על דעת שלהם הוא נותן להם התורה").

סעד לדבריו הוא רואה במאמרם (חולין, ק"ד א') „האלוקים, אילו אמרה יהושע בן נון ציתנא ליה", לאמור: אפילו מנביא לא היה מקבל דבר, שאין הסברא המחייבת מקיימת אותו.

סיוע נוסף מוצא ר' אברהם, בנו של הרמב"ם, בויכוח בין חכמי ישראל ובין חכמי אוה"ע בפסחים צ"ד, ב' היינו, אם גלגל קבוע ומזלות חוזרין (חכמי ישראל) או גלגל חוזר ומזלות קבועין (חכמי אומות העולם). וז"ל: „...ולכאשר שמע הדברים האלה... הכריע דעת אוה"ע בראייה (שביום מעיינות צוננים, ובלילה... רותחין) עם היות ראייה זו רפה וחלושה, כאשר אני רואה. ומעתה, התבונן, מה שהורונו בדבריו ...כי רבי לא הביט בדעה אלו אלא מדרך הראייה, בלי להשים על לב לא לחכמי ישראל ולא לאוה"ע... התבונן חכמה זה הסוד, כי רבי [illegible] כדעת חכמי אוה"ע אלא שהכריע דעתם... מה שזכרנו. וזהו שאמר: נראים דבריהם — מלה מורה על הכרעה. ואילו נתברר לו בבי־רור ראייה, שגלגל חוזר ומזלות קבועים היה [illegible] הלכה כמותם..."

תוך כדי ביסוס החזים, שמעבר לתחום [illegible] אין להכריע דברי חז"ל על פי כח השכל ושיקול הדעת, הוא מביע לסגנון [illegible] „ובאמת נקרא אדון זה רבנו הקדוש, כי הוא כשישליך מעל פניו השקר ויקים האמת והודה לאמיתו, ויחזור בו מדעתו, כשיתבאר לו [illegible] אין ספק כי קדוש הוא". ובהמשך דבריו: [illegible] נתבאר לנו, כי החכמים ז"ל אינם מעיינים [illegible] ולא מביטים אותן אלא מצד אמיתתן [illegible] תיהם, לא מפני האומר אותו, יהיה מי שיהיה.

סיכום דעתו מאלף, משום שאף הוא [illegible] הרמב"ם והגאונים, כותח קו ברור בין [illegible] הבלעדית של חז"ל בהלכה לבין יחסיות [illegible] תיהם בדרשותיהם. ואלה דבריו בנדון: [illegible] יעלה על דעתך, שכל דרש בפסוק [illegible] כאשר יאמין מי שלא הגיע לדעת אמיתת [illegible] רים, שזה הקבלה בידם כאשר הוא בעיקר [illegible] והקבלות — אין הדבר כן. אך דע, כי [illegible] לפסוקים שאינם תלויים בעיקר כפירוש [illegible] בדין מדיני התורה, שאינם קבלה [illegible] ומתקבלים על דרך השיר..."

מכל העולה מדברי הגאונים ועד לרבי אב־רהם בנו של הרמב"ם, מתחוור, שבתחום שהוא [illegible] לעיקרי הדת ולבובתה, עלינו לראות [illegible] — ובכיר להניח כגם בדברי הלימודיהם [illegible] בעקבותיהם וסמכותם באה להם [illegible] ההשקפות איסיות, שכבדם ומקבלם [illegible] טרנסצדנטלי, המחייב לשמוע דברי [illegible] בעמדה זו לגבי מילי דעלמא, כדי לגרוע [illegible] מסמכותם של חכמי ישראל לפסוק הלכה [illegible] מקובלים מחז"ל עד סיני, ועל דעתם [illegible] התורה.

לאלה המייחסים לרבני דורנו סמכות [illegible] עפ"י רוה"ק שבהם, אך מתוך להתחכמה של [illegible] ואשר פוסלים את מי שאינו מקבל [illegible] של מחסור באמונת חכמים, יש להזכיר, [illegible] וטובים, מגאוני בבל ועד הרמב"ם, [illegible] עלהה על של כולנו, בעובקה ובעצמתה.

5. רצ"ה חיות

מצאתי בכתבי ר' צבי הירש חיות ([illegible] „דברי הכמים" י"ם הכ"ה) בספרו „תורת נבי־אים", במאמר „אלה המצוות", שהוא שולל, בשיטת הרמב"ם, כל התערבות נביאית בהכרעת ה־הלכה. אולם בנוגע להוראה כעצה או „בעבירה הרשות ועצות מרחוק לאומתנו בהנהגתה... חייבים לשמוע בכל עת לדברי נביא מוחזק [illegible] מפי ה'" (שם, עמ' ע"ב, טור ב'). ובסוף המאמר (שם, עמ' ע"ז טור ב') וז"ל: [illegible] דהיה ליסוד כונה וקיים אבלם, האמר [illegible] התורה לא דיבר ה' לנביא או לחכם, [illegible] נבואה, ורוה"ק, ואורים ותומים, ובת קול, ענין בדבר חוק ומשפט."

ביקובלגו, שהנבואה, אורים ותומים ורוה"ק בתקופת בית שני (תוספתא, סוטה, פי"ג הל' [illegible]) [illegible] בת קול עדיין היתה מופיעה (שם, הל' ה'). והנה בחלק ב' בכתביו. במאמר „[illegible] בינה", סימן ו', מדרג המהר"ץ חיות את [illegible] בהם מכיר התלמוד בת־קול — לעתים בה [illegible] „בן השמים, והעדים בלעדיה — כבחינת [illegible] כדלקמן: בת־קול בן הנביא — [illegible] אשר שמע קול כזה, להאזין ולהקשיב, [illegible] שמחויב בחוק הנביא לעשות, כפי [illegible] עליו בכוח הנבואה" (שם, עמ' [illegible]), [illegible] בת קול שהם „הוא דבר ברשות להתהלך [illegible] לא חובה" (שם, שם).

נמצא, שאף דרגת בת־קול מן השמים [illegible] בבחינת פועל עוזר, לא פועל יוצא. [illegible] זה מגיב מהר"ץ חיות על [illegible] כפראג, שהדיל לא הכיר בה קול, [illegible] משגיחין בה, וכבורתו להוכיח חשיבותו [illegible] אין לה תוקף מעבר לסייגים כהוא [illegible] סביר שסייגיו תופסים בתחום עבת קול [illegible] לפעול.

*

סיכום

נראה לי שהדיון עד כה מצדיק את המ־סקנות הבאות: א) אמונת חכמים ודעת תורה הם [illegible] טיבם, היקפם ותוקפם נתונים למחלוקת ביהדות האמונה. ב) באשר שההשגות [illegible] שהצגתי אותן לא הוכרעו — ולפי דעתי אינם נושאים להכרעה בדרך שמכריעות [illegible] אין לפסול אף אחת מהן. ג) אף אליבא [illegible] שהשקפתם נוטה לכיוון הפונדמנטליסטי, אין [illegible] להרהר בלשכבנע אינטלקטואלי של הזולת [illegible] גישתה, ההבעה לייחס עצות רבנים [illegible] דעלמא, בהכרעות קונקרטיות, כאילו היו [illegible] אופרטיביות. איני רואה כל הצדקה [illegible] עם כשהוא נעשה בדרכים [illegible] לומר בדרכים אחרות. ד) לבעלי העמדה [illegible] רציו להאזין לדעת רבנים, כשהיא [illegible] שבהבנה לענייני הציבור והצבור, [illegible] יש בכהזה לשמש תורים בפני סכנה [illegible] ההמרנית, [illegible] שהן כיום, ואשר עלולה להכשילנו. [illegible] שאני מייחס לאמונה האמורה, ושקראתי לה „אתגר רעיוני".

ברור לי, כי הדרך ראיתי את הפרובלמ־טיקה בנושא שלי, [illegible] לפי [illegible] איני רואה לו [illegible]. אם אותו בעלי ההשקפה [illegible] לקטואלי, ללא פסילת הזולת, יהיה בו [illegible] מחלוקת לשם שמים, שסופה להתקיים.

([illegible])

כ"ה לחי!

(במלאת כ"ה שנה לנשיאותו של אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א)

מאת הרב שלמה יוסף זוין

באורך וברוחב — בשני כי־וונים אלה משתרעת פעילותו ה־כסופה של הרבי מליובאוויטש שליט"א בכל משך עשרים וחמש שנה של נשיאותו. באורך — באותו ענין, ברוחב — במכלול הענינים.

באורך כיצד? — יש לך אדם שמתחיל באיזה רעיון ואינו מספיק להגשימו עד שהוא מתנדף בעודו באיבו, בחינת נפל. ויש לך מי שממשיך ואינו מסיים. פסקא ב־אמצע פסוק. לא כן הרבי. משנזקק לאיזו משימה אינו מניחה מתחת ידו עד שרואה בקיומה. מאריך בטיפול הדבר. אינו נלאה ואינו מתעיף ואינו נכנע לכל מיני אבני נגף וצורי. מכשול העומדים על דרכו. בחינת המתחיל במצוה אומ־רים לו גמור. ואין הבדל בין אם בגמר הבא מיד או לאחר זמן רב. אורך רוח יש לו ונשימה ארוכה. ולאו דוקא בתפקיד חיובי. הוא הדין בדעה שלילית שיש לו על איזה ענין (דוגמת סוגית „מישהו יהודי" ומאבקו הממושך לתיקון חוק השבות). משהחליט עליה החזיק בה שוב אינו פוסק מל־התריע על כך, ולא יועילו כל הטענות והמענות להניאו מדעתו. תאמרו: „קשיות עורף"? חס ושלום. עקביות יש כאן. עקביות בהירה למי שדרכו סלולה לפניו.

*

במובן אחר מתבטא מדד האורך של הרבי. אורך בהבעה. אורך בהרצאת דברים. שעות על גבי שעות הוא משוחח ומדבר ב־התוועדויות („פאברענגענישען") שונות. מעין הנובע, בלי הרף ובלי הפסק, מלבד איזו הפסקות קצרות וקלות לשם איזה ניגון. ההתוועדויות הן תכופות. לאו דוקא בימי חג ומועד, ולאו דוקא בי"ט כסלו, אלא בכל „שבת מברכים" ובכל הזדמנות אחרת שהיא. כששישבע שעות רצופות הוא נושא מדברותיו והקהל המגוון, הרב והצעיר הנמצא שם מרותק לשמוע באזנים כרויות. קטעים מהשיחות מתפרסמים בדפוס בכל שבוע בשם „לקוטי שיחות". ולא הם לקוטים, אלא הם שיחות. מזמן לזמן מתפרסמות אף שיחות ארו־כות כמות שהן. כלום יש להוכיח מכאן שאין הרבי יודע סוד ה־צמצום? יודע ויודע, ואף משתמש בסוד זה. במכתביו הכלליים וה־פרטיים הוא נוהג תמיד לתת מקו־רות והערות „לכל דיבור". ושם אנו רואים שבמלה אחת או שתים הוא מאיר את העינים. אף הוא נוהג להראות בשיחותיו את סוד הצמ־צום של רש"י בפירושו על התו־רה. לא מלה אחת יתרה ולא מלה אחת חסרה. שיטתו היא: רש"י כיוון את פני פירושו אף כלפי ילד שהוא „בן חמש למקרא", אלא שיחד עם זה יש בכל דיבור של רש"י אף „יינה של תורה", והוא מראה תמיד את הרעיון המוסרי שב„יין" זה. ניתן להיאמר שכשם שעת לדבר ועת לחשות, כך עת להאריך ועת לקצר. ואם רבי הוא בבחינת שופר לעם, הרי „שופר מאריך" (משנה, ר"ה).

*

מובן כפול יש אף למימד הרוחב של הרבי — במובן הגי־אוגרפי ובמובן האישי. במובן ה־ראשון עינו פקוחה על כל פינה נדחת של העולם, בה יש קיבוץ או אפילו יחידים, בודדים, של יהודים. תשומת לבו חובקת זרו־עית עולם. בראש ובראשונה, כמו־בן, ישראל, מדינת ישראל. אין הוא גורס אמנם שמדינת ישראל היא תהליך מתהליכי הגאולה בהא הידיעה, ואף לא אתחלתא דגאולה. יש לו דעה משלו על כך וראיות כשלה. אבל אין זה פוגע כלום בחשיבותה של מדינת ישראל כשהיא לעצמה. כי יקרה לו ה־מדינה, והרבה כוחות השקיע ב־הרחבת הישוב בין בגשם ובין ברוח. די להזכיר הקמת כפר חב"ד ושלוחותיו. ויסוד שיכוני חב"ד בערים קרובות ורחוקות בארץ בצירוף מפעלים כלכליים שיצאו להם מוניטין, ויחד עם זה יסוד רשת רחבה של ישיבות תלמודי־תורה וחדרים בבתי ספר וגנים ועוד בכל רחבי הארץ. הכרזה עמדתו של הרבי בשעת מלחמת ששת הימים, כשהורי תלמידי הישיבות שמארצות ה־ברית הבריקו לבניהם שיחזרו לבתיהם, והרבי צוה שאף אחד מהם לא יעזוב את הארץ, והם נשארו (תרתי משמע, נשארו ב־ארץ ונשארו בחיים).

וזה: נשנה הדבר כך גם במל־חמת יום הכיפורים, ובמובן ה־מדיני הוא קיצוני. דעתו שלא להחזיר כלום מיהודה ושומרון, ולא עוד אלא שבמלחמת יום ה־כיפורים פרסם בכתב ובדיבור דעתו שצה"ל צריך להגיע עד דמשק. ומכאן אף חיבתו העזה לצה"ל. כמה פעמים בשנה נוס־עים על פי פקודתו צוותים של צעירי חב"ד לעמדות הקדמיות של צה"ל ומביאים עמהם אורה (זו תורה) ושמחה, לשביעת רצונם של המפקדים והחיילים גם יחד. וטכסים מיוחדים הם עורכים ב־כפר חב"ד ליתומי חללי צה"ל: בר־מצווה קיבוציים וסדרים לפסח ליתומים ולמשפחותיהם, בשיתוף פעולה עם המפקדים הבכירים.

*

וכאמור, עינו צופיה אף על כל ארצות תבל. יהדות רוסיה, למשל. הרבה טורח וכוחות וממון השקיע הרבי למען הצלת הניצוץ היהודי ובחלת הקודש שבמחתרת ושבגלוי, והכל מודים שאם נש־ארו שם עדיין יראים ושלמים, בכולם או בחלקם, הרי אלו מכחו וכוח כוחו של הרבי. וכמה מחבב ומקרב אותם שהצליחו לעלות מעם, ולא כאן המקום להאריך בדברים על כך. אציין בכל זאת עובדה קטנה: שח לי מר ש. ז.

קרבאי: לפני כעשר שנים נשל־חתי מטעם הסוכנות היהודית ל־וינה, לסדר ענין עליה של יהודי רוסיה, עליה שזה עכשיו התחילה לבצבץ. הוצרכתי לשם כך לעשרת אלפים דולר. חמשת אלפים נתנו לי במזומן, וחמשת אלפים הבטיחו להמציא לי בעוד ב' או ג' שבועות. בבואי לוינה נוכחתי כי לשם סידור הענין נחוץ מיד כל הכסף. התחלתי להרהר מאין יבוא עזרי, ועלתה בדעתי מחשבה לנסות להבריק לרבי מליובא־וויטש. אולי יוכל לעשות משהו בזה. הברקתי לו על הענין, ושא־לתי אם ומה יוכל לעשות בזה. למחרתו, בבקר השכם, אני מקבל מברק מהרבי שאגש לבנק פלוני בוינה ואקבל חמשת אלפים דולר. הלכתי וקבלתי, וכעבור איזו שבו־עות החזרתי לו את הכסף.

ושלוחים מיוחדים יוצאים מ־טעם הרבי ליסד ישיבות גדולות וקטנות ובתי ספר דתיים באוסט־ריליה ובארגנטינה ובקנדה ובמ־רוקו ובטוניסיה ובאיטליה וב־בריטניה ובצרפת ובהולנד ועוד. ויש והוא שולח, במקומות הדרו־שים, מוהלים מיוחדים וכל כיוצא בזה.

*

ואנו באים לרוחב במובן השני, האישי. הוא מתענין ומקי־דיש מחשבה ומעשה לא לבדו לאישי אנ"ש, אלא לקרוב ולרחוק, ולכל אשר בשם ישראל יכונה. אמר פעם הרבי: למה הכניסו בהגדה של פסח מיד אחרי „אר־בעה הבנים" הפיסקה של „מתח־לה עובדי עבודה זרה היו אבו־תינו"? אלא שהדברים אמורים כלפי ה„בן החמישי", זה שלא בא כלל אל הסדר. אינו שואל ואינו מקשה איך עם מי לדבר כלל ואין למי להשיב כלום. זה גרוע יותר מהרשע, שהוא בא ושואל מה ששואל. שאם תאמר אבד סברו ובטל סיכויו של זה? לא כי אסור להתיאש אף פעם. כי לא ידח ממנו נדח. וראיה לדבר: „מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו". ולפיכך שולח הרבי משלחות מיו־חדות של צעירי חב"ד אף אל הקיבוצים השמאליים ביותר. מ־שוחחים אתם בעיונות של תורה וחסידות ומשתפים אותם לנגוני חב"ד ויש אשר אף לריקודים. המעניין שבדבר: הם מתקבלים בכל מקום בסבר פנים יפות ומת־בקשים להופיע שוב ושוב.

*

גדולה היא השפעתו על רבים מהאנשים המכונים חילו־נים. ביקרו אצלו אף כמה מה„מי ומי" של ישראל. התרשמו מאד מאישיותו. משה שרת ז"ל, ראש הממשלה יצחק רבין, בעודו ב־תפקיד של שגריר ישראל באר־צות הברית. שמעון פרס, מנחם בגין, אריק שרון, אהרן ידיב, ועוד ועוד. ו„כמים הפנים". כשם שהרבי רוחש אהבה ושופע ידידות וחמי־מות לכל, כך מוקירים ומעריצים אותו אישים רבים מאד שלא מאנ"ש כלל. דוגמאות אחדות: ידועה הערצתו של הנשיא שזר, זכרונו לברכה, את הרבי. ולא על כך אדבר. הוא הרי היה חסיד נלהב של הרבי, ומקושר לתנועת חב"ד בעבותות אהבה. אבל אס־פר משהו על רעיתו, רחל שזר. וכך היה מעשה: פעם קבלתי מכ־תב דחוף מהרבי, בו הוא מבקשני להיפגש מיד עם שזר ולהעירו על כך. אשר היות והוא עומד לבקר בארצות אפריקה, לכן ידע שהוא, הרבי, מתנגד לכך, ושלא יעשה כן בשום פנים ואופן, ואוהי בקש שאשתדל מצדי להשפיע עליו לבטל תבנית הנסיעה. התקשרתי מיד עם הנשיא ואמרתי לו שענין דחוף לי אליו, ומיד הזמינני לבוא. באתי ושחתי לו כל המאורע. הוא נדהם: הרי הדבר הוא עדיין סוד כמוס ולבא לפומא לא גליא, ומיד נודע לו הדבר? אבל בנוגע לעצם הענין אמר, שלצערו לא יוכל הפעם לשמוע לעצת הרבי. אם הממשלה, אמר, מצאה שזוהי טו־בת המדינה, אסור לי להתחשב בחישובים אישיים. ראיתי שלא אוכל להשפיע עליו כלום בזה, הלכתי והודעתי מיד במכתב דחוף להרבי שאני קצרה ידי מלעשות בזה מאומה, ואם יש לו דרכי השפ־עה אחרות מבלעדי יעשה כן. לא עברו שעות אחדות משלוח מכתבי, והנה קבלתי מכתב דחוף מהגב' רחל שזר. בו היא כותבת שנודע לה מכתבו של הרבי וש־היא בהכרתה את הנסיבות והמצב היא מוצאת שהוא צודק מאד וכו', ומסיימת: על כן מכתבו של הרבי מחייב אותנו. הבנתי, שהנסיעה כבר לא תתקיים, וכתבתי על כך מיד אל הרבי. כעבור זמן מה קבלתי מכתב מהרבי שהוא שמח

(סוף בעמוד 8)

דרושה גישה נכונה לבעיות בינלאומיות

מאת ד"ר י. נפתלי

לפי משאל שנערך בארץ אחרי הופעת יאסר עראפאת באו"ם מתברר, כי שמונים ושש אחוז מהתושבים סבורים, כי על ישראל להמשיך לפעול במסגרת האו"ם. למרות העמדה העוינת נגדנו עדיין יש משקל לדברי ישראל ועל כן יהיה מועיל יותר להמשיך במסגרתו. המרואיינים נשאלו רק על האו"ם. לדעתנו עמדה זו חלה גם לגבי האונסק"ו על אף ההחלטה האנטי־ישראלית שנתקבלה לפני זמן קצר.

הזעם נגד האו"ם מובן מאליו, הלוא הוא הפך למוסד בו יש רוב מיכאני לערבים בעזרת עמי גוש המזרח ועמי העולם האפרו־אסיאני. בכל זאת אסור לנו לשכוח, שהחב־רות באו"ם היא ביטוי לעצמאות לאומית והוא מרכז חשוב מבחינה הסברתית, יושבים בו בקביעות כ־מאתים נציגי התקשורת בעולם, דרך האו"ם מגיע דבר ישראל אל מיל־יונים בעולם וראשית כל בארצות הברית, אשר למרות מאמצינו ה־רבים ההסברה שלנו היא חלשה שם. לכן, אסור לנו לנטוש במה זאת ולהשאירה לשונאינו בלבד.

אמנם, מצבנו קשה מאד בשנים האחרונות במוסד בינלאומי זה, אף על פי כן, אין זה רצוי לעזוב אותו, כי עזיבתו לא תוסיף לנו כבוד. בל נשכח, במשך שנים היה בו רוב אמריקאני ולמרות זאת לא עזבו אותו הרוסים עם ארצות גוש המזרח שייצגו בה בלתי מבוטל גם כאשר בהשפעת האמריקאים החליט ה־או"ם על מלחמה נגד צפון קוריאה. אם כן אין זה מן התבונה שישראל לבדה תעזוב את האו"ם.

מי לנו גדול מארצות הברית ה־משתתפת בסכומים עצומים בהחזקת האו"ם ומוסדותיו והיא נפגעה קשות בשנים האחרונות מהחלטותיו. היא אינה זקוקה להגנת המוסד הזה וב־כל זאת אינה חושבת לנטוש אותו.

את אי שביעות רצונה של ארצות הברית מן האו"ם ביטא בגלוי שג־רירה באו"ם מר ג'ון סקאלי בעצרת האחרונה בנאום ארוך, שאנו מבי־אים בזה כמה קטעים ממנו: „ה־החלטות של עצרת האו"ם ושל מוס־דות אחרים שלו בזמן האחרון פגעו פגיעה עמוקה בארצי. אנו מודאגים מצעדים הבאים להפוך תוכניות הו־מאניטאריות תרבותיות למכשירי גמול פוליטיים. העם האמריקאני אינו סבור, שצעדים כאלה עולים בקנה אחד עם מגילת האו"ם, אין החלטות אלה תואמות את המטרה שלמענן נוסד אירגון זה... רוב העם האמריקאני עודנו רוצה שהאו"ם יהיה חזק, שימצאו בו פתרונות של שלום במזרח התיכון, בדרום־אפרי־קה ובמקומות אחרים. אולם המגמות וההחלטות של החדשים האחרונים מערערים אותנו לחזור ולעיין מחדש בהערכתנו כלפי האו"ם".

אחרי הדברים הכבושים של נציג ארצות הברית מעל במת האו"ם, החליט הקונגרס האמריקאני לבטל את ההקצבה לאונסק"ו, שקיבל החל־טה אנטי־ישראלית, בדעתו גם ל־קצץ בתמיכתו במוסדות אחרים של האו"ם, אבל לא מדובר בעזיבת האו"ם. סין הגדולה עם מאות מיל־יונים תושבים, עשתה מאמצים רבים להתקבל כחברה באו"ם בידעה מ־ראש, שתהיה בו במיעוט.

האו"ם בבואה למעמדנו בעולם

האו"ם איננו גורם להרעת מעמדנו בין העמים, הוא רק משקף אותו כפי שהוא כיום. אם צרפת וארצות אחרות שינו את עמדתן כלפינו אין זה באשמת האו"ם. אם ערכן של ארצות ערב עלה בשנים האחרונות, אין זה באשמת המוסד הבינלאומי, שאנו חברים בו. הזמן גרם לכך, שהארצות המתפתחות מחפשות שוו־קים לתוצרתן וערך השוק של עמי ערב הולך וגדל כתוצאה מעושרם הרב, כארצות המייצרות דלק הפכו הערבים לגורם כספי רב חשיבות והדברים באים לידי ביטוי בהצב־עות באו"ם.

ההצבעות באו"ם נגדנו הן תוצאה של בדידותנו על ידי ניתוק קשרים אתנו של עמי אפריקה ואחרים. רוב עמי מערב אירופה אינם אתנו תמיד, צרפת מתנגדת לנו בגלוי ברוב ה־מקרים. גם אנגליה שינתה את עמדה כלפינו בשנים האחרונות, כי היא תלויה בפקדונות הרבים של עמי ערב העשירים בבנקים שלה והם הרי יכולים לערער את ערך הלירה אם ירצו בכך. אף אוסטריה ואוסטרליה הצביעו במועצת הבטחון עם הער־בים בעד סאנקציות נגדנו ואלמלא הוטו של ארצות הברית, היתה הצעה זו מתקבלת ולפי המצב ההולך ונוצר אנו נשארים תלויים בחסדי ארצות הברית.

אמנם, נמצאים בתוכנו כאלה ה־אומרים, איזה ערך להחלטות ה־או"ם. גם התרגלו אצלנו בזמן ה־אחרון, בעיקר בעתונות שלנו לזלזל באו"ם, אבל הזלזול באו"ם לא ישפר את מעמדנו. נכון, האו"ם איננו המוסד שתלוי בו תקוות רבות, איננו אותו מוסד בינלאומי, אשר אליו היו נשואות עיני העולם בעת הי־וסדו, כאל מוסד עליון שידון בסכ־סוכים שבין העמים במאזני האמת והצדק, שיוכל להשכין שלום בעולם. אולם, עובדה היא, שבסכסוך הגדול בהודו־סין המלחמה שנמשכה שם עשרים וחמש שנה ומעלה, האו"ם לא היה שם גורם בכלל. אם נעשו שם הסדרים, הרי זה כתוצאה מהסכמים, שבין המעצמות הגדולות. גם בדיונים בדבר נקודות מוקד בעולם, הם אינם נידונים לגופם של דברים ולפי דרכי הצדק והיושר, כי ידוע מראש מה תהיה העמדה של גוש לבעיה זו ושל גוש אחר לבעיה אחרת. מכאן ירידת קרנו של ה־או"ם בעיני העמים ומצבו כיום דומה לזה של חבר העמים, שהוכיח את אפסות כוחו לפני מלחמת העולם השניה.

בכל זאת קיים שוני רב ביניהם. חבר העמים התמוטט לגמרי וגילה חולשה בראשית קיומו. וילסון, ש־הטיף אחרי מלחמת העולם הראשו־נה להקמת מוסד בינלאומי בעל סמכות להסדיר סכסוכים בין עמים, נכשל בשימתו זו ולא הצליח ל־קבל הסכמת המוסדות המחוקקים בארצו לכניסת ארצות הברית לחבר העמים. גרמניה ואיטליה, שגרמו למלחמת העולם השניה, עזבו את חבר העמים. לא כן המצב באו"ם, אשר על אף חולשתו והבקורת ה־קשה הקימת נגדו — אין עוזבים אותו. להיפך, עמים גדולים, שלא נתקבלו כחברים בו עשו מאמצים להת־קבל כחברים. כך עשו סין העממית, שתי הגרמניות וכל ארץ הזוכה לעצמאותה, ראשית דרכה היא להת־קבל כחברה באו"ם.

היו זמנים, שדובר על שינויים בהרכבו של האו"ם. טענת היסוד היתה — לא ייתכן, שלארץ קטנה יהיה אותו קול בהצבעה שיש לארץ גדולה. טענו זאת בעיקר האמריקא־נים ועמי מערב אירופה, כאשר מס־פר חברי האו"ם הלך וגדל עם שחר־ור המושבות, אבל כשעשו את החשבון הסופי נוכחו לדעת, שלא כדאי להרכיב את האו"ם לפי גודל האוכלוסיה של הארצות, כי גם אז יהיה לגוש עמי המזרח ולארצות האפרו־אסיאניות, רוב גדול.

אחדות שונאינו הגורם לבדידותנו

תקופת הבדידות המדינית, שאר־מה תוכל להרשות לה ולומר איננו מתערבים בנעשה אצל עמים אחרים חלפה מן העולם. גם הדוקטרינה של מונרו, שארצות הברית לא תתערב בעניני אירופה — אינה קיימת עוד. כי תקופת הבדידות המזהירה נו־שנה. קיימת כיום מדיניות גלו־באלית בהערכת עניני העולם וארץ גדולה לא תוכל להתבודד ולומר, איננו מוכנים להיות הז'אנדארם של העולם. משום כך, השתתפה ארצות הברית בשתי מלחמות העולם אשר האירופים התחילו בהן, ואם אחרי מלחמת העולם הראשונה חשבו ה־אמריקאנים, שיכולים הם לחזור ל־ארצם ולהשאיר את האירופים לנפ־שם ומשום כך לא נכנסו לחבר ה־עמים, נוכחו לדעת אחרי מלחמת העולם השניה, כי לא זו הדרך והם היו מהמקימים את האו"ם, תוך תקוה, שיוכלו למלא תפקיד חשוב בחיי העולם.

ישראל, שהוקמה בעזרת האו"ם, עשתה כיד הצעדים הנחוצים להת־קבל כחברה במוסד בינלאומי זה ולמעשה מעסיקה ישראל את האו"ם מראשית הצטרפותה לארגון זה. זכי־נו אמנם לאהדה מסויימת באו"ם בזמן הראשון, אבל מצבנו הורע שם עם ריבוי הארצות החברות בו, כתו־צאה משחרור המושבות והחברות חדשות באו"ם, באו מארצות ערב וארצות האיסלאם. מאידך, הצלחנו לקיים קשרים ידידותיים עם ארצות עצמאיות חדשות באסיה וכן ביבשת אפריקה השחורה וחלק מהם אף תמך בנו בגלוי נגד הערבים.

יתר על כן, במשך מספר שנים נהנינו במדה מסויימת מהפילוג ש־בין הערבים והחלוקה לארצות ערב המתקדמות בהנהגת מצרים ולארצות בעלות משטר פיאודאלי, כפי שקראו להן המתקדמים. אמנם, ביחס ליש־ראל הצביעו כל נציגי הערבים נג־דנו, אבל הפילוג הזה גרם לכך, שנציגי עמים מאסיה ומאפריקה הצ־ביעו אתנו באו"ם וזאת תוך ידיעה תחילה, שהצבעתם לא תגרור אחריה תגובה אחידה מצד כל עמי ערב.

העובדה, שהארגון לשחרור פל־שתינה הכריז על עצמו כעל גוף שמאלי הנלחם לא רק למען שחרור „המולדת" מידי הציונים סוכני ה־אימפריאליזם המערבי, אלא שתפ־קידו הוא גם לשחרר את עמי ערב ממשטרים מלוכנים־ריאקציונרים, ה־ביא לכך, שהם לא זכו לתמיכה כספית בארצות ערב העשירות, בע־לות המשטר המלוכני. החיכוכים בין אש"ף לבין ארצות ערב, שנק־ראו ריאקציונריות גרמו לכך, שלא רצו להכיר בעולם באש"ף כנציגי העם הפלשתיני בנימוק שארצות ערב רבות לא הכירו בו בתור כזה.

ההידרדרות שלנו באו"ם התחילה מאותו הזמן שעמי ערב נכנסו למרוץ מדיני חדש וארצות ערב המייצרות דלק התעשרו מאד ויש להן משקל רב בעולם מבחינה כספית־כלכלית. את הצעד הראשון לפיוס עם הפי־אודלים עשה סאדאת, שהתפייס ב־גלוי עם פייצל מלך סעודיה והגיעו הדברים לידי כך, שפייצל התקבל בכבוד מלכים בשבוע האחרון ב־דמשק על ידי הנשיא אסאד, ראש מפלגת ה„בעת" הסוציאליסטית. בע־שה פיוס גם עם חסאן השני מלך מארוקו, אשר המתקדמים הוקיעו אותו במשך שנים, שהוא מכזבו את עושר ארצו לחיי הוללות ותפנוקים ולכחוותה של סולידאריות שלח חסאן צבא ונשק לסוריה, שנלחם בנו ב־מלחמת יום הכפורים.

הארגון לשחרור פלשתין איננו מתבייש עוד לבקש תמיכה כספית אצל המלכים העשירים והריאקציו־נרים. הגיעו הדברים לידי כך, שגם מלכי ערב הסכימו בוועידת ראבאט האחרונה, שאש"ף יהיה האירגון היחידי המייצג את הפלשתינאים, השטחים שנכבשו על ידי ישראל במלחמת ששת הימים יימסרו ל־אש"ף וזאת על אף מחאתו של חוסיין מלך ירדן.

אחדות זו של עמי ערב והעושר הרב הנמצא בידם כיום גרם לכך, שבלחצם ניתקו כמעט כל עמי אסיה ואפריקה את קשריהם אתנו. עמי מערב אירופה החליטו להזמין את נציג אש"ף כמשקיף בוועידת עמי מערב אירופה—ערב והם מצביעים לרוב באו"ם נגדנו.

נוכחותנו בזירה הבינלאומית

נזכיר בקיצור: ישראל היא ארץ היחידה שאינה יורדת כמעט מסדר היום של מושבי מועצת הבטחון והעצרות השנתיות של האו"ם. מאז קום המדינה פרצו בגללנו משברים באו"ם עם רוסיה וצרפת. הסכסוך הראשון פרץ ביחס לוועדת הפיוס הראשונה בראשותו של הצרפתי בר־אסאגיה. הרוסים סרבו אז להשתתף בהוצאותיה, כי היא בלתי יעילה, חסרת אונים ולא תוכל לפתור את הסכסוך שבין ישראל והערבים. ה־צרפתים אשר אחד מפקידיהם עמד בראש הוועדה הזאת, גם הם הת־נגדו לה, אבל השתתפו בהוצאו־תיה.

הסכסוך העיקרי בין המערב לבין הרוסים פרץ באו"ם אחרי מבצע סיני—סואץ. הרוסים טענו אז, כי מלחמה זו היתה מלחמה קולוניאלית ביסודה ולכן אלה שגרמו לה חייבים לשאת בעול הוצאות הכוח המזויין, שהוקם על ידי האו"ם והוצב בגבו־לות ישראל—מצרים כתוצאה מהמל־חמה הזאת. כוח האו"ם הורכב אז מצבא של ארצות קטנות. רצה זאת באו"ם, כדי למנוע התחרות רוסית—אמריקאנית, כי שתי מדינות־העל רצו להקים כוח מזויין גדול. ישראל התנגדה שכוחות רוסיים ישתתפו ב־כוח הבינלאומי, שהוצב באיזור, כדי שצבא רוסי לא יתמקם באזורנו לפי הזמנות האו"ם.

ייתכן שהרודן המצרי רצה בזמנו דווקא, שהכוח הבינלאומי יהיה מור־כב מצבאות של עמים קטנים כי יוכל להיפטר ממנו כפי שעשה זאת. ייתכן, שהוא לא היה נוהג כך אם כוח האו"ם היה מורכב מצבא של מעצמות גדולות, כדי שלא להסתכסך אתן. לכן באו נציגי המעצמות ה־גדולות בוועדת הארבעה, שמוטב ל־הקים כח בינלאומי מצבא של עמים גדולים ולהבטיח שמה שקרה לפני מלחמת ששת הימים לא יקרה עוד. אלא, שישראל התנגדה לשיתוף ה־רוסים והצרפתים בגלל גישתם העוי־ינת לישראל ולא יצא דבר מהצעה זו. גם אחרי מלחמת יום הכיפורים אין צבא מהארצות הגדולות בכוח האו"ם בסיני ובגולן, תוך כוונה למנוע, שהצבא הרוסי יאחז באזור־נו.

ובכן, אם בעבר לא היינו מבו־דדים באו"ם, הרי זה מפני שיחס העמים אלינו היה אז אחר מכפי שהוא כיום. אם מצבנו קשה כיום, אין זאת באשמתו, כי מוסד בינלאו־מי זה הוא בבואה למעמדנו בין העמים והוא משתקף בו. אין על מה להתפלא, כי ידוע שהיחסים בין העמים נחתכים לפי אינטרסים וה־אינטרס של העמים כיום הוא לחיות בידידות עם הערבים.

האם עלינו לעזוב את האו"ם מפני שמתקבלות החלטות נגדנו? לא, בהחלט לא. הבינו זאת תושבי

(סוף בעמוד 8)

הכנסת בת כ"ו ומה ייעשה בה?

מאת יונה כהן

שאלנו מספר חכ"ים מכמה סיעות אם מרוצים הם מן הכנסת ומהליכי עבודתה? קשה היה להם להשיב בקצרה ובפסקנות הן או לאו. מן השיחה שהתפתחה ביניהם הסקתי, כפי שציפיתי מראש, כי תשובתם־תחושתם האמיתית היא: הן ולאו באחד.

במליאת הכנסת כשהיא מלאה...

זה כבר מעיינים בוועדות ה־כנסת, ובמוסד זה הנקרא יו"ר הסגנים, אשר עד כה רוצים ואין רוצים לקראו „נשיאות", בשורה של הצעות לשינויים ב־סדר הדיונים ב„הצעות לסדר היום" אם „דחופות" (ומי יח־ליט מה „דחוף" ומה לא?) ואם רגילות. מעיינים בהצעות ליתן סכר בפני „מבול" השאילתות שמיעוטן יפה ורובן הבל הב־לים.

ברשימתנו זו נפנה את תשומת הלב למקום הנחשב שני במע־לה אחרי המליאה, בעוד אשר לאמיתו של דבר יש וחשיבותו עולה על המליאה, הלא הוא: ועדות הכנסת, עשר במספר.

תפקידן של ועדות

למן הימים הראשונים ניטש הוויכוח על תפקידן של הווע־דות. אלה (אנשי האופוזיציה) תבעו ותובעים ליתן בידי הווע־דות סמכות וכלים כדי שיוכלו לפקח במישרין על הממשלה. פיקוח פרלמנטרי ישיר על פעו־לות המשרדים או על מחדליהם. ראש הממשלה דאז, בן גוריון, דחה הצעות אלה נמרצות. הרוב הקואליציוני סמך את ידיו על גישה זו האומרת שעל השרים לקבל הנחיות אך ורק מן הממ־שלה, הנשענת על אימונה של הכנסת כגוף אחד, ולא מן הוע־דה.

על כן עד היום שנויה במח־לוקת השאלה אם לוועדות יש רשות ליזום דיונים בנושאים שחברי הוועדה מעוניינים בהם, או לאו. על כן הוועדות מתרכ־זות בנושאים שהמליאה מעבירה אליהן.

נפסח על צרור של בעיות, שימיהן כימי קיומה של הכנסת, הקשורות בדרך עבודתן של ה־ועדות. מומחים ויועצים אין מע־מידים לרשותם ומסקנות אומרים להם להסיק ועוד. נגיע ישר ל־בעיית יסוד: מה ערך ומה תו־עלת במסקנות הוועדה, כאשר הן מונחות על שולחן הכנסת, מוע־ברות לשר ולמשרד הנוגע ב־דבר — ושלום על ישראל. ה־מסקנות — הלכה ואין עושין לפיהן דבר. היו שחשבו ליתן למפלגה מחובת גיוס תומכים צורת „מעקב אחר הביצוע". ולא הועילו בתקנתם זו לדבר. פקידי־נו הבכירים היושבים יודעים היטב לעקוב ולעקוף את ה„מע־קב". המסקנות לחוד והמעשה לחוד, ולא קרב זה אל זה לא ביום ולא בלילה...

כיוון שכך אין שרינו ופקידי־נו נרתעים כלל משיגי התנה־גות של הוועדות. על כן נוהגים השרים ברחבות הלב ובנפש חפ־צה ונותנים את הסכמתם „להע־ברת הנושא לבירור נוסף בווע־דה". אם עד לפני שנים מעטות היה אחוז ה„הצעות לסדר היום", שנציגי האופוזיציה העלו במלי־אה, שהועבר לוועדה לעשרים עד עשרים וחמישה — הרי בש־נים האחרונות עלה האחוז וה־גיע לשישים עד שבעים אחוזים. ומפני מה אין השמחה שלימה? משום שבהעברת הנושא לוועדה מציל השר את עצמו ואת חבריו למפלגה בחובת גיוס תומכים בהצבעה עצו. והעיקר משום ש־העברת הנושא לוועדה היא, ל־מעשה, סילוקה של הבעייה ב־דרך איטית ונוחה. בחינת ברוך לנושא מיתה נוחה וקבורת יפה — דיון בוועדה...

מכאן שלפני ביצוע הצבעה־רעיונו של יו"ר הכנסת ישעיהו, לקבץ ולרכז את זקנינו (זקן — זה שקנה חכמה) וכל „מי שהיו" ולהושיבם ב„מועצת נשיא ה־מדינה" (כמעט שכתבתי „על ה־ראשונים אנו מצטערים"...) — מוטב להתרכז בהיקותם של ליק־קיים ובסילוקם של פגמים, כא־מור.

על הלשון העברית בפי החכ"ים

דלה, מוטעית ומשובשת יד־צאת העברית בפיהם של חברי הכנסת הנואמים לעתים רחוקות או קרובות. תמיהני אם החכ"ים עצמם נותנים את דעתם על כך. מכירים אנחנו סגן יו"ר הכנסת, אחד משמונה, בישיבתו על דוכן היו"ר והוא מזמין שר להשיב על שאילתה, או להציע חוק, ואומר „אבקשי — והאלי"ך ב־ציר"ה במקום בחטף־פתח... מגן אחר אינו אומר ועתה „אני מע־מיד להצבעה" — כי אם „אני מצביע" על...

מלאכה נאה, ולואי ותהא גם מועילה עושה עורך „דברי ה־כנסת", ד. ניב, בהוציאו דף „כתיקונו" — הערות בעניני לשון, סגנון ומינוח. הנה בלקט כמה מהשיבושים מדוכן הנואמים והדרך בה תוקנו בעת הדפסתם ב„דברי הכנסת".

„במידה שהמפעל ייסגר" וצ"ל באם המפעל ייסגר; „במטרה להגן על המצבעות" במקום שיש לומר „כדי להגן על המצבעות"; „מבין סך הכל המועסקים" במ־קום מכלל המועסקים; „אין מס־פיק בתי כנסת" במקום אין בתי כנסת די הצורך; „גובה הפי־צויים נמוך" במקום שיעור ה־פיצויים; „כאן ועד עתה בהצעו עשרות מפעלים" במקום הוקמו מפעלים; „הכל בהתאם לשואל" במקום הכל לפי השואל „כמו־בן שאם ירצו לבנות" במקום כמובן אם ירצו; „סטודנטיות שלומדות במוסדות להשכלה ג־בוהה אחרים" במקום סטודנטיות שלומדות במוסדות אחרים; „אין מה לעשות עם הכסף" במקום אין מה לעשות בכסף; „אנו נחזיק את הכנסת בתמונה בכל המתרחש" במקום נביא את הכנ־סת בסוד כל המתרחש „יהיו מפגשים של חברי הכנסת" במ־קום פגישות חברי הכנסת; צריך „לגמור עם המצב" שיש אפליה במקום לשים קץ למצב; מנה אותם „אחד אחרי השני" במקום זה אחר זה; היו „התמרמרויות" ברשויות המקומיות במקום הת־מרמרות; נעשה הכל „במסגרת" האפשר במקום בגדר האפשר; „שלושת" הנפשות התלויות בו במקום שלוש; ומה יהיה „עם" העודפים במקום מה יהיה על העודפים; הלשכה מורכבת מ־שכונה „איש" במקום אנשים; מה יש לעשות „אתם" במקום בהם: „לאור" התוצאות אפשר במקום לפי התוצאות;

נסתפק בדוגמות אלה שהן מעט מהרבה. נזכיר רק שיבוש אחר והוא נפוץ בפיהם של רבים וטובים משרינו ונציגינו; במ־קום לומר מרבית התלמידים או רובם, אומרים הם „רוב רובם" ומגיעים למעטה למיעוט...

מוסד הרב קוק

מוסד הרב קוק

ת. ד. 642 ירושלים

ספר חדש

זכרון יעקב

שאלות ותשובות ודרשות

מאת

הרב יעקב ישראל זובער זצ"ל

רבה של שטוקהולם

המחיר: —.18 ל"י

משרד ההפצה: תל־אביב, רח' אלנבי 87, טל. 615036

התעלה שהפכה למלכודת מוות

מאת ש. אהרוני

טביעתה של אניית המשא הישראלית „מלכה" ב„תעלת למנש", בראשית השבת, כשהיתה בהפ־לגה הבכורה שלה תחת דגל ישראלי, שוב מיקד את דעת הקהל בעולם למיצר ים זה, המפריד בין צרפת לאנגליה.

על אף רוחבו הצר — כ־50 ק"מ בלבד, מהווה המיצר סכנה גדולה לאניות השטות בתחומו, אם מצרפת לאנגליה או מארצות אירופה הצפונית לעבר האוקינוס האטלנטי.

כך היה גם עם האניה „מלכה", ששלשה ימים קודם לכן, עוד נקראה בשם „אוסטר היט".

צוות מאומן יצא עם האניה באמסטרדאם בדרכו לפורטוגל. בראש הצוות עמד רב־חובל ותיק ויורדי־ים מנוסה, שהשיט את הספינה בנתיב הבינלאומי. כ־18 שעות לאחר הפלגת הבכורה, הגיעה הספינה אל המיצר, שהיה סוער ורוחות עזים פקדו אותו. בהיותה באיזור הסלעי מול ברידי, כ־18 מילין צפונית מקאסקט השמיעה הספינה צפירת אזעקה — ו־65 דקות לאחר מכן ירדה במצולות. 12 אנשי צוותה הספיקו לרדת אל סירת ההצלה. להרציף אלומות אש, עד אשר ספינת משא אוסטרית „רנטה" משתה אותם מן הים.

התעלה — מקום מוכן לפורענות

מיצר למנש, או כפי שרגילים לכנותו „תעלת למנש", ידוע מאז ומתמיד כאיזור מסוכן לשיט ספינות, לאיזור שבו הים סוער תמיד ורוחות עזות מנשבות ללא הפסק.

כבר בתקופת הרנסאנס, כאשר המסחר בין צרפת לאנגליה היה בשיאו, הטריד המיצר את יורדי־הים שעשו את הדרך בין „פה דה קלה" שבצרפת אל צוקי דובר הלבנים.

מאז מאתיים שנה, חולמים אנשי צרפת ואנ־שי אנגליה, על כריית מנהרה שתהיה כעין תעלה יבשתית שתחבר את שתי הארצות ואשר תכנע את אסונות הטבע הימיות.

הדבר נשאר שנים רבות בגדר חלום, ורק המלה „תעלה", החליפה את המלה מיצר וכך הפך קטע ים זה ל„תעלה" רק על גבי הנייר עד עצם היום הזה.

אמנם, ניסו כל מיני אמצעים, ברם, שום דבר לא שינה את המצב. גם אלו היוצאים מלונדון לפאריז, או ההפך באמצעות הרכבת, ואם כי אינם יורדים ממנה, הרי שבחלק מן הדרך עוברים על הים. הרכבת עולה על ספינת מעבורות מיוחדת המשיטה את הרכבת על נוסעיה לחוף אשר מנגד.

ברם, לפני 14 חודש, קרם חלום התעלה עור וגידים. ב־17 לינואר 1973 נחתם בחגיגיות גדולה החוזה על כריית תעלה באורך של 50 קילומטר מהחוף סאנגט באיזור פה דה קלה בצרפת ועד דובר, שבחופי אנגליה.

והעבודה החלה בקצב מלא, והנה דווקא באו־תו יום בו טבעה האניה „מלכה" ב„תעלה", אמור היה ראש ממשלת בריטניה להודיע בפומבי, כי ארצו בטלה מן התוכנית הגרנדיוזית לכריית התעלה בינה לבין צרפת. היה זה היום האחרון שנקבע בהסכם שנחתם ב־17 לינואר 1973 לאשרור סופי של הסכם הכרייה של התעלה.

עד עתה לא היה ספק, כי אכן תאשר צרפת וכן אנגליה את החוזה שנחתם ביניהם. העבודה בכריית התעלה התנהלה בקצב מלא. לפי לוח־זמנים מחייב, שנעשה באמצעות מחשב והאת לאחר סידרה שלמה של הכנוסים מוקדמים בהש־תתפות מיטב המוחות המדעיים וההנדסאיים בעולם.

העבודה מתנהלת בקצב מלא. החלו כבר לחפור משני צידי התעלה בתוך קרקעית הים. ועד ליום שני זה, יום אישרור ההסכם הספיקו לכרות 700 מטר מהתעלה — 300 מטרים מן הצד הצרפתי ו־400 מטרים מן הצד האנגלי. כאשר ההשקעה הכספית עד כה עולה על רבע מיליארד לירות.

אולם, מסתבר, כי החששות שאנגליה תיוותר על המשך הכרייה אינן כה רציניות, וכי היא תסתיים בכל זאת לפי המתוכנן בשנת 1981.

תעלה זו, שאמורה להעביר בשנות ה־2000 כ־100 מיליון נוסעים כדי שנה צריכה להיות אחת מיצירות המופת של הכוח האנושי וההקיה כי העבודה תימשך נובעת מכך, כי בתעלה זו הושקע בעיקר כסף פרטי ולא כספי ממשלה.

הדאגות שבלב המתכננים

היו סיבות לדאגה שהממשלה הבריטית לא תוכל לעבור כבעבר, כי עליית המחירים וכבר העבודה פגעו קשה גם בפרוייקט זה. ההשקעה של הנהלת הרכבת האנגלית, להכנת מסילת ברזל חדשה מלונדון ועד לפתח התעלה בחופה הדרומי של אנגליה. עלה פי ארבעה. במקום 120 מיליון לירות שטרלינג שהוקצבו לכך בשנת 1973, הגיע מחיר סלילת המסילה בשנת 1974 ל־500 מיליון לירות שטרלינג. אולם, מרבים הוגים כמשלהיים דיסון לא חשב כלל על נטישת רעיון התעלה אלא שהדיב להרחיב את משך זמן הבנייה.

בצ"ה זו מדאיגה את „חברת ההצלה" הן מצד הבריטי והן את חברה הצרפתית, אשר כינסו מיד את גדולי הבנקים הגדולים בארצם. לפי התוכניה צריכה לעלות בניית התעלה כ־10 מיליארד לירות באם תסתיים עד שנת 1980. כל איחור או פיגור נוסף יביא בהכרח להעלאת מחיר הבנייה.

בכל זאת, שתי החברות של התעלה, הראו מידה רבה של גמישות כלפי הממשלה הבריטית, ואף צעדו לקראתה, בזה שהסכימו לחכות מספר חודשים עד לאישרור הסופי. הסיבה לכך פשוטה, החברות הפרטיות המממנות את התעלה, יודעות את הרווח הצפוי להם, גם לאחר עליית המחירים. הם הגיעו למסקנה כי רווחיהם יגיעו ל־15 אחוז לשנה מהשקעותיהם.

אם כי ישנם הוגים רבים באנגליה שאינם מסכימים גם לכך. הם טוענים, כי השקעה כספית כה גדולה, בעניין שאינו חיוני, דווקא בימים של מצוקה, כאשר האבטלה גדלה והמחסור רב, אין כל הצדקה.

גם אם אנגליה היתה רוצה באמת לוותר, היתה יודעת כי היא פוגעת קשה בשותפתה צרפת, באשר בהסכם נאמר במפורש, כי שתי הארצות נושאות באחריות משותפת. פירושו של דבר, כי אילו הסתלקה אנגליה מן התוכנית, הרי שצרפת היתה צריכה להפסיד סכום של כ־125 מיליון לירות. מחצית הסכום שהושקע עד כה בביצוע הכרייה.

מאזן ההוצאות מרתיע

חוגים רשמיים בצרפת פירסמו דווקא בימים אלו מאזן של הוצאות שעלתה להם עד עתה כריית התעלה לבנה. לפי מספרים אלו מסתבר, כי צרפת שלמה 37 מיליון לירות כחלקה עבור לימוד הבעייה והכנתה. ו־83 מיליון לירות עבור עבודות הכרייה בתהומה. לסכומים אלו יש להוסיף סכום ניכר, כפי שנחתם בחוזה, כתשלום לחברות, במקרה ותיפסק העבודה, וכן, תשלום של 4 חודשי עבודה נוספים, מרגע שתופסק העבודה, על מנת לסגור ולשריין את חלקי הכרייה שנעשו עד אותו הזמן.

אין ספק, כי באם בריטניה לא תסכים בסופו של דבר לאשר את התוכניה, גם לאחר האורכה שניתנה לה על ידי שתי חברות „התעלה" יצאו כולם מופסדים. בשלב הנכבים יהיה חייב לשלם את ההפסדים.

השאלה היא האם אפשר יהיה לתת אימון בממשלה, כאשר עיגדים בפני תוכנית כזו.

נראה, כי בסופו של דבר הלחץ של הבנקים ושל החברות הפרטיות אשר השקיעו היו כה רב ואף גייסו הון בכל מיני מקורות יגבר על ההעי־היות ההרהורים של בריטניה, וכי בסופו של דבר תתן יד להמשך העבודה. מה עוד כאשר במצב זה של אבטלה, מעסיקה התכניה אלפי ידיים עוב־דות ומפעלים רבים בספקים שחורות.

אם הכל ילך כשורה, הרי בעוד מספר שנים, שוב לא ידעו עוברי ימים לעבור בנתיב המיצר. והתעלת למנש תיקרא בשמה ללא מרכאות. רק המיצר למעלה ישליך בהודאי לסעור ורוחות עזות יוסיפו להרביץ את גליה.

הכורים כורים את התעלה התת־מימית

مكذا من الأصل

مكنز من الاجل

בעריכת
שלמה קנדלשיין

השתלבות השחמט הישראלי באירופה

שני מפעלי שחמט אירופאים יערכו השנה: אליפות אירופה לנבחרות לאומיות, ואליפות אירופה לקבוצות אלופות. באליפות האומות הוגרלה ישראל לבית אחד עם ספרד, מערב גרמניה ויון כאשר עליה לארח את ספרד ויוון ולהתארח במערב גרמניה.

לדעתנו, על האגוד הישראלי לשחמט לפנות לבצרב? גרמניה בבקשת ויתור על ביתיותה לכען ארוח הטורניר המרובע המוקדם כולו בישראל.

יש להניח כי תתקבל הסכמת שלושת הנבחרות לארגון הטורניר בישראל דבר שיחסוך לכולן הוצאות כספיות מרובות. מאידך, אנו נזכה גם בארוח מפעל שחמטאי מעולה שבסיומו אפשר לשלב גם את השחמטאים האורחים החזקים בתחרות מקומית בינלאומית דוגמת „שחקיסט" נתניה המסורתי.

בנבחרות מערב גרמניה וספרד מופיעים רבי אמנים בינלאומיים כהיבנר, אונציקר (מערב גרמניה) פומאר (ספרד) ואחרים.

נבחרת ישראל שהתחזקה עם הצטרפותם של רבי האמנים ליברזון וסבקוביץ' שעלו מברית המועצות, מסוגלת בהחלט לזכות במקום הראשון בטורניר המוקדם ולעלות לשלב הבא. באשר לאליפות אירופה לקבוצות אלופות, יש לדעתנו לקבוע דו־קרב בין אלופת אס"א טבעון יה היפה לבין אלופת 1975 בתום משחקי הליגה הלכנה? המנצחת תייצג את ישראל במפגש הראשון שנועד לחודש ספטמבר. מכל מקום, יש לשאוף לייצוג נכבד של השחמט הישראלי בזירה השחמט החדשה לנו — אירופה.

תוצאות משחקי ליגה א' סיבוב ראשון

במחוז הצפון:

אס"א טבעון ב' חיפה — הפועל נהריה / גליל מערבי 1:5; הפועל עפולה / גלבוע א' — ותיקי הפועל חיפה 2:4; כפר סתא — „מרכז הנוער קרית חיים" 2:4; הפועל נצרת עילית — הפועל חיפה 2½:3½.

הפועל חדרה — „לסקרי" חיפה 2:3 (1); להפועל גליל־עליון העניקה ועדת הליגה נצחון טכני של 3½:0 על מרכז הנוער ע"ש יוחנן — נתניה שלא הופיעה למשחק.

מחוז הדרום:

ותיקי רמת גן — צעירי רמת־גן 2:4; הפועל פתח־תקוה — הפועל רחובות 2½:3½; הפועל ראשון לציון — הפועל רמלה 2½:3½; מרכז הנוער ב' תל־אביב — הפועל חולון 2:3 (1); „רטיי" תל־אביב — בנק לאומי תל־אביב 3:3; „רובינשטיין" ב' ירושלים — אס"א א' ירושלים 3:3.

אליפות ישראל הפתוחה תערך בבאר שבע

בין התאריכים 6—16.3.75 תערך ב„בית יציב" בבאר־שבע האליפות הפתוחה לשנת 1975. הזמנות אישיות נשלחו? לבעלי דרגות שחמטאיות החל מ„מועמד לאמן" ומעלה הזכאים להשתתף בתחרות בשלבים אלו ע"י האגוד הישראלי לשחמט.

בעלי דרגה „ראשונה" יוכלו ליטול חלק רק באם יהא מקום שכן מספר המקומות מוגבל.

תחרות לזכר זאב לנדאו ז"ל

בתחרות לזכר זאב לנדאו ז"ל המתקיימת במועדון „אליצור־רשבסקי" תל־אביב המצב בצמרת לאחר הסיבוב התשיעי: 1. ראובן בלאו — 7½ נק' 2—3. דב פישלר וד"ר דב ארליך — 7 נק' כ"א (1) וכו'.

נותרו עוד שני סיבובים לסיום.

אליפות אוניברסיטת ת"א

המצב בצמרת לאחר הסבוב השביעי: 1. ידעאל סטפק 4½ נק' (1), 3—2. מיכאל לב 4 נק' (2) נתן בירנבוים 4 נק' (1) וכו'.

הדו־קרב הרדיופוני צוריך — צירניאק

להלן ההמשך החל מהמסע ה־11: 11. ר3ד 12. ר4ח ? ! 13. 5ח 5פז ! 14. 6פז ר5פז רוח.

המסעים משודרים מידי יום לאחר מהדורת החדשות של השעה 20.00.

אליפות ישראל לקבוצות נוער — 4975

אנו מזכירים שוב בדבר ההרשמה למפעל זה המפוצל לגילאי יסוד ותיכון. הטורים נשלחו על ידי ועדת הנוער שליד האגוד הישראלי לשחמט. המועד האחרון להרשמה 1.2.75.

הורט מנצח הייסטינגס

רב האמן הצ'כי הורט זכה בתחרות המסורתית של חג המולד הנערכת מידי שנה בהייסטינגס (אנגליה). הורט צבר 10½ נק' מ־15 משחקים הקודמים את ואגיניאן (בריה"מ) וסיגורינסון (איסלנד) שצברו 10 נק' כ"א וכו'.

לסלה — פאלמס 1974

[illegible]

בעיה — א. קולרוש

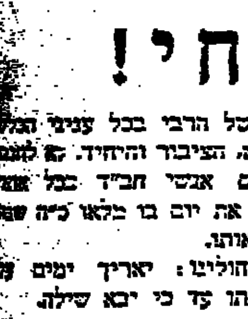

מט ב־2 מסעים. הפתרון בגליון הבא.

הודעה לקוראי המדור

שחמטאים שיש ברשותם משחקים אישיים מעניינים וראויים לפירסום יכולים לשלוח את המשחקים לעורך המדור לפי הכתב: שלמה קנדלשיין רח' השלשה 16 הרצליה.

כ"ה לחי!

(סוף מעמוד 7)

מאד לקבלת מכתבי השני (ההדגשת המלה „השני").

והרי עובדה מרב מובהק

שאינו לא חב"די ולא בן חב"די. סח לי באחד מביקוריו בארץ הרב רבי יחיאל מיכל חרלפ ז"ל (בנו של הגרי"מ חרלפ ז"ל מירושלים), שהיה רב בקהלה חשובה בניו יורק: אני איני חסיד של הרבי, אבל אנחנו ידידים, ואני יוצא ונכנס אצלו לפרקים קרובים. והנה פעם חלתה אשתי במחלה כבדה והכנסתיה לבית חולים ידוע. אחרי כמה ימים הודיעו לי הרופאים שיש צורך בניתוח. אמרתי בלבי: כן רבי. לא רבי, אבל הרי הוא ידיד נאמן, אלך ואתייעץ עמו. באתי וספרתי לו המעשה. השיב לי הרבי: אני יודע את מהות המחלה וטבעה, ודעתי היא שלא לעשות ניתוח. כשהודעתי על סירובי להרופאים צחקו ואמרו: הנה בחדר הסמוך שוכב איש במחלה זו עצמה, ועשינו לו הניתוח, ובעוד כשבוע ילך הביתה בריא ושלם. ושמא תאמר איזה איש פשוט הוא, תדע שהנשיא איזנהאואר שואל בכל יום בטלפון לשלומו. עניתי להם שלא אוכל להסביר לכם הטעם. אבל איזה כח עליון אומר לי שלא לנתח. לא עבר שבוע ימים, ואותו האיש שאיזנהאואר שאל בכל יום לשלומו הלך לעולמו. ואשתי ב"ה חיה וקימת. כלום נתכוונתי לספר בזה „מופת" מהרבי? אין דרכי בכך. אין דרכם של זקני חב"ד בכלל לשהות במופתים (זה חלקם של הסידים חדשים מקרוב באו). ויתכן שאין כאן בכלל מופת. הרבי ידע מטיב המחלה ואמר מה שאמר על פי הנסיון. לא נתכוונתי אלא לציין עובדה אחת מני אלף בה אני רואים הערצתו את הרבי של מי שאינו מאנ"ש עד כדי ציות בקולו בדבר של פקוח נפש.

קצרה היריעה מהכיל את מקצת מן המקצת של עבודתו במסירות נפש של הרבי בכל ענייני הכלל והפרט, הציבור והיחיד. לא לחנם הנוהגים אנשי חב"ד בכל אתר ואתר את יום כ"ה בכלאו כ"ה שנה לנשיאותו.

ואיחולינו: יאריך ימים על ממלכתו עד כי יבא שילה.

בית אב ואישיו

(סוף מעמוד 4)

השדות נחייה שדה הבור [illegible] בהם יד. [illegible] במקודשים [illegible].

בפרק הזן בבהירותו של [illegible] ברכה כראשון־לציון בא המר [illegible] של סבכוותיו של החבם באשר [illegible] אחריה. הרבה פרטים ורביים מרוכזים בפרקים הדנים ביחסים [illegible] הספרדים והאשכנזים בימים [illegible] והאמצע להשכין שלום בין [illegible] העדות. יש לא כעט אקטואליים [illegible] נושאים אלה.

שלוש עשרה שנות מכהונו [illegible] של־לציון (הרב"ג—הרסין, 1893—1906) הן הקופה־שיא בפעילותו [illegible] שבחי החיים בארץ־ישראל: [illegible] ובתי דין, יחסים בין העדות [illegible] בית והבי־ספר, בבוין שכונות [illegible] הרחבה, קשרים עם הקהילות [illegible] הגולה, בצעיריים אלה היה ראש [illegible] בדברים וקיבצים. היא כלל [illegible] הקריג של אלו הנגים בהם [illegible] הישן על הציונות. [illegible] „ראש־הרבנים בא" [illegible].

בקביעת עמדתו להנהגת [illegible] המדינית, נהג בזהירות, במיוחד בעמט השלטון התורכי והפוך לאם [illegible] באשי בקושטא, ר' משה הלוי, [illegible] קורו של הרצל בארץ העביד [illegible] ואת ראשי הישוב במצב לא [illegible] „במצד אחד לא יכלו להתעלם [illegible] בשל אישיותו ומעמדו, ובפני [illegible] כתור לאבם אהדו את מניעו, [illegible] אם לא ההדו עמו. באורך [illegible] כבלת־פנים המה להרצל, היה [illegible] בקיום קריאה־נגד בנגד הקלטנו [illegible] שלא ראו בעין יפה את הבית [illegible] שהשוך כתוצאות לעלולה לצו [illegible] מעליה המונית של יהודים לא [illegible] ישראל". כאשר נפטר הרצל [illegible] התבקש להספידו, אבל מבלי [illegible] וחולשהו קשה לו לבוא לבית הכנסת [illegible] ולהשתתף במספד, אך הדגיש [illegible] ביהכל בלאבה באותה שנה [illegible] של בנין לייצגו בעת הספד.

בפרקים האחרונים על המאה [illegible] קרים היו בנו, הרב העזיאל [illegible] משה אלישר הבאבא על כיסא [illegible] ראשי בשנות הפרה־תורכית [illegible] יהודי בירושלים במלחמת [illegible] הראשונה. הרבי היתם על [illegible] שאול ובגר יצחקיקפכוא אלישר [illegible] רקע פעולתם בתחומי בניין [illegible].

עיקרן של הספר הוא בגלל [illegible] דמה המיוחדה של גדולי [illegible] הספרדים, ובראשם הרב יש"א [illegible] בה, בשאלות שיבים כרבנים [illegible] רב התבינו בחם. המבר [illegible] יהדר אוהדירות. יוסר המבה [illegible] רות, בבדיוה שלא קיפחו [illegible] חייב מסוייחים. חובר רב של [illegible] הספרדים ורבניה בבאנה [illegible] כלול בספר והא הביבעיון [illegible] ומשר, כשהאוכלוסיה הספרדית [illegible] רה להיות רוב מבינה של [illegible] ישראל.

„שנת האשה" — שנת היערכות הנשים בעורף לקראת שעת חירום

מאת בתיה כרמי

מתוך הסכמה מלאה למטרות החלטת האו"ם, הוכרזה גם בישראל שנת 1975 כשנת האשה הבינלאומית. המטרה היא לחהור „להקלת העול הכפול המוטל על הנשים כעקרות בית וכנשים עובדות וכהן אפשרות לנשים לתת ביטוי נאות לכלוא היכולה הגלומה בהן ועידוד להכנס לחיים הפוליטיים ולפעילות צבורית", — נאמר בהכרזה שפורסמה לכבוד שנת האשה.

על אירועי שנת האשה בישראל ש... עם גב' פנינה הרצוג אף היא אשה עובדת העוסקת במקצוע הרוקחות, מקדישה מזמנה לביתה, אך מוצאת זמן לדאוג לזכויותיהן של הנשים ולפעילויות למען קידומם בתפקידם בפיתוח המדינה. גב' הרצוג מכהנת כיושבת ראש מועצת ארגוני הנשים בישראל.

שאלה: מהי הפעילות המיוחדת הנדרשת מנשים בישראל?

תשובה: כל מדינה פועלת בהתאם לצרכים המיוחדים לה. האשה בישראל הוכיחה את נכונותה להתנדבות בעול הנדרים, אך יש עדיין להבטיח את הכרתה לכך. אחרי מלחמת יום הכפורים התברר שעל אף רוח ההתנדבות הגדולה היו דברים שנותרו ללא התנדבות ופעילות, לאור שכל אירגון פעל באורח עצמאי ולעיתים קרובות נוצרה כפילות כשהפעולות נעשו ללא תיאום. גם לנשים לא היתה הכנה מספקת בתחומים מסויימים. היו נשים שהיה ביכולתן להסיע חלב בכמונית אבל לא היתה להן הכשרה להסעה משאית ולכן לא הגיע החלב לאזורים מסויימים. נשים יכלו גם למלא הפקידים בעבודות אי.בי.אם. אלא שלא היתה להן הכשרה לכך. לאור העובדות הללו הוקם גוף בראשותה של גב' יהודית [illegible] המרכז את כל אירגוני הנשים ובשיתוף המרכז לשלטון מקומי, משרד העבודה ומשרד החינוך, הוקמו ועדות בכל ישוב בארץ על־מנת לתאם את פעולות ההתנדבות ולענות על צרכי המקום.

גם שאלונים הוכנו לבדיקת המקצועות בהם מועסקות נשים ובאילו מקצועות יש להכשירן.

פעולות נוספות של המועצה היו פניה לאירגונים בינלאומיים בעניין השבויים בסוריה ובמצרים. כן נשלחו הסברים לאשר קרה בזמן המלחמה. נשלחה פניה לד"ר קיסינג'ר בענין יהודות סוריה ופניה [illegible] בענין [illegible] קלדפלד.

שאלה: מה מייחד את שנה האשה בארץ?

תשובה: פעילויות רבות בכל אפשר לעידוד שילובה המוגבר של האשה בחיי המשק בארץ.

מעמד האשה ותפקידה העולה בכל תחומי החיים מהווה ענין בעל חשיבות מתפתחת. איש לא דיבר על שנה האשה כבוין לשיר שיר הלל לנשים אלא כהזדמנות לקבוע יעדים חדשים ולהעריך את הישגיהן ותרומתן של נשים לבנין הארץ ולסיעוד משפחותיהן.

שאלה: כיצד נקבעה שנה ב־1975 כשנת האשה?

תשובה: הכוונה היתה ששנה מיוחדת תמקד תשומת־לב למצבים הקיימים והעודד לפעולה שמטרתן שיפור מעמד האשה בכל מדינה. יש לעשות הכל, הן בחקיקה והן ביישום החוקים הקיימים הלכה למעשה, כדי להקל את עול הנשים כעקרות־בית, כאמהות וכנשים עובדות, למען תוכלנה להרום מלוא הפוטנציאל שלהן לתחומים בהן הן ממלאות תפקידים.

שאלה: אל מי פניתם בקשר לשיפור תנאים?

תשובה: בנציגות ארגוני הנשים נפגשנו עם מנכ"ל משרד החינוך לדיון בנושא שהיית הילדים שעות נוספות בבית־הספר בשעת־חירום בכלל, כדי לאפשר לאמהות להשתלב בעבודות חירום בענפי המשק והשירותים ובכלל זה במערכת החינוך. כתוצאה להן אזנן קשבת והבנה מלאה לחשיבות העניין לכן כיצד תוכל אחות בבית־חולים למלא תפקידה בשעת חירום אם לא תדע שילדיה בטוחים בביתה ושהן מבודדים בבית־הספר בו יש מקלט כנאים, או כיצד תתן דעתה והלוא המספה לבה לכשיבה אותה היא בכלאה כשעליה לבהר לביתה לקראה השעה 12, עת ילדיה שבים מביתם. הבנה הסכמה מצאנו אבל נמאלנו: מאין יבוא התקציב.

שאלה: ולאור תשובה זו כיצד תבוצע הרישתהנו?

תשובה: כערכת חינוך מסודרת היא במהגן וכל עוד אין סידורים במהלכתיים לפעוטות וילדים יש לה התחבב בביסור לגבי אשה עובדה הנאלצת לשלם בכשכורתה למטפלת.

שאלה: האם יהיו בעיתם של האשה בכבד?

תשובה: [illegible] לשכטה כרינית הוזובי. [illegible] ישראלית. עליה להקצות [illegible] לפתרונות בעית תוסר הזה. המשפקפת של סקטורים שונים בנוכה בחיה הכלכלים הפוליטיים.

שאלה: מה יהיה האירועים בפופויום בשנת האשה?

תשובה: המועצה בארץ מתכונת ב־3 אירועים מרכזיים. האירוע הראשון, פתיחת שנה האשה התקיים ב־7 בינואר בבית הנשיא בנוכחות ראש־הממשלה, שרים, יו"ר הכנסת, שופטים, חברי כנסת, אישי הסגל הדיפלומטי, בציג האו"ם ואישי ציבור. באותו מעמד תחבו על הנדרה לקידום המוזיון ולהבטחת השתתפות הפיתוח המלאה של האשה במאבץ הפיתוח הכללי.

האירוע השני של שנת האשה יערך בכנסת ב־12 בפברואר ביום שזהה של גב' גולדה מאיר הבכה את הנושא הבדיקה של שנת האשה שורין פיתוח ושלום.

באותו מעמד יחולק אות שנת האשה לנשים מצטיינות על מפעל חייהן בתחומים שונים של ה' המדינה. הנבחרת הן כולן בגות ראשית היישוב כמו: גולדה באיר, האחות זלכה מביה חולים מגדל צדק המגלבה דמות האחות כפי שרצו לראותה בכל הדורות. היא תקשר בכל את האות כאחות צעירה במרוצה לגשר בין הדורות.

גב' אשכול המקבלת את האות בנושא החינוך תקבל אותו מתלמידת השנה. ד"ר הלנה כגן המקבלת את האות בתחום הרפואה הציבורית תקבל אותו מאם השנה לשעבר ד"ר שרה דרוקמן שגם היא רופאה.

הרבנית שרה הרצוג תקבל את האות על פעילותה בתחום העבודה הציבורית ובייחוד בבריאות הנפש.

אנה טיכו — בציור, חנה רובינא — בתיאטרון, גב' רוזה גינוסר — כפורצת דרך לנשים במקצוע עריכת הדין, בבה אידלסון — בקידום מעמד האשה.

יהודית שמחונית — על תרומתה להתישבות העובדת.

צביה יפה — עקרת בית אשר הקדישה עבודה רבה לבנין הקהילה [illegible] והחזירה למושב ושיקמה נערה רבות.

האירוע השלישי יערך באוגוסט. יהיה זה סימפוזיון בינלאומי על חלקם של גברים ונשים בפיתוח החברה. הסימפוזיון יערך בשיתוף מכון כרמל שהוא המכון לשיתוף בינלאומי. יוזמנו לאירוע אנשים המודעים לנושא מארגונים שונים בעולם.

שאלה: מהן הפעולות המעשיות בעיבודה עם הנשים עצמן?

תשובה: אנחנו עובדים על חוברת בה ירוכזו זכויות האשה המעוגנות בחוק. קיימים בארץ חוקים לזכויות האשה אלא שנשים אינן מודעות לכך. במסגרת מבצע זה יעברו עורכות־דין בהתנדבות במקומות שונים בארץ כדי להרצות על הנושא.

במסגרת השיתוף הבינארגוני משרד העבודה אנחנו מתכוונות לעודד ארגון קורסים רבים יותר להכשרת נשים בתחומים שונים.

שאלה: אל מי פניתם לעידוד פעילויות?

תשובה: פנינו לאיגוד הגננות, השוטרות, המדריכה להזנה, היחידה להיגוד הבית כדי שיקיימו [illegible] בנושא האשה במקצוע העוסקים בו: גיאוגרפיה, ספרות, ציור. פנינו גם לאמצעי התקשורת כדי שיבליטו את האירוע באמצעי תקשורת.

שאלה: האם קיימת גם פעילות בינלאומית?

תשובה: ציון נוסף של שנת האשה הוא ההשתתפות בכינוסים שונים בינלאומיים. גם כאן פועלת ישראל עם מדינות אחרות ועדיין נוצר יחס של קירוב בין העמים.

אנחנו חברות באירגון המועצה הבינלאומית של נשים שמרכזו בפריז. כדי שלוש שנים מתקיים כינוס בינלאומי באחת המדינות. [illegible] מתקיים כינוס של הועד הפועל, הנושאים בהם [illegible] בכינוסים אלו הם: אם וילד, המשפחה, חינוך, בריאות, איכות הסביבה, האשה בעבודתה, מעמד האשה ועוד נושאים כגון: יחסים בינלאומיים שלום, פירוק נשק וכד'.

שאלה: מה חשיבות הכינוס?

תשובה: באירגון משתתפות גם מדינות ערב. הכינוס היא שיטת [illegible] על דברים משותפים. אם [illegible] בנושא כמו: בריאות או חינוך [illegible] ובכנסות ללבן יחדיו את הנושא יש לכך ערך רב.

שאלה: האם יש קשר גם עם אירגונים יהודיים?

תשובה: קיימת השתתפות בכינוסים בינלאומיים של נשים יהודיות בעולם. ואילו לא"ק [illegible] כינוס לסטודנטים. כך ערכנו סמינר בשיתוף עם המחלקה לחינוך מבוגרים באוניברסיטה העברית [illegible] כינוס של הכנסות.

שאלה: מי מייצג את ישראל בכינוסים?

תשובה: הייצוג הוא מטעם המועצה שהיא „אירגון גג" של כל אירגוני הנשים בארץ והיא הגוף המייצג את המדינה בפגישות עם אירגונים בינלאומיים ובקיימת קשר עם אירגונים יהודיים ולא יהודיים בעולם. המטרה היא קיום קשר עם נשים ברחבי־תבל באמצעות גוף שאיננו ממשלתי או מפלגתי. בידינו בגוף נציגות 9 אירגוני נשים: מועצת הפועלות, תנועת האשה הדתית־לאומית, ויצו, נשים אקדמאיות, ליברליות לאחרונה נכנסו גם „בנות בריתי", נשים מקצועיות ואיגוד העיתונאיות. המועצה מתאמת פעילות משותפות לכל האירגונים והוטל עליה לטפל באירועי שנת האשה.

שאלה: מהן פעילויותיהן של אירגוני הנשים?

תשובה: כל אירגון נשים בכלה את נושא האשה בדרכו הוא. כך נערך בטעם תנועת האשה הדתית לאומית יש עיון במעמדה היא על נושא: האשה בתנ"ך והצאה הזרות בנושא האשה ביהדות.

שאלה: האם באמת זקוקה האשה לעידוד?

תשובה: עידוד האשה בא כתוצאה מהרגשה שאין השתתפות מספקת של האשה בפיתוח הכללי של המדינה. הקושי הוא הזמן אותו על האשה להקדיש לילדיה, אבל ביום כשהאשה רוכשת השכלה ומקצוע זקוקה היא להתהשבותה, במיוחד בנסיבות המיוחדות שלנו.

שאלה: מה נדרש מהאשה בישראל?

תשובה: אני מדגיש בעיקר מה יש עשות בשעת חירום. בשעת חירום פונים לעזרת הגבר בבסיס, לכן הן חייבות להיות מוכנות בכל עת ובכל שעה, לבלא גם תפקידים בעת בכלאים בכליהן הן רק עזר כנגדו.

האם מבשר

(סוף מעמוד 3)

המועצות, הבעיה היא כיצד לעצור את הדעיכה. מלחמת יום הכיפורים הוכיחה מעבר לכל ספק שהתלקחות צבאית אינה משרתת בהכרח את האינטרס הסובייטי. עד 1973 היתה בבריה"מ הרגשה שכל משבר מקדם את האינטרסים שלה ומגביר את השפעתה. כיום מתגבשת, כנראה, במוסקבה הגישה כי הטקטיקה של עידוד משברים לא בהכרח שהיא משרתת את האינטרס הסובייטי, ר"ל; שטקטיקה זו כבר מיצתה את עצמה. מנהיגי בריה"מ נתונים בדילמה: מצד אחד, מלחמה עשויה להיות מאד־מאד מסוכנת, ומצד שני אם אין מצב של מתיחות, הם עשויים להפסיד את הכול וללכת כדהי אל דוהי. מבחינתם, הפתרון הוא כיום להגיע להסדר אמריקאני־סובייטי מפיקה משותף במזרח התיכון. מבחינתם, ועידת ג'נבה היא הסיכוי להגיע להסדר, שבו יהיו ארה"ב ובריה"מ השוטרים של המזרח התיכון. הם יודעים היטב, ששום הסדר לא יבטל לחלוטין את שורשי המחלוקת וישאיר גורמי תסכול אצל שני הצדדים. אך כל הסדר שלפיו תהיה לבריה"מ „שוטרת" יקנה לה מעמד של קבע ויתן לה באופן קבוע תפקיד של פיקוח והשפעה. הם מעוניינים להפחית את סיכוני ההתלקחות, אך לא במחיר של הפסדת מעורבותם באיזור.

המוטו של התפתחות הסובייטית הוא, הכשלון של הדיפלומטיה [illegible]. מנהיגי בריה"מ מעוניינים שד"ר קיסינג'ר ייכשל במבצעיו, ולדידם האלטרנטיבה היחידה הבלעדית היא ועידת ג'נבה, שם אפשר יהיה להגיע להסדר סובייטי־אמריקאני. בריה"מ פועלת בבירה רבה כל־כך להגביר עוצמתה הצבאית של סוריה, כדי לא לתת שום סיכוי להצלחת הסדר אמריקאני חד־צדדי ורוצה כי ייקבע כי בכל הסדר תהיה בריה"מ מעורבת באופן אורגאני.

שאלת עליית היהודים

שאלה: הסכם הסחר האמריקאי־סובייטי צריך היה להביא להגברת קצב העליה מבריה"מ. באיזו מידה עלול [illegible] ההסכם לפגוע בסיכויי יציאתם של יהודים מבריה"מ?

ד"ר [illegible]: בנושא זה יש פרדוקס בסיסי — מכן לרוסים יש כיום אינטרס מסויים להוכיח [illegible] עליה אינו קשור בהסכם הסחר וכי ההגירה היהודית אינה נובעת מלחץ דעת הקהל העולמית, אלא משיקולים של מנהיגי בריה"מ. כדי להגיע, שהעליה מבריה"מ היא עסק, וקשה מאוד להעלות על הדעת שהיא תיפסק. מה יהיו ממדי העליה, מה יהיה בגורלם של פעילי העליה שה„ק.ג.ב." מתנכל להם — זאת קשה לדעת. מצד אחד, הרוסים הקשיחו היחס כלפי פעילי עליה, ומצד שני רואים כי השלטונות בעיכובים לאפשר קילוח של עליה. לפי הערכתי, לראשי הקרמלין אין כיום מדיניות ברורה בתחום זה, והעתיד יוכיח לאיזה כיוון יתגלגלו הדברים.

דרושה גישה נכונה

(סוף מעמוד 7)

המדינה שרואינו והיה דעתם להמשיך בארים. מה עוד שבמצב בדיחתנו, האו"ם הוא לנו מקום מפגש בלתי רשמי עם נציגי עמים רבים, אשר ניתקו יחסיהם אתנו. בפרט אלה עשו זאת בלחץ הערבים. כאמור, לא יהיה זה מן התבונה לנטוש בכה הסברה בינלאומית כמו של האו"ם, אשר קילנו במשך ואם נעזוב אותה יישמע שם קול הערבים בלבד.

בשום כך, אני בדיעה, ששגה שר החוץ שלנו בהחליטו לבטל [illegible] שלנו ליד אונסקו, אחרי שנתקבלו שם ההחלטות נגד ישראל במושב הכללי האחרון ולהטיל התפקיד זה של [illegible] שלנו בפאריס. כל [illegible] האונסקו, גם [illegible] היא במה הסברה בינלאומית [illegible] וכספק רב אם השגרירות שלנו בפאריס תוכל לעשות גם העבודה [illegible] כאשר מוטלים עליה התפקידים רבים והחובות המצווה שלה אינגו גדול ביותר.

„משאת המלך"

(סוף מעמוד 4)

דעת. ואמר כך [illegible]. אם בתור ישראל הייב ביתה על הצבינה [illegible] כשהיה בפרי קטן, [illegible] לומר [illegible] הרי עבינו כאילו [illegible] חוב ביתה. אבל אם לפעלה היה נחשב גם [illegible] קטן, רק [illegible] הרי [illegible] ביתה בהר ישראל, [illegible].

כמו כן דן המחבר בדינו של הגר"א [illegible] ז"ל, [illegible] קטן הגידו מן התורה, [illegible] יכול להתגייר מן התורה, [illegible] עכו"ם בר דעת הוא קטן, [illegible] ומחבר [illegible] לא נחשב עדיין גדול, רק שאין [illegible] לגר ישראלי אין [illegible] להתגייר, [illegible] לגדול, יתכן [illegible] להתגייר, [illegible].

בספר תוכר רב והגאון [illegible] של פני [illegible] עמודים [illegible] בכוחם [illegible] הספר הזה [illegible] בין [illegible] לויתה.

[illegible] הספר [illegible] על התורה של [illegible] „אבן יהושע", ובו אמרות מוסריות ישרות, הן לפירושים בקופות שר ים, והן להרתעות מוסר ודרכי יהדה.

בחוג המשפחה

מאת
בתיה כרמי

יצירות אמנותיות מפירות ט"ו בשבט

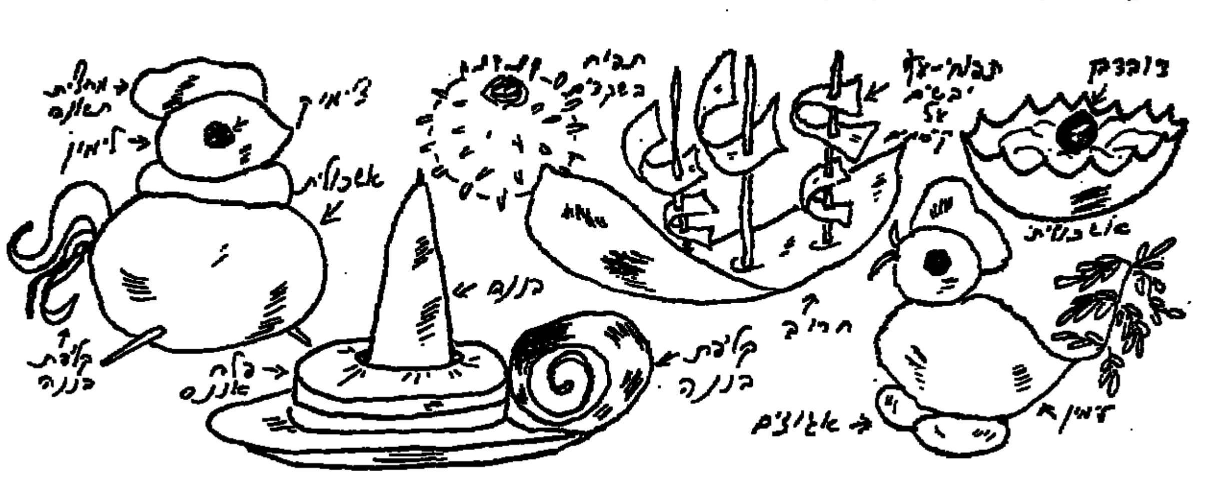

פירות מושכים הן בטעמם, הן בצורתם וצבעיהם.

נסי לשוות לשולחן מראה חגיגי פי כמה לארוחת ט"ו בשבט זאת בעזרת הפירות כמובן.

קישוטי הפירות המפתיעים שתכיני הם דקורטיביים ואילו את מעדני הפירות הגישי בנפרד.

אפשר להניח במרכז השולחן קערת־פירות כדי שכל אחד מבני הבית יבחר לעצמו את הפרי האהוב עליו עם ברכה משותפת וברכת שהחיינו על פרי חדש.

אפשר להכין סלט פירות המורכב מסוגי פירות רבים ככל שתוכלי כולל אגוזים ושקדים. אפשר להגיש עוגת פירות עם צימוקים ושקדים. את הפירות את יכולה להגיש בשעות אחר־הצהרים. בארוחת הצהרים שלבי מנה אחרונה המורכבת מפירות.

עוף „השקד"

המצרכים: עוף מבושל 1000 — 00 גרם, בצל 1 בינוני, מרגרינה 80 גרם, שקדים 50 גרם, אננס או תפוחים או שניהם יחד — 1 פרוסת אננס 1 תפוח חמוץ, יין לבן רבע כוס, זנגויל, מלח, פלפל, אניס, רוטב סויה.

1. חותכים את העוף לפסים עבים. 2. חולטים השקדים קולפים וחותכים לפריסות. 3. את האננס חותכים למשולשים ואת התפוחים לפרוסות דקות. 4. מחממים את המרגרינה ומוסיפים את פסי העוף ומטגנים מעט. מוסיפים התבלינים היין והרוטב סויה והזנגויל. 5. מוציאים את העוף לכלי הגשה. 6. לכלי הטיגון שמים את השקדים מטגנים מעט ומוסיפים את הפירות מחממים ויוצקים על העוף ומגישים מיד. 7. טוב להגיש עם אורז, כמנה ראשונה — מרק עוף.

מנות אחרונות מפירות

אגסים בציפוי שוקולד מריר: מבשלים או אופים את האגסים ומניחים אותם בצלחת כשהגבעול פונה כלפי מעלה. יוצקים שוקולד נמס חם.

תמרים בשוקולד מריר: מוציאים את הגרעין מהתמרים ומכניסים במקומו שקד. יוצקים שוקולד.

תמרים ממולאים: מוציאים את הגרעינים. ממלאים באגוזים או בשקדים מגולגלים בקוקוס וסוכר, ומגישים על מפית נייר עגולה.

חביתיות תפוחי־עץ: טובלים פלחי תפוחי־עץ בבצק חביתיות. אותו מכינים מכוס קמח, מעט מלח, ביצה אחת, כוס [illegible] מטגנים ומבזקים סוכר.

קרם תפוזים:

2 כוסות מים. 2 ביצים. 2 כפות סוכר. מיץ מ־3 תפוזים ומיץ מחצי לימון. 2 כפות קורנפלור.

מערבבים ומבשלים תוך כדי בחישה. מגישים בכוסות נאות ומקשטים בדובדבן או בפלח קלמנטינה.

תפוח־עץ מקושט בשקדים:

מבשלים תפוח עץ קלוף אך שלם במי־סוכר ומיץ לימון. מוציאים את החרצנים וממלאים בריבה. מקשטים בשקדים חצויים לארכם אותם נועצים בתפוח.

תמלית בקליפת אשכוליות:

חוצים אשכולית לשנים. מרוקנים את הקליפה וחורצים חריצים דקורטיביים בחלקה העליון של כל מחצית. ממלאים בסלט תפוזים ואשכוליות מקושט בדובדבן.

אם השנה של ת"א תבחר ב„יום האם"

„מטבנגב אדר מרבים בשמחה". הסנה תהיינה האמהות שמחות במיוחד עם ראשיתו של חודש אדר שכן בראש חודש יערך „יום האם".

„והוי ההדבנות חינוכית להצבקת הקשר בין הילדים למשפחה" מסביר סגן ראש עיריית ת"א וראש אגף החינוך ח. מ. בסוק. „אנחנו רואים את יום האם כאירוע שבא מסיכון של פעילויות רבות במערכת החינוך בבתי"ס כשבמרכזן עומדת המשפחה והאם בתוכה".

באותו שיש לגמול לאם על מאמציה יעבידו אותה הפעלה ההתיכונות במרכז ולצורך זה הוקמה ועדה צבורית בשיתוף העירייה, ועד ההורים המרכזי וארגוני הנשים.

במסגרת אגף החינוך בגני הילדים ובבתיה"ס ילמדו את נושא האם והמשפחה.

התלמידים יכונו להכין פינות שההינה מוקדשות לנושא. יערכו תחרויות חיבורים ושירים ובבתיה"ס בהם נהוג להוציא חוברות יוצאו חוברת ביהודה לאירוע.

„העבדנו לרשות בתיה"ס את המרכזיות הפדגוגיות בחינוך היסודי שהספק לבתיה"ס חומר לימודי ותכניות לציון המאורע" מוסיף מר בסוק. במסגרה זו „לא הכלכתה האמהות השכולה אשר בעיר. כל אחת כהן תקבל מכתב אישי מאת ראש העיריה לציון המאורע. אמנם אין בכך פיצוי או נחמה אומרת גב' פרה דורון יו"ר הלשכה להתנדבות אזרחית „אך אבהות אלו הן סמל".

החלט גם לשתף את הצעירים עם הקשישים שכן „תפארת בנים אבותם" לכן תשלבנה חגיגות „יום האם" תלמידים וקשישים. הקשישים יוזמנו לבתי"ס והתלמידים לבתי־האבות.

כן תבוא לביטוי תודה ילדים לאמהות במשפחות מרובות ילדים. הילדים יודרכו בעבודות־יד ובהנהגתם תינתנה לאמהות. יהיו בתי"כ בהם יתקיים יום פתוח. ב„בית צעירות מזרחי" וב„ויצ"ו" האמהות התארחנה לארוחות חגיגיות לצד התלבירויות — בנותיהן.

יום האם הוא מבצע כלל ארצי מלבד בחיפה ההוגגת יום זה בחנוכה. אלא שבת"א תבחר גם „אם השנה". אם השנה תהיה אם צעירה שיש לה ילדים בביה"ס. אך יחד עם זאת תורמה מזכנה בפעולה ציבורית. הקריטריונים לבחירתה יהיו מעורבות ותרומה לחברה כמו: טיפול בנפגעי מלחמה, טיפול בהתנדבות בנוער ובמשפחות מרובות ילדים או כל פעילות היכול לשמש דוגמא ומופת לאזרחות טובה. „אנחנו רוצים לתת פיצוי לאם לילדים המוצאת זמן לעשות גם למען אחרים" מדגישה גב' דורון.

לצורך הבחירה יופצו שאלונים בין ארגוני הנשים, כמו דעה בעתון ובלשכות מודיעין עירונית לאחר מיון ראשוני יבקר צוות שופטים המורכב מאנשים החופשים עמדות בתחומי־חיים שונים, בבתי המועמדות לקראת הבחירה הסופית של אם אשר תסמל את מהות החיים במדינה של שנת 75. האם שתבחר תזכה בהרדכת „גחלת" מילגה לשנת לימודים באוניברסיטה לאחד מבניה כשהפרס המלגה יוחזק [illegible] בהתאם לגיל הילד ולמועד בו יהא עליו לממש את הפרס.

האם עצמה תקבל תעודת הוקרה אותה תוכל לתלות בביתה במסגרת. התאחדות בעלי התעשיה ומועצת פועלי ת"א פנו למפעלים ולמוסדות בעיר לשחרר אמהות עובדות מעבודתן כדי שתוכלנה להשתתף בטכסים ובחגיגות של יום האם כשכל זה במסגרת שנת 1975 שהיא שנת האשה הבינלאומית בה מצפים ליותר תשומת לב לאם. „אנחנו רואים את אירועי יום האם" מסכם מר בסוק „כחלק של מבצע כבוד אב ואם וקשירת הדור הצעיר למשפחה".

נטיעת יער לרגל שנת האשה הבינלאומית 1975

לרגל שנת האשה הבינלאומית 1975 החליטו ארגוני נשים על נטיעת יער כמפעל השנה. הוחלט על כך בישיבה של 40 פעילות מרכזיות אשר ייצגו את הארגונים: הדסה, נשי מזרחי, מועצת הפועלות, ויצ"ו, בני ברית, תנועת האשה הדתית, עזרת נשים, ארגון כתי כנסת, ההתאחדות עולים מארה"ב, קנדה ואנגליה.

הישיבה אשר התקיימה ביוזמה הגברת לאה אפשטיין, מרכזת ארגוני הנשים בקרן הקיימת, נרצה להסביר לארגוני נשים את בעיות הייעור, הכשרה קרקע, פילוס דרכים ועוד, אשר הקק"ל עוסקת בהם. נציגות ארגוני הנשים קבלו בסיפוק את הצעת הנטיעה. לשם ביצוע החלטה נבחרה ועדה בה 8 נציגות של ארגוני הנשים המרכזיים.

המשחק כאמצעי ביטוי בגיל הרך

מתוך ההקדמה של יוסף גולדשמיט לספר: תכנים מחיי יום — גן הילדים בעבודתו בהוצאת משרד החינוך והתרבות — האגף לחינוך דתי.

בגידולו הרוחני של הילד יש למשחק תפקיד חשוב. האלמנטים המרכיבים אותו הם: הריקוד, הפעילות המדומה, התנועה, כלים ומבנים ועוד. המשחק הוא לעתים קרובות ספונטאני כלומר „קורה" כדי למלא שאיפה של הילד. לא הצעצוע, חומרי הגלם הקורים [illegible] ביות ההוויה והאפשרויות את המשחק, יותר מהם דרוש לכך נושא כגון: משחקי אבא־אמא, התינוק, המסבת, הנהג וכד'. כלומר אין משחק ללא משמעות לילד. משחקו חשוב להבנת חיי הנפש שלו, רגשיו מאירועי הבית, יחסו לקרוביו וחבריו, דאגותיו וציפיותיו, כל אלו באים לביטוי במיוחד בתקופה המעבר בה מכשיר השפה אינו בפוהתה עדיין כל צרכו מבחינת אוצר המלים. המשחק אינו רק עיסוק לילד אלא אמצעי ביטוי העומד לרשותו עוד בטרם ירכוש שליטה מספקת בשפה המדוברת. אצל רוב הילדים מתקיימים שני מכשירי ההבעה: המשחק והשפה זה לצד זה לעתים בתוספת יכולת ההבעה בציור. מאוחר יותר גובר לרוב אחד האמצעים על היתר. מכאן שאין בחינוך חלל ריק ויש להחליט אם לפעול ומה לפעול. אם לתת לילד תכנים מסויימים מתוכננים או לשלול אותם כמנו. שלילת חוויות מן הילד וצמצומן לפעולות החיוניות — טבעיות של הגוף תגביל את אוצר התכנים היכולים להזמין את הילד לחיקוי, והתנסות. ילד זה עשוי להתרגל לריקנות בחיים הפנימיים לא ילמד על סביבתו ולא יצפה לדבר מבנה ויהפך לטיפוס מסתגר. לעומת זאת יתכן שהעודף גירויים יעורר את הילד לחיפושים ונסיונות משלו אלא שהחיפושים אלה עלולים להביאו לאכזבות. לכן יש לקבוע מה לתת לילד. באילו פעולות מפעולות הבית, הרחוב, חיי המשק המשפחה לשתפו ואילו חומרי גלם וצעצועים להמציא לו.

בדיקת מקלטים — מבצע נשי

נשים מבינות נשים ושיחה של אשה אל אשה נותנת תוצאה טובה יותר. משום כך הפך מבצע בדיקה מקלטים בת"א למבצע נשי מובהק. מה עוד שהנשים הן יותר פנויות ונכונות להתנדבות, בבתים מוצאים בעיקר נשים הבודקות מתקבלות בצפיה.

במבצע משתתפות למעלה מ־400 נשים נציגות כל ארגוני הנשים. כל ארגון קבל מספר אזורים אשר חולקו לרחובות. צוותות בנות שתי נשים מגיעות לרחובות שבאזורן עם שאלונים על־פיהם הן בודקות את מצב המקלטים בבתים הפרטיים.

הבכרה היא בדיקת תקינותם של המקלטים, נקיונם והאם הם פתוחים וניתנים לשימוש בשעת הצורך.

הנשים בודקות אם יש מים, תאורה ואם אין הפתח חסום על־ידי חפצים. במקרה שהמקלט אינו עונה על הדרישות הן מדווחות לפיקוח העירוני המהליך לטיפול במקרה ולעתים אף מטיל קנס. מבצע הבדיקה עורר מודעות לנושא ואנשים החלו לפנות בשאלות לגבי הציוד הדרוש למקלט.

פירוט הפעילות במבצע אף הוגשה לועדה הפנים של הכנסת לאחר שרשויות אחרות הביעו נכונות ללמוד את דרך הפעילות המבצעית.

השקד - צמח חשוב ברפואה העממית

השקד המצוי הינו עץ־פרי שתרבותו קדומה מאד. השמן המופק מהשקדים המתוקים והחלבון הצמחי שבהם הינם בעלי ערך תזונתי גבוה. בעוד השקדים היבשים, המרים, גורמים להעשיה את האפשרות לייצור הכביר רוקחי חדש, הרי השקדים היבשים, המתוקים, עשויים להשפיע כתרופה בבוגרם הטבעית.

בעקבות מחקריו של פרופ' ד"ר י. קליבוב בבית־החולים העירוני־ממשלתי „רוטשילד" בחיפה על השפעתו הרפואית של השקד הרי הוא ממליץ אף לבעלי בתי־חרושת למזון להכין שימורים מפרי זה, אשר ישמרו על התכונות התרפויטיות של השקד, הבונות שאינן הלויות בעונת הקטיף.